

Strategie rodinné politiky 2024–2030

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Obsah

Seznam zkratk.....	4
Manažerské shrnutí.....	7
Úvod a shrnutí východisek Strategie	10
Vize a cíle rodinné politiky na léta 2024–2030.....	12
Návaznost na další strategické a koncepční materiály	14
Vyhodnocení předchozích koncepčních materiálů v oblasti rodinné politiky	18
Česká rodinná politika v mezinárodním srovnání.....	19
Rodinná politika z pohledu samotných rodin	25
Aktuální výzvy, kterým rodiny čelí	29
Pandemie covid-19.....	29
Aktuální růst cen a energetická krize.....	30
Válka na Ukrajině.....	31
SWOT analýza rodinné politiky	33
Hlavní cíl č. 1: Podporovat význam rodinných hodnot, zvýšit společenskou prestiž a ocenění rodiny a posílit institucionální ukotvení rodinné politiky v ČR.....	35
Navrhovaná Opatření u hlavního cíle I.	38
Hlavní cíl č. 1.: Podporovat význam rodinných hodnot, zvýšit společenskou prestiž a ocenění rodiny a posílit institucionální ukotvení rodinné politiky v ČR.....	38
Hlavní cíl č. 2: Rozvíjet prostředí podporující stabilní rodinné vztahy a posílit prevenci rizikových jevů v rodině.....	49
Prevence v oblasti podpory rodin.....	49
Duševní zdraví.....	50
Násilí v rodině	52
Stabilita a odolnost rodin.....	53
Podpora rodin v oblasti rodičovství.....	55
Navrhovaná Opatření u hlavního cíle II.	59
Hlavní cíl č. 2: rozvíjet prostředí podporující stabilní rodinné vztahy a posílit prevenci rizikových jevů v rodině	59
Hlavní cíl č. 3: Podporovat sladění rodinného a pracovního života	72
Význam sladění pracovního a rodinného života a ocenění péče	72
Péče v rodině a genderové nerovnosti.....	73
Podpora diverzity pracovních týmů, age managementu a sladění u Neformálních pečovateliů	75
Předškolní péče a vzdělávání	75
Flexibilní formy práce	80
Navrhovaná Opatření u hlavního cíle III.	82
Hlavní cíl č. 3: Podporovat sladění rodinného a pracovního života	82
Hlavní cíl č. 4: Vytvářet příznivé prostředí pro materiální a finanční stabilitu rodin.....	95
Ekonomická situace rodin s dětmi.....	95
Ohrožení rodin chudobou	102

Zadluženost a exekuce.....	108
Podpora bydlení	110
Dopady péče na příjmy a výdaje rodičů a mezigenerační solidarita	115
Navrhovaná Opatření u hlavního cíle IV.	117
Hlavní cíl č. 4: vytvářet příznivé prostředí pro materiální a finanční stabilitu rodin	117
Hlavní cíl č. 5: Podpořit rodiny ve všech fázích života a ve specifických situacích.	124
Podpora Mladých rodin	124
Rodiny s předškolními dětmi a dětmi mladšího školního věku	125
Rodiny sólo rodičů	126
Rodiny ve střední fázi životního cyklu (sendvičové rodiny), rodiny s teenagery, Rodiny se závislími členy	127
Rodiny se třemi a více dětmi	129
Rodiny s dospělými dětmi a seniorské rodiny	130
Rekonstituované rodiny	132
Homoparentální rodiny	132
Rodiny a Děti přistěhovalců	133
Rodiny a děti z Ukrajiny	134
Navrhovaná Opatření u hlavního cíle V.	135
Hlavní cíl č. 5: PODPOŘIT rodiny ve všech fázích života a ve specifických situacích	135
Finanční zdroje	148
Národní zdroje – státní rozpočet	148
Evropský sociální fond (ESF+) – Operační program Zaměstnanost+ (OPZ+)	152
Operační program Jan Amos Komenský (OP JAK)	156
Integrovaný regionální operační program (IROP)	156
Azylový, migrační a integrační fond (OP AMIF)	157
Národní plán obnovy (NPO)	157
UNICEF	158
Další zahraniční finanční zdroje (TSI, Rada EU)	159
Mikroregiony a místní akční skupiny	159
Příloha	161
Zdroje	172

Seznam zkratk

CERGE-EI	Center for Economic Research and Graduate Education
CLLD	Komunitně vedený místní rozvoj
CSR	Společensky odpovědné firmy
CSRs	Country specific recommendations
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČPZP	Česká zdravotní průmyslová pojišťovna
ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČSÚ	Český statistický úřad
ČŠI	Česká školní inspekce
DS	Dětská skupina
EAN	Elder abuse & neglect
ECEC	Early childhood education and care
EFRR	Evropský fond pro regionální rozvoj
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
ILO	Mezinárodní organizace práce
IROP	Integrovaný regionální operační program
MC	Mateřská centra
MD	Mateřská dovolená
MF	Ministerstvo financí
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠp	Ministerstvo spravedlnosti

MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZd	Ministerstvo zdravotnictví
NNO	Nestátní nezisková organizace
NPO	Národní plán obnovy
NEET	Not in Education, Employment or Training
NÚDZ	Národní ústav duševního zdraví
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OP AMIF	Azylový, migrační a integrační fond
OP JAK	Operační program Jan Amos Komenský
OPZ	Operační program Zaměstnanost
OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
PnD	Příspěvek na dítě
PPM	Peněžitý příspěvek v mateřství
PřF UK	Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy
RC	Rodinná centra
RD	Rodičovská dovolená
RILSA	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
RVP	Rámcové vzdělávací programy
SC	Strategický cíl
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SMO	Svaz měst a obcí
SŠ	Střední škola
SROI	Společenská návratnost investic
SVL	Sociálně vyloučené lokality

SVP KŽV	Speciální vzdělávací potřeby z důvodu odlišného kulturního prostředí
TBA	To be announced
TSI	Nástroj pro technickou podporu
UA	Ukrajina
ÚP	Úřad práce České republiky
ÚV	Úřad vlády České republiky
VŠ	Vysoká škola
VZP	Všeobecná zdravotní pojišťovna
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
WHO	Světová zdravotnická organizace
ZŠ	Základní škola

Manažerské shrnutí

Ministerstvo práce a sociálních věcí předkládá **Strategii rodinné politiky 2024–2030** (dále jen „Strategie“) jako nový strategický dokument, který aktualizuje dřívější Koncepti rodinné politiky z roku 2017. Na tvorbě strategie se podílela pracovní skupina složená ze zástupců zainteresovaných resortů (MŠMT, MZd, MMR, MPO, MF, MV, MSp a ÚV), výzkumných institucí (Výzkumný ústav práce a sociálních věcí – RILSA, Sociologický ústav AV ČR, CERGE-EI), zástupců krajů a více než 17 neziskových organizací.

Strategie rozpracovává požadavky **Programového prohlášení vlády z roku 2022**, reaguje na potřeby posledního aktuálního vývoje v naší společnosti a zároveň naplňuje požadavky vyplývající ze **zastřešujícího vládního dokumentu Strategického rámce Česká republika 2030** a dalších souvisejících strategických dokumentů.

Strategie **nově zdůrazňuje pohled zaměřený na potřeby rodin v jednotlivých životních fázích a specifických situacích a na rodiny jako na nenahraditelný zdroj společenské prosperity**. Velký význam je věnován **ocenění a stabilitě rodiny, primární prevenci předcházení negativních jevů a podpoře manželství jako nástroje právní, sociální a ekonomické ochrany rodiny**. Zároveň je respektována **různorodost životních drah a faktická diverzita forem rodinného soužití**.

Je zdůrazněna **zásadní ekonomická funkce rodiny** v podobě výchovy nových ekonomicky aktivních generací – **lidského kapitálu naší společnosti**, který hraje v moderní ekonomice klíčovou roli. Důraz je kladen také na **dosažení demografické stability** a snížení demografického zadlužení jako důsledku extrémně nízké porodnosti v 90. letech a na přelomu tisíciletí.

Vize Strategie rodinné politiky 2024–2030: Rodinná politika vytváří příznivé společenské prostředí a stabilní podmínky, které respektují svobodu volby, podporují rodiny v jejich funkcích a poskytují rodinám prostor i možnosti k naplňování jejich individuálních potřeb a aspirací.

Prostřednictvím daňových nástrojů a zjednodušeným systémem sociálních dávek bude zajištěno, aby **práce a náklady spojené s výchovou dětí a péčí o blízké osoby neznamenal propad životní úrovni rodin s dětmi** ve srovnání s domácnostmi bez dětí ve stejné příjmové kategorii. Součástí jsou **částečné pracovní úvazky a vyšší flexibilita práce, rozšířená nabídka typů služeb pro děti a jejich vyšší kvalita a dostupnost** těchto služeb, aby si rodiny mohly dovolit věnovat více času dětem a péči o blízké.

Vhodné sociální a ekonomické podmínky podpoří dobré fungování rodin. Strategie se zaměří na finanční zajištění rodiny, slučitelnost práce a rodiny a služby péče o děti i seniory, a její opatření tak umožní rodičům získat dostatek volného času pro zkvalitňování rodinných vztahů. Komplexní a zejména stabilní opatření rodinné politiky vytvářející příznivé sociální a ekonomické prostředí jsou předpokladem pro to, aby rodiny měly tolik dětí, kolik si přejí.

Strategie předkládá vizi rodinné politiky a její konkretizaci v podobě komplexního – globálního cíle pro období 2024–2030. Strategie dále předkládá seznam 5 hlavních cílů definujících hlavní oblasti k dosažení stanovené vize. Cíle jsou rozpracovány až do úrovně opatření v rámci implementačního plánu a doplněny měřitelnými indikátory.

Vize Strategie rodinné politiky 2024-2030:

Příznivé společenské prostředí a stabilní podmínky respektující svobodu volby podporují rodiny v jejich funkcích a poskytují rodinám prostor a možnosti naplňování jejich individuálních potřeb a aspirací.

Globální cíl (konkretizace vize):

1. Ocenění rodiny, podpora její stability a vztahů
2. Příznivé a stabilní sociální a ekonomické prostředí pro rodiny
3. Dosažení demografické stability

Hlavní cíl 1:

Podporovat význam rodinných hodnot, zvýšit společenskou prestiž a ocenění rodiny a posílit institucionální ukotvení rodinné politiky v ČR.

Hlavní cíl 2:

Rozvíjet prostředí podporující stabilní rodinné vztahy a posílit prevenci rizikových jevů v rodině.

Hlavní cíl 3:

Podporovat sladění rodinného a pracovního života.

Hlavní cíl 4:

Vytvářet příznivé prostředí pro materiální a finanční stabilitu rodin.

Hlavní cíl 5:

Podpořit rodiny ve všech fázích života a ve specifických situacích.

Hlavní cíle rodinné politiky

1. Podporovat význam rodinných hodnot, zvýšit společenskou prestiž a ocenění rodiny a posílit institucionální ukotvení rodinné politiky v ČR.

- 1.1. Zvýšit institucionální ukotvení rodinné politiky, včetně seniorské v ČR na všech úrovních spolupráce veřejné správy (státní správy, samosprávy) a posílit vzájemnou spolupráci a podpořit vytváření přívětivého veřejného prostoru pro rodiny
- 1.2. Zvýšit povědomí a informovanost o opatřeních rodinné politiky a rodinných hodnotách, hodnotě péče, podporovat a oceňovat neformální pečovatele a zaměstnavatele přátelské k pečujícím, nejen prostřednictvím metod age managementu
- 1.3. Posílit rámec pro rozvoj datové základny, monitoring a evaluaci v oblasti rodinné politiky a dopadů opatření na rodiny a podporovat rozvoj a využívání evidence based metod v oblasti nástrojů rodinné politiky

2. Rozvíjet prostředí podporující stabilní rodinné vztahy a posílit prevenci rizikových jevů v rodině.

- 2.1. Podporovat výchovu k stabilním kvalitním vztahům a prorodinným hodnotám a ke zvládnání a prevenci negativních jevů v rodině
- 2.2. Podporovat téma zdraví, včetně duševního zdraví, zdravého životního stylu a digitální hygieny a gramotnosti
- 2.3. Podporovat rodiny k realizaci svých přání ohledně počtu dětí
- 2.4. Posílit mezigenerační spolupráci a participaci seniorů a mládeže ve společnosti

3. Podporovat sladění rodinného a pracovního života.

- 3.1. Podporovat kvalitní a dostupné předškolní vzdělávání a péči o děti
- 3.2. Podporovat sladění pracovního, rodinného a osobního života skrze opatření v oblasti pracovně-právní legislativy a dávkové podpory
- 3.3. Podporovat rovné podmínky pro zapojování mužů a žen do péče
- 3.4. Podporovat dostupnost služeb pro pečující (sociálních, odlehčovacích, družin, školních klubů a volnočasových aktivit) a psychosociální podpory

4. Vytvářet příznivé prostředí pro materiální a finanční stabilitu rodin.

- 4.1. Podporovat dostupnost bydlení pro rodiny a Zajistit koordinovanou a efektivní podporu rodin před propadem do chudoby a při následné pomoci z ní
- 4.2. Snižovat riziko sociálního vyloučení, zejména v důsledku předluženosti jednotlivců a domácností
- 4.3. Úpravou daňového zvýhodnění více zohlednit náklady na výchovu dětí a práci a náklady spojené s výchovou dětí a péčí v rámci důchodového systému

5. Podpořit rodiny ve všech fázích života a ve specifických situacích.

- 5.1. Zlepšit informovanost o potřebách rodin se specifickými potřebami a adekvátně na tyto potřeby reagovat
- 5.2. Podporovat rodiny s více dětmi v oblasti daní, služeb a dalších opatření
- 5.3. Podporovat rodiny sólo rodičů v oblasti daní, služeb a dalších opatření
- 5.4. Podporovat rodiny pečující o děti s hendikepem
- 5.5. Reagovat na identifikované problémy u rozcházejících se partnerů/rodičů prostřednictvím rozvoje ověřených modelů práce k snížení konfliktů a harmonizaci po-rozpadových vztahů v rodině
- 5.6. Vytvářet podmínky pro zdravé a aktivní stárnutí a zvyšovat kvalitu v dlouhodobé péči nejen v rodině

Příprava Strategie, další postup a implementace Strategie

Strategie byla připravena v rámci pracovní skupiny složené ze zástupců neziskového sektoru, samosprávy a zástupců příslušných ministerstev.¹ Schválením této Strategie se MPSV ve spolupráci s gesčními rezorty ukládá připravit realizaci všech legislativních i nelegislativních opatření obsažených v tomto materiálu. **Plnění jednotlivých cílů a opatření bude realizováno podle implementačního plánu, který je součástí Strategie (formou jednotlivých tabulek u specifických částí).**

- Každý rok bude předložena **Zpráva o plnění Strategie rodinné politiky** (dále jen „Zpráva o plnění“), která podává přehled o stavu plnění jednotlivých cílů, opatření a měřitelných indikátorů. Každý rok v květnu – při příležitosti Mezinárodního dne rodin (15. květen) – se MPSV ukládá informovat vládu o opatřeních učiněných pro podporu rodin za uplynulý kalendářní rok, jejich finančních dopadech jak na veřejné rozpočty, tak na situaci rodin a o pokroku realizace opatření navržených v této Strategii.
- Dále bude pokračovat vydávání **Zprávy o rodině**, nově 1x za 2 roky, jako komplexního hodnocení dopadů rodinné politiky a reflexe trendů posledního vývoje z hlediska sociální a ekonomické situace rodin.
- Za účelem kontinuální odborné debaty o směřování rodinné politiky v ČR pokračovat v každoročním konání alespoň dvoudenního **Fóra rodinné politiky** se zapojením významných českých i zahraničních aktérů z oblasti rodinné politiky (neziskové organizace, akademický sektor, mezinárodní instituce a zejména političtí zástupci ze všech úrovní).
- V případě potřeby, zejména v návaznosti na Zprávy o plnění a Zprávy o rodině, bude **Strategie aktualizována ještě před rokem 2030**. Jednotlivé **dílčí politiky** budou v případě potřeby upraveny příslušnými akčními plány.

Úvod a shrnutí východisek Strategie

Česká společnost prochází neustálým společenským, demografickým a ekonomickým vývojem. **Změny ve společnosti pozvolna proměňují také samotnou podobu rodiny.** Mezi nejvýraznější proměny v dlouhodobé perspektivě patří rostoucí diverzita forem rodinného soužití a různorodost životních drah. Dále se rovněž prodlužuje střední délka lidského života, narostl počet dětí narozených mimo manželský svazek, rozvolnily se vztahy v širší rodině, změnilo se rozdělení a dělba povinností mezi oběma rodiči. To vše se promítá v různé míře plnění rodinných funkcí, v kvalitě života jedinců a v rostoucí rozmanitosti nároků na inkluzivní rodinnou politiku.

Bez fungující rodiny, realizující své základní funkce, je ohrožena samotná existence společnosti. Bez soudržné rodiny a jistot s ní spojených nebude soudržná ani společnost a lidé budou méně spokojeni se svým životem.

Rodina však zůstává i v současné době vysoce preferovanou hodnotou. Ve své jedinečné funkci je rodina prostorem, ve kterém dochází k formování osobnosti člověka, k výchově a růstu budoucích generací. Jako taková je bezesporu základní a nejvýznamnější jednotkou naší společnosti. **Jen zdravé, stabilní a prosperující rodiny jsou zárukou dobrého prostředí pro výchovu dětí, udržitelného rozvoje společnosti a její funkčnosti a soudržnosti.** Úloha rodiny ve společnosti je tak nezastupitelná a jako taková si zaslouží maximální ocenění a podporu.

Inkluzivní a funkční rodinná politika musí reagovat na potřeby a samotnou poptávku rodin. Zároveň musí rodiny podpořit v aktivizaci, participaci a respektovat jejich autonomii. Chápání rodinné politiky se tak nemůže omezovat na koncept pomoci a podpory ze strany státu vůči rodinám v nejrůznějších (někdy velmi složitých) životních situacích. Tím by se rodinná politika nepřiměřeně redukovala. Rodinná politika má široké zaměření s ohledem na její průřezový charakter. **Žít ve spokojené rodině, to je stále důležitá hodnota zakořeněná v české společnosti. Stabilní a prosperující rodina vytváří bezpečné a kvalitní prostředí pro všechny její členy.**

Cílová skupina této Strategie **Rodinná politika musí být vnímána v celé své šíři a musí se zaměřovat na všechny typy rodin a jejich členy dle jejich potřeb v životním cyklu.** Rodinná politika by se proto neměla zaměřovat jen na rodiny s předškolními dětmi, ale adekvátně reagovat i na situaci rodin s dospívajícími dětmi, rodin pečujících o své rodiče a další příbuzné, nebo změny ve vztazích u rodin s dětmi, které se postupně osamostatňují a zakládají své vlastní rodiny. **S čímž úzce souvisí potřeba cílených opatření na mladé rodiny v jejich začátcích, stejně jako opatření pro rodiny seniorské, ať již v oblasti mezigenerační solidarity, tak při zajištění důstojného a samostatného života.** Je nezbytné podporovat a rozvíjet modely sdílené péče mezi rodinou a poskytovateli sociálních služeb k odlehčení zátěže zejména u tzv. sendvičových rodin.

Velkou výzvou rodinné politiky je podpořit rodiny v **péči o rodinné a partnerské vztahy a udržovat je zdravé a odolné.** Kvalitní a respektující partnerský vztah partnerů a rodičů je totiž nejdůležitějším pilířem ve stabilitě celé rodiny – poskytuje nejen dětem bezpečný prostor a jistotu, která jim v budoucnu pomáhá vykročit do dalšího života a přenášet tyto vzorce na další generace. Kvalitní a respektující vztahy v rodině jsou klíčové pro všechny členy rodiny i napříč generacemi.

Většinou společností je jako ideální typ soužití stále vnímán manželský pár s dětmi.²³ Důvodem je zejména to, že v úplné rodině se lépe daří realizovat rodinná přání rodičů, zatímco rozpady vztahů rodinné plány komplikují. Současně je úplná rodina ekonomicky aktivnější a odolnější. Proto vykazuje pouze 20% ohrožení příjmovou chudobou v porovnání s rodinou neúplnou.⁴ **Úplná rodina tak dokáže nejlépe naplňovat své nenahraditelné funkce, které od ní společnost očekává.**

Rodinná politika je ze své povahy politikou průřezovou, což znamená, že se dotýká mimo jiné daňového, důchodového a sociálního systému, zdravotních a sociálních služeb, zaměstnanosti, školství a vzdělávání, oblasti bytové politiky a návazných politik v oblasti dopravní obslužnosti či územního rozvoje, ale také oblasti dodržování lidských práv. Zároveň však není pouhým souhrnem těchto politik. Ačkoliv má rodinná politika například s politikou zaměstnanosti společnou oblast zájmu, totiž účast pečujících, zejména rodičů, na trhu práce, rozdíl je v tom, že zatímco politika zaměstnanosti umožňuje realizovat placené pracovní aktivity, jejichž cílem je měřitelný výkon, rodinná politika se zabývá neplacenou prací, podporuje vztahy a dále také vnímá náklady na výchovu budoucích generací – tj. investice do lidského kapitálu v podobě pracovní síly pro budoucí pracovní trh a udržitelnost důchodového systému. Rodinnou politikou rozumíme souhrn aktivit oceňujících a podporujících rodinu při naplňování jejich funkcí a na její realizaci se tak vedle Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) podílí i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále „MŠMT“), Ministerstvo zdravotnictví (dále „MZd“), Ministerstvo financí (dále „MF“), Ministerstvo pro místní rozvoj (dále „MMR“) aj. Vedle státní správy a samosprávy patří mezi další důležité aktéry rodinné politiky také zaměstnavatelé, odborná veřejnost, školské a vzdělávací instituce, média, církve, organizace dětí a mládeže (Junák – český skaut, z. s.), veřejné knihovny, nestátní neziskové organizace, odborná veřejnost, ale i samotné rodiny. Rodinná politika se prolíná s politikou sociální a svými opatřeními primárně cílí na rozvoj potenciálu rodiny a umožnění řešit autonomně své potřeby.

Programové prohlášení Vláda v **Programovém prohlášení⁵** uvádí, že **rodina a její stabilita je důležitou hodnotou a pro vládu významnou prioritou. Z toho důvodu se zaměří na flexibilnější pracovní úvazky rodičům, nabídne větší možnosti, jak sladit rodinný a profesní život, aby si lidé mohli dovolit věnovat více času dětem a péči o blízké.** Dále reflektuje potřebu podpory rodin prostřednictvím podpory jak vlastnického, tak nájemního bydlení včetně řešení problematiky nedostupného bydlení. Důležitá je rovněž podpora služeb péče o děti v raném věku (prostřednictvím garance nároku) a také zvýšení kvality a dostupnosti předškolního a školního vzdělávání včetně podpory kapacit pro školní kroužky a jiné aktivity po vyučování. Programové prohlášení vlády jasně deklaruje podporu rodin s malými dětmi, rodin samoživitelů a samoživitelek a rodin s handicapovaným členem v rámci úprav u rodičovského příspěvku a dalších forem podpory, včetně paliativní péče, podpory sítě dostupných služeb, včetně preventivních a poradenských. V neposlední řadě se vláda zaměří i na specifické potřeby rodin s více dětmi. Podpora bude směřována také na smírčí řešení rodičovských sporů. Klíčová je zde podpora mezigenerační solidarity a podpora rodinné péče. Vláda rovněž provede revizi daňových nástrojů a zjednodušení systému sociálních dávek, aby práce a náklady spojené s výchovou dětí a péčí o blízké osoby neznamenal propad životní úrovni.

Je nutné říci, že Česká republika (dále jen „ČR“) se nachází ve složité době, kdy se společnost, ekonomika i veřejné rozpočty vzpamatovávají z dopadů koronavirové pandemie⁶, zažíváme vysokou míru inflace, a k tomu prožíváme důsledky válečného konfliktu na Ukrajině a související energetické krize. Dané skutečnosti ovlivnily realizaci některých vládních opatření a rovněž znamenaly náklady pro státní rozpočet, nicméně vzájemná pomoc a solidarita je základním humánním principem vyspělé společnosti. **Úspěšná cesta z této krize vede přes sociálně soudržnou společnost, což je nezbytný předpoklad pro dlouhodobě udržitelný rozvoj společnosti. Jejím základem jsou fungující stabilní a odolné rodiny,**

participující občané a místní komunity. Strategie podporuje společensky udržitelné klima, ve kterém může každá rodina naplňovat svoje funkce podle principu svobodné volby a přispívat tak k prosperitě společnosti, a to i v průběhu krizí a socio-ekonomických a společenských proměn.

Vize a cíle rodinné politiky na léta 2024–2030

Rodina je prostorem, ve kterém dochází k formování osobnosti člověka, tedy prostorem pro rozvoj lidského kapitálu, výchovy a podpory budoucích generací. Jako taková je bezesporu základní a nejvýznamnější jednotkou naší společnosti. Jen odolné a prosperující rodiny jsou zárukou dobrého prostředí pro výchovu dětí, udržitelného rozvoje společnosti a její funkčnosti a soudržnosti. Vnímání rodiny je nutné v současné době formovat zejména na základě vztahů. Rodina utváří člověka a jeho vztah ke světu, je nejčastějším místem jeho socializace a humanizace, čímž plní nezastupitelnou roli v každé dobře fungující společnosti.

Význam rodiny pro společnost **Bez fungující rodiny, realizující své funkce – ať již jde o funkci reprodukční, výchovnou, ekonomickou, sociálně psychologickou či emocionální, je ohrožena samotná existence společnosti. Bez soudržné a fungující rodiny nebude soudržná ani společnost a lidé budou méně spokojeni se svým životem; nesoudržná společnost bude rozkládána vnitřními tensemi (včetně politických konfliktů) a bude se muset potýkat s nepřiměřeně vysokými dodatečnými náklady v rovině ekonomické, sociální i emocionální. Cílem tedy je rozvíjet společenské klima tak, aby bylo vůči rodinám všestranně přívětivé a společenské tlaky i bariéry byly minimalizovány. Investice do rodin a dětí jsou klíčové pro zajištění stability a budoucnosti české společnosti.**

Dle dostupných výzkumů je zřejmé, že rodiny nezřídka mají méně dětí, než kolik by si přály mít.⁷ Cílem rodinné politiky v ČR by tedy měly být takové podmínky, ocenění a taková podpora, které umožní rodinám realizovat své životní plány a aspirace, což bude mít příznivý vliv také na porodnost.

Vize Strategie **Vize Strategie rodinné politiky 2024–2030 se opírá zejména o podporu autonomie rodiny a akcentuje svobodnou volbu všech jejích členů.**

Vize Strategie rodinné politiky 2024–2030:

Rodinná politika vytváří příznivé společenské prostředí a stabilní podmínky, které respektují svobodu volby, podporují rodiny v jejich funkcích a poskytují rodinám prostor i možnosti k naplňování jejich individuálních potřeb a aspirací.

K detailnějšímu rozvedení vize slouží globální cíl. Globální cíl definuje souhrnná komplexní kritéria, která jsou naplňována prostřednictvím často několika hlavních nebo strategických cílů – tedy napříč celou strategií.

Komplexní globální cíl (konkretizace vize):

1. Ocenění rodiny, podpora její stability a kvality vztahů

Rodina má zásadní ekonomickou a společenskou funkci. Je prostorem, ve kterém dochází k formování osobnosti člověka, prostorem tvorby lidského kapitálu, výchovy a růstu budoucích generací. Je proto základní a nejvýznamnější jednotkou naší společnosti. Stabilní a prosperující rodiny jsou zárukou dobrého prostředí pro výchovu dětí, udržitelného rozvoje společnosti a její funkčnosti a soudržnosti. Úloha rodiny ve společnosti je nezastupitelná a zaslouží si maximální ocenění a podporu. Manželství poskytuje účinný rámec pro právní, sociální a ekonomickou ochranu rodiny a je důležitým prvkem její stability. Pro posílení stability rodiny je dále naprosto zásadní podpora výchovy ke kvalitním vztahům a rodinným hodnotám a k předcházení a zvládnutí problémů v rodině. Zároveň je respektována různorodost životních drah a faktická diverzita forem rodinného soužití.

2. Příznivé a stabilní sociální a ekonomické prostředí pro rodiny

Příznivé sociální a ekonomické prostředí podporuje dobré fungování rodin. Zaměřuje se na finanční zajištění rodiny, sladování práce a rodiny a služby péče o děti a blízké v průběhu celého životního cyklu rodiny. Umožňuje tak rodičům získat i dostatek volného času pro výchovu dětí a na péči o potřebné rodinné příslušníky, např. stárnoucí rodiče a z kvalitňování rodinných vztahů. Rodinám se specifickými potřebami⁸ je věnována zvláštní pozornost včetně specificky zaměřených opatření. Zcela zásadním prvkem rodinné politiky je její dlouhodobá stabilita.

3. Dosažení demografické stability

MPSV bude průběžně analyzovat demografické ukazatele a v návaznosti na dané bude plánovat a realizovat příslušná opatření rodinné politiky s cílem dosažení demografické stability. Příznivé stabilní prostředí umožní rodinám realizovat své životní plány a aspirace. Kompenzace ekonomických nákladů na výchovu dětí, sladování rodiny a zaměstnání, podpora služeb péče o předškolní děti a snižování genderových rozdílů vytvoří rodinám prostor pro naplnění jejich přání a plánů ohledně počtu dětí. Zásadní roli zde hraje i podpora vícedětných rodin. Tím dojde k vyrovnanější reprodukci chybějících pracovních sil pro naši ekonomiku a ke snížení demografického zadlužení, ke kterému došlo prudkým poklesem porodnosti zejména v 90. letech 20. století a na přelomu tisíciletí, kdy se nadprůměrně početným generacím narodily výrazně méně početné generace. To zásadním způsobem přispěje ke stabilizaci důchodového systému a veřejných financí v nejkritičtější období 2040 až 2070, kdy odejdou do důchodu nejpočetnější generace.

Vize a její konkretizace v podobě globálního cíle se promítají do jednotlivých cílů a opatření Strategie

Hlavní cíle rodinné politiky:

1. Podporovat význam rodinných hodnot, zvýšit společenskou prestiž a ocenění rodiny a posílit institucionální ukotvení rodinné politiky v ČR.
2. Rozvíjet prostředí podporující stabilní rodinné vztahy a posílit prevenci rizikových jevů v rodině.
3. Podporovat sladění rodinného a pracovního života.
4. Vytvářet příznivé prostředí pro materiální a finanční stabilitu rodin.
5. Podpořit rodiny ve všech fázích života a ve specifických situacích.

Tyto hlavní cíle tvoří osu strategie, dále jsou rozpracované do strategických cílů, na něž navazují specifické cíle a jednotlivá opatření.

Návaznost na další strategické a koncepční materiály

Předkládaný materiál navazuje na Konceptci rodinné politiky (dále jen „Konceptce“), která byla **schválena vládou dne 18. září 2017** společně se Zprávou o rodině. Předchozí konceptce v oblasti podpory rodin byly schváleny v roce 2005, 2008 a 2017⁹. **Konceptce rodinné politiky z roku 2017**¹⁰ se zaměřovala především na podporu dostupného bydlení pro rodiny s dětmi, zvýšení kvality péče o děti předškolního a mladšího školního věku, podporu primárně preventivních aktivit, podporu flexibilních forem zaměstnávání, úpravu dávkového a daňového systému, podporu kvalitní porodní a poporodní péče či řešení problematiky nerovností v odměňování.

Z usnesení vlády č. 654 z 18. září 2017 vyplývá povinnost každoročně informovat vládu o opatřeních učiněných pro podporu rodin za uplynulý kalendářní rok a o pokroku realizace opatření navrhnutých v Konceptci. Z toho důvodu byla na základě vyjádření dotčených rezortů, krajů a dalších aktérů každý rok zpracována **Zpráva o plnění Konceptce rodinné politiky** (dále jen „Zpráva o plnění“), která **podává přehled o stavu plnění jednotlivých opatření obsažených v Konceptci**. Ze Zpráv o plnění vyplývá, že **část uložených opatření již byla v předchozím období realizována**.

Zmíněné usnesení zároveň ukládá každé tři roky realizovat komplexní výzkum o situaci rodin a každé tři roky připravit Zprávu o rodině, která výsledky daného výzkumu reflektuje. Současná Zpráva o rodině je připravována zároveň s touto Strategií. Ačkoli bude Zpráva o rodině vládě ČR pro informaci teprve předložena (2. pol. Roku 2023), tato Strategie již z obsahu Zprávy o rodině čerpá a využívá aktuální data, kde je to možné.

Strategie rodinné politiky 2024–2030 reaguje rovněž na další koncepční a strategické materiály, které byly schváleny na mezinárodní, národní i regionální úrovni.

Mezinárodní kontext Rodinná politika na evropské úrovni vnímá rodinu jako důležitý článek společenského vývoje, ekonomické prosperity a sociální soudržnosti, a z tohoto důvodu vyzývá členské země k vytváření udržitelného systému rodinné politiky¹¹ s těmito základními cíli: 1. blaho dítěte, 2. rovnost žen a mužů, 3. sladování pracovního a rodinného života 4. mezigenerační solidarita.

V mezinárodním kontextu je nezbytné zmínit v první řadě Agendu 2030 a Cíle udržitelného rozvoje (SDG)¹², k jejichž plnění se zavázala i vláda ČR, a jejíž požadavky promítla do cílů a opatření Strategického rámce Česká republika 2030. Mezi hlavní mezinárodní dokumenty v této oblasti patří **Strategie pro rovnost žen a mužů na období 2020–2025**,¹³ dále **Strategie EU pro práva dítěte**,¹⁴ kterou Evropská komise přijala v březnu 2021 a která spojuje všechny stávající i budoucí iniciativy do jednoho soudržného politického rámce. Cílem Strategie EU pro práva dítěte je vybudovat co nejlepší život pro děti v Evropské unii i na celém světě tím, že se posílí účast dětí ve společnosti a budou naplňována jejich práva v souladu s Úmluvou OSN o právech dítěte. Strategie EU pro práva dítěte se mimo jiné zaměřuje na socioekonomické začleňování, zdraví a vzdělávání dětí a zabývá se předškolním vzděláváním a péčí jakožto součástí budování inkluzivního a kvalitního vzdělávání pro všechny děti. **Rada Evropské unie ve svých závěrech ze dne 9. června 2022 o Strategii EU pro práva dítěte zdůraznila, že všechny děti mají právo na nediskriminační přístup ke klíčovým službám**, jako je předškolní vzdělávání a péče, zdravotnictví, výživa a bydlení, jež jsou důležité pro jejich rozvoj a dobré životní podmínky. **Evropský pilíř sociálních práv** (a jeho Akční plán), který stanoví, že rovnost zacházení a příležitostí pro ženy a muže má být zajištěna a podporována ve všech oblastech, včetně účasti na trhu práce, podmínek zaměstnání a kariérního postupu. Uznává také právo dětí na cenově dostupné a kvalitní předškolní vzdělávání a péči, práva dětí na ochranu před chudobou a právo dětí ze znevýhodněného prostředí na zvláštní opatření ke zvýšení rovných příležitostí. **Evropský pilíř sociálních práv dále** v zásadě 11 stanovuje právo dětí

na cenově dostupné a kvalitní předškolní vzdělávání a péči a Doporučení Rady ze dne 22. května 2019 hovoří o vysoce kvalitních systémech předškolního vzdělávání a péče.

V návaznosti na Doporučení Rady, které vydala dne 25. března 2021 Evropské komise a kterým se zavádí **evropská záruka pro děti** (dále jen „Záruka pro děti“), byl připraven Akční plán k naplnění Záruky pro děti na období 2022–2030. Záruka pro děti je jedním z výstupů akčního plánu evropského pilíře sociálních práv ze dne 4. března 2021 a přispívá k provádění zásady 11 pilíře týkajícího se péče o děti a podpory dětem. Rovněž doplňuje strategii EU o právech dítěte přijatou dne 24. března 2021. Akční plán k naplnění Záruky pro děti na období 2022–2030 byl vládou schválen 16. října 2022.¹⁵

Na základě sdělení **z roku 2020 k vytvoření Evropského prostoru vzdělávání do roku 2025** přijala Rada dne 19. února 2021 usnesení **o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy s ohledem na vytvoření Evropského prostoru vzdělávání a další vývoj po jeho dosažení (2021–2030)**, které obsahuje cíl na úrovni EU, podle něž by se předškolního vzdělávání a péče mělo účastnit alespoň 96 % dětí ve věku od tří let do věku zahájení povinné školní docházky. **Akční plán pro evropský pilíř sociálních práv** stanovil hlavní cíl, jímž je zvýšit celkovou míru zaměstnanosti do roku 2030 na nejméně 78 % obyvatelstva (ve věku 20–64 let).

Významná je rovněž i aktuální Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1158 ze dne 20. června 2019 o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob a o zrušení směrnice Rady 2010/18/EU (dále jen „Směrnice o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem“), která vytvořila minimální standardy pro pracovní volno z několika rodinných důvodů, přičemž zavedla právo na placenou otcovskou dovolenou a pečovatelskou dovolenou a posílení nepřenosné a placené rodičovské dovolené a právo žádat o pružné uspořádání pracovní doby pro pracovníky s pečovatelskými povinnostmi, s cílem podpořit rovné sdílení péče mezi ženami a muži. Poskytování vysoce kvalitního, přístupného a cenově dostupného předškolního vzdělávání a péče doplňuje uspořádání pracovní doby v naplňování záměru umožnit rovnováhu mezi pracovním a soukromým životem a má zásadní význam pro to, aby se rodiče, zejména matky, mohli účastnit trhu práce.

Sdělení Evropské komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Evropskému výboru regionů o Evropské strategii v oblasti péče (dále jen „Sdělení“), které bylo zveřejněno 7. září 2022, je základním strategickým materiálem, který má napříč členskými státy EU pomoci přizpůsobit se demografickým změnám, odstranit přetrvávající genderové a další nerovnosti, využít potenciál ekologické a digitální transformace a zvýšit odolnost vůči významným vnějším otřesům. Cílem **Evropské strategie v oblasti péče** (European Care Strategy) je podpořit muže a ženy v tom, aby se jim v různých fázích života dostalo co nejlepší péče a aby mohli nalézt co nejlepší rovnováhu mezi svým pracovním a soukromým životem. Dalším cílem je zajistit přístup k cenově dostupné, přístupné a vysoce kvalitní péči pro osoby, které ji potřebují, a to v každém věku. Evropská strategie péče podporuje důstojný život, dodržování lidských práv, to, aby nikdo nebyl opomíjen, a poskytování rovných příležitostí pro naplnění osobních i pracovních aspirací. Sdělení je doprovázeno doporučením **Rady o barcelonských cílech v oblasti předškolního vzdělávání a péče a druhým doporučením o dlouhodobé péči**.¹⁶

Z evropských iniciativ je dále vhodné zmínit Doporučení komise z 20. února 2013 Investice do dětí¹⁷ nebo Akční plán k integraci a inkluzi na léta 2021–2027¹⁸.

V kontextu doporučení a hodnocení z evropské strany lze zmínit, že ČR byla v rámci evropského semestru v letech 2019 a 2020 adresována doporučení Rady EU (Country Specific Recommendations, CSRs) k podpoře zaměstnávání žen s malými dětmi, mimo jiné zlepšením přístupu k cenově dostupné péči o děti, a zaměstnávání znevýhodněných skupin.

Návaznost na další materiály na národní úrovni V kontextu ČR navazuje Strategie rodinné politiky 2024–2030 zejména na zastřešující strategický dokument **Strategický rámec Česká republika 2030** a předcházející koncepční materiály v podpoře rodin (Koncepce rodinné politiky z roku 2005 a z roku 2008 a především z roku 2017,), dále na **Strategii rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030**¹⁹ a navazující Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí,²⁰ Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2030+,²¹ Konceptci bydlení ČR 2021+.²² Reflektuje materiály zaměřené na ohrožené rodiny a děti jako Strategie sociálního začleňování 2021–2030²³, Národní strategie ochrany práv dětí na období 2021–2029²⁴, Koncepce sociálního bydlení ČR 2015–2025²⁵ nebo Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů na období 2021–2030²⁶ a Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016–2025. V oblasti přípravy ČR na stárnutí a demografické změny pak navazuje na Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025.²⁷ Strategie navazuje i na Konceptci péče o děti a dospívající se závažnou život limitující a ohrožující diagnózou a jejich rodiny,²⁸ Strategický rámec Zdraví 2030²⁹ nebo na podporu kompetencí osob se zdravotním a chronickým postižením a pečujících osob. V neposlední řadě Strategie navazuje i na Konceptci rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030.³⁰

V současné době v souladu s plánem legislativních prací vznikají legislativní návrhy zaměřující se na oblast sociálních služeb, sociální práce, podporu ohrožených rodin a dětí, úprav financování organizací pracujících s rodinami, dále na podporu smládacích nástrojů pro rodiny s dětmi a další úpravy v oblasti zaměstnanosti nebo dávkového systému.

Regionální a lokální kontext **Rostoucí význam rodinné politiky na regionální a lokální úrovni patří v současné době mezi hlavní trendy v oblasti rodinné politiky v Evropě. Nižší úrovně státní správy a samosprávy mají blíže k rodinám v daném regionu.** Disponují znalostí místních podmínek a potřeb i širokou škálou možností, jak realizovat opatření rodinné politiky (např. podpora infrastruktury, zřizování mateřských škol, poskytování a podpora služeb pro rodinu, organizace společenských a propagačních akcí atd.) s ohledem na místní potřeby rodin i na rozmanitost jejich forem. Regionální rodinná politika je tedy důležitá vzhledem k principu subsidiarity, kdy jsou opatření realizována vždy na takové úrovni, v níž je jejich realizace nejefektivnější z hlediska informovanosti o problémech a dostupných zdrojů.

V ČR zatím není dlouhodobě rozvinuta praxe vytváření regionálních a lokálních programů podpory rodin ve všech krajích ČR. Ve svém důsledku samosprávy přistupují k implementaci rodinné politiky a prorodinných opatření velmi rozdílně: někde je podpora rodin chápána široce, včetně preventivních aktivit, v jiných krajích se podpora omezuje především na práci s ohroženými rodinami. Rozdíly v přístupu vedou pak k rozdílné dostupnosti, nabídce i kvalitě služeb aktivit na podporu rodin. Tato oblast se však v posledních letech významně proměňuje a můžeme tak sledovat rostoucí zájem o rodinnou politiku ze strany samotných zástupců krajů, měst i menších obcí.

Je zde vhodné zmínit např. projekt tzv. rodinných pasů či senior pasů. Jihomoravský kraj jako první v republice zrealizoval projekt Rodinné pasy, jehož cílem je vytvoření a realizace systému poskytování slev a dalších výhod rodinám, současně však také zvýšení informovanosti rodin o kulturních a sportovních událostech. Od roku 2010 začal Jihomoravský kraj realizovat obdobný projekt pro seniory – Senior Pasy. Podporou pro rodiny v kraji jsou i tzv. Family Pointy – vznikly v Brně, licenci na jejich zřizování má Centrum pro rodinu a sociální péči Brno. Jihomoravský kraj podporuje jejich metodiku a rozšiřování po celém území Jihomoravského kraje.³¹

Význam podpory rodin ze strany krajů či obcí lze rovněž vnímat z pohledu rozvoje samotných měst a obcí. Zásadními problémy jsou v tomto kontextu udržení obyvatelstva v odlehých venkovských obcích či oslabování vztahu ke své komunitě. Právě podporou rodinného a komunitního života je možné podpořit soudržnost jak na venkově, tak ve městech. Dle výzkumu z projektu Krajská rodinná politika víme, že rodiny v různých krajích ČR nejvíce uvítaly:

- Finančně dostupnější služby péče o děti do 6 let (Hlavní město Praha, Karlovarský kraj, Královéhradecký kraj, Olomoucký kraj a Středočeský kraj).
- Více míst pro děti do 3 let věku v zařízeních, která o ně pečují (Jihomoravský kraj, Plzeňský kraj) a více míst pro děti od 4 do 6 let věku v zařízeních, která o ně pečují (Kraj Vysočina).
- Rozšíření nabídky zařízení péče o děti (Liberecký kraj, Zlínský kraj, Moravskoslezský kraj, Ústecký kraj, Pardubický kraj).
- Lepší místní dostupnost zařízení péče o děti do 6 let věku v místě bydliště (Jihočeský kraj).

Vyhodnocení předchozích koncepčních materiálů v oblasti rodinné politiky

V ČR můžeme o systémovém nastavení rodinné politiky hovořit přibližně od roku 2004, kdy na MPSV vznikl samostatný odbor k podpoře rodinné politiky a byla zpracována Národní zpráva o rodině, na kterou navázala Národní koncepce rodinné politiky z roku 2005, kterou vzala tehdejší vláda na vědomí. Národní koncepce rodinné politiky byla zásadním koncepčním dokumentem v oblasti rodinné politiky, jelikož šlo o první takovýto samostatný dokument.

Národní koncepce Následovala **Národní koncepce podpory rodin s dětmi**, která byla schválena vládou v listopadu 2008 jako příloha k Souboru prorodinných opatření (tzv. Prorodinný balíček). Návaznost byla zajištěna shodnými cíli rodinné politiky i navrhovanými opatřeními. Po téměř deseti letech byla MPSV a Odbornou komisí pro rodinnou politiku zpracována **Koncepce rodinné politiky** z roku 2017 (dále jen „Koncepce“), která vznikla paralelně se Zprávou o rodině, přinášející souhrn dat a poznatků o situaci rodin v pravidelné aktualizaci každé tři roky.

Pokud se podíváme na vývoj v oblasti rodinné politiky dle jednotlivých opatření v návaznosti na koncepční dokumenty vlád ČR, můžeme říci, že cíle **Národní koncepce z roku 2005** byly nastaveny široce, což znesnadňovalo jasné vyhodnocení, ale i během prvního roku po přijetí byly realizovány první aktivity a naplňována opatření v oblasti osvětových aktivit a opatření. Od roku 2006 došlo k přijetí zásadních opatření v oblasti sociální legislativy (úprava rodičovského příspěvku v podobě trojrychlostního rodičovského příspěvku zavedeného k 1. 1. 2008 dle cíle 6. 2. 1.). **Národní koncepce podpory rodin s dětmi z roku 2008** byla ovlivněna probíhající ekonomickou krizí. Opatření tak primárně směřovala k podpoře aktivit k samostatnému zajištění finančního zabezpečení rodin. Opatření byla dále navržena spíše v rovině osvětových a motivačních aktivit vzhledem k potřebě rozpočtové neutrality.

Koncepce 2017 Podíváme-li se na vyhodnocení plnění **Koncepce z roku 2017**, vidíme, že vývoj rodinné politiky v roce 2018 směřoval k silnější podpoře zaměstnanosti rodičů včetně podpory sladování rodinného a pracovního života a rovnosti mužů a žen (viz opatření v oblasti flexibilnějšího čerpání rodičovského příspěvku, navýšení přídavků na děti pro rodiny mající příjem z výdělečné činnosti nebo z určitých dávek ji nahrazujících a podpora vzniku nových dětských skupin). Dále došlo v roce 2018 k formálnímu ukotvení podpory mužů v oblasti péče o děti (zavedení tzv. otcovské dovolené) a v neposlední řadě i k posílení mezigeneračních vazeb v rodině skrze podporu neformální péče (zavedení tzv. dlouhodobého ošetřovného). V oblasti snížení nerovného odměňování mezi muži a ženami pokračovala realizace systémového projektu *22 % K ROVNOSTI*, mezi jehož cíle patří snížení rozdílu v odměňování žen a mužů, vyrovnání postavení žen a mužů na pracovním trhu. Lze shrnout, že v roce 2018 bylo plněno úspěšně 28 opatření a 3 opatření byla plněna částečně. Neplněno bylo celkem 8 opatření. V roce 2019 vývoj směřoval k silnější podpoře zaměstnanosti rodičů včetně podpory sladování rodinného a pracovního života (viz např. nárůst kapacity dětských skupin a mikrojeslí či předložení návrhu na ukotvení institutu sdíleného pracovního místa jako alternativy k flexibilním pracovním úvazkům). Dne 20. června 2019 bylo průběžně plněno 29 opatření, 3 opatření byla splněna, 1 opatření bylo splněno částečně a 2 opatření byla plněna jinak. Neplněna byla 4 opatření. Významným faktorem pro další směřování v oblasti podpory rodin, zejména pečujících osob s požadavky na úpravu pečovatelského volna, otcovské a rodičovské dovolené a podporu flexibilního zaměstnávání rodičů, bylo schválení Směrnice o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem, která v příštích letech významným způsobem ovlivní řadu opatření obsažených ve Strategii. Rok 2020 a 2021 byl významně

ovlivněn pandemií covid-19, kvůli níž byl v ČR po dobu několika měsíců vyhlášen nouzový stav.¹ V ČR byla postupně zaváděna řada opatření s cílem zpomalit šíření viru covid-19, která se však přímo dotýkala každodenního života rodin.³² I přes uvedené skutečnosti pokračovalo MPSV v realizaci opatření na podporu sladování rodinného a pracovního života (např. pokračující podpora dětských skupin a mikrojeslí, příprava novely zákona o dětských skupinách, ukotvení institutu sdíleného pracovního místa jako alternativy k flexibilním pracovním úvazkům). Větší pozornost byla věnována tématu primární prevence (např. navýšení finančních prostředků v dotačním programu MPSV *Rodina*).

V posledním sledovaném období roku 2021 bylo plněno průběžně 22 opatření, 1 opatření bylo plněno jinak a 12 opatření bylo splněno. Neplněna byla celkem 4 opatření. Některá opatření již nejsou z hlediska posledního vývoje i nového Programového prohlášení vlády aktuální.³³

Česká rodinná politika v mezinárodním srovnání

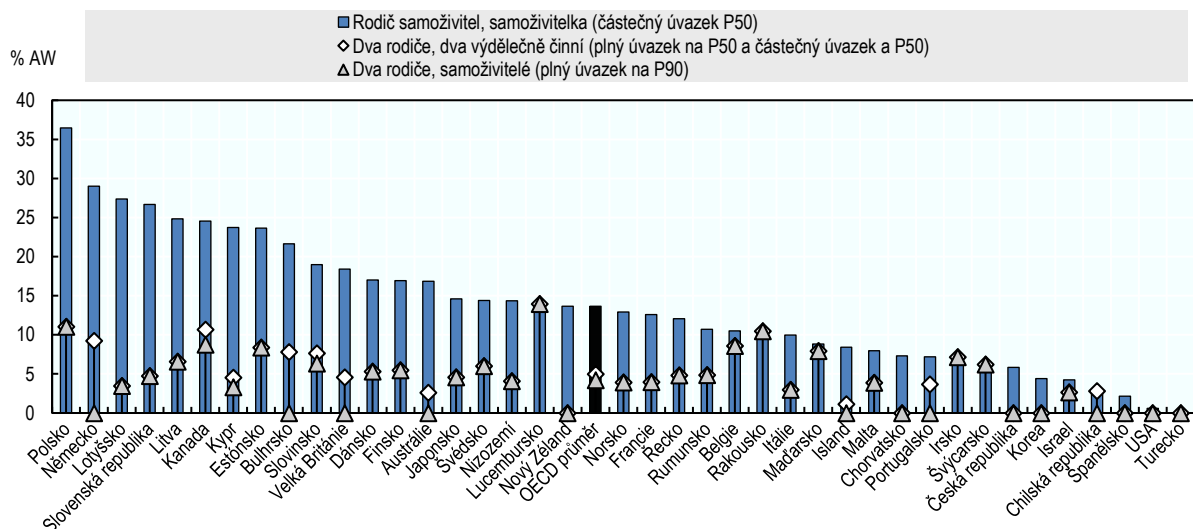
Výdaje na podporu rodin Výdaje na rodinnou politiku se v ČR pohybovaly v roce 2017 kolem 2,92 % HDP. Průměr zemí OECD v roce 2017 se pohyboval kolem 2,34 % HDP, průměr zemí EU pak 2,57 % HDP.³⁴ ČR je tak sice nad tímto průměrem, avšak zaostává za předními evropskými zeměmi jako je Dánsko, Francie, Maďarsko či Švédsko (přibližně 3,5 % HDP). Rozdělení podpory do oblastí daní, dávek a služeb se liší dle zemí, často s ohledem na jejich historickou zkušenost.

Třetina výdajů na podporu rodin jde na daňové úlevy, čímž se ČR řadí na špici v dané oblasti podpory (ČR v roce 2017 dávala na daňové úlevy 0,94 % HDP, Německo 0,84 % HDP, Francie 0,72 % HDP). V posledních letech však tento podíl výrazně poklesl a v roce 2022 to bylo pouze 0,71 % HDP. **Daňové slevy obecně** (včetně zejména vysoké slevy na poplatníka, která však není rodinnou podporou) **hrají v ČR zcela specifickou a zároveň zásadní roli. V ČR pak mají daňové slevy na děti dlouholetou tradici a kontinuitu a v rámci této daňové uznatelnosti nákladů na výchovu dětí představují v současnosti jediný univerzální finanční nástroj, který by bylo možné chápat jako podporu rodin se staršími dětmi. Veškerá ostatní podpora rodin v ČR je silně koncentrována do podpory rodin s předškolními dětmi, jak je patrné z následujícího grafu č. 1, srovnávajícího podporu rodin se dvěma dětmi ve věku 9 a 12 let.**

Výdaje v oblasti dávkové podpory V oblasti dávkové podpory se výdaje pohybují kolem 1,44 % HDP, což je lehce nad průměrem zemí OECD i EU. Z dlouhodobého vývoje přímé sociální podpory rodin s dětmi je možné pozorovat její snižující se podíl na HDP ČR (v roce 1995 to bylo 1,9 % HDP, v roce 2007 pak 1,78 % HDP). Ve struktuře výdajů na dávky státní sociální podpory došlo v letech 1990–2012 k poklesu výdajů na přídavek na dítě a sociální příplatek, naopak vzrostly výdaje na rodičovský příspěvek a na příspěvek na bydlení.³⁵ **Dávková podpora rodin je výrazně koncentrována do podpory rodin s dětmi do 4 let věku.** V roce 2020 bylo vyplaceno celkem 38,5 mld. Kč rodinám s nejmladšími dětmi formou rodičovského příspěvku (z celkových 47,7 mld. Kč transferu na dávky státní sociální podpory) a 10,6 mld. Kč peněžité pomoci v mateřství (z celkových 55,2 mld. Kč na dávky nemocenského pojištění). Výdaje na ošetřovné dosáhly v roce 2020 výše 779,6 mil. Kč. Výdaje na tuto dávku byly výrazně ovlivněny výplatou tzv. krizového ošetřovného z důvodu uzavření škol. Ve srovnání s prosincem roku 2019 se zvýšily o 625,9 mil. Kč.

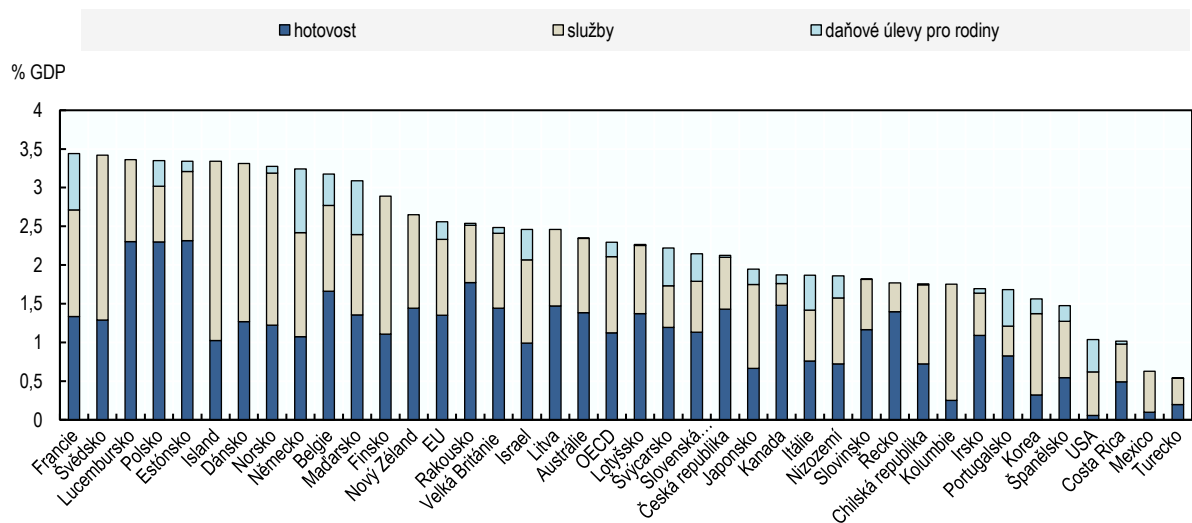
¹ V roce 2020 byl vyhlášen nouzový stav v období 16. března až 17. května a následně došlo dne 5. října k jeho opětovnému vyhlášení. Během příprav *Zprávy o plnění Koncepce rodinné politiky za rok 2020* nouzový stav v ČR stále přetrvával.

Graf č. 1: Hodnota rodinných dávek podle typu rodiny a výdělku
Celkové rodinné dávky pro rodinu se dvěma dětmi, podle typu rodiny a výše výdělku, jako % průměrného výdělku na plný úvazek (AW), 2018

Zdroj: statistiky OECD.

Graf č. 2: Veřejné výdaje na rodinné dávky
Veřejné výdaje na rodinné dávky podle typu výdajů, v procentech HDP, rok 2019 a poslední dostupné údaje

Zdroj: statistiky OECD.

Služby pro rodiny a děti V poslední oblasti výdajů na služby pro rodiny s dětmi (jedná se např. o předškolní péči a vzdělávání, družiny a odpolední volnočasové aktivity apod.) lze v zemích OECD spatřovat trend investice do vzdělávání a rozvoje služeb pro rodiny,³⁶ zatímco ČR vydává jen něco přes polovinu průměru OECD na podporu veřejných služeb pro rodiny s dětmi a ve srovnání s ostatními státy OECD a EU dlouhodobě zaostává. V roce 2011 šlo pouze 0,52 % HDP (asi 20 mld. Kč) na podporu služeb, zatímco průměr zemí OECD se pohyboval na úrovni 0,87 % HDP. V roce 2015 v ČR došlo ke zvýšení na 0,54 % HDP, kde se tento výdaj pohybuje i v roce 2017. V zemích OECD je průměrná hodnota 0,95 % HDP.^{37,38} Nejvyšší výdaje lze v dané oblasti sledovat na Islandu (2,36 % HDP), ve skandinávských

zemích, ale i třeba Maďarsko dává na výdaje do služeb 1,12 % HDP, Rakousko 0,70 % HDP, Nizozemí 0,64 % HDP.

Zde je vhodné zmínit, že základním předpokladem kvalitního a fungujícího vzdělávacího systému, který vhodně doplňuje rodinnou výchovu, je umožnit každému jednotlivci maximálně rozvinout jeho vzdělávací potenciál a zajistit dobrou dostupnost a prostupnost všech stupňů a typů škol. Kvalita předškolního a základního vzdělávání napomáhá ke snižování sociálních rozdílů, a naopak nekvalitní vzdělání, které není široce dostupné, tyto rozdíly prohlubuje.³⁹

Investice do kvalitního a široce dostupného počátečního vzdělávání, které vhodně doplňuje rodinnou výchovu, tak představují nejen velké úspory budoucích sociálních výdajů, ale nadto i zvýšení příjmů, jelikož povedou k výchově kompetentnějších, a tím i lépe oceňovaných pracovníků, kteří budou mimo jiné moci lépe konkurovat i na mezinárodním poli.

Daňové slevy Lze shrnout, že rodinná politika v ČR je realizována prostřednictvím daňových slev a zvýhodnění, přes přímou sociální podporu státu a také přes veřejné služby. Každá z těchto podpor má svá pozitiva a své limity. Ve vyvážené kombinaci spolu s osvětou a podporou informovanosti vytváří vhodnou komplexní podporu.

Daňové slevy zohledňují primárně náklady spojené s tím, že rodina plní společensky nenahraditelné funkce, jako je především výchova dětí a péče o ně a další závislé členy. I když plnění funkcí rodiny není zaměřeno na dosahování zisku, je legitimní a zcela systémové, aby si rodiny přiměřenou výši těchto nákladů odečetly z daní. V tomto smyslu je potřeba hovořit o vhodném a přiměřeném rozložení daňové zátěže, spíše než o podpoře rodin jako takové, která je dále řešena prostřednictvím podpory částečných úvazků, poskytovaných služeb a sociálních dávek.

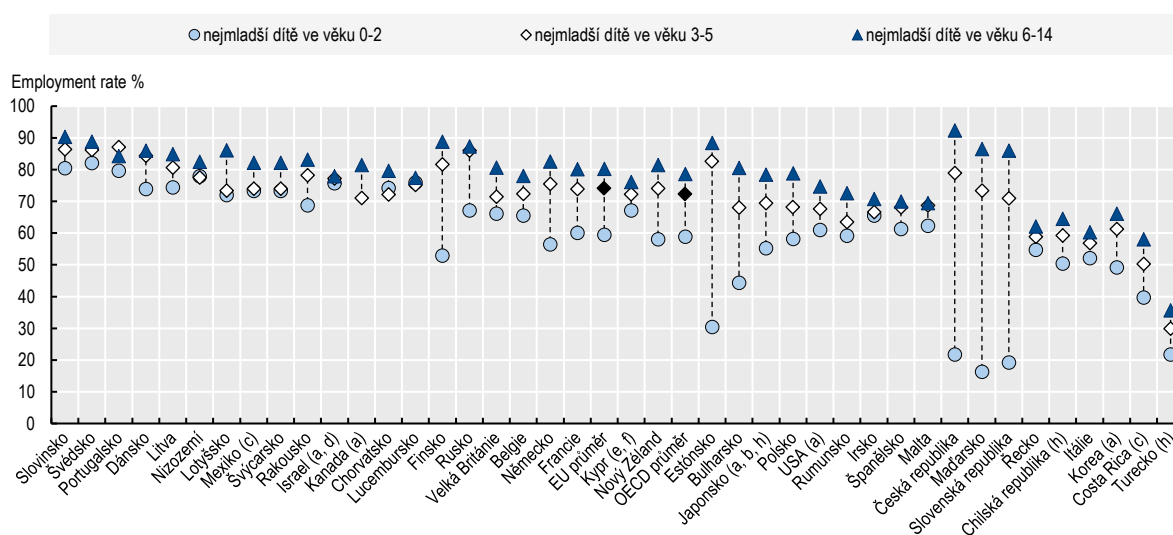
Daňové nástroje si mohou uplatnit rodiny s příjmy z výdělečné činnosti, což je motivuje k aktivitě a úsilí o dosažení vyššího příjmu. Daňové zvýhodnění na dítě navíc tím, že je stanoveno fixní částkou (nikoli procentně jako zdanění rodin ve Francii nebo před rokem 1993 v ČR), je zároveň redistributivní ve prospěch nízkopříjmových rodin – což je ještě zvýrazněno tím, že zvýhodnění lze čerpat formou bonusu, který již není omezen žádným stropem. Představuje tak určitou formu zvláštního typu dávky s výhodnými vlastnostmi, neboť nepřináší pro rodiny ani pro stát žádnou dodatečnou administrativní zátěž a nevytváří žádný bod zlomu, který je typický pro všechny příjmově testované sociální dávky. V jiné situaci je sleva na manžela, která je zaměřena primárně na vzájemnou podporu manželů a registrovaných partnerů v případě výpadku jednoho příjmu a nahrazuje tak slevu na poplatníka v některých náročných životních situacích a je součástí ušlé mzdy. Ve většině případů tuto slevu čerpají především rodiny v době čerpání rodičovské dovolené nebo rodiny pečující o své blízké. Rovněž sem patří školkovné. Zde se uplatňuje prostá sleva na dani a možnost bonusu by rovněž zvýšila možnost čerpání ze strany nízkopříjmových rodin. Výdaje na rodinnou politiku se v ČR pohybují dlouhodobě mírně nad úrovní průměru OECD, avšak nedosahují úrovně vyspělých evropských zemí, které by nám v konkrétních případech mohly být vzorem. V oblasti dávkové podpory je v ČR typická vysoká podpora zaměřená na rodiny s předškolními dětmi.⁴⁰ Naopak ze statistik OECD vyplývá, že oproti zemím OECD, které dávají na oblast služeb předškolní péče a vzdělávání průměrně 0,7 % HDP (ve Francii

a skandinávských zemí více jak 1,0 % HDP), se ČR pohybuje na druhé straně spektra s podporou nižší než 0,5 % HDP.

V oblasti veřejných služeb je nutné vnímat, že dostupné kvalitní veřejné služby umožňují sociální aktivizaci, rozvoj lidského potenciálu a pomáhají lépe se začlenit a participovat ve společnosti.⁴¹ Prokazatelně též vedou ke zvýšení rovnosti životních příležitostí pro děti,⁴² a tím ke snižování nerovnosti a s ní spojených patologických jevů ve společnosti. Služby péče jsou důležité pro zaměstnanost pečujících rodičů, nicméně ta závisí také na flexibilních formách práce. Jejich podprůměrná nabídka kromě toho na druhé straně činí z ČR zemi s vysokou zaměstnaností matek dětí starších 5 let (graf č.3).

V návaznosti na výše uvedené a v kontextu diskusí o nastavení rodinné politiky je nutné vnímat i graf níže, který ukazuje zaměstnanost žen dle věku dětí do 2 let, do 5 let a do 14 let (viz indikátory Strategického rámce Česká republika 2030).

Graf č. 3: Míra zaměstnanosti matek podle věku nejmladšího dítěte, rok 2019 nebo poslední dostupný rok

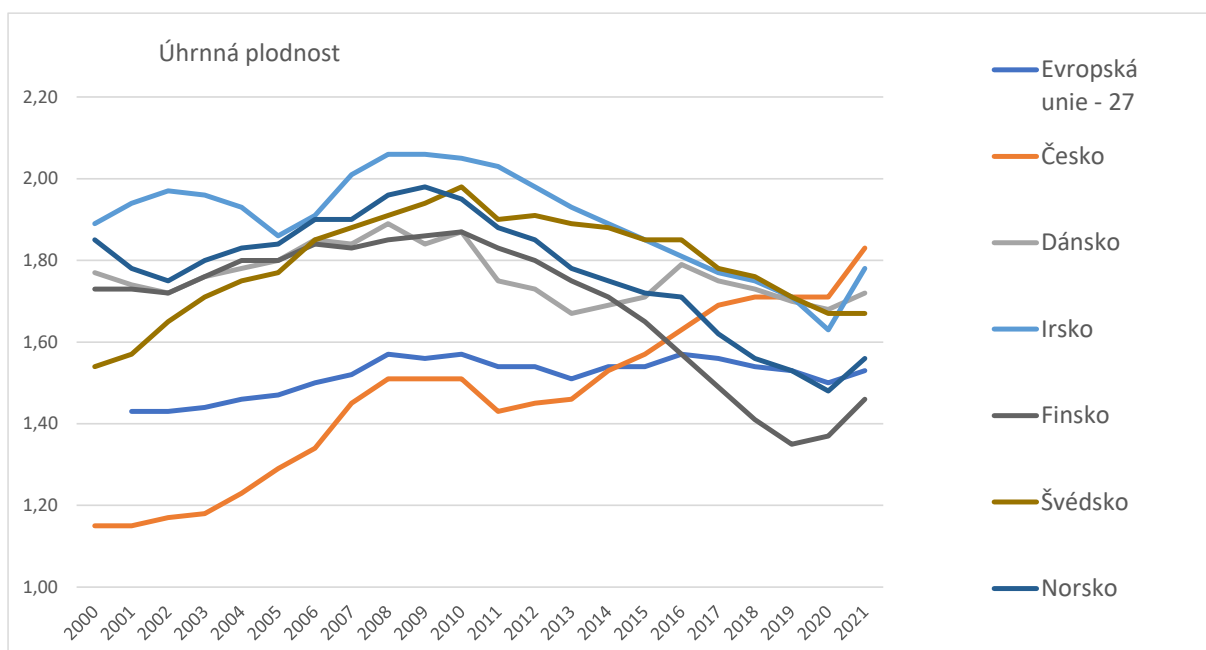

Zdroj: statistiky OECD.

Náklady na provoz služeb péče o děti se tak vyplatí, neboť společně s podporou a dostatečnou nabídkou částečných úvazků umožňují pečujícím aktivní zapojení na trhu práce, předchází chudobě apod. Zahraniční zkušenosti přitom ukazují, že je vhodné financovat dané služby ze strany státní správy nebo samosprávy v rámci nárokové služby pro rodiny a děti, jelikož platby skrze dotace a granty vytváří soutěž a nerovnosti v pokrytí, včetně časové omezenosti trvání. Je to také funkčnější než poskytování příspěvku rodičům.

Orientace na služby bez odpovídajícího daňového zohlednění a kompenzace nákladů rodin na výchovu dětí nemusí přinášet trvalý úspěch. Strukturu a celkovou výši veřejných výdajů na podporu rodin je potřeba podrobně analyzovat. Příkladem zkušenosti Skandinávských zemí – Švédsko, Finsko, Norsko a také Dánsko.

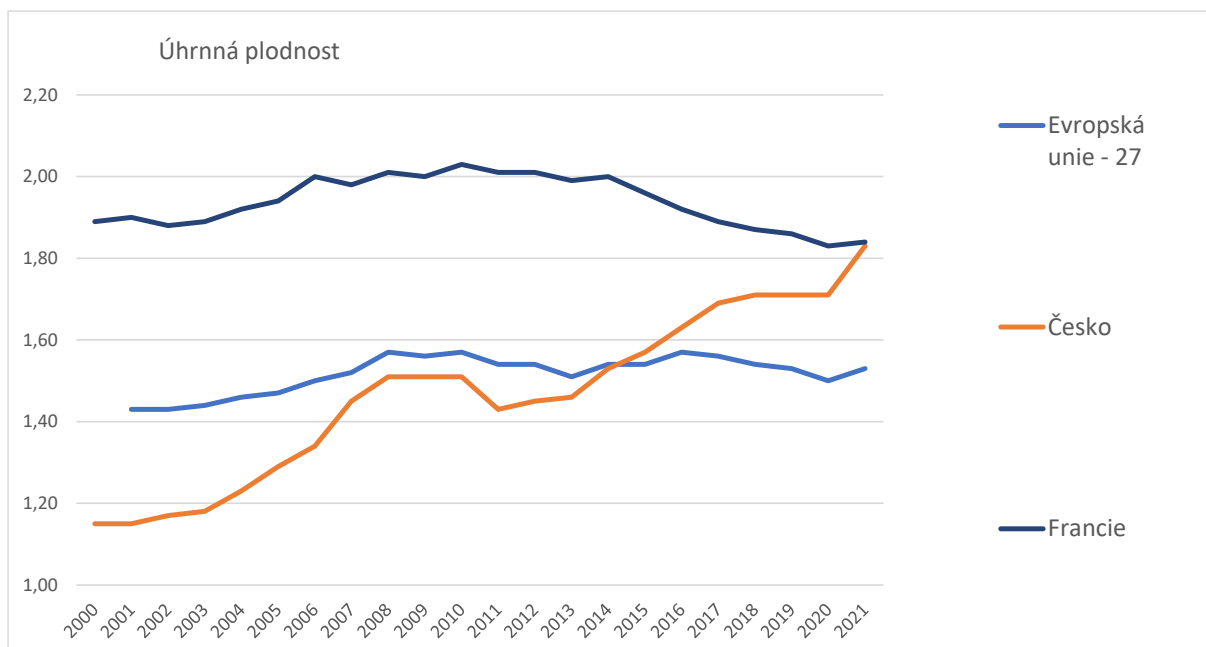
Graf č. 4: Srovnání vývoje úhrnné plodnosti zemí Skandinávie, Irska, EU – 27 a ČR.

Zdroj: Eurostat, 2022.

Tyto země mají vyšší podíl výdajů na podporu rodin než ČR a zároveň jednostranně upřednostňují služby na úkor daňových opatření. Jejich dříve nadprůměrná plodnost však za posledních 10 let výrazně poklesla. V případě Norska a Finska dokonce pod úroveň průměru EU.

Graf č. 5: Srovnání vývoje úhrnné plodnosti Francie, ČR a průměru EU.

Zdroj: Eurostat, 2022.

Naproti tomu Francie, která má v rámci OECD i Evropy nejvyšší podíl veřejných výdajů na podporu rodin a zároveň jejich vyváženou komplexní strukturu, pokud jde o dávky, služby i daňové nástroje (a zároveň také nabídku částečných úvazků), si udržuje dlouhodobě nejvyšší plodnost blízko úrovni prosté

reprodukce, a to bez výkyvů i v období hospodářských krizí. Klíčem k úspěchu francouzského modelu je zároveň stálost podmínek rodinné politiky, na kterou se rodiny mohou v dlouhodobém horizontu spolehnout.

Ve Francii stát především podporuje rodiny s dětmi po celou dobu, kdy se o ně starají. Podporu tedy nekoncentruje do období předškolního věku. Rodiče zde uplatňují **společné zdanění všech členů domácnosti**, což ukazuje pozitivní dopad především na střední a vyšší příjmové skupiny – čím vyšší příjem a čím více dětí, tím odvádějí nižší daně.

Výdaje na rodinnou politiku se v ČR pohybovaly v roce 2017 kolem 2,92 % HDP, což je oproti roku 2007 mírné navýšení z 2,5 % HDP. Jsou však stále nižší, než v řadě vyspělých zemí jako je například Francie, Švédsko, Dánsko, Norsko, Spojené království, Německo, Belgie. Tyto výdaje přispěly k tomu, že se v ukazateli úhrnné plodnosti v průběhu posledních let ČR před tyto země posunula, a to až na úplnou evropskou špičku, kterou nyní zaujímá společně s Francií.

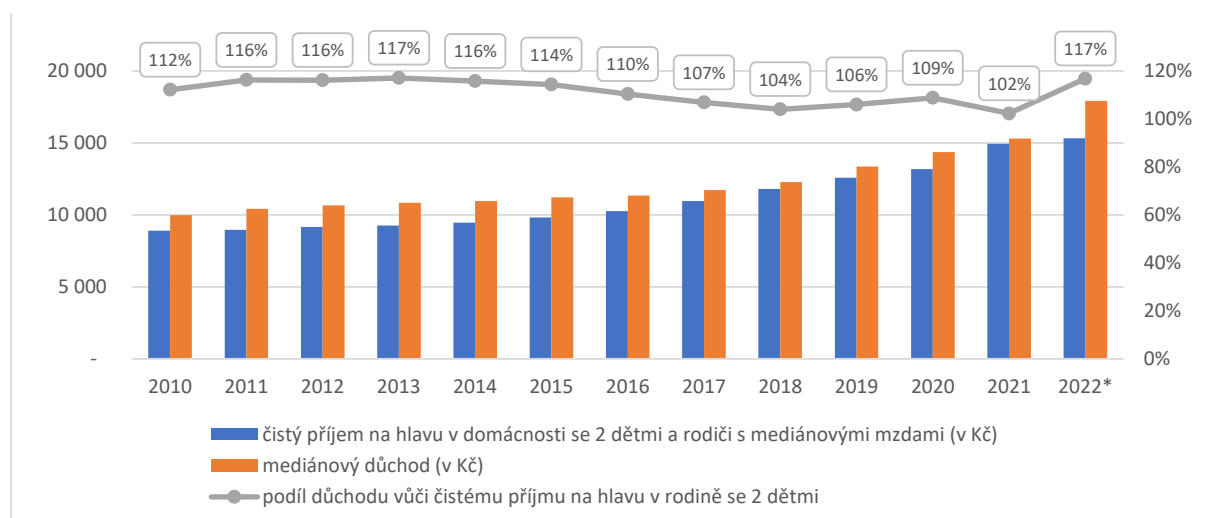
Nejedná se tak jen o zúženou podporu sociálně nebo ekonomicky slabších rodin, ale o komplexní rodinnou politiku. ČR má v oblasti daňových slev dlouhodobou úspěšnou historickou zkušenost. Zároveň je ze srovnání vývoje úhrnné plodnosti Francie a ČR zřetelné, že vývoj úhrnné plodnosti ve Francii díky stabilní a komplexní rodinné politice nebyl nijak dotčen finanční a ekonomickou krizí v letech 2010–2013, a to mimo jiné i proto, že procentuálně stanovená významná daňová podpora rodin s dětmi (zejména s více dětmi) zakotvená v ústavě se automaticky (čistě matematicky) zvyšuje s růstem nominálních mezd.

Oproti tomu v ČR došlo v těchto krizových letech k výraznému propadu úhrnné plodnosti, a to až pod úroveň pesimistické varianty prognóz – zejména z důvodů tehdy prováděných úsporných rozpočtových opatření, které necitlivě zasáhly i rodiny s dětmi. To bylo obzvláště nepříznivé zejména s ohledem na to, že v té době měly rodit početné ročníky generace „Husákových dětí“ a byl prognózován naopak kontinuální růst úhrnné plodnosti. Následně však postupné zvyšování daňových slev na děti s ohledem na tehdejší omezené rozpočtové prostředky a dále zavedení dětských skupin v letech 2014 až 2018 společně s jasně komunikovanou vládní podporou rodin s dětmi přispělo k následnému růstu úhrnné plodnosti, který je však nyní i s ohledem pokles počtu žen reprodukčním věku a současné nejisté podmínky ohrožen. Je tedy potřeba tomuto indikátoru rodinné politiky ze Strategického rámce Česká republika 2030 věnovat náležitou pozornost.

Je tedy potřeba tyto systémové nástroje rodinné politiky posílit a postupně je s ohledem na rozpočtové možnosti – raději ve více letech po sobě než velkým skokem, valorizovat v rámci komplexního řešení a posílit tak naprosto klíčovou stabilitu podmínek rodinné politiky.

Zde je potřeba zmínit také skutečnost, že čisté příjmy rodin s dětmi v přepočtu na člena domácnosti přesto dlouhodobě zaostávají nejen za domácnostmi bez dětí, ale rovněž i za domácnostmi důchodců. Tento indikátor Strategického rámce Česká republika 2030 poukazuje na skutečnost, že ekonomické a sociální prostředí je vůči pracujícím rodinám s dětmi dlouhodobě stále nepříznivé.

Graf č. 6: Srovnání mediánového důchodu vůči mediánovému čistému příjmu na hlavu v rodině se 2 dětmi

Zdroj: MPSV, ČSÚ, (mediánová mzda 2022, odhad z hodnot za 1.-4. čtvrtletí).

Rodinná politika z pohledu samotných rodin

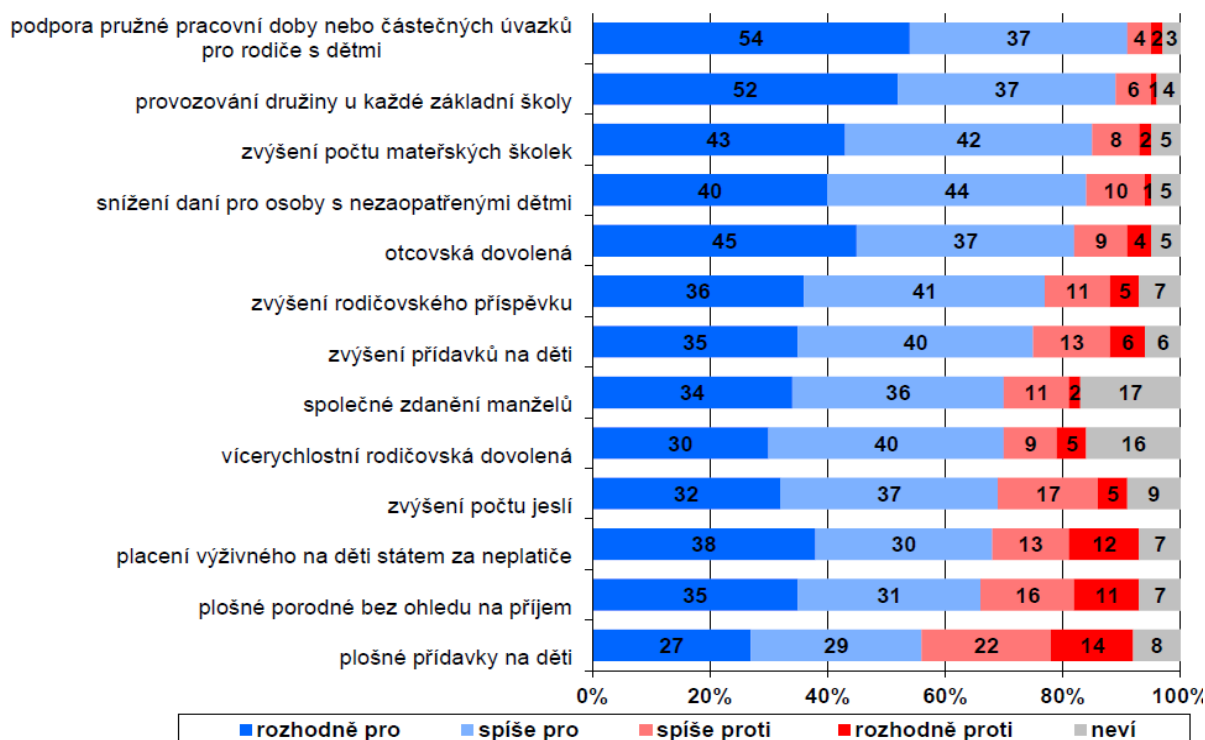
Starost vlády o sociální situaci rodin s dětmi byla v únoru 2020 hodnocena nejlépe od roku 2004, kdy byla tato otázka Centrem pro výzkum veřejného mínění (dále jen „CVVM“) pokládána poprvé.⁴³

Dnešní rodiny požadují velkou míru autonomie a současně přisuzují velký význam společenské podpoře rodiny. Od státu očekávají, že bude vytvářet prostor a podmínky umožňující sladit rodinnou péči a vlastní výdělečnou činnost.⁴⁴

Téměř tři pětiny (59 %) respondentů považují starost vlády o sociální situaci rodin s dětmi za přiměřenou, více než čtvrtina (28 %) ji vnímá jako nedostatečnou. Pro nastavování podpory rodin je důležité i zjištění, že z šetření je znatelná silnější podpora adresným opatřením než plošným. Plošné dávky podporují necelé tři desetiny (29 %) dotázaných. Názor, že dávky a služby sociálního systému mají být určeny pouze potřebným a lidem v nouzi, vyjádřily více než dvě pětiny (43 %) dotázaných.⁴⁵ V posledním šetření CVVM o sociálních podmínkách se však ukazuje pokles pozitivního hodnocení u finančních podmínek k založení rodiny a zajištění bydlení.⁴⁶

Očekávání samotných rodin Co konkrétně české rodiny očekávají od rodinné politiky? **Většina dotázaných zdůraznila potřebu družin u základních škol, stejně tak posílení kapacit mateřských škol. Přibližně devět z deseti Čechů souhlasí s tím, aby byla zavedena či uplatňována pružná pracovní doba nebo zkrácené pracovní úvazky pro rodiče s malými dětmi (91 % je rozhodně nebo spíše pro). Mezi dalšími opatřeními je i podpora otcovské dovolené, zvýšení rodičovského příspěvku a další – viz graf níže⁴⁷.**

Graf č. 7: Názory na uplatnění či zavádění konkrétních opatření státu v rodinné politice (v %)⁴⁸

Pozn.: Položky seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „rozhodně pro“ a „spíše pro“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 1. – 13. 2. 2020, 1039 dotázaných ve věku od 15 let, osobní rozhovor.

Výzkumy ukazují, že preference rodičů nezaopatřených dětí pro různý typ státní podpory se v posledních letech vyvíjí tak, že od pomoci prostřednictvím dávek ustupují a preferují spíše pomoc v podobě podpory daní a služeb.⁴⁹ V průzkumu CVVM 2020 vidíme, že vláda by se měla v oblasti rodinné politiky soustředit zejména na snížení daní pro osoby s nezaopatřenými dětmi. Jako další významná priorita se ukazuje podpora pružné pracovní doby nebo zkrácených úvazků pro rodiče s malými dětmi. Více než čtvrtina pak považuje za klíčové opatření placení výživného na děti státem za neplatiče, zvýšení počtu služeb péče a vzdělávání pro předškolní děti a zvýšení přídatků na děti.⁵⁰

Tabulka č. 1: Opatření, která by měla být prioritou vlády (v %)

	XI/2007	XI/2008	XI/2009	XI/2011	XI/2012	XI/2013	II/2017	II/2019	II/2020
snížení daní pro osoby s nezaopatřenými dětmi	60	56	60	54	62	54	45	37	40
podpora pružné pracovní doby nebo zkrácených úvazků pro rodiče s malými dětmi	50	47	50	44	43	39	37	32	35
placení výživného na děti státem za neplatiče	-	-	-	-	-	-	-	29	27
zvýšení počtu mateřských školek	19	28	27	34	33	40	30	26	27
zvýšení přídavků na děti	43	49	49	39	42	37	36	25	27
zvýšení rodičovského příspěvku	-	-	-	-	-	-	-	25	24
provozování družiny u každé základní školy	14	15	13	18	13	16	18	17	21
společné zdanění manželů	30	27	30	31	29	32	20	19	19
otcovská dovolená týden po narození dítěte	-	-	-	-	-	-	21	18	16
plošné přídavky na děti	-	-	-	14	16	18	14	11	13
plošné porodné	-	-	-	17	21	21	17	15	12
zvýšení počtu jeslí	9	12	10	16	14	14	12	11	12
vícerychlostní rodičovská dovolená	-	-	-	11	15	14	11	13	11
bez odpovědi	22	20	17	17	9	11	12	18	13
neví	5	4	4	4	3	3	2	3	2
žádné	1	1	1	1	0	1	1	2	1
Celkem	300	300	300	300	300	300	300	300	300

Pozn.: Vzhledem k tomu, že každý respondent mohl uvést až tři položky, činí součet všech možných odpovědí 300 %. Položky seřazeny sestupně dle aktuálních výsledků.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Dle výzkumů CVVM by rodiny nejvíce ocenily snížení daní pro osoby s nezaopatřenými dětmi a podporu pružné pracovní doby nebo zkrácených úvazků pro rodiče s malými dětmi.

Rodiče z úplných rodin se k nefinančním formám pomoci přiklánějí ještě častěji než samoživitelé nebo rodiče tří a více dětí, více ji také vítají lidé s vyšším vzděláním. **Rodiče v posledních letech oceňují spíše podporu formou daňových slev než formou sociálních dávek.** Státem poskytnutou finanční podporu daňovými slevami, a ještě více sociálními dávkami, ovšem hodnotili rodiče nezaopatřených dětí poměrně kriticky. Více než polovina ji považovala v letech 2018 až 2021 za nedostačující. Oproti tomu rodiče lépe hodnotili služby péče o děti a služby zajišťující vzdělávání dětí. Ty považovala za nedostačující zhruba pětina rodičů z různých typů rodin s dětmi.⁵¹

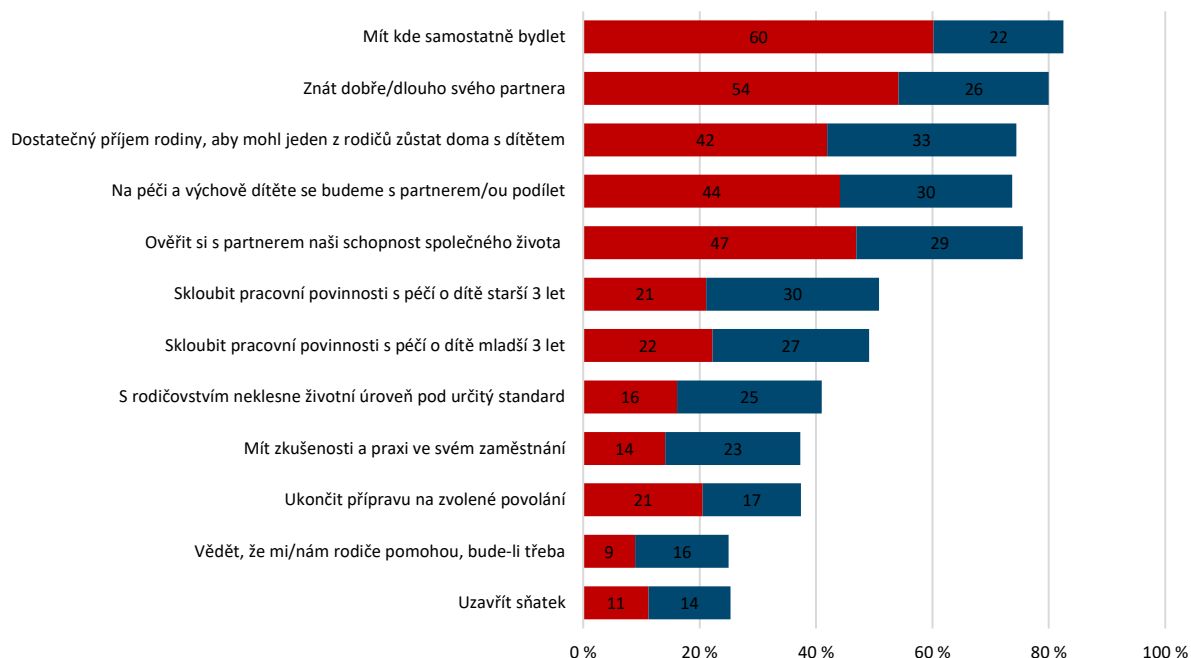
Zpráva o rodině (2020) rovněž uvádí, že je českou společností pozitivně vnímán trend rostoucího zapojení otců do péče o děti (79 % respondentů), s čímž souvisí i změna vnímání role žen a dělby práce a péče v rodině.

Dlouhodobé trendy ve vývoji forem rodinného uspořádání, partnerských vztahů a rodinného chování však vždy neladí s představami lidí o rodině a rodinném životě. Příkladem je právě nestabilita rodinných a partnerských vazeb.⁵² V šetření Rodina 2019 (RILSA) vyjádřilo souhlas s výrokem, že dítě potřebuje oba rodiče, 85 % dotázaných. Požadavek péče a výchovy dětí oběma rodiči není těsně vázán na požadavek soužití rodičů v jedné domácnosti.⁵³

Co je vnímáno jako významné pro založení rodiny, je zejména pomoc státu ve formě různých podpor při zakládání rodiny – a to jak v oblasti sladění pracovního a rodinného života, tak při řešení zajištění

vhodného bydlení. Významný je požadavek vlastní připravenosti a vyzrálosti pro rodičovství, až potom stálý partner a vybudované postavení v profesi, viz graf níže.⁵⁴

Graf č. 8: Podmínky pro založení rodiny

Zdroj: Komplexní výzkum o situaci rodin a seniorů – bezdětní ve věku 25 až 44 let, Palonciová a kol. 2021.

Co je předmětem kritiky, je nedostatečná podpora bydlení ze strany státu (např. ve formě startovacího bydlení).⁵⁵ Právě bydlení je totiž základním předpokladem pro založení rodiny, což je vzhledem k vývoji cen nemovitostí a nájmu zásadní bariérou pro mladé rodiny, které nemají dostatek finančních prostředků.⁵⁶ Nejedná se však jen o mladé páry, ale i o rodiny s dětmi, u nichž ovlivňuje rozhodování o dalším potomkovi v případě nedostačujícího bydlení.^{57,58}

V české společnosti dlouhodobě přetrvává ideál dvoudětné rodiny (dlouhodobě kolem 66–71 %).⁵⁹ To ale na udržení prosté reprodukce nestačí. Je proto klíčové vytvořit podmínky, aby rodiny mohly mít více dětí, pokud si to přejí a dokážou je svým pracovním přičiněním a aktivním přístupem uživit. Ideální počet dětí v rodině do značné míry ukazuje vůli mít děti, a kromě osobních preferencí odráží i společenské normy. Výsledný počet dětí je pak spíše výsledkem postupného rozhodování v průběhu života.⁶⁰ Ač se přání liší dle typu rodin, lze shrnout, že až 60 % respondentů uvedlo, že má v současné době tolik dětí, kolik si přálo. Přibližně 26 % dotázaných deklarovalo, že má zatím méně dětí, naopak 14 % mělo více dětí, než původně chtělo. Méně dětí oproti původním preferencím měly častěji ženy než muži. (28 %, resp. 21 %).⁶¹

Aktuální výzvy, kterým rodiny čelí

PANDEMIE COVID-19

Pandemie nemoci covid-19 postihla ČR podobně jako celý svět již začátkem roku 2020 a vyžádala si řadu opatření, která zasáhla do pracovního, osobního a rodinného života všech obyvatel ČR. Řada států po celém světě musela v souvislosti s pandemií covid-19 reagovat restriktivními opatřeními, která cíleně omezovala fyzický kontakt v zájmu veřejného zdraví obyvatel. Mezi nejdůležitější a nejvíce omezující opatření patřil tzv. lockdown (neboli plošná karanténa) či sociální izolace domácností a restrikce veřejného života včetně zákazu pořádání hromadných akcí. Dále se jednalo o uzavření obchodů, služeb a všech školských zařízení i zařízení předškolní péče o děti a uzavírání mnoha průmyslových výroben či přechod velké části zaměstnanců na homeworking. To vše ovlivňovalo možnosti vykonávání pracovní činnosti a zvýšilo nároky na sladování práce a rodiny a na plnění rodičovských rolí.

Pandemie a zaměstnání Pandemie přinesla **dvě hlavní změny v pracovním životě**, které se však nedotkly všech jedinců stejně. S cílem omezení šíření infekce mezi lidmi na pracovišti **přešlo mnoho firem na práci na dálku, respektive na práci z domova (tzv. homeworking)**. Mnozí **zaměstnavatelé rovněž zkrátily úvazky svých zaměstnanců**, aby zabránili rozsáhlému propouštění z důvodu ekonomické krize a ztráty firemních příjmů. Přestože příjmy zaměstnanců byly obvykle z části kompenzovány vládními programy, práce na zkrácený úvazek znamenala nižší příjmy a také vyvolávala větší nejistotu udržení si zaměstnání. **Větší obavy z finančních problémů spojených se snížením výdělku pak uváděli zvláště lidé s nižším vzděláním, kteří již před počátkem krize měli nižší příjmy**. S prací na zkrácený úvazek je spojeno také větší riziko nezaměstnanosti. Ztráta práce jednoho nebo více členů domácnosti nebyla přitom během pandemie neobvyklá.

Pandemie ještě umocnila genderové rozdíly na trhu práce. Ekonomické dopady covidu-19 byly silnější u žen vzhledem k tomu, že pandemie nejvíce postihla ta odvětví, kde pracuje vysoký podíl žen.

Ukazatelem může být například **čerpání ošetřovného během pandemie**, které mohli rodiče čerpat z důvodu distanční výuky či nařízení karantény dítěte. Od počátku pandemie můžeme pozorovat prudký nárůst výplaty ošetřovného, oproti předešlým rokům². Statistiky potvrzují, že s dětmi doma mnohem častěji zůstávaly ženy než muži, což opět umocňovalo jejich znevýhodnění na trhu práce – v roce 2020 vyplaceno ošetřovné 939,6 tis. ženám a 316,2 tis. mužům, v roce 2021 vyplaceno ošetřovné 700,5 tis. ženám a 236,2 tis. mužům.⁶²

Pandemie a školy Každodenní život dětí a celých rodin během pandemie byl významně ovlivněn také **uzavřením škol a zavedením domácí online výuky**, které se může pojit nejen se ztrátou výuky, výrazným omezením sociálních kontaktů, ale také s emočním strádáním a se sníženou fyzickou aktivitou nahrazovanou větším množstvím času stráveného u obrazovky a kvalitou spánku. Ačkoliv zatím není znám dlouhodobý dopad pandemie na vzdělávání, již nyní se ukazují rozdíly mezi dětmi z nejhudších a nejbohatších rodin, které se mohou v důsledku uzavírání škol ještě více prohloubit.

² V roce 2020 se jednalo o celkem 1,25 mil. vyplacených dávek oproti 550,6 tis. v roce 2019.

Dopady na zdraví Mezi hlavní negativní efekty pandemie covid-19 patří rovněž **zhoršení fyzického a psychického stavu jedinců**. Ke zhoršení fyzického stavu došlo zejména z důvodu odkládání a zanedbávání zdravotní péče. Mezi další dopady pandemie na fyzický stav obyvatelstva můžeme jmenovat například nárůst obezity související s omezením pohybových aktivit obyvatelstva.⁶³ Pandemie a s ní spojená opatření celosvětově vyvolávala v lidech pocity strachu a úzkosti, smutek, osamělost, či nejistotu z budoucnosti, přičemž tyto pocity se objevovaly hlavně v souvislosti se zdravím a finanční situací. Pandemie covid-19 a některá opatření také vyvolala **zvýšení konfliktů v partnerském životě**, a to zejména v oblasti dělby práce v domácnosti a rozdělení si rodičovských povinností. Výzkum OECD (2021) naznačuje posun směrem k větší otcovské péči, ačkoliv matky byly těmi, kdo převzal většinu neplacené pečovatelské práce. Zapojení otců však většinou vycházelo spíše z nutnosti (např. že matka nemohla pracovat z domova) než z příležitosti.

Duševní zdraví je důležitou součástí našeho celkového zdraví. Během pandemie covid-19 se ukázalo, jak je duševní zdraví úzce spojeno s finanční situací, dělbou práce v domácnosti a potažmo i s kvalitou partnerských vztahů.

Některé rodiny byly restrikcemi postíženy více než jiné. Všechny výše zmíněné aspekty pandemie covid-19 jako například finanční problémy, skloubení pracovních a rodičovských povinností, sociální izolace a s tím související pocity osamělosti a další psychické problémy mohly být ještě více zesíleny v případě sólo rodičů, kteří těmto problémům čelili sami bez pomoci nejbližšího partnera a byli tak zvláště zranitelní vůči negativním dopadům pandemie covid-19.⁶⁴

Vzhledem ke své obecně horší ekonomické situaci měli sólo rodiče v době pandemie podstatně větší obtíže při splácení půjček i hrazení nákladů na bydlení, někteří měli dokonce základní existenční potíže. U sólo rodičů se častěji, než v úplných rodinách v tomto období dále vyskytovaly problémy s dluhy a exekucemi, problémy spojené s dlouhodobou nezaměstnaností a též problémy s bydlením, kupříkladu s hrazením nákladů na bydlení.⁶⁵

Některá vládní nařízení opomenula potřeby nesezdaných partnerů nebo registrovaných partnerů (např. v možnosti vstupu do země za účelem spojení rodin nebo v možnosti vstoupit v době pandemie do registrovaného partnerství).

AKTUÁLNÍ RŮST CEN A ENERGETICKÁ KRIZE

Další výzvou, které musí rodiny čelit, je **tzv. energetická chudoba**. Pro mnoho domácností představují zvyšující se výdaje na energie zásadní zásah do jejich rodinného rozpočtu. Ukazatelem může být prudký nárůst domácností, pro které náklady na bydlení³ představují vysoké zatížení, což znamená, že tyto rodiny utratí více jak 40 % svých příjmů na dané náklady. V září 2022 se jednalo o téměř čtvrtinu domácností (24 %) oproti listopadu 2021, kdy jich bylo pouze 15 %. Výrazně zatížená je rovněž téměř polovina domácností v příjmové chudobě. Mezi nejvíce ohrožené skupiny můžeme zařadit domácnosti samostatně žijících seniorů a samoživitele.⁶⁶

³ Do nákladů na bydlení jsou zahrnuty veškeré náklady na energie, vodu, pravidelné poplatky, nájem či hypotéka.

VÁLKA NA UKRAJINĚ

Vzhledem k válečné situaci na Ukrajině přichází do ČR množství ukrajinských uprchlíků. ČR udělila téměř půl milionu víz zajišťujících dočasnou ochranu. ČR je tak třetím nejčastějším cílem prchajících Ukrajinců a zároveň je zemí s největším počtem ukrajinských uprchlíků na 100 tis. obyvatel. Dle šetření, které v červnu 2022 provedlo MPSV⁶⁷, je mezi příchozími 44 % žen a 36 % dětí a mladistvých do 18 let. Nejčastějším typem domácnosti je matka s jedním dítětem. Druhá nejobvyklejší je domácnost samostatně žijícího dospělého a třetí potom ženy se dvěma dětmi. Výrazný podíl domácností má velmi malé děti, 43 % domácností je s dětmi do 5 let věku. Ukrajinci, kteří přišli do ČR, jsou obecně mladí. Kromě vysokého počtu dětí je téměř třetina dospělých do 30 let a dalších 46 % je do 45 let. Pouhá 4 % příchozích jsou ve věku nad 65 let.

K srpnu roku 2022 bylo na českém území evidováno téměř 125 tis. nezletilých ukrajinských osob. Ve školním roce 2020/21 tvořila ukrajinská diaspora téměř 30 % dětí ze všech cizinců v rámci českého vzdělávacího systému od mateřské po střední školu.

Ukrajinské děti Skupina ukrajinských dětí – uprchlíků již nyní představuje velmi specifickou, a ještě více zranitelnou skupinu vzhledem k tomu, že děti přicházejí z válečného prostředí a čelí tak významné psychické zátěži související s nedobrovolným přerušением svého dosavadního života, rozpadem dosavadní podoby rodiny (kdy otcové a další mužští příslušníci rodiny museli kvůli mobilizaci zůstat na Ukrajině), případně se ztrátou svých blízkých. Specifickou skupinu uprchlických dětí z Ukrajiny představují zejména děti bez doprovodu nebo děti s cizím doprovodem (ať už děti evakuované z ústavní péče, tak děti přicházející v doprovodu dospělé osoby, která není jejich rodičem). Pro uprchlické děti a mladistvé z Ukrajiny je potřeba zajistit zejména sociálně právní ochranu, dostupnost služeb péče o děti a dostatek kapacit u volnočasových aktivit. Za nezbytnou je dále považována podpora komunitních center pro rodiny s dětmi a podpora integrace na místní úrovni ve spolupráci s neziskovými organizacemi. Při příchodu ukrajinských dětí je rovněž nutné zajistit naplnění jejich práva na vzdělávání.

Dle mezinárodní výzkumné studie o zdraví a životním stylu dětí a školáků se ukrajinské děti obecně vyznačují kladným vztahem ke škole – 30 % ukrajinských dětí chodí do školy velmi rádo, čímž se výrazně liší od evropského (21 %) i českého (10 %) průměru. Rovněž mají dobré stravovací návyky, nadprůměrných hodnot dosahují v pravidelných snídaních či v konzumaci ovoce a zeleniny. Výzkum dále ukazuje, že rizikové chování je u ukrajinských dětí spíše výjimkou. Podíl dětí, které si zapálí cigaretu alespoň jednou týdně, je nízký a každoročně klesá (u ukrajinských dívek 6 % a chlapců 15 %). V oblasti užívání marihuany a pití alkoholu jsou ukrajinské děti pod průměrem EU. Hůře si ukrajinské děti vedou v oblasti násilí a šikany. Téměř čtvrtina 11 a 13letých a téměř pětina 15letých chlapců se opakovaně zapojila do fyzických rvaček, což jsou hodnoty vyšší než evropský průměr. Dále 18 % dětí se stalo obětí šikany alespoň dvakrát nebo třikrát v posledních měsících oproti evropskému průměru, který je 10 %.⁶⁸

Ukrajinské děti, jakožto uprchlíci, mohou v hostitelské zemi čelit různým překážkám a bariérám. První bariérou všech uprchlických dětí je zejména neznalost jazyka hostitelské země, kdy se děti nemohou řádně začlenit do vzdělávacího systému, kroužků či volnočasových aktivit a dochází tak k ještě většímu prohloubení sociálního vyloučení. Znalost jazyka tak představuje zásadní předpoklad pro integraci uprchlických dětí do společnosti. Dle šetření MPSV češtinu neovládá 69 % příchozích dospělých osob z UA, nicméně 29 % ji ovládá částečně a pouhá 2 % dobře. Podobně je na tom i úroveň angličtiny, která kopíruje znalost češtiny. Nepatrný rozdíl je pouze v tom, že je lehce vyšší znalost „dobře“ a „výborně“. Jazykové kompetence uprchlíků v češtině a angličtině jsou tedy nízké.

V případě podpory této skupiny dětí je dále žádoucí zapojit širší okruh aktérů⁶⁹ a reflektovat jejich potřeby – tedy pracovat nejen s dětmi samotnými, ale rovněž s rodiči dítěte, pedagogy, ostatními dětmi

a celou třídou, kde se uprchlické dítě nachází. Děti mohou čelit nálepce „dítěte uprchlíka“, což může vést k jejich znevýhodňování. Zvýšenému stresu jsou ale vystaveni rovněž uprchlíci jakožto rodiče či pečovatelé svých dětí, kteří musí čelit neustále nejistotě a strachu souvisejícímu s odloučením od svého domova či možnou ztrátou rodinných příslušníků. Tyto nepříznivé situace mohou do značné míry ovlivňovat jejich duševní zdraví a schopnost poskytovat adekvátní péči svým dětem. Zvýšenému riziku jsou v tomto případě vystaveni zejména ti rodiče, kteří musí čelit dalším znevýhodněním, jako je například zdravotní postižení. Ženy mohou být vystaveny riziku genderově podmíněného násilí. Komplexnější poznání genderově podmíněného násilí však na celostátní úrovni v ČR zůstává doposud nedostatečné.

Klíčovým předpokladem pro úspěšnou integraci uprchlíků v dalších oblastech (např. uplatnění rodičů na trhu práce, míra úspěšnosti dětí v rámci vzdělávání) je zajištění stabilního bydlení.⁴

Ve většině krajů byla zřízena hromadná ubytovací střediska pro ukrajinské rodiny a děti (ubytovny, hotely, studentské koleje, vojenská a zdravotnická zařízení, nemovitosti ve vlastnictví krajů či státu). Dle šetření MPSV ukrajinské uprchlické rodiny s dětmi nejčastěji bydlí v solidárních domácnostech (44 %). Dalších 24 % bydlí v nájmu či podnájmu. 15 % uprchlíků však žije na ubytovně, což odpovídá zhruba 58 tisícům osob. Přes 70 % solidárních domácností je českých a 28 % ukrajinských. Polovina uprchlických domácností má ubytování poskytované zcela zdarma. Převážná většina uprchlíků ubytovaná Čechy žije v bytě či části domu, kterou mají vyhrazenou sami pro sebe. Přes tři čtvrtiny uprchlíků je se svým ubytováním spokojeno. 39 % má zajištěné ubytování na 6 a více měsíců. Ubytovaní na méně, než dva měsíce má pouze 6 % uprchlíků. Ubytovaní je tedy relativně stabilní a momentálně nehrozí masivnější stěhování uprchlíků v rámci ČR, přestože ke stěhování za prací jsou relativně ochotní.

⁴ Je třeba zamezit tomu, aby uprchlické rodiny s dětmi byly v důsledku nedostatečných ubytovacích kapacit umísťovány do sociálně vyloučených lokalit, ubytoven či dalších typů substandardního bydlení. V těchto segregovaných lokalitách mohou rodiny s dětmi čelit zvýšenému riziku vykořisťování, násilí a rovněž zvýšené míře stresu, který má přímý dopad na jejich zdravotní stav a duševní zdraví. Pro uprchlické rodiny s dětmi musí být nastaveny účinné mechanismy, které jim zajistí kvalitní a dlouhodobé ubytování.

SWOT analýza rodinné politiky

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> Rodina jako významná hodnota pro většinu společnosti Vysoká ochota pečovat o své blízké Stabilita manželského/partnerského soužití je v celé společnosti vysoce ceněnou hodnotou Manželství a dlouhodobé soužití jako druh a družka vykazuje zvýšenou ochranu proti propadu do chudoby a sociálního vyloučení. Hodnota úhrnné plodnosti v roce 2021 1,83 je jedna z úplně nejvyšších v Evropě – (je však stále daleko od hranice prosté reprodukce a hrozí naopak její pokles – v roce 2022 zaznamenala pokles na hodnotu 1,66) Ve struktuře domácností převládá soužití v páru, což se odráží v porodnosti – v rodinách se dvěma partnery se spíše rodí tolik dětí, kolik si lidé přejí 	<ul style="list-style-type: none"> Stále nedostatečná nabídka flexibilních forem práce a zkrácených úvazků pro pečující ženy a muže vzhledem k poptávce Častá nemožnost návratu na původní výši úvazku poté, co pominou důvody pro zkrácený úvazek Otázka práce na částečný úvazek např. během mateřské/rodičovské dovolené v rámci pracovní náplně, pro kterou je sjednání původní pracovní poměr Znevýhodnění práce na částečný úvazek pro výměru důchodu Dlouhodobě nedostatečná místní a finanční dostupnost kvalitních služeb péče o děti předškolního věku, zejm. těch do 3 let věku ve vztahu k rostoucí poptávce po službě. Nedostatečná prestiž neplacené práce při poskytování výchovné péče a tím i ztráta zdravého sebevědomí pečujících matek omezující rovněž schopnost na sobě pracovat a udržovat svoji zaměstnatelnost. Nedostatečná právní ochrana rodiny prostřednictvím institutu manželství (například před exekucemi)
<ul style="list-style-type: none"> Flexibilní nastavení rodičovské dovolené a rodičovského příspěvku, vysoká ochrana zaměstnaných rodičů Zvyšující se podíl flexibilních forem práce a možnosti pracovat z domova. Postupný nárůst počtu zařízení péče o děti. Významná role nestátních neziskových organizací, jež se angažují ve všech oblastech služeb pro rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> Vysoký vliv mateřství na zaměstnanost matek v oblasti profesního růstu, výdělků a sladění. Společenské stereotypy a s nimi související nevýhodné postavení žen a starších osob na trhu práce, které má negativní dopad na jejich rodiny Nízké zapojení mužů do péče Genderové nerovnosti v péči se promítají do platových nerovností a nerovností v důchodech Gender pension gap – Rozdíl v průměrné výši starobních důchodů mužů a žen se díky zavedení výchovného k lednu roku 2023 částečně snížil, přesto činil téměř 2,5 tis. Kč: muži: 20 710 Kč; ženy: 18 255 Kč
<ul style="list-style-type: none"> Fungující síť rodinných a mateřských center Rozvinutá mezinárodní spolupráce Snížující se míra ohrožení příjmovou chudobou (pozor, některé skupiny jsou ale naopak ohroženy více – domácnosti sólo rodičů, rodiny se třemi a více dětmi, samostatně žijící senioři) 	<ul style="list-style-type: none"> Nízká sňatečnost doprovázená vysokou rozvodovostí Často nižší vztahové kompetence u mladých lidí, které jsou potřebné pro život v partnerství a manželství Nedostatečná dostupnost preventivních aktivit na podporu kvalitních partnerských a rodinných vztahů spolu s nedostatečným povědomím rodin o nástrojích předcházení konfliktů v rodině
<ul style="list-style-type: none"> Fungující síť veřejných knihoven s programy pro rodiny, jedince i seniory 	<ul style="list-style-type: none"> Snížující se podíl HDP na sociální a zdravotní výdaje, problémem také roční a nenároková forma financování sociálních služeb Nízký podíl výdajů HDP na služby předškolní péče a vzdělávání oproti průměru zemí OECD Roční a nenároková forma financování SSL, touto formou je financování i velká část služeb pro rodinu
	<ul style="list-style-type: none"> Obtížný přístup k bydlení (vysoké ceny a nestabilita nájemního bydlení, vysoké úrokové sazby) Významné regionální rozdíly, co se týká chudoby a zadlužení Regionální rozdíly v míře koordinace a podpory rodin na krajské a místní úrovni

	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatečné nástroje pro monitoring a vyhodnocování dopadů v oblasti rodinné politiky • Nedostatek informací o efektivitě podpůrných programů a služeb pro rodiny • Nízké povědomí o potřebách a životních situacích specifických typů rodin a dopadech životních podmínek
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> • Vysoká zaměstnanost žen i osob do 59 let • Ženy jsou vysoce kvalifikované (viz dosažené vysokoškolské vzdělání ve vztahu k profesnímu rozvoji a zastoupení vedoucích pozic) • Domácí péče o děti jako prostředek zvyšování kvalifikace (především v oblasti soft skills) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nízká porodnost a zvyšování věku, ve kterém se ženy rozhodnou pro těhotenství • – lidé neuskuteční svoje reprodukční plány • Odkládání těhotenství při studiu VŠ/doktorandského a nedostatečná podpora sladění studia a rodinného života • Stigmatizace a znevýhodnění některých typů rodinných uspořádání • Nestabilita rodinného soužití – nejen rozvody, ale i rozchody nesezdaných partnerů – týká se až 40 % rodin s dětmi do 3 let, 25–30 % rodin s dětmi ve věku 3–6 let • Předčasné odchody dětí/mladých dospělých ze vzdělávání • V čele 87 % domácností sólo rodičů stojí žena⁷⁰ • Stárnutí populace V roce 2021 bylo ve věkové kategorii 65+ 20,6 % obyvatel (v roce 2020 to bylo 20,2 %), v roce 2025 to bude 22,3 % a v roce 2050 již 29 % (téměř každý třetí) • Udržitelnost důchodového systému • Nedostatek terénních a ambulantních sociálních služeb, • Nedostatečná podpora rodinných a mateřských center a omezení dostupnosti služeb. • Nedostatečná kapacita služeb pro členy rodiny důchodového věku (domovy pro seniory, pečovatelská služba apod.) a nedostatečná podpora domácí péče, osobní asistence apod. • Nízká podpora neformálně pečujících • Rostoucí životní náklady v důsledku inflace a rostoucích cen energií • Ohrožení chudobou pro domácnosti samoživitelů/samoživitelek • Ohrožení chudobou domácností se třemi a více dětmi • Ohrožení chudobou domácností seniorů • Zvyšování sociálního napětí v důsledku problematického přístupu k bydlení • Nedostatečná informovanost o aktivitách a opatřeních na podporu rodin
<ul style="list-style-type: none"> • Další rozvoj dětských skupin, na které jsou vyčleněné prostředky v ESF – OPZ + a Národním plánu obnovy • Rozšíření možností práce z domova na dálku v důsledku zkušeností z pandemie – vyšší flexibilita práce pro pečující • Zavedení otcovské poporodní péče v délce dvou týdnů • Implementace Směrnice o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob 	
<ul style="list-style-type: none"> • Prvky modelu interdisciplinární spolupráce profesí zapojených do procesu řešení rodičovského konfliktu po vzoru Cochemské praxe nyní aplikuje, nebo se na jejich implementaci připravuje přibližně třetina soudů v ČR 	
<ul style="list-style-type: none"> • Příprava zákona o sociálním/dostupném bydlení 	
<ul style="list-style-type: none"> • Rostoucí význam rodinné politiky na regionální a lokální úrovni • Institucionální podpora z mezinárodní úrovně – Záruka pro děti a revidované barcelonské cíle 	
<ul style="list-style-type: none"> • Nabídka aktivit knihoven reflektující aktuální otázky a podporující všechny skupiny obyvatel – mediální vzdělávání, podpora gramotnosti čtenářské, finanční, aj. 	

Hlavní cíl č. 1: Podporovat význam rodinných hodnot, zvýšit společenskou prestiž a ocenění rodiny a posílit institucionální ukotvení rodinné politiky v ČR.

S vývojem a změnami ve společnosti se proměňuje také samotná podoba rodiny, její význam je však stále zásadní, a to s ohledem na plnění její funkce reprodukční, výchovné, ekonomické, sociálně psychologické či emocionální. **Společnost se stala tolerantnější i k jiným než tradičním formám rodinného uspořádání. Přestože se význam hodnoty manželství a vnímání partnerství proměňuje, rodina je českou společností stále považována za jednu z nejvyšších hodnot v životě člověka.**⁷¹ Žít ve spokojené rodině a mít děti, to jsou stále důležité hodnoty zakořeněné v české společnosti. Stabilní a prosperující rodina vytváří bezpečné a kvalitní prostředí pro výchovu dětí. Rodinná politika musí toto podporovat jak zajištěním institucionální podpory, tak v symbolické rovině. Důležitý je rozvoj prorodinného prostředí a společenského nastavení obecně.

Rostoucí význam rodinné politiky na regionální a lokální úrovni patří v současné době mezi hlavní trendy v oblasti rodinné politiky v Evropě. Nižší úrovně státní správy a samosprávy mají blíže k rodinám v daném regionu. Význam podpory rodin ze strany krajů či obcí lze rovněž vnímat z pohledu rozvoje samotných měst a obcí. Zásadními problémy jsou v tomto kontextu udržení obyvatelstva v odlehlých venkovských obcích či oslabování vztahu ke své komunitě. V rodinné politice na úrovni krajů a obcí působí řada aktérů veřejného sektoru (poslanci a senátoři, státní správa a samospráva, veřejné knihovny, výzkumné instituce a univerzity, orgány EU atd.), občanského sektoru (nestátní neziskové organizace, církve, organizace dětí a mládeže – skaut, rodiny atd.) i soukromého sektoru (komerční firmy, soukromá školská zařízení, média a další), kteří mají zásadní vliv na vytváření prostředí přívětivého pro rodiny, přičemž komplexní a efektivní regionální rodinná politika vyžaduje spolupráci všech aktérů na místní i centrální úrovni.

Výhodou podpory rodin na komunitní úrovni je, že má blíže k rodinám v daném regionu. Tato úroveň disponuje znalostí místních podmínek a potřeb i širokou škálou možností, jak realizovat opatření rodinné politiky (např. podpora infrastruktury, zřizování mateřských škol, poskytování a podpora služeb pro rodinu, organizace společenských a propagačních akcí atd.) s ohledem na místní potřeby rodin. Regionální rodinná politika je tedy důležitá vzhledem k principu subsidiarity, kdy jsou opatření realizována vždy na takové úrovni, v níž je jejich realizace nejefektivnější z hlediska informovanosti o problémech a dostupných zdrojích.

Významným aktérem jsou nestátní neziskové organizace (dále „NNO“), jež se angažují ve všech oblastech služeb pro rodiny (tj. pro rodiny v krizi, v péči a vzdělávání dětí a mládeže ve volném čase, ve všestranné a neformální podpoře samoživitelek a samoživitelů, v péči o seniory aj.). NNO jsou v některých svých činnostech podporovány dotačním programem MPSV Rodina. V neposlední řadě je nutné zmínit roli církevních organizací, které se angažují rovněž v podpoře rodin, a to zejména v podpoře sociálně ohrožených rodin i jednotlivců, a dále i v oblasti péče o závislé seniory. V oblasti NNO hrají významnou roli rodinná a mateřská centra, která mohou mít celou řadu různých podob – od jednoduché herny pro děti, kde se rodiče mohou setkávat až po rozvětvené organizace, které na sebe postupně navázaly celou řadu funkcí a služeb, jako jsou předporodní příprava, cvičení rodičů i dětí, přednášky, semináře, programy pro děti nejrůznějšího věku, sociální a psychologické poradenství apod. Rodinná centra tak organicky přerůstají v centra komunitního života, kde se mohou rodiny společně potkávat a sdílet své zkušenosti i problémy.⁷²

Celosvětově narůstá také význam veřejných knihoven, jejichž role se proměňuje a stále více se orientuje na komunitní, kulturní a vzdělávací role. Knihovny působí jako neutrální a místně dostupné instituce

nabízející odborné přednášky, kulturní aktivity, volnočasové akce, a to i s ohledem na skupiny ohrožené sociálním vyloučením. V rámci podpory raného rozvoje dětí probíhají v knihovnách např. akce zaměřené na věkové skupiny 0–3 roky, 4–6 let a na žáky 1. stupně základních škol.⁷³

Z výše uvedeného vyplývá nutnost podpory prorodinné atmosféry a prostředí na lokální úrovni, která vytváří základní předpoklady pro život rodin a jejich zabezpečení. **Pokud chceme odolnou společnost založenou na předpokladu sdíleného významu rodiny, je nutné dobře znát potřeby rodin, umět na ně reagovat a zároveň skrze nástroje státní správy a samosprávy danou podporu propagovat.** Zároveň je potřeba dbát na autonomii rodiny tzn. umožnit rodinám svobodně rozhodovat o svých plánech a preferencích.

Nástroje rodinné politiky musí být komplexní Je nezbytné, aby nástroje rodinné politiky byly komplexní a byly propojeny s dalšími opatřeními a nástroji (např. podpora bydlení) při vědomí kumulovaného vlivu použitých opatření. Thévenon⁷⁴ v tomto smyslu identifikuje šest cílů rodinných politik vyspělých zemí: **podpora příjmů rodin a redukce chudoby, kompenzace ekonomických nákladů péče o děti, podpora zaměstnanosti a sladování rodiny a zaměstnání, snižování genderových rozdílů, podpora raného rozvoje dětí a podpora porodnosti. Důležitý vliv má také připravenost na vztahový život.** Do systému nástrojů rodinné politiky patří rodinná/mateřská centra, centra pro rodinu jako přirozené prostředí pro preventivní působení a posilování rodinných hodnot a kompetencí. Důvěra v efektivnost rodinné politiky se zakládá na názorech, že nemusí docházet k rozporu mezi plánovanými a skutečnými počty dětí a že zaměstnanost a porodnost nemusí být v nesouladu, pokud jsou minimalizovány zdroje těchto diskrepancí. Důležitým východiskem a podkladem pro koncipování nástrojů rodinné politiky s pronatalitními cíli je **poznání příčin bezdětnosti, nízkého počtu dětí (jednodětnosti) nebo nenaplnění plánů na počet dětí**, důležitá jsou i očekávání společenské podpory rozhodování o rodičovství z pohledu osob aktuálně bezdětných. **Významnou roli zde má také podpora vícedětných rodin.**

Dnešní situaci charakterizuje rostoucí diverzita forem rodinného soužití, nárůst nerodinných forem soužití, destandardizace životních drah a nestabilita rodiny a partnerských vztahů spojených s oslabením mezigenerační solidarity. Některé tyto trendy nejsou příznivé jak z hlediska samotných rodin a spokojenosti lidí, tak i z hlediska nákladů státu (Zpráva o rodině 2020).

Formy rodinných soužití Jak dále uvádí RILSA ve Zprávě o rodině,⁷⁵ existuje řada forem partnerského soužití (např. rodiny úplné nesezdané, rekonstituované rodiny s vlastními a/nebo nevlastními dětmi, soužití stejnopohlavních párů,⁷⁶ specifickou formou pak jsou tzv. LAT soužití (living apart together, spolu ale odděleně) bez dětí, ale i s dětmi nebo tzv. empty shell families (společné bydlení bez emocionální podpory), ale i početně rostoucí osamělé rodičovství nabývá rozmanitých podob. Jak rodiny rekonstituované/patchworkové, tak homoparentální vyžadují specifickou pozornost i v oblasti podpory vztahů v rodině. Jedná se o rodiny, ve kterých budou vyrůstat nebo aktuálně vyrůstají děti a které vyžadují podporu vzájemných vztahů, včetně mezigenerační komunikace, která může být někdy ztížena, např. vztahy mezi náhradními/nevlastními rodiči.⁷⁷

Mediální obraz rodiny Je nutné poznamenat, že diverzita rodinných a partnerských soužití je také ovlivněna mediálním obrazem rodin a očekáváními, která se za posledních několik

desetiletí proměnila,⁷⁸ ačkoliv základní představy o předpokladech úspěšného manželství/dlouhodobého partnerství zůstávají podobné. Patří mezi ně např. představy o osobnostních a charakterových vlastnostech partnerů, chování vůči sobě, o materiálních podmínkách, věrnosti a toleranci, o sexuálních aspektech partnerství, schopnosti překonávat problémy otevřeným přístupem a také blízkost společných zájmů a jejich sdílení prostřednictvím společných aktivit, požadován je i prostor pro individuální zájmy apod.

Příznivé prostředí a stabilní podmínky Vliv na uspořádání a stabilitu vztahů pak mají zejména materiální podmínky a zázemí rodin, strukturální a institucionální podmínky nastavené státní a veřejnou správou (rodinná a sociální politika), hodnotové orientace a normativní rámce, vč. proměn vnímání genderových rolí, individuální preference, ale i sociální očekávání a tlaky.

Úplné rodiny s dětmi sice aktuálně tvoří jen pětinu ze všech českých domácností, pár muže a ženy s dětmi je stále většinou společnosti vnímaný jako ideální typ soužití.⁷⁹ Reprodukce, socializace dětí a samotné rodinné vazby pomáhají utvářet sítě, které jsou jakousi pomyslnou kostrou společnosti, stabilní a zároveň kvalitní vztahy jsou proto žádoucí.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ U HLAVNÍHO CÍLE I.

HLAVNÍ CÍL Č. 1.: PODPOROVAT VÝZNAM RODINNÝCH HODNOT, ZVÝŠIT SPOLEČENSKOU PRESTIŽ A OCENĚNÍ RODINY A POSÍLIT INSTITUCIONÁLNÍ UKOTVENÍ RODINNÉ POLITIKY V ČR.						
<p><u>Hlavní identifikované problémy</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedostatečná informovanost o aktivitách a opatřeních na podporu rodin • Nedostatečně ukotvená spolupráce mezi celostátní a regionální úrovní, a s dalšími aktéry (NNO a další zúčastněné subjekty) v oblasti podpory rodin s dětmi • Regionální rozdíly v míře koordinace a podpory rodin na krajské a místní úrovni • Nedostatečné nástroje pro monitoring a vyhodnocování dopadů v oblasti rodinné politiky • Nedostatek informací o efektivitě podpůrných programů a služeb pro rodiny • Nedostatečný sběr dat týkající se některých typů rodin • Nízká společenská prestiž neformálně pečujících osob a ocenění rodinné péče • Nízká prestiž aktivního mateřství způsobuje ztrátu zdravého sebevědomí matek na RD, a tím omezuje i schopnost na sobě pracovat, rozvíjet profesní sebevědomí • Nedostatečná znalost aktérů rodinné politiky v terénu 		<p>Strategický cíl č. 1.1: Zvýšit institucionální ukotvení rodinné politiky, včetně seniorské v ČR na všech úrovních spolupráce veřejné správy (státní správy, samosprávy) a posílit vzájemnou spolupráci a podpořit vytváření veřejného prostoru přívětivého pro rodiny</p> <p>Strategický cíl č. 1.2: Zvýšit povědomí a informovanost o opatřeních rodinné politiky a rodinných hodnotách, hodnotě péče, podporovat a oceňovat neformální pečovatele a zaměstnavatele přátelské k pečujícím, nejen prostřednictvím metod age managementu</p> <p>Strategický cíl č. 1.3: Posílit rámec pro rozvoj datové základny, monitoring a evaluaci v oblasti rodinné politiky a dopadů opatření na rodiny a podporovat rozvoj a využívání evidence based metod v oblasti nástrojů rodinné politiky</p>				
<p>Strategický cíl č. 1.1: Zvýšit institucionální ukotvení rodinné politiky, včetně seniorské v ČR na všech úrovních spolupráce veřejné správy (státní správy, samosprávy) a posílit vzájemnou spolupráci a podpořit vytváření veřejného prostoru přívětivého pro rodiny</p>						
Indikátor pro specifický cíl		Počet setkání/alokace na dané aktivity	Výchozí hodnota indikátoru	0	Cílová hodnota indikátoru	1

Specifický cíl	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje (v Kč)
1.1.1 Koordinovat a posilovat spolupráci mezi aktéry v oblasti podpory rodin a rodinné politiky a podporovat práci s rodinou v rámci veřejných politik a krajských koncepcí/strategií na podporu rodin	<ul style="list-style-type: none"> Počet setkání zástupců MPSV a krajů a dalších aktérů v oblasti podpory rodiny a dětí 	0 / 2	Vznik a realizace komunikační a koordinační platformy	<ul style="list-style-type: none"> Realizovat 2 x ročně setkání platformy složené z relevantních zástupců státní správy, samosprávy (krajských úřadů, obcí, focal pointů), NNO, akademiků. Navazuje na aktivity níže směrem k tvorbě metodik, seminářů, informační platformy. V rámci setkávání a spolupráce motivovat municipalitu ke zpracování dat o pokrytí preventivními službami, posilovat spolupráci směřující ke kvalitě poskytovaných služeb. 	2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: NNO, ostatní subjekty státní správy, samosprávy, veřejné knihovny	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
	<ul style="list-style-type: none"> Vznik metodiky Počet akcí zaměřených na sdílení dobré praxe 	0 / 1 TBA + 20 % 0 / 2	Vznik metodiky síťování v oblasti podpory rodin na lokální úrovni s následným představením nástroje na kulatých stolech pro samosprávu Sdílení dobré praxe v oblasti rodinné politiky a podpory rodin	<ul style="list-style-type: none"> Vznik koncepce/metodiky v návaznosti na analytické materiály odboru rodinné politiky a ochrany práv dětí MPSV zaměřené na vytvoření sítě podpory a pomoci, včetně škol při práci s rodinou pro samosprávu – nástroj obsahující metody práce, typy služeb, opatření k podpoře specifických typů rodin. Realizace kulatých stolů 3x ročně zaměřených na oblast práce s rodinou, plánování služeb pro rodiny a zpracovávání aktivit v dané 	2024–2030	Zodpovědné org: MPSV, ÚV Spolupracující org.: Samospráva, NNO jako zejména organizace MC/RC, školy, veřejné knihovny	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev

				oblasti pro zástupce škol, NNO, pracovníků obcí, krajů, SPOD aj.			
	<ul style="list-style-type: none"> Navýšení kapacit 	1 / 0	<p>Podpořit skrze dotace přímou práci s rodinou – provazovat sociální práci na obcích a práci OSPOD a dalších místních aktérů.</p> <p>Zajištění dostupnosti služeb v oblasti sociální práce s rodinou, včetně kapacit OSPODů.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Vytvoření návrhu s cílem posílení kapacit sociální práce na obci skrze úpravu postavení, role a financování pracovníků. Vytvoření nástrojů pro efektivní pomoc rodinám a dětem skrze sociální práci a práci s rodinami za využití síťování s lokálními organizacemi. 	2024–2030	<p>Zodpovědné org.: MPSV, ministerstva, ÚV</p> <p>Spolupracující org.: Samospráva, NNO jako zejména organizace MC/RC, školy</p>	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
	<ul style="list-style-type: none"> Počet projektů 	0 / 1	Podporovat profesionalitu a profesní rozvoj organizací specializujících se na preventivní programy v oblasti rodinné politiky	<ul style="list-style-type: none"> Zavedení jasných standardů pro dané organizace v návaznosti na podporu udržitelného financování s cílem posílit stabilitu a profesní úroveň dané činnosti/daných organizací. 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, ÚV, NNO	Vlastní zdroje
1.1.2 Zvýšit prestiž a význam rodinné politiky	<ul style="list-style-type: none"> Zajištění změny stávajícího nastavení 	0 / 1	<p>Úprava názvu Ministerstva práce a sociálních věcí o rozšíření pojmu rodina v souladu s Programovým prohlášením vlády</p> <p>A dále motivovat ostatní orgány, samosprávu k obdobnému zdůraznění rodiny</p> <p>Zřízení či úprava nastavení některé ze současné</p>	<ul style="list-style-type: none"> Změna názvu ministerstva prostřednictvím úpravy zákon č. 2/1969 Sb. Úprava Rady vlády pro seniory tak, aby byla zahrnuta i rodinná politika a oblast demografie jak v projednávaných tématech, tak zastoupení členů. 	Do 2025	Zodpovědná org.: MPSV	Vlastní zdroje

			existující Rady vlády na Radu vlády pro rodinnou politiku, demografii a politiku stárnutí				
1.1.3 Metodická podpora institucionálního zabezpečení rodinné politiky a politiky stárnutí na úrovni obcí	<ul style="list-style-type: none"> • Provedení analýzy • Předložení doporučení • Vytvoření metodiky 	0 / 1	<p>Analýza možnosti zavedení a financování koordinátorů rodinné politiky a politiky stárnutí na úrovni státní správy, krajů, obcí</p> <p>Zhodnocení dosavadního fungování dotačních titulů (OPR a OPS) + návrh doporučení</p> <p>Zvýšit publicitu soutěže Obec přátelská rodině a seniorům</p> <p>Metodika koncepcí na úrovni ORP k podpoře rodin a seniorů Podpora zavedení výborů pro rodiny a seniory v návaznosti na Metodiku v dané oblasti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vstupní a výstupní analýza v oblasti zavedení a financování koordinátorů (sdílení dobré praxe, vyhodnocení praxe, kde fungovalo, kde bylo ukončeno, kde nebylo zvažováno apod.) s vyhodnocením možností zavedení. • V letech 2024–2025 provést opakovanou kampaň s cílem zvýšit publicitu Soutěže obec přátelská rodině a seniorům. • Monitoring aktivit v této oblasti (dosavadní praxe a podpora) a zhodnocení s doporučením. • Vypracování metodiky a realizace sdílení dobré praxe/metodické semináře (koncepte). 	2024–2030	<p>Zodpovědná org.: MPSV</p> <p>Spolupracující org.: MV, NNO, samosprávy, školy, veřejné knihovny</p>	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
1.1.4 Podporovat komunitní setkávání a participaci rodin	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšení využívání nástrojů v oblasti podpory rodin a setkávání na 	0 / 1 (provedení šetření na začátku a na konci)	Motivace obcí k poskytnutí prostor pro tyto aktivity prostřednictvím finanční podpory, metodických doporučení (níže) soutěží a sdílení dobré praxe (setkávání a komunitní aktivity občanů (rodin,	<ul style="list-style-type: none"> • Motivace obcí skrze dotační titul Obec přátelská rodině a seniorům, případně dalších finančních iniciativ pro samosprávu v dané oblasti. • Alokace a věcné zaměření dotací a podpor MPSV, včetně 	2024–2030	<p>Zodpovědné org.: MPSV, MŠMT, MMR, MV</p> <p>Spolupracující org.: NNO, samosprávy,</p>	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev

	komunitní úrovni		děť, mládeže, seniorů), pečujících aj.) Podpora nástrojů jako Family friendly / Senior friendly značky a sítě prostřednictvím propagace ze strany MPSV (viz 1.2.2) a krajských webů/časopisů apod.	investičních výzev na obnovu a zajištění prostor. <ul style="list-style-type: none"> Realizace osvěty viz 1.2 a sdílení dobré praxe viz 1.1. Monitoring aktivit v této oblasti s pravidelným vyhodnocením v dvouletém cyklu v rámci zpráv o plnění. 1x ročně podpořit skrz spolupráci s partnery z Rakouska, Německa, Polska, Slovenska, Estonska a dalších zemí výměnu dobré praxe v oblasti lokálních pro-rodinných opatření a nástrojů. Podpora práce s veřejnými knihovnami v oblasti rodinné politiky, sdílení dobré praxe knihoven. 		školy, Národní síť zdravotních měst ČR, MC/RC, MK, veřejné knihovny	
	<ul style="list-style-type: none"> Přehled podpořených aktivit 	0 / 1	Podporovat komunitní setkávání a participaci rodin prostřednictvím aktivit obcí a komunitních/rodinných center skrz podporu obcí ve stávajících dotačních titulech a soutěžích.	<ul style="list-style-type: none"> Zahrnutí tématu dobrovolnictví na komunitní úrovni s cílem podpořit participaci rodin, členů rodin, seniorů v místní komunitě, společenství v rámci stávajících výzev a podpor. 	2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: NNO, samosprávy	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
	<ul style="list-style-type: none"> Zahrnutí tématu do metodik a dotací 	0 / 1	Zahrnutí prorodinného a proseniorského plánování veřejného prostoru v metodickém vedení samosprávy	<ul style="list-style-type: none"> Zahrnutí prorodinného a proseniorského plánování veřejného prostoru v metodickém vedení samosprávy v oblasti dotačních titulů MMR, metodickém vedení MMR a případně legislativním uchopení dané oblasti, a dále 	2024–2030	Zodpovědná org.: MMR	V rámci vlastních zdrojů

				úprava stavebního zákona a politiky územního plánování.			
Strategický cíl č. 1.2: Zvýšit povědomí a informovanost o opatřeních rodinné politiky a rodinných hodnotách, hodnotě péče, podporovat a oceňovat neformální pečovatele a zaměstnavatele přátelské k pečujícím, nejen prostřednictvím metod age managementu							
Indikátor pro strategický cíl				Monitoring aktivit v této oblasti	Výchozí hodnota indikátoru	0	Cílová hodnota indikátoru
							1
Specifický cíl	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje (v Kč)
1.2.1 Zvýšit povědomí o významu primární prevence a péče v rodině u samotných rodin a jejich členů	<ul style="list-style-type: none"> Realizace akce Počet podpořených projektů/dotačních výzev Časová dotace věnovaná vzdělávání studujících ohledně této problematiky ročně Existence vzdělávacích plánů na ZŠ, MŠ, SŠ. 	<p>1 / 3</p> <p>250 / 350</p> <p>0 / 30 min</p> <p>0 / 1</p>	<p>Podporovat osvětové akce a zvyšování povědomí o zdravých partnerských, manželských vztazích, vztahů rodičů a dětí a diverzitě typů rodinných soužití, předcházení a řešení konfliktů v rodině a osvěta v oblasti opatření rodinné politiky dle specifických cílových skupin.</p> <p>Zvýšit dostupnost aktivit na ocenění hodnoty rodiny a významu rodiny a rodinné péče v rámci dotačních programů.</p> <p>Zhodnotit možnosti podpory témat o vztazích, partnerství, rodičovství v modelových vzdělávacích</p>	<ul style="list-style-type: none"> Realizace seminářů v rámci Fóra rodinné politiky, případně jiných akcí MPSV. Realizace osvěty ve školách s cílem podpořit komunikaci o vztazích, vývoji vztahu od počátku po zralý vztah a různé etapy, kterými rodina a partneři prochází, vztazích mezi rodiči a dětmi, ale i znalosti o možných opatřeních na podporu rodin dle specifických životních situací. Zajistit podporu v rámci dotačního titulu MPSV, dotačních titulů k prevenci MŠMT, MV s cílem nastavení udržitelného financování v následujících letech v návaznosti na Strategický cíl 2. Zhodnotit možnosti zahrnutí témat do rámcových vzdělávacích programů 	2024–2030	<p>Zodpovědná org.: MPSV</p> <p>Spolupracující org.: NNO, MV, MŠMT</p>	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev

			<p>programech dle věku v návaznosti na Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávací politiky. Součástí bude rovněž odpovídající informace o diverzitě typů rodinných soužití</p>	<p>v návaznosti na Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávací politiky</p>			
<p>1.2.2 Podporovat a oceňovat neformálně pečující a rodiče poskytující výchovnou péči a pečující o závislé členy rodiny</p>	<ul style="list-style-type: none"> Počet projektů, kampaní Přehled opatření 	TBA	<p>Přehled aktivit na podporu pečujících osob (včetně kampaně zaměřené na zvýšení jejich společenské prestiže)</p> <p>Přehled využívání opatření určených primárně pro pečující osoby</p> <p>Oceňování pečujících osob – soutěž Pečující roku</p>	<ul style="list-style-type: none"> V rámci projektu Sladění analyzovat využívanost opatření na podporu neformálních pečujících dle četnosti/procentuálního využívání. Každoročně realizovat soutěž Pečující roku zaměřenou na pečující dle jednotlivých kategorií (péče do 18/nad 18 apod.) se slavnostním vyhlášením. 	2024–2030	<p>Zodpovědná org.: MPSV</p> <p>Spolupracující org.: NNO, samospráva, veřejné knihovny</p>	V rámci stávajících zdrojů
<p>1.2.3 Oceňovat zaměstnavatele realizující prorodinná opatření a podporovat pracovní poradenství – uplatnění na trhu práce</p>	<ul style="list-style-type: none"> Realizovaná ocenění 	0 / 1 0 / 100	<p>Ocenění zaměstnavatelů – soutěž firma přátelská neformálně pečujícím a/nebo zapojených do dobrovolných komunitních aktivit</p> <p>Ocenění firem v rovném odměňování (LOGIB)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Ve spolupráci se sdružením zaměstnavatelů realizovat soutěž určenou pro zaměstnavatele s cílem podpořit firmy vytvářející přátelské a podpůrné prostředí pro neformálně pečující a/nebo zapojených do dobrovolných komunitních aktivit. V rámci projektu Rovná odměna zrealizovat každoroční ocenění firem, které nastavují podmínky 	2024–2030	<p>Zodpovědné org.: MPSV, ÚV, NNO, zaměstnavatelé</p>	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev

				směrem k transparentnímu a férovému odměňování.			
1.2.4 Podpora age managementu a diverzity pracovních týmů u zaměstnavatelů	<ul style="list-style-type: none"> Počet projektů / akcí 	0 / 1	<p>Podpora age managementu u zaměstnavatelů skrze dotační podporu</p> <p>Nastavení jednotné metodiky a nástroje hodnocení a veřejně dostupného sdílení, včetně dobré praxe na webu MPSV a v rámci osvětových akcí</p>	<ul style="list-style-type: none"> V rámci dotační podpory z OPZ + realizovat výzvu/y na podporu age managementu a diverzity u zaměstnavatelů s cílem podpořit dané politiky ve firmách a organizacích Nastavení jednotného nástroje – realizovat 2 x ročně osvětové a edukační akce (semináře, workshopy, apod.) s cílem podpořit dobrou praxi a možnosti podpory diverzity u zaměstnavatelů. Výstupy a příklady dobré praxe budou sdíleny v rámci osvětových akcí MPSV a na webu MPSV. 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, NNO, samospráva, zaměstnavatelé	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
1.2.5 Průběžně informovat širokou veřejnost i odborníky o aktualitách, aktivitách a opatřeních na podporu rodin	<ul style="list-style-type: none"> Počet realizovaných akcí Dopad akcí na cílovou skupinu Přehled komunikačních nástrojů 	2 / 4 0 / 1 0 / 1	<p>Počet a dopad akcí zaměřených na osvětu a zvýšení informovanosti.</p> <p>Přehled komunikačních nástrojů. Dále viz specifické cíle 1.1.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Každoročně realizovat veřejnou akci (1x ročně realizovat Fórum rodinné politiky a 3x ročně vydat Zpravodaj rodina s přehledem informací pro rodiny), se zapojením veřejných knihoven Vytvoření modelu komunikačních nástrojů pro rodiny, odborníky k rodinné politice, které by nad rámec výše uvedených shrnovaly a poskytovaly aktuální informace a odborné podpory v souladu s ostatními opatřeními ve SC 1.1., 1.2., 1.3. 	2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: MŠMT, NNO, veřejné knihovny	V rámci stávajících zdrojů.

	<ul style="list-style-type: none"> Vytvoření informačního nástroje 	0 / 1	Vytvoření jednotného webového informačního portálu pro rodiny a pečující v návaznosti na aktivity typu Portál občana a další již existující informační nástroje	<ul style="list-style-type: none"> Vytvoření portálu s ucelenými informacemi pro rodiny a pečující, který propojí již existující zdroje informací do přehledného a jednotného informačního nástroje. Smyslem je usnadnění přístupu rodin a pečujících k informacím, což jim výrazně pomůže zorientovat se v jejich dané životní situaci, která pro ně může zcela nová. Na jednotném webovém portálu budou přehledně uvedeny veškeré potřebné informace. Předpokládá se také prezentace tohoto portálu na místech, kde lidé obvykle informace hledají (široká škála – obce, zdravotnická zařízení, veřejné knihovny, ale i např. farnosti). 	2026	<p>Zodpovědná org.: MPSV</p> <p>Spolupracující org.: NNO, samosprávy, veřejné knihovny</p>	Zdroje budou řešeny v návaznosti na rozpracování a další podobu plnění opatření. Předpokládá se plnění v rámci vlastního IT řešení státní správy.	
Strategický cíl č. 1.3: Posílit rámec pro rozvoj datové základny, monitoring a evaluaci v oblasti rodinné politiky a dopadů opatření na rodiny a podporovat rozvoj a využívání evidence based metod v oblasti nástrojů rodinné politiky								
Indikátor pro strategický cíl				Analýza změny stavu (vstupní a výstupní)	Výchozí hodnota indikátoru	0	Cílová hodnota indikátoru	1
Specifický cíl	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje (v Kč)	
1.3.1 Zavést monitoring a hodnocení dopadů na rodiny v rámci	<ul style="list-style-type: none"> Vytvoření metodiky Počet školení 	0 / 1	Zpracování metodiky pro Family Impact Assessment, realizace školení pro státní správu	<ul style="list-style-type: none"> Zpracování metodiky a realizace 3 školení v následujících 3 letech pro státní správu, případně samosprávu. 	2024–2026	Zodpovědné org.: MPSV, ÚV	V rámci stávajících zdrojů	

legislativní činnosti							
1.3.2 Rozšíření a zefektivnění sběru dat o rodinách (zajistit pravidelný a jednotný sběr dat)	<ul style="list-style-type: none"> Vytvoření metodiky pro sběr dat 	0 / 1	<p>Zpracování vstupní analýzy zhodnocení dostupnosti a reprezentativnosti dat o rodinách dle typů a regionů</p> <p>Následně zpracování doporučeného nastavení celorepublikové standardizace sběru dat a stanovení zodpovědného orgánu za konsolidaci a vyhodnocování dat</p> <p>Revize struktury výdajů na rodiny, včetně efektů pro cílové skupiny s následným návrhem revize systému podpor v rámci státu</p> <p>Vznik nástroje, který umožní anonymizovaný sběr dat od poskytovatelů služeb na úrovni klientů a poskytnuté péče, a pravidelné vyhodnocování efektivity služeb dle regionů v kontextu jejich socio-ekonomických specifik a potřeb cílové skupiny</p>	<ul style="list-style-type: none"> Zpracování analýzy a návazného doporučení a stanovení zodpovědného orgánu. Revize výdajů s následným zhodnocením podpor. Pravidelný roční sběr anonymizovaných dat od poskytovatelů s pravidelným následným vyhodnocením. 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, ÚV, ČSÚ	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů a dalších zdrojů určených na podporu výzkumných aktivit ve vztahu k rodinám

			Sběr dat týkající se rodin se specifickými potřebami				
1.3.3 Zvýšit znalost a využití metod	<ul style="list-style-type: none"> Počet metod 	TBA / TBA + 15 %	Zavádění inovativních praktik a evidence – based metod do práce s rodinami skrze vytvoření pracovní skupiny (stakeholdeři za MPSV, experti v evaluaci a dalších relevantních oborech, organizace pracující s rodinami – zástupci střech aj. v návaznosti i na ověřené zahraniční metody; příp. i spolupráce se zahraničními univerzitami nebo pracovišti), která identifikuje existující dobrou praxi, nastavuje standardy, podporuje evaluační metody a monitoruje zavádění EBP a dává k němu zpětnou vazbu.	<ul style="list-style-type: none"> Setkání expertů 1x ročně (viz 1.1). Zmapování dobré praxe a metod v ČR i v zahraničí (např. v rámci spolupráce s European Family Support network aj.). Uspořádání workshopu ke sdílení praxe v oblasti využívání speciálních technik a metod práce s rodinou (viz Fórum RP). Následné proškolení a možnost průběžné podpory organizacím. Cílové vyhodnocování zavedení, motivace (ocenění za dobrou praxi aj.). 	2024–2026	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: MŠMT, NNO, samospráva	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev

Hlavní cíl č. 2: Rozvíjet prostředí podporující stabilní rodinné vztahy a posílit prevenci rizikových jevů v rodině.

PREVENCE V OBLASTI PODPORY RODIN

Co je primární prevence? Podpora prevence v oblasti partnerských, manželských a rodinných vztahů je důležitá, neboť i zdravé vztahy zahrnují konflikty. Je však důležité tyto situace včas a adekvátně řešit, a pokud možno jim předcházet. **Primární prevenci je možné definovat jako soubor aktivit a opatření, jež předchází ohrožení rodiny. Jejím cílem je přispět k udržení stability rodiny ve všech jejích fázích tak, aby jako základní jednotka ve společnosti mohla zajistit své funkce.** Základním východiskem je podpora kvalitních a respektujících vztahů a předcházení negativním jevům. Přítomnost patologických jevů jako domácí násilí apod. je naopak jedním z nejzávažnějších faktorů nestability a rozpadu rodiny, kdy již soužití v rodině není udržitelné a je naopak nutné podpořit oběti při řešení situace a nesnažit se o udržení takto patologicky fungující rodiny za každou cenu. Primární prevence svými aktivitami pomáhá rodinám překonávat překážky v průběhu životního cyklu (od zakládání rodiny, přes společné soužití v rodině s malými dětmi, mladými dospělými, stárnoucími rodiči a jinými závislými členy, její místo je i v rámci vztahů ve školách nebo ve společnosti) a v různých životních obdobích (při ztrátě příjmů, zadlužení, partnerských neshodách, rozpadu vztahu, závažných onemocněních či úmrtí člena rodiny apod). Paleta těchto životních situací, stejně jako **aktivit v oblasti primární prevence může být velmi široká. Primární prevence je tedy přístup, který pomáhá udržovat stabilitu rodiny, podporuje respektující vztahy a je zacílen na fungující rodinu bez závažných patologií. Naproti tomu sekundární prevence je zacílena na řešení už vzniklých patologií.** Současná praxe je nastavena tak, že stát začne rodině poskytovat podporu většinou až v okamžiku, kdy rodina řeší již několik problémů současně a je silně dysfunkční.⁸⁰

Dopad poskytování služeb, které mají čistě preventivní a podpůrný charakter, na rodiny je v praxi bezesporu pozitivní, neboť podporuje stabilitu rodin a kvalitní vztahy. Zároveň čím více se podaří rodiny stabilizovat prostřednictvím primární prevence, tím spíše dojde k vyšší úspoře prostředků na prevenci sekundární, a tím tedy k úspoře veřejných výdajů.

Opatření primární prevence Opatření primární prevence se soustřeďují zejména na poradenství a programy primární prevence.⁸¹ Služby primární prevence podporují stabilitu rodiny tím, že usnadňují založení rodiny, posilují partnerské a rodičovské kompetence, zkvalitňují vztahy v rodině, mezigenerační komunikaci, podporují rodiče v péči o děti a ve výchově dětí, a rovněž působí pozitivně na harmonické sladění rodiny a práce. **Zároveň čím více se podaří rodiny stabilizovat prostřednictvím primární prevence, tím dojde k vyšší úspoře prostředků na prevenci sekundární.** Služby zahrnují širokou škálu poradenských, vzdělávacích, tréninkových i osvětových činností a jsou zacíleny na rodiny pečující o závislé členy, těhotné ženy, jejich partnery a širší rodinu. Dále jsou podporovány aktivity vedoucí k pozitivnímu rodičovství, tedy chování rodičů, které je založeno na nejlepším zájmu dítěte, je výchovné, posilující, nenásilné, poskytuje uznání, vedení a přispívá k rozvoji dítěte.

Na rozdíl od služeb sekundární prevence (sociálních služeb), které mají více než bazální legislativní zakotvení, služby primární prevence toto ukotvení nemají. Přesto jsou nezbytné a potřebné, a to především proto, že umožňují zkoumání předpokladů a příčin výskytu sociálně negativních jevů a hledání možností, jak jim zabránit.

Konflikty v rodině Z šetření RILSA⁸² lze doplnit, že respondenti s dětmi ve školním věku, tj. v tzv. střední fázi životního cyklu, se ve svých rodinách nejčastěji (42 %) potýkají s problémy mezi partnery (konflikty, rozchod, nevěra, domácí násilí). Více než třetina (35 %) respondentů se někdy potýkala s problémy materiálního charakteru (finanční potíže, ztráta bydlení). Třetím nejčastěji vybraným typem problémů byly problémy s dětmi – výchovné problémy, špatné výsledky ve škole (27 %). Čtvrtina respondentů (25 %) čelila problémům zdravotního rázu (vážná nemoc, fyzické nebo mentální znevýhodnění, péče o osobu blízkou). Mezi další nejčastěji řešené problémy patří dlouhodobá nezaměstnanost (16 %), závislost dětí na internetu (14 %), závislost na alkoholu, drogách nebo hracích automatech (11 %).

V oblasti partnerského soužití je nejčastějším tématem konfliktů velké pracovní vytížení, spojené s dobou strávenou v zaměstnání, únavou, nižším zapojením v rodinných záležitostech apod. Méně obvyklé jsou situace, jako je závislost na alkoholu, kouření apod., dále péče o rodiče a vztahy s rodiči.

Význam prevence a stability Prevence v oblasti rodin je velmi důležitá, neboť v ČR dlouhodobě roste počet dětí žijících mimo vlastní rodinu. V ústavěch vyrůstá více než 8 000 dětí, přestože existují nezvratné důkazy o negativních dopadech kolektivní výchovy na jejich zdravý vývoj. ČR umísťuje na rozdíl od jiných vyspělých zemí do ústavů i nejmenší děti. Většina veřejných zdrojů je vynakládána na řešení následků namísto prevence.

Celkové roční náklady v oblasti péče o ohrožené děti se pohybují nad hranicí 16 mld. Kč. Největší podíl představují výdaje na institucionální výchovu (34,98 %). Naopak podpora rodičovské péče prostřednictvím preventivních služeb se na výdajích veřejných rozpočtů podílí méně než 10 %.

DUŠEVNÍ ZDRAVÍ

V oblasti prevence je nutné zmínit i aktuální potřebnost posilování odolnosti rodin skrze podporu duševního zdraví jednotlivých členů a vztahů mezi samotnými rodiči a dětmi. Nastavení systému služeb v oblasti duševního zdraví, jejich dostupnost, personální pokrytí, kvalifikační požadavky jsou velmi aktuálním tématem dnešní doby. Jasně se ukazuje, že duševní hygiena je důležitá pro všechny členy rodiny a tvoří základ stabilních zdravých vztahů.

Výskyt duševních onemocnění v české populaci dosahuje více než 10 % u poruch spojených s užíváním alkoholu, více než 7 % u úzkostných poruch, přibližně 5,5 % u poruch nálady (4 % závažné deprese), téměř 3 % u poruch spojených s užíváním nealkoholových a netabákových drog a 1,5 % u psychotických poruch.

Duševní onemocnění v ČR Výskyt duševních onemocnění v české populaci dosahuje více než 10 % u poruch spojených s užíváním alkoholu, více než 7 % u úzkostných poruch, přibližně 5,5 % u poruch nálady (4 % závažné deprese), téměř 3 % u poruch spojených s užíváním nealkoholových a netabákových drog a 1,5 % u psychotických poruch⁸³. Další lidé trpí ADHD, poruchami příjmu potravy, poruchami osobnosti, demencemi a dalšími duševními onemocněními. Sebevraždu spáchají v ČR každý den přibližně 4 lidé.

Závažné je i zjištění, že až 20 % dětí a dospívajících zažije nějakou formu duševního onemocnění, první příznaky se objevují již v pubertě. Tomu je potřeba věnovat odpovídající pozornost i v souvislosti právě s nestabilitou rodin. Zároveň z mnoha důvodů většina dětí a dospívajících nemá včasnou pomoc.⁸⁴ Konkrétní data o duševní (ne)pohodě českých dětí chybí. Národní ústav pro duševní zdraví (NÚDZ) zaznamenal mezi lety 2007 a 2017 až 85% nárůst ošetření v psychiatrických ambulancích pro vývojové poruchy v dětství a adolescenci. **V období pandemie covid-19 počty dětí s problémy v oblasti duševního zdraví výrazně narostly, kapacity odborníků nestačí pokrývat poptávku.**

Na děti, které jsou samy neheterosexuální nebo trans*, může dopadat riziko zhoršeného duševního zdraví v důsledku stigmatizace a diskriminace,⁵ což se projevuje například několikanásobně zvýšeným rizikem sebevražd v této skupině oproti jejich ostatním vrstevníkům. Této skutečnosti je potřeba věnovat odpovídající pozornost.

Lidé s vážným průběhem duševního onemocnění často žijí v chudobě, jsou stigmatizováni a diskriminováni a dožívají se významně nižšího věku než běžná populace.⁸⁵

Lidé s duševním onemocněním také častěji konzumují alkohol a bývají pod vlivem jiné návykové látky. Jsou častěji traumatizováni, což přispívá k vyššímu riziku jejich agrese⁸⁶. Vzhledem k výše uvedenému narůstá potřeba pedopsychiatrické péče.

Ekonomické dopady Ekonomické náklady související se špatným duševním zdravím jsou vysoké. Dopadají jak na samotné osoby s duševním onemocněním (nezaměstnanost), tak na zaměstnavatele a stát. **Zaměstnavatelé se potýkají se ztrátou produktivity zaměstnanců a vysokou mírou absencí a stát nese ekonomickou zátěž ve formě vysokých sociálních a zdravotních nákladů. Za rok 2010 byly v ČR tyto náklady vyčísleny na 6,12 mld. eur a souvisely nejen s poskytovanou zdravotní**

⁵. Pociťovaná diskriminace měla nejčastěji formu verbálního a psychického obtěžování, ponižování, urážek nebo vyhrožování. Časté jsou především nevhodné vtipy, posměch, ponižování nebo urážky, naopak vyhrožování či přímé fyzické útoky jsou vzácné. Viz výzkum CVVM k postožům k právům gayů a leseb / párů stejného pohlaví, k dispozici zde: [ov190607.pdf \(cas.cz\)](https://www.cas.cz/ov190607.pdf)

Dále výzkum Kanceláře veřejného ochránce práv. Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti z roku 2015 dostupný zde: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/CZ_Diskriminace_v_CR_vyzkum_01.pdf

a sociální péčí, ale také s ušlou produktivitou, neformální péčí a dalšími náklady.⁸⁷ Duševní onemocnění jsou nejrychleji rostoucí příčinou přiznání invalidních důchodů a příspěvků na péči.^{88, 89, 90}

NÁSILÍ V RODINĚ

Výskyt násilí v rodinách Na základě současného poznání o míře výskytu domácího partnerského násilí ve společnosti víme, že v případě žen zažilo některou ze situací typických pro partnerské domácí násilí 17–40 % žen. Fakt, že domácí násilí představuje významný problém ve společnosti potvrdila i skutečnost, že v době pandemie covid-19 pomáhající organizace zachytily okamžitý nárůst poptávky po službách o 30–40 % již v prvním nouzovém stavu^{91,92}. Odborníci se shodují, že samotná přítomnost dítěte při útoku na matku nebo otce se rovná týrání, dítě velice negativně ovlivňuje, je ohroženo tzv. syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN). U těchto dětí se pak zvyšuje riziko sebevražd, zneužívání návykových látek, psychosomatické problémy, dítě má problémy ve škole, těžko zvládá autority, má nedůvěru k nejbližším, může se vyskytnout agresivní chování vůči sourozencům či spolužákům. S tím je spojena obecně neochota týraných členů rodiny o výskytu týrání v rodině mluvit, resp. jej ohlásit, nebo toto chování ani za týrání nepovažují. Problém tak často není včas řešen a traumatizující zážitky pro týrané členy rodiny a s nimi spojené zdravotní problémy se jen prohlubují.

Pandemie a uzavření v domácím prostředí zvýraznila některé negativní jevy ve společnosti, včetně užívání alkoholu a násilí v rodinách.

V české společnosti je poměrně vysoká tolerance k fyzickým trestům, což vychází ze skutečnosti, že většina dospělých má z dětství zkušenost s tělesným trestáním a tyto vzorce nyní aplikuje na své vlastní děti. Tělesné tresty však představují riziko pro bezpečný vývoj osobnosti dítěte, následky se projevují jak ve formě traumatických zážitků, tak i naplňováním přenosu násilí z generace na generaci⁹³.

Fyzické tresty v rodině Potírání fyzických trestů u dětí necílí na perzekuce rodičů, ale spíše změna celkového postoje společnosti k fyzickým trestům a násilí na dětech. V současné době je v 65 zemí úplný zákaz fyzických trestů⁹⁴. Počínaje Švédskem, kde byly v roce 1979 tělesné tresty zakázány jako první. Studie ukazují, že ve Švédsku vedl zákaz tělesných trestů na děti k výraznému snížení násilí a pro většinu mladých švédských rodičů výprask nepřipadá v úvahu a pohlíží na něj jako na nežádoucí chování.⁹⁵ K tomuto pozitivnímu výsledku nehrává i brzký politický konsensus, nastavení sociálního státu a relativně vzdělané obyvatelstvo. Česká právní úprava vztahující se k sociálně-právní ochraně dětí vychází z mezinárodních úmluv, zejména se jedná o Úmluvu o právech dítěte, která pro Českou a Slovenskou federativní republiku vstoupila v platnost v roce 1991.⁹⁶ Jedním z práv, která jsou v Úmluvě deklarována, je právo dětí na ochranu před násilím. Významnou roli zde hraje celková změna společenského pohledu na přijatelnost násilí ve vztazích, včetně fyzického násilí na dětech a dostatečná pozornost věnovaná tématu, jak ze strany státní správy, samospráv, tak i místních komunit a sítí.⁹⁷ ČR v současné době není zemí se schváleným zákazem tělesných trestů dětí, avšak český právní řád nepřiměřené fyzické trestání jasně postihuje formou trestněprávní represe a na úrovni občanskoprávní je uplatňování rodičovské výchovy limitováno velmi vhodně: „Výchovné prostředky lze použít pouze v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem, neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se lidské důstojnosti dítěte.“⁹⁸

Samostatným tématem je i násilí na seniorech. Jedná o nesmírně komplexní problém. Podle historicky prvního prevalenčního reprezentativního šetření v populaci ČR se s problémem ročně setkává (podle širší definice) **29–41 %** osob 65+ žijících mimo instituce, řada z nich opakovaně a intenzivně. Naprostá většina o tom s nikým nemluví, ti, co s někým přece jen o incidentu promluví, až v 30 % uvedli, že to celou situaci spíše zhoršilo. Podle výsledků studie RESTABUS (2022)⁹⁹ tímto fenoménem v ČR ve svém nejbližším okolí, ve veřejných kontextech nebo jako svědkové a svědkyně trpí 41 % seniorů a seniorek starších 65 let, ženy stejně jako muži, výrazně častěji se vyskytuje u osob ve věku 85+. Výskyt zahrnuje všechny sledované formy EAN, tj. fyzické a psychické násilí, materiální a finanční zneužívání, omezování osobních svobod, podřívání důstojnosti, sexualizované násilí, násilí na internetu, viktimizaci a některé další. U osob starších 65 let žijících mimo institucionální péči v rámci celé ČR se prevalence pohybovala od 0,1 % (lékové násilí, zneužívání léků pro získání kontroly nad obětí) po 15 % (podřívání důstojnosti). **V populaci to odpovídá 2169 až 325 366 osobám ročně.** Velmi hrubým odhadem postaveným na modifikované analýze společenské návratnosti investic (SROI) dle Haunerové¹⁰⁰ představuje fenomén EAN **roční ztrátu 1 540 000 000 Kč.** Lidská práva seniorů obecně jsou doposud nedostatečně řešena, problematika domácího násilí je často skrytá, senioři se stydí za násilí na nich páchané.

Potřeba zjistit rozsah týrání a zneužívání seniorů v ČR je již několik let zmiňována českou odbornou veřejností. Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025 ukazuje, že příprava na stárnutí společnosti se odehrává ve dvou dimenzích: **zajištění důstojného života dnešních seniorů a adaptace společnosti jako celku na demografické změny, které ovlivní její život a stabilitu v následujících desetiletích.** Danému tématu se věnuje i USNESENÍ Výboru pro práva starších lidí ze dne 1. 6. 2022 k definici týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů a špatné zacházení s nimi.⁶ S problematikou souvisí i aktuální iniciativa Elpidy, o.p.s. k zavedení jednotného telefonního čísla pro linky krizové pomoci seniorům napříč EU. O potřebnosti linky vypovídají statistiky, za dobu pandemie se zvýšil počet volajících, cílová skupina senioři patří mezi nejvíce ohrožené skupiny a z hlediska sebevražd je na druhém místě.⁷

STABILITA A ODOLNOST RODIN

Struktura domácností ve statistice Ze statistických údajů můžeme vidět rozmanitost podob soudobé rodiny, i jak se výrazně od poloviny minulého století proměnily v kontextu demografických a hodnotových proměn^{101, 102}. Z hlediska struktury domácností stále převládá soužití v páru (54 % všech domácností). Podle Sčítání jsou v 74 % domácností s dětmi oba rodiče. Další nejpočetnější skupinou jsou jednotlivci, tvořící třetinu všech domácností. Rodiny sólo rodičů představují 6 % domácností (téměř 300 tisíc domácností je vedeno jedním rodičem, v těchto domácnostech pak vyrůstá zhruba 400 tisíc dětí). V domácnostech stejnopohlavních partnerů žilo v roce 2021 1254 dětí.

⁶ Podle tohoto usnesení je týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů a špatné zacházení s nimi (tzv. elder abuse and neglect) jednorázové nebo opakované, záměrné nebo nezáměrné jednání nebo nečinnost vůči člověku vyššího věku, typicky ve vztahu odůvodněně očekávatelné důvěry, v jehož důsledku došlo ke škodě či újmě fyzické, psychické, sociální, materiální, právní, nebo mravní, případně k jejich kombinaci. Důsledkem tohoto jednání či nečinnosti může být kromě ohrožení majetku, zdraví, života, svobody nebo lidské důstojnosti také vznik či prohloubení situační, dočasné nebo celkové zranitelnosti člověka. Výše definované týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů a špatné zacházení s nimi může, ale nemusí naplňovat skutkovou podstatu trestného činu. Jeho původci mohou být jednotlivci, instituce či společenské prostředí.

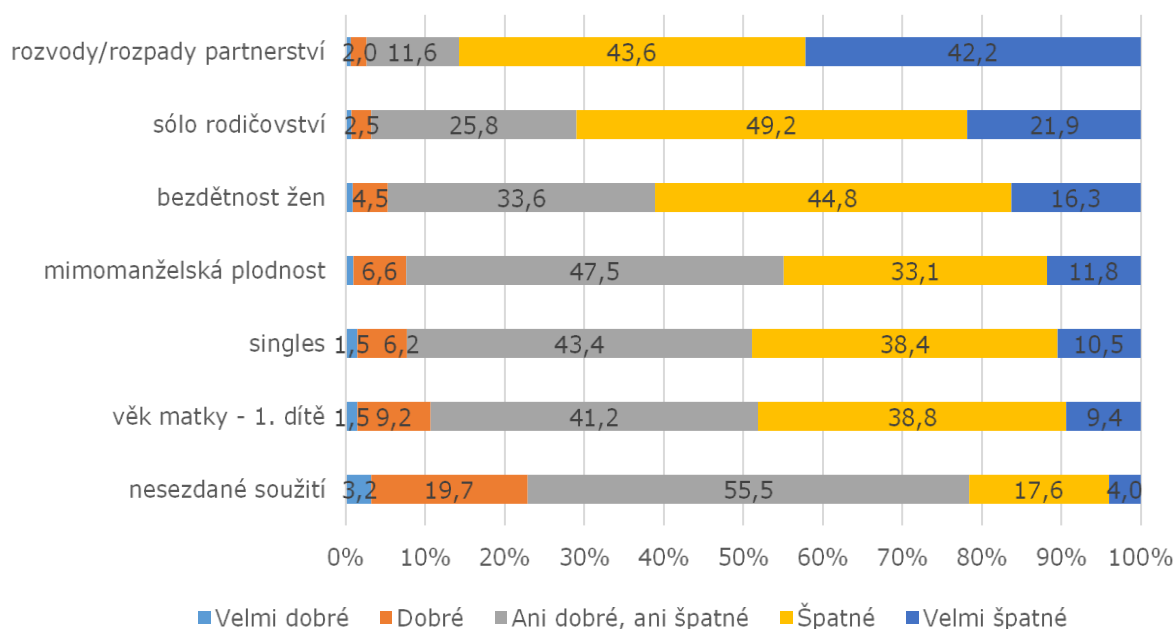
⁷ V roce 2021 započala iniciativa Elpidy, o.p.s. poskytovatele služby krizové telefonické pomoci k vydefinování evropského harmonizovaného čísla pro seniory, MPSV tuto iniciativu podpořilo a podporuje. Uvedená iniciativa byla představena na Radě vládě pro seniory a stárnutí populace již v roce 2021, dále i ve 2022. Pro zavedení Evropského harmonizovaného čísla je potřeba získat podporu 14 členských států EU, přičemž číslo 116 100 jako vydefinované číslo služby se sociální hodnotou zůstává vyhrazeno pro budoucí harmonizované číslo pro seniory.

přítom naprostá většina z nich s rodiči ve faktických partnerstvích, nikoliv v registrovaných partnerstvích. Domácnosti úplných rodin s nezaopatřenými dětmi jsou tvořeny většinou (89 %) sezdánými páry.¹⁰³

V roce 2021 žilo v manželství 45,6 % dospělých osob, v partnerství 32,1 %.⁸ K roku 2021 bylo evidováno 1,23 mil. rozvedených osob. O 10 let dříve bylo rozvedených osob 1,07 mil. a v roce 2001 811,59 tis. Zvyšující se zastoupení lze sledovat i u osob svobodných. V roce 2001 jich bylo evidováno 2,18 mil., k roku 2011 počet dosahoval 2,68 mil. a v současnosti je hodnota vůbec nejvyšší, a to 2,82 mil.¹⁰⁴

Rodiny v krajích Nejvyšší zastoupení svobodných je v Praze (38,7 %). Naopak nejméně svobodných je na Vysočině (29 %). Nejvyšší rozvodovost je v severozápadních Čechách (Karlovarský kraj - 17,2 %), nejnižší je na Vysočině (11,6 %), kde je také nejvyšší procento osob žijících v manželství (50,4 %).¹⁰⁵

Graf č. 9: Jak lidé hodnotí soudobé trendy v rodinném životě

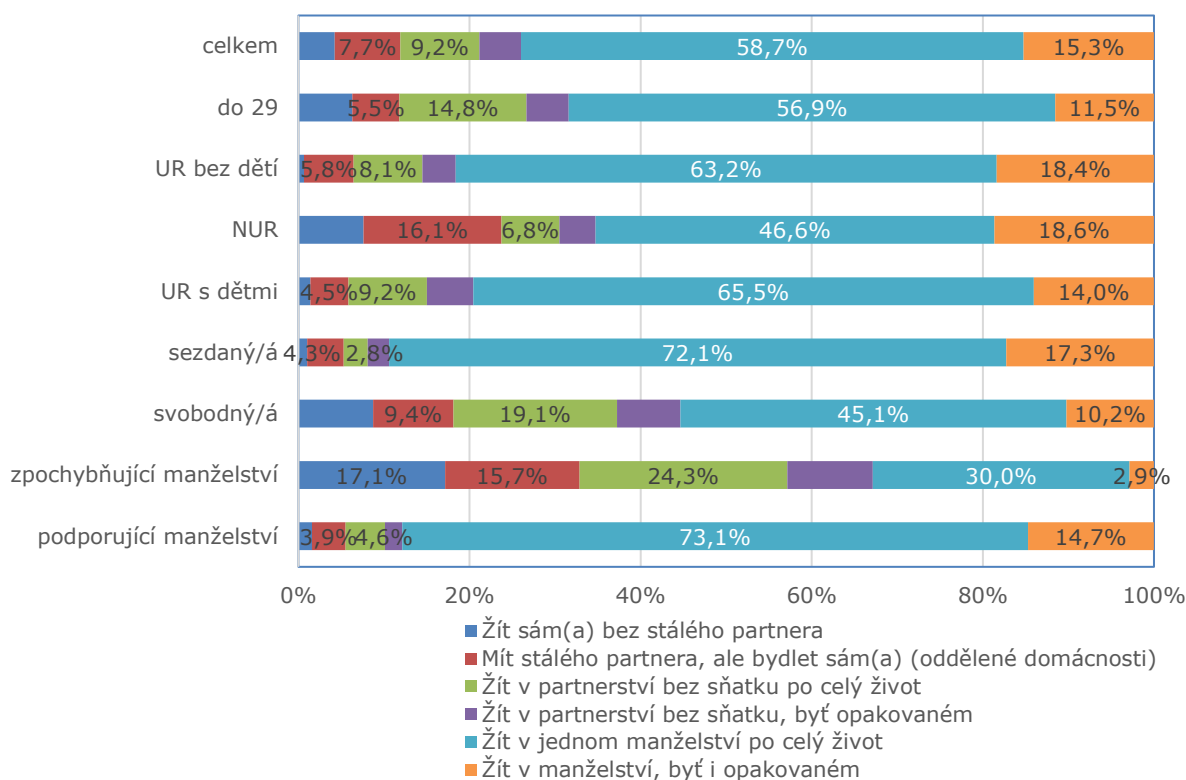

Pozn.: Popisy jednotlivých jevů v otázce dotazníku (pořadí odshora v grafu): Časté rozpady partnerství; Vysoký počet dětí vyrůstajících (část života) s jedním rodičem; Rostoucí počet žen, které zůstávají bezdětné; Rostoucí podíl dětí narozených mimo manželství; Rostoucí počet mladých lidí, kteří žijí bez partnera; Rostoucí věk, v němž lidé mají první dítě; Rostoucí počet partnerů, kteří spolu dlouhodobě žijí, aniž by byli sezdáni.

Zdroj: Rodina 2019

⁸ Mezi osobami mimo svazek viditelně převažují svobodní muži se zastoupením 37,6 % z celkového počtu mužů. Mezi ženami bylo 26,9 % svobodných. U ovdovělých osob je zastoupení mužů a žen opačné, přičemž 13,3 % žen bylo ovdovělých, mužů pouze 2,9 %.

Graf č. 10: Preference forem partnerského soužití

Zdroj: RILSA, Zpráva o rodině 2020.

PODPORA RODIN V OBLASTI RODIČOVSTVÍ

Kolik dětí si rodiny přejí mít Obecně lze uvést, že ideální počet dětí, který si lidé přejí mít, bývá stejný nebo vyšší než jejich reálný počet dětí. Lze říci, že lidé z rodin s větším počtem sourozenců často plánují mít více dětí^{106, 107}. Rodiče pocházející z vícedětných rodin mají sami více dětí. Zajímavý je pozvolný obrat posledních let, kdy ve starších věkových kohortách měly vysokoškolačky nižší průměrný počet dětí než středoškolačky, pro kohortu prvorodiček rodičů v roce 2003 se tento poměr obrátil a vysokoškolačky měly po dobu devíti let vyšší průměrný počet dětí než středoškolačky ze stejné kohorty¹⁰⁸. **Aby rodiny měly více dětí, je důležitá nejen prosperita země a dobrá ekonomická situace, ale také strukturální nastavení sociálně ekonomického rámce a společenské nastavení ocenění a podpory rodin s dětmi.**¹⁰⁹

Aby rodiny měly více dětí, je důležitá nejen prosperita země a dobrá ekonomická situace, ale také vůči rodinám příznivé a zároveň stabilní strukturální nastavení sociálně ekonomického prostředí a společenské nastavení ocenění a podpory rodin s dětmi.¹¹⁰. Zásadní je také komunikace vlády a udržení úrovně systémových nástrojů rodinné politiky zejména v krizových obdobích ekonomiky a hospodaření státu. Pozornost je potřeba věnovat i mladými lidmi deklarované obavě z nedostatečné výbavy k životu v partnerských vztazích.

V meziregionálním srovnání dominují kraj Vysočina (1,95), Středočeský (1,9) a Zlínský kraj (1,88) s nejvyšší plodností žen. Ostatní kraje mají hodnoty jen lehce nižší. Nejnižší úhrnná plodnost je v Karlovarském kraji (1,69) a v Praze (1,71).

Tabulka č. 2: Prognóza porodnosti ČR

	2019	2022	2023	2026	2027	2028	2030
počet dětí	112 944	107 293	105 341	99 637	97 993	96 589	94 685
meziroční růst v počtu narozených dětí	-1 269	-1 929	-1 952	-1 828	-1 644	-1 404	-794
meziroční růst v %	-1,1	-1,8	-1,8	-1,8	-1,6	-1,4	-0,8

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat ČSÚ.

Odstranění bariér u rodičovství Úkolem rodinné politiky je jednak minimalizovat bariery rodičovství těm, kteří si je přejí a brání mu hlavně strukturální a institucionální vlivy, a jednak vytvářet podmínky motivující k rodičovství ty osoby, které je nemají jako preferovanou hodnotu nebo se obávají jeho nákladů, dopadů, vztahového života apod.¹¹¹. Rodičovství a jeho motivace jsou ovlivněny celou škálou faktorů. Na jedné straně jsou to socioekonomické podmínky. Ty vytvářejí důležité zázemí či kontext rozhodování o rodičovství, tedy o tom, jak rodičovské ambice realizovat. Především na tuto oblast se zaměřuje rodinná politika. Avšak má-li ovlivňovat tento komplexně podmíněný proces rozhodování, dotýká se také soukromé, intimní sféry. Neméně důležité jsou totiž nemateriální vlivy od biologických přes psychologické^{112,113,114,115} a emocionální, a také sociálně kulturní, na jejichž základě se formují rodičovské aspirace.

Zde je však nutné zmínit, že existují různé životní strategie, které mohou vést i k dobrovolné či nedobrovolné bezdětnosti. Stejně jako v minulosti je součástí každé společnosti prosociální skupina, která se ve svém životě namísto založení rodiny s dětmi věnuje jiným činnostem např. péči o potřebné či vytváření kulturních a společenských hodnot. Bezdětnost je tak vnímána u daných osob nikoli jako ztráta, ale možnost věnovat se činnostem, které jim dávají smysl, ale i etický závazek k činnostem s pro-sociálním charakterem a zaměřením mimo sebe sama.¹¹⁶

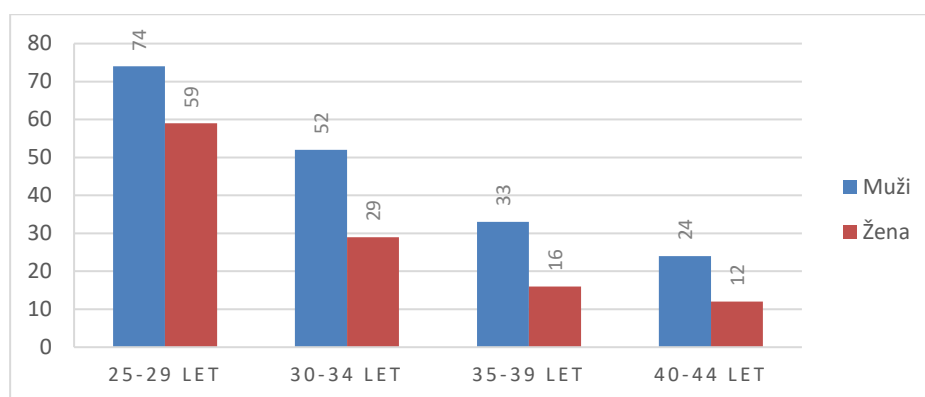
Rodičovské plány nejsou celoživotně neměnné Z pohledu jednotlivce je rodičovství jedním z potenciálních životních plánů, mezi kterými volí, respektive hledá způsob, jak dosáhnout rovnováhy mezi nimi s ohledem na své preference a ambice. Na rozhodování o rodičovství působí i vědomí, že rodičovství má rozsáhlé dopady na další život jedince po narození (prvního) dítěte. Další okolností, kterou je nezbytné brát v úvahu při záměru podporovat natalitní chování, je skutečnost, že rodičovské plány nejsou celoživotně neměnné¹¹⁷. Rozhodnutí o počtu dětí (o prvním a každém dalším) se vyvíjí během životní dráhy a je propojeno s profesními ambicemi a profesní dráhou, navíc v postmoderní společnosti také často složitou trajektorií partnerských vztahů.

Porodnost Zatímco ve většině evropských zemí porodnost v posledních letech klesá, tak v ČR naopak od roku 2014 významně roste. **Hodnota úhrnné plodnosti vzrostla z hodnoty 1,46 v roce 2013 na 1,83 v roce 2021.** ČR je tak nyní v EU na 3. místě a vysoko nad stagnujícím průměrem EU v roce 2020 (1,5). U českých žen (starších 15 let) je podstatně nejvýraznější trend dvou dětí, celkem 42,2 % žen přivedlo na svět dvě živě narozené děti. Jedno dítě má 18,2 % žen, tři děti pak 12 % žen a čtyři a více

dětí porodilo 3,3 % žen. Je však nutné vnímat, že pro zachování a zvýšení dané úrovně je nutné udržovat stabilní prostředí v oblasti socio-ekonomických podmínek rodin, a to prostřednictvím opatření státu v oblasti všech systémových nástrojů rodinné politiky, tj. valorizací rodinných dávek, slevami na dani i podporou sladování práce a rodiny.

Mezi ženami staršími 15 let byly bezdětné zastoupeny z 22 %. Zaměříme-li se pouze na ženy v reprodukčním věku 15 až 49 let, žádné dítě v době sčítání zatím nemělo 38 % žen, ve věku 45–49 let, tj. na horní biologické hranici pro početí a narození dítěte to bylo 9 %. Bezdětnost se v roce 2017 vyskytovala mezi 24 % mužů a 12 % žen ve věkové kohortě 40–44 let, ve 33 % u mužů a v 16 % u žen ve věkové kohortě 35–39 let.¹¹⁸

Graf č. 11: Zastoupení bezdětných v populaci dle pohlaví v roce 2017 (v %, ČR)

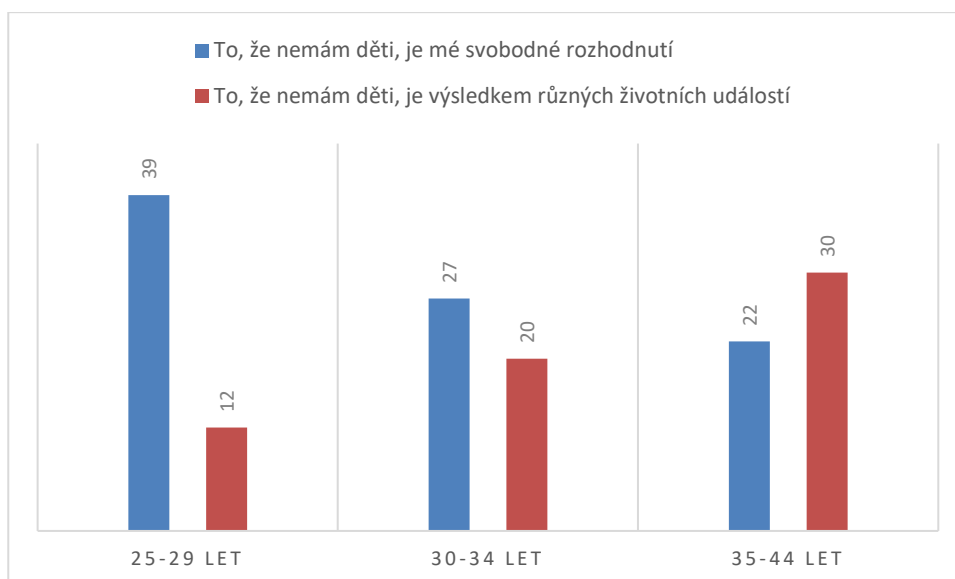

Zdroj: VŠPS 2017 in Paloncyová a kol. 2021 (vlastní zpracování)

Podíl bezdětných tak klesá s přibývajícím věkem, kdy nejvyšší zastoupení bezdětných u žen i mužů je ve věkové kategorii 25–29 let (viz graf č. 11).

S přibývajícím věkem se mění rovněž důvody bezdětnosti, zatímco u mladších věkových kategorií převažuje důvod svobodného rozhodnutí, s přibývajícím věkem se zvyšuje podíl bezdětných, u kterých je stav bezdětnosti výsledkem různých životních událostí (viz následující graf č. 12).

Graf č. 12: Důvody bezdětnosti (v %, ČR)

Zdroj: Palonciová a kol. 2021 (vlastní zpracování)

Ve srovnání s předchozími dvěma dekádami nejsou viditelné příliš zásadní rozdíly v trendu plodnosti.⁹¹¹⁹ Jak bylo uvedeno výše, dlouhodobě dochází k posunu mateřství a rodičovství do vyššího věku. Ukazuje se, že hodnotové změny i měnící se strukturální podmínky nejsou na sobě nezávislé.¹²⁰ V tomto kontextu hraje významnou roli vhodný partnerský vztah, jak z perspektivy citového uspokojení, tak materiálního zajištění. Nevhodné materiální podmínky pro mateřství či faktory související se studiem a budováním pracovní pozice jsou důvody odsouvání mateřství spíše v nižším věku, ve vyšším věku jsou jimi zejména absence vhodného partnera a zdravotní komplikace.^{121, 122, 123}

⁹ Lze také poznamenat, že je vnímán dlouhodobý posun mateřství a rodičovství do vyššího věku. Dosavadní výzkumy v českém prostředí nepodávají jednoznačné závěry, zda lze posun rodičovství do vyššího věku podložit teorií individualizace a kulturní změny či teorií racionální volby. Ukazuje se, že hodnotové změny i měnící se strukturální podmínky nejsou na sobě nezávislé. V tomto kontextu hraje významnou roli vhodný partnerský vztah, který je nazírán jak z perspektivy vlastního citového uspokojení, tak z perspektivy materiálního zajištění. Nevhodné materiální podmínky pro mateřství či faktory související se studiem a budováním pracovní pozice jsou důvody odsouvání mateřství spíše v nižším věku, ve vyšším věku jsou jimi zejména absence vhodného partnera a zdravotní komplikace (Palonciová 2021).

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ U HLAVNÍHO CÍLE II.

HLAVNÍ CÍL Č. 2: ROZVÍJET PROSTŘEDÍ PODPORUJÍCÍ STABILNÍ RODINNÉ VZTAHY A POSÍLIT PREVENCI RIZIKOVÝCH JEVŮ V RODINĚ								
Hlavní identifikované problémy <ul style="list-style-type: none"> • Vysoká míra rozpadů manželství a partnerství a rostoucí počet jednočlenných domácností (senioři, singles) • Nízká dostupnost podpůrných a preventivních služeb pro rodiny, neexistence úpravy některých preventivních služeb v legislativě či jejich nesystémové financování (např. zdravotní respitní péče, školní sociální pracovník nebo sociální pracovník ve školství, preventivní programy pro rizikové rodiče, vč. pobytových edukací a assessmentu, dále systémová komunitní podpora v RC/MC, komunitní centra, předrozvodové edukace) • Nerovnoměrné rozložení a nedostatek kapacit odborné péče (nedostatek odborníků) v oblasti duševního zdraví • Nedostatečný důraz na zohlednění principů zdraví, včetně duševního zdraví, zdravého životního stylu a digitální hygieny • Nízká dostupnost služeb pro pečující o děti se specifickými potřebami, adiktologické péče a stigmatizace této oblasti, nedostatek odlehčovacích služeb • Riziko sociální izolace a vyloučení některých skupin osob z participace ve společnosti (senioři, rodiče na mateřské/rodičovské dovolené, neformální pečující, diskriminované menšiny) • Nízká míra empatie mezi generacemi a stigmatizující vnímání některých forem rodinného soužití • Nízké povědomí rodin o nástrojích k předcházení konfliktů, vyšší míra násilí ve vztazích, domácího násilí a využívání fyzických trestů ve výchově 				Strategický cíl č. 2.1: Podporovat výchovu ke stabilním, kvalitním vztahům a prarodinným hodnotám a ke zvládnutí a prevenci negativních jevů v rodině Strategický cíl č. 2.2: Podporovat téma zdraví, včetně duševního zdraví, zdravého životního stylu a digitální hygieny a gramotnosti Strategický cíl č. 2.3: Podporovat rodiny k realizaci svých přání ohledně počtu dětí Specifický cíl č. 2.4 Posílit mezigenerační spolupráci a participaci seniorů a mládeže ve společnosti				
Strategický cíl č. 2.1: Podporovat výchovu k stabilním kvalitním vztahům a prarodinným hodnotám a ke zvládnutí a prevenci negativních jevů v rodině								
Indikátor pro strategický cíl				Počet projektů / Míra ohrožení chudobou a sociálním vyloučením	Výchozí hodnota indikátoru	0	Cílová hodnota indikátoru	1
Specifické podcíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace		Zdroje
2.1.1 Zvýšit osvětu a edukaci v oblasti významu	<ul style="list-style-type: none"> • Realizované akce pro školy/studenty/členy rodiny 	0/1	Realizace vzdělávacích seminářů směrem k podpoře kvalitních partnerských, manželských, rodinných vztahů s důrazem na	<ul style="list-style-type: none"> • V rámci seminářů a osvětových akcí ve spolupráci s organizacemi pracujícími s rodinami, školami a dalšími 	2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: NNO, veřejné knihovny		V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a

kvalitních vztahů v rodině			přínosy na individuální i společenské úrovni.	lokálními partnery realizovat 3x ročně vzdělávací semináře směrem k podpoře kvalitních partnerských, manželských, rodinných vztahů s důrazem na přínosy na individuální i společenské úrovni.			operačních programů
2.1.2 Zvýšit znalost a dostupnost podpůrných a preventivních služeb pro rodiny	<ul style="list-style-type: none"> Míra povědomí o dostupné službě 	TBA / TBA + 30 %	<p>Cílem je zvýšit znalost a dostupnost podpůrných a preventivních služeb (poradny pro rodinu, manželské a rodinné poradny, mateřská a rodinná centra, občanské poradny, specializované služby pro oběti domácího a genderově podmíněného násilí, služby pro původce domácího násilí, služby na podporu duševního zdraví) pro rodiny</p> <p>Opatření obsahuje analýzu aktuálního stavu podpory rodin v oblasti prevence a návazné specializované pomoci, tj. míry vědomosti cílové skupiny o službě v jejich lokalitě a dostupnost služby</p>	<ul style="list-style-type: none"> Vstupní a výstupní analýza nabídky služeb s cílem změřit povědomí o službě v lokalitě cílové skupiny a analýza dostupnosti dané služby (jak místně, tak časově – čekací doba, obslužnost klientů). Dále bude obsahovat zhodnocení potřeby služeb v krajích dle cílových skupin rodin a doporučení k vytvoření sítě – rozpracování modelu služby/služeb jako poradenské služby, svépomocné skupiny, ambulantní a pobytové služby, služby k edukaci rizikových rodičů, respitní zdravotní péče, služby pro oběti domácího a genderově podmíněného násilí a jejich děti (přímé 	2024–2025	<p>Zodpovědná org.: MPSV,</p> <p>Spolupracující org.: MŠMT, NNO, samospráva</p>	Vlastní zdroje

			<p>Vytvoření standardu kvality v primární prevenci</p> <p>Návrh legislativní úpravy obsahující systémové udržitelné financování primární prevence a ukotvení standardů v dané oblasti.</p> <p>Aktivita vedoucí k rozšíření znalosti o nabídce podpory a pomoci</p>	<p>účastníky či svědky DN) jako poradny, azylové domy, krizová lůžka, krizová a psychoterapeutická pomoc apod.).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dále je cílem Identifikovat problémy ohrožující stabilitu poskytovatelů preventivních programů a ve spolupráci s nimi ukotvit standardy kvality preventivních programů v dané oblasti s cílem stabilizace realizátorů programů primární prevence s umožněním udržitelného financování. • Cílem je změna současného nevyhovujícího dotačního ad hoc financování na nastavení systémového financování nejlépe za využití RUD a přenesení rozhodování o potřebnosti služby/organizace v lokalitě na samotné ORP, které by zodpovídalo za plánování daných služeb v lokalitě. 			
--	--	--	--	---	--	--	--

				<ul style="list-style-type: none"> • V návaznosti na předchozí aktivity osvěta o možnostech podpory a pomoci za využití partnerů z řad NNO, kontaktních pracovišť ÚP, sociálních odborů, školních poradenských pracovišť apod. 			
	<ul style="list-style-type: none"> • Míra povědomí o dostupné službě 	TBA / TBA + 30 %	<p>Podpora specifických programů předrozvodové a předrozchodové edukace v dotačních titulech MPSV, MV v návaznosti na legislativní úpravy občanského zákoníku a aktuální programy Cochemské praxe a dalších programů.¹⁰</p> <p>Specifická podpora preventivních programů pro rizikové rodiče: zaměření na indikace rizik v porodnici skrz nástroje vyhodnocení rizika a vytvoření jasného modelu návazné práce s rodičem.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uspořádání workshopu ke sdílení praxe v oblasti využívání speciálních technik a metod práce s rodinou. • Vytvoření modelu práce s rizikovými rodiči již v těhotenství/ porodnici s návaznou prací s rodinou na základě proběhlých projektů s cílem zahrnutí dané služby do stabilního systému podpory rodin a dětí. 	2024–2025	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: MZD, NNO, samospráva, nemocnice a zdravotní služby	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
	<ul style="list-style-type: none"> • Počet programů 	TBA / TBA + 30 %	Podpora specifických aktivit a programů zaměřených na děti přítomné domácímu násilí	<ul style="list-style-type: none"> • Podpora programů zaměřených na podporu dětí, které jsou/byly svědky DN. 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, ÚV	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů

¹⁰ Využití služby tam, kde je to vhodné, neboť v rámci podpory služeb pro oběti domácího a genderově podmíněného není v případech domácího násilí Cochemská praxe vhodná.

				<ul style="list-style-type: none"> Zavádění evidence based metod práce s těmito dětmi. 			ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
2.1.3 Zvýšit včasný záchyt problémů rodin a dětí a podpořit první pomoc a zprostředkování odborné pomoci, s důrazem na podporu dětí s psychickými a psychiatrickými potížemi	<ul style="list-style-type: none"> Míra dostupnosti služeb 	TBA / TBA + 30 %	<p>Počet služeb (na počet obyvatel) a jejich kapacity</p> <p>Finanční podpora dané oblasti skrz dotační tituly veřejné správy</p> <p>Podpora programů zaměřených na rizikové násilné rodiče</p> <p>Zavádění práce multidisciplinárních týmů působících v dané oblasti skrz sdílení dobré praxe</p> <p>Podpora prevence ve školách prostřednictvím nabídky psychologické a sociální práce a výukových aktivit v oblasti duševního zdraví</p> <p>Podpořit práci s dětmi s psychickými problémy – zvýšit kapacity metodiků prevence, výchovných poradců, školních psychologů, a rozvíjet</p>	<ul style="list-style-type: none"> Sledování kapacit daných služeb ve vztahu k počtu rodin v dané lokalitě. Vstupní a výstupní analýza dostupnosti (před a po) (viz cíl 2.1.2). Monitoring finančních zdrojů, dotačních titulů a dalších aktivit v této oblasti. Sdílení dobré praxe v činnosti multidisciplinárních týmů k včasnému záchytu a poskytnutí první pomoci a vytvoření metodického doporučení pro organizace a samosprávu na základě daného. Sledování kapacit daných služeb ve vztahu k potřebnosti s cílem adekvátního rezervování prostředků na danou oblast. 	2024–2030	<p>Zodpovědné org.: MPSV, MZd, NNO, MŠMT</p> <p>Spolupracující org.: samospráva</p>	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev

			pozici školního sociálního pracovníka	<ul style="list-style-type: none"> Podpora pozice školního sociálního pracovníka a na základě vyhodnocení pilotního projektu k sociálnímu pedagogovi podpora dalších případných změn v legislativě. Navýšení úvazků školních psychologů k 2025 s adekvátním financováním. 			
<ul style="list-style-type: none"> Míra dostupnosti služeb pomoci 	TBA / TBA + 30 %	Podporovat psychologickou a psychiatrickou péči o dospělé a děti s cílem zajištění dostupnosti v návaznosti na potřebnost	<ul style="list-style-type: none"> Podpora psychologické pomoci v komunitách a rodinných centrech, ale také v domovech pro děti a dalších zařízeních (viz výše – sledování nabídky a využití) s cílem podpořit dostupnost psychologické pomoci. Cílem je odstranění současného nevyhovujícího stavu, kdy specializovaná psychologická pomoc pro děti, ale i dospělé je často dostupná až v řádu několika měsíců. 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, MZd, Spolupracující org.: samospráva, NNO,	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev	
<ul style="list-style-type: none"> Počet programů 	TBA / TBA + 30 %	Podpora pečujících rodičů dětí se specifickými potřebami	<ul style="list-style-type: none"> Monitoring poskytnuté podpory rodinám s dětmi se specifickými potřebami v centrech v dotačním titulu Rodina/soc. službách 	2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: samospráva, NNO,	Vlastní zdroje	

				pro rodiny s cílem navýšení podpory v lokalitách s nízkou nabídkou/vysokou poptávkou.			
2.1.4 Realizace osvětových aktivit v oblasti domácího násilí v návaznosti na legislativní úpravy	<ul style="list-style-type: none"> Počet akcí 	0 / 1	V návaznosti na opatření Akčního plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023–2026 legislativní úpravy v oblasti domácího násilí, násilí v rodinách, specificky i na seniorech, a aktivit ke snížení využívání fyzických trestů v rodinách realizovat osvětové aktivity směrem k rodinám	<ul style="list-style-type: none"> Osvětové aktivity a zviditelnění tématu prostřednictvím aktivit státní správy a NNO (viz opatření 1.2.1. a další). Zpracování a předložení legislativního ukotvení zamezení DN. Podpora aktivit skrze dotační tituly. Osvětové aktivity a opatření v návaznosti na Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023–2026, kde Úřad vlády ve spolupráci s dotčenými resorty, předloží vládě do 30. 6. 2023 návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s ochranou před domácím násilím. Osvětové aktivity a opatření v souvislosti s nepřijatelností tělesného trestání dětí v návaznosti na přípravu 	2024–2026	Zodpovědné org.: ÚV, MPSV, NNO	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů

				novely občanského zákoníku.			
Strategický cíl č.2.2: Podporovat téma zdraví, včetně duševního zdraví, zdravého životního stylu a digitální hygieny a gramotnosti							
Indikátor pro strategický cíl				Míra výskytu negativních jevů v rodinách	Výchozí hodnota indikátoru	TBA	Cílová hodnota indikátoru
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	
2.2.1 Podporovat téma duševního zdraví, zdravého životního stylu a digitální hygieny a gramotnosti – osvěta, edukace	<ul style="list-style-type: none"> Realizované projekty Zpracování metodiky 	0 / 1	<p>Realizované projekty v dané oblasti z evropských a národních zdrojů.</p> <p>Zavést téma duševního zdraví (wellbeing) do rámcových vzdělávacích programů</p> <p>Rozvinout téma menšinového stresu v rámci odborné metodiky pro sociální pracovníky ve školách, pobytových zařízeních a ve zdravotnictví.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Monitoring projektů realizovaných v oblasti duševního zdraví, zdravého životního stylu. Zavést téma duševního zdraví (wellbeing) do rámcových vzdělávacích programů. Jedná se o návrh úpravy RVP, příp. vytvoření sady příkladů pro výuku v dané oblasti v návaznosti na probíhající diskuse o úpravě RVP. Zpracování odborné metodiky pro sociální pracovníky ve školách, pobytových zařízeních s cílem podpořit odbornost v oblasti menšinového stresu a práci s cílovou skupinou. 	2024–2030 2024–2027	<p>Zodpovědná org.: MPSV</p> <p>Spolupracující org.: MŠMT, MZd, NNO, školy, školská zařízení, samospráva</p>	
						V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu	

				<ul style="list-style-type: none"> Podpora pracovníků v sociální oblasti, zdravotnictví a školství v oblasti prevence vyhoření a negativních dopadů na jejich tělesné a duševní zdraví. 			
2.2.2 Posílit nabídku odborných služeb pro dospělé závislé na návykových látkách s cílem zachování a podpory rodinných vazeb	<ul style="list-style-type: none"> Míra dostupnosti programů pomoci 	TBA / TBA + 30 %	<p>Zmapování dostupnosti a nabídky služeb na podporu rodin, kde jeden či oba rodiče jsou závislí na návykových látkách.</p> <p>Vytvoření modelu pomoci a podpory celé rodiny (tzn. všech členů rodiny) v případě, kdy jeden či oba rodiče jsou závislí na návykových látkách.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Monitoring dostupnosti specifické služby v roce 2024 a 2026. Vytvoření modelu pomoci a podpory rodinného systému ohroženého závislostí s cílem prevence eskalace a zachování rodinných vazeb při zabezpečení podpory a bezpečí všech členů. 	2024–2026	<p>Zodpovědná org.: MPSV,</p> <p>Spoluzodpovědné org.: MŠMT, MZd,</p> <p>Spolupracující org.: NNO, odborná pracoviště, samospráva, ÚV –Rada vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí</p>	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů
Strategický cíl č. 2.3: Podporovat rodiny k realizaci svých přání ohledně počtu dětí							
Indikátor pro strategický cíl		Průzkum rodinami mezi		Výchozí hodnota indikátoru	0	Cílová hodnota indikátoru	1
Specifický cíl	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí hodnota a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje
2.3.1 Podpora rodin s dětmi prostřednictvím národní karty „Rodina“	<ul style="list-style-type: none"> Vznik návrhu karty 	0 / 1	Vytvoření návrhu národní karty „Rodina“ k podpoře rodin s více dětmi	<ul style="list-style-type: none"> Vytvoření návrhu národní karty „Rodina“, která by zohlednila oblasti významné pro běžný chod rodiny prostřednictvím slev na jízdné, vstupy na 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, MMR	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu – vytvoření návrhu, vlastní realizace

				<p>kulturní akce, navázání na formy ubytování, nákupů zboží pro rodiny s dětmi.</p> <ul style="list-style-type: none"> Dané opatření bude úzce provázáno s existujícím systémem rodinných a senior pasů. Předpokladem je možnost odstupňování dostupných benefitů dle počtu dětí k podpoře zejména rodin s více dětmi. 			
Specifický cíl 2.4 Posílit mezigenerační spolupráci a participaci seniorů a mládeže ve společnosti							
Indikátor pro strategický cíl			TBA	Výchozí hodnota indikátoru	TBA	Cílová hodnota indikátoru	
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje
2.4.1 Prevence sociální izolace rodin pečujících, seniorů	<ul style="list-style-type: none"> Počet projektů / výzev / alokace 	TBA / TBA + 30 %	Podpora spolupráce mezi MC/DS/MŠ/ZŠ a zařízeními/službami pro seniory prostřednictvím sdílení dobré praxe	<ul style="list-style-type: none"> Podpora komunitního života se zapojením osaměle žijících seniorů a osob do místní komunity. Posílit solidaritu, vztahy a vzájemnou výpomoc v komunitě prostřednictvím specifických aktivit na úrovni samosprávy a 	2024–2030	<p>Zodpovědné org.: MPSV, MŠMT, MV</p> <p>Spolupracující org.: samospráva, NNO,</p>	V rámci stávajících zdrojů

				osvětou o roli komunity v životě rodin.			
	<ul style="list-style-type: none"> Počet projektů / výzev / alokace 	TBA / TBA + 30 %	<p>Vytvoření přehledu dobré praxe pro obce, zaměstnavatele a návazná podpora preventivních aktivit v oblasti sociální izolace seniorů a neformálních pečujících z dotačního titulu</p> <p>Podpora aktivit na podporu mezigenerační solidarity, aktivizační programy zaměřené na prevenci domácího násilí na seniorech a trestné činnosti páchané na seniorech v rámci dotačních titulů a osvětových aktivit státní správy</p>	<ul style="list-style-type: none"> Vytvoření přehledu dobré praxe, která bude sdílena v rámci platformy (viz SC 1.1) a osvětových aktivit MPSV (viz SC 1.2). Podpora aktivit skrz dotační titul VUA, Rodina, ESF – OPZ+, a dále specifických aktivit a titulů od MV. Společné aktivity organizací pro seniory a Policie ČR v rámci speciálních dní pro seniory. Motivovat státní správu a samosprávu k monitoringu o poskytovaných službách a potřebách seniorů v lokalitě prostřednictvím opatření jako Výbor pro seniory a dotační a osvětové programy. 	2024–2030	<p>Zodpovědná org.: MPSV, MŠMT, MV, NNO</p> <p>Spolupracující org.: samospráva</p>	V rámci stávajících zdrojů
	<ul style="list-style-type: none"> Počet projektů / výzev / alokace 	TBA / TBA + 30 %	Rozvoj občanských kompetencí seniorů (např. kontaktní poradenská místa/centra pro seniory, dobrovolnické programy a zapojování do správy	<ul style="list-style-type: none"> Přehled kontaktních míst pro seniory před/po. Alokace na podporu kompetencí seniorů. 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, MŠMT, MV, samospráva, NNO.	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních

			obce/města v rámci pracovních pozic či speciálních výborů) viz např. opatření 5.6.2 a 5.6.3 (Výbory pro seniory apod.)				programů – výzev
2.4.2 Zavést cílené cykly seminářů pro neformální pečující a seniory s cílem posílení jejich začlenění ve společnosti a edukace	<ul style="list-style-type: none"> Počet akcí 	0 / 1	Zavést cílené cykly seminářů a setkávání směrem k posílení zapojení neformálních pečujících a seniorů do společenského života v místě, sdílení potřeb a rovněž edukace v oblastech aktuálních opatření, vývoje technologií apod.	<ul style="list-style-type: none"> Realizace seminářů pro neformální pečující, seniory. V návaznosti na aktuální platformy a podpory neformálních pečujících a seniorů vytvořit model jednotné informační platformy a model participace na lokální i národní úrovni směrem k podpoře reprezentace zájmů cílových skupin. Dále viz strategický cíl 1.1 a 1.2. 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, MMR, NNO, samospráva	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
2.4.3 Podpora dobrovolnictví a rozvoj občanských kompetencí mládeže	<ul style="list-style-type: none"> Počet projektů 	TBA / TBA + 15 %	Podpora dobrovolnictví mládeže v rámci dotačních titulů a vzdělávacích plánech Přehled dotačních titulů podporujících dobrovolnické aktivity a občanskou participaci Přehled dobré praxe (na webu MPSV)	<ul style="list-style-type: none"> Podpora zapojení mládeže do komunitního života (vytváření vztahu mladých lidí k místu bydliště) včetně partnerských a vztahových kompetencí, role rodiny v komunitním životě prostřednictvím alokace výzev na danou oblast viz opatření 1.2.1 a 	2024–2030	Zodpovědné org.: MŠMT, MPSV Spolupracující org.: samospráva, NNO, zřizovatele školských zřízení	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev

				<p>rovněž podporou osvěty v dané oblasti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zanalyzování možnosti bonifikace zapojení mládeže do komunitního života v rámci přijímacího řízení apod. • Monitoring aktivit a výzev v této oblasti a jejich pravidelné sdílení 3x ročně na webu MPSV a v rámci osvěty viz 1.2. • Analýza systémového ukotvení financování dané oblasti prostřednictvím jiných než dotačních nástrojů – úprava v rámci RUD a jiné nástroje. 			
	<ul style="list-style-type: none"> • Počet projektů 	0 / 1	Podpora mladých dospělých v rámci nastavení současných podpor v oblasti rodinné politiky	<ul style="list-style-type: none"> • Podporovat dotačními výzvami aktéry RP v realizaci projektů pro mladé dospívající (15–26 let), kde se budou moci setkávat, komunikovat, sdílet. 	2024–2030	<p>Zodpovědná org.: MPSV</p> <p>Spolupracující org.: NNO, samosprávy</p>	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev

Hlavní cíl č. 3: Podporovat sladění rodinného a pracovního života.

VÝZNAM SLADĚNÍ PRACOVNÍHO A RODINNÉHO ŽIVOTA A OCENĚNÍ PÉČE

Potřeba sladění práce a péče se v určité fázi života týká téměř každého člověka – v mladším produktivním věku se obvykle jedná o rodiče malých dětí, později vyvstává potřeba postarat se o rodiče nebo jiné příbuzné, potřeba péče může také vyvstat kdykoli nenadále a neplánovaně. Péčí rozumíme starost o závislé členy rodiny, její podoba může být rozmanitá, v případě malých dětí zahrnuje také jejich výchovu a rozvoj, v případě jiných rodinných příslušníků se může jednat o celodenní péči nebo může být v menším rozsahu. Podstatná je náročnost na čas a energii. Různé skupiny pečujících se přitom nacházejí v odlišné situaci a mají odlišné potřeby i možnosti. **Stejně jako pro rodiče malých dětí jsou klíčové služby péče o děti, pro pečující o další závislé osoby je také důležitý disponibilní čas, kdy pracovat lze** – ačkoli je cena terénních/ambulantních služeb zastropovaná, stále je v porovnání s cenou veřejných předškolních zařízení pro mnoho pečujících enormní a pracovat se finančně vyplatí o dost méně. Možnost kombinovat péči o blízké s placenou prací je přitom žádoucí pro všechny. Sladění práce a péče funguje jako prevence ohrožení chudobou, ale i jako prevence sociální exkluze a izolace, ne vždy je však v situaci náročné péče možné.

Potřeba sladění práce a péče se však v určité fázi života týká téměř každého člověka – v mladším produktivním věku se obvykle jedná o rodiče malých dětí, později vyvstává potřeba postarat se o rodiče nebo jiné příbuzné, potřeba péče se může také objevit kdykoli nenadále a neplánovaně.

Podporou slučitelnosti osobního, rodinného a pracovního života posilujeme vyvážené zohledňování nejlepšího zájmu dítěte nebo jiných závislých členů rodiny, realizaci plnohodnotného rodičovství, rodinnou soudržnost a zároveň zohledňujeme zájem pečujících profesně se uplatnit a finančně stabilizovat.¹²⁴

Podporou sladění osobního, rodinného a pracovního života dochází k podpoře ekonomické stability rodiny, ale neméně důležitý je čas, který rodiny mohou trávit spolu.

Sladění z pohledu rodin Dle šetření RILSA zjišťující subjektivní hodnocení oblasti sladění pracovního a rodinného života pouze 53–64 % rodičů z různých typů rodin **zvládá skloubit své povinnosti bez problémů. Zhruba pětina pracujících respondentů dobře zvládá pracovní povinnosti, ovšem na úkor rodiny, další pětina zvládá obojí tak napůl, nebo má problémy v práci i v rodině a kolem 4 % rodičů dobře zvládá rodinnou zátěž na úkor práce.**¹²⁵ Muži častěji zvládají pracovní povinnosti, ovšem na úkor rodiny, ženy mají naopak častěji pocit, že obojí zvládají tak napůl. Problémy sladit rodinné a pracovní povinnosti mají ovšem nejvíce pracující rodiče vychovávající tři a více dětí, mezi nimi a mezi samoživiteli pak nejspíše ti s nižším vzděláním.¹²⁶ Jako nejvýznamnější faktor obtíží se ukázalo malé zapojení partnera. U respondentů z neúplných rodin je nadto složitější situace bez druhého partnera. Dalším faktorem je potřeba udržet si pracovní místo/podnikání a charakter zaměstnání/podnikání. Pro muže se pak jedná o jednoznačně nejčastější důvody jejich pocitů napětí vyplývajících ze souběhu pracovní a rodinné zátěže. Roli hrají také nedostupnost výpomoci od respondentových či partnerových rodičů a nemocnost dětí.

Nástroje sladování Mezi nejčastěji zmiňované preventivní aktivity přispívající k podpoře sladování patří především důraz na dostatečnou informovanost nejen zaměstnavatelů a zaměstnanců (o možnostech nastavení sladování osobního, rodinného a pracovního života), ocenění zaměstnavatelů, kteří sladování různými nástroji podporují, ale také propagování a sdílení dobré praxe a aktivní spolupráce klíčových aktérů v oblasti slučitelnosti osobního a rodinného života. Opakovaně se ukazuje, že problémem je často i jen získání přehledných a srozumitelných informací o možnostech, jak nastalou situaci zvládnout. Týká se to nejen pečujících o starší nebo zdravotně postižené příbuzné, ale i rodičů. Klíčové jsou dále služby péče o děti a další závislé členy rodiny (terénní, ambulantní, pobytové) a na druhé straně pak flexibilní formy práce.

Ocenění péče a zapojení na trh práce V dané oblasti je nutné vnímat, že vedle placené profesní práce zvyšuje prosperitu společnosti a přispívá k osobnímu rozvoji neplacená práce, která má podobu výchovně vzdělávací péče a péče o závislé členy rodiny. Neplacená práce významnou měrou přispívá k bohatství společnosti. **Společensky je však faktem nízké ocenění péče samotnými rodiči, a naopak vysoké oceňování zapojení na trhu práce a realizace skrz výdělečnou činnost. Je nutné nacházet harmonii a kompromisy mezi oběma rovinami a podporovat různé životní strategie rodin, včetně ocenění péče a práce v rodině.** Obecně se ukazuje, že delší rodičovská dovolená ovlivňuje negativně pracovní uplatnění matek v letech po návratu na trh práce.^{127,128} I když tento efekt může být jen krátkodobý, dlouhodobější dopad na příjmovou situaci či stabilitu rodiny, zkušenost dětí s nezaměstnaností blízkého či postavením nepracující matky v domácnosti může negativně ovlivnit jejich budoucí uplatnění na trhu práce,¹²⁹ například snížením jejich vlastních kariérních aspirací či formováním tradičnějších představ o sociálních normách a genderových rolích v rodině.¹³⁰ Je nutno vynaložit v budoucnu více snahy k prosazení opatření skutečné harmonizace péče a práce v příslušných úpravách zákoníku práce.¹¹

Vliv prodlouženého pobírání rodičovského příspěvku na ekonomickou neaktivitu a nezaměstnanost žen přetrvává být patrný, když děti dosáhnou věku 6 let. Vzhledem k dlouhému přerušení zapojení na trhu práce je ale pravděpodobné, že dopady na mzdové/platové ohodnocení žen, kvalitu práce a kariérní postup přetrvávají ještě déle.¹³¹

PÉČE V RODINĚ A GENDEROVÉ NEROVNOSTI

Neformální pečující v ČR Dle šetření Fondu dalšího vzdělávání **každý pátý dospělý Čech (21,5 %) je alespoň minimálně zapojen do péče o blízkého, který potřebuje pomoc z důvodu zdravotního postižení, dlouhodobé nemoci či stáří.** Z toho 400 tisíc osob poskytuje nejčastěji kompletní péči. Mezi pečujícími převažují ženy, tvoří 62 % pečujících osob, většinou se jedná o ženy ve středním nebo důchodovém věku.¹³² Dále z šetření „Starám se a pečuji“ víme, že u rodin, které danou situaci za posledních 10 let prošly, měla situace za důsledek **buď omezení, nebo ztrátu zaměstnání u jednoho z produktivních členů rodiny. Nejčastěji se jednalo o ženy.** Občané/zaměstnanci a zaměstnankyně v situaci, kdy musejí náhle začít pečovat o osobu blízkou, se tak dostávají do situace, kdy přesně neví, kde vyhledat pomoc a jaká řešení pro jejich situaci existují. Dochází také k situacím, kdy tyto potřební občané vlivem nedostatku konkrétních informací a odborného poradenství v této problematice

¹¹ Opatření jsou uvedena v příslušném strategickém cíli k sladění pracovního a rodinného života. Ovšem nejsystémovější by byla zásadní úprava ZP, která by umožnila souběh rodičovské dovolené a profesní činnosti. Dále je nutné doplnit, že pokud se hovoří o negativním působení delší rodičovské dovolené vytváří se dojem, že její zkrácení řeší problém. Což není pravda ve státě, který nemá dostatečnou nabídku zkrácených úvazků. Tam se jen zatěžují rodiny většími břemeny, které přináší přezaměstnanost.

nečerpají žádnou ze služeb, což má v důsledku významný negativní vliv jak na kvalitu jejich života, tak na schopnost udržet si nebo získat zaměstnání, a i na situaci jejich blízkých.

Zapojení mužů do péče Jak ukazuje např. šetření RILSA rodin ve střední fázi rodinného cyklu,¹³³ muži věnují v průměru o zhruba 8 hodin týdně více času výdělečné činnosti. V případě času věnovaného domácnosti a dětem lze říci, že u žen je téměř dvojnásobný oproti mužům. Sečteme-li průměrný čas věnovaný dětem a domácnosti a porovnáme ho s časem věnovaným práci, pak se u žen tato dvě čísla velmi přibližují, s mírnou převahou času věnovaného soukromé sféře, v případě mužů je čas věnovaný zaměstnání podstatně vyšší (a to bezmála dvojnásobně) než čas věnovaný domácnosti a dětem. Muži mají dále na volnočasové aktivity v průměru o cca 2 hodiny týdně více času než ženy.¹³⁴

135

V posledních letech je velká pozornost a odborná diskuse vedena kolem konceptu aktivního otcovství. Více než čtyři pětiny současných rodičů s nezaopatřenými dětmi (83 %) jsou přesvědčené, že otcové mohou pečovat o své děti stejně dobře jako matky.¹³⁶ Spojité koncepty genderové rovnosti, sdíleného rodičovství a aktivního otcovství se stávají součástí sociálních politik evropských států. **Zvýšením participace mužů na péči dojde ke snížení zátěže, která je kladena na ženy.** Skupiny pečujících je však třeba rozlišovat. Zároveň rozložení péče v rodině vede k větší spokojenosti a tím i stabilitě partnerských vztahů. Zatímco dítě má (obvykle) dva rodiče, kteří jsou si v pečovatelských právech a povinnostech rovni, v případě pečujících o jiné závislé osoby (seniory) právní závazek neexistuje (a ani morálně nelze péči po nikom vyžadovat). Mezi pečujícími osobami sice převládají ženy, ale skupina, na kterou je žádoucí rozkládat břemeno, je daleko širší než jen muži/partneři pečujících.

Ekonomické dopady péče Rozdíl v průměrném výdělku žen a mužů patří v ČR (15 %) k nejvyšším v rámci EU (průměr 12,7 %).¹³⁷ Rozdíly v příjmech mají negativní vliv na ekonomické postavení žen-samoživitelek, obzvláště v době zvyšujících se životních nákladů. Náklady na výchovu se rovněž promítají do nižších úspor a odvodů na důchodové zajištění. Gender pay gap se navíc odráží i ve výši starobních důchodů, což vede k výrazně vyšší míře ohrožení chudobou žen-seniorek. Rozdíly v příjmech žen a mužů mají řadu příčin, včetně genderových stereotypů nebo horizontální a vertikální segregace trhu práce. Jednou z příčin je i mzdová/platová diskriminace a nedostatečná transparentnost v určování mezd a platů.¹²¹³⁸

Mezi příčiny obtížného sladění práce a péče a také obrovského rozdílu v zaměstnanosti matek a otců patří fakt, že ČR nedává otcům dostatečnou podporu pro to, aby se podíleli na péči o malé děti s matkami rovnoměrně. Rozdíl v zaměstnanosti žen s jedním dítětem a mužem s jedním dítětem je v EU 22,5 %, v ČR pak tento rozdíl v roce 2020 činil 61,5 %.

¹² Genderové rozdíly v odměňování jsou nejvyšší ve věkových kategoriích 35–40 let, dále pak 40–44 let (25 %) a 45–49 let (24 %), tedy ve věku, kdy ženy zpravidla pečují o malé děti anebo se vrací na trh práce po rodičovské a platové nerovnosti se jim promítají do další kariéry. Věk je celkem spolehlivým indikátorem dopadů mateřství a péče na odměňování žen.

„V ČR existuje dlouhodobě nejvyšší míra dopadu mateřství na zaměstnanost žen. V průměru zemí EU-28 byla v roce 2018 zaměstnanost žen s dětmi do 6 let o 9 procentních bodů nižší, než u těch, které takové děti nemají. V ČR činí rozdíl mezi mírou zaměstnanosti žen bez malých dětí a mírou zaměstnanosti žen s dětmi do 6 let celých 34,2 procentního bodu. Důvodem je zejména rozšířená praxe několik let trvající rodičovské, kterou po narození dítěte využívají zejména ženy, a také znevýhodnění matek malých dětí v přístupu k zaměstnání (Křížková & Vohlídalová: Rodiče na trhu práce – mezi prací a péčí, 2009).

Nadace Eurofound odhaduje ztráty způsobené rozdílem v zaměstnanosti žen a mužů v roce 2018 na 320 miliard EUR. Většinu této částky tvoří výdělky a příspěvky na sociální zabezpečení, o které ekonomika přichází v důsledku neúčasti žen na trhu práce.

PODPORA DIVERZITY PRACOVNÍCH TÝMŮ, AGE MANAGEMENTU A SLADĚNÍ U NEFORMÁLNÍCH PEČOVATELŮ

Demografický vývoj vyžaduje daleko širší změny v oblasti příjmů státního rozpočtu, státní správy, stabilně dostupného bydlení, financování a kvality a místní a časové dostupnosti sociální a zdravotní péče, celoživotního vzdělávání, zaměstnanosti či fungování veřejného prostoru.

V neposlední řadě musí příprava na stárnutí rovněž zahrnovat vytváření podmínek pro osobní aktivitu ve stáří, občanskou angažovanost a dobrovolnictví či rozvoj kvalitních mezilidských a rodinných vztahů obecně, včetně celospolečenského posilování úcty ke stáří. Aktivní stárnutí by mělo znamenat přetrvávající participaci na společenském, ekonomickém, kulturním, duchovním i občanském dění. Zásadním aspektem přípravy na stárnutí je i podpora porodnosti a odolnosti rodin, například prostřednictvím veřejných služeb.

Zvyšuje se tak podíl starších lidí v populaci a společnost stárne, stejně jako ve většině zemí vyspělého světa. V současné době jsou v ČR 2,132 miliony seniorů nad 65 let věku (tedy přibližně pětina populace), z toho 898 tisíc mužů a 1,234 milionu žen. V roce 2025 to bude 2,34 milionu obyvatel, tedy 22,3 % všech obyvatel.

V roce 2030 se již bude jednat o 2,4 milionu obyvatel, blíží se ke čtvrtině, a v roce 2050 dokonce o 3 miliony, což bude téměř 30 % ze všech osob žijících v ČR (střední varianta demografické prognózy ČSÚ z roku 2018). Současně se do roku 2050 ztrojnásobí počet osob 85letých a starších na téměř 0,5 milionu, tedy na téměř 2,5násobek aktuálního stavu, což bude představovat přibližně 5 % populace.

K prosperující a soudržné dlouhodobé společnosti proto vede cesta přes komplexní přístup a vzájemně provázané veřejné politiky. Příprava na stárnutí společnosti by měla být chápána jako aktuální celospolečenské téma, které nemůže být nadále redukováno pouze na otázku důchodového systému.

Se stárnutím populace je nutné objevovat nové metody práce k využití a zapojení všech zaměstnanců. Pojem age management byl poprvé definován a následně využíván ve Finsku v 80. letech. V českém prostředí začíná být dnes stále relevantnější. Průměrný věk obyvatel se zvyšuje a o to více je tak důležitější smysluplné zapojení starších pracovníků. Zaměstnavatelé by tak měli začít využívat silných stránek všech generací, odbourat stereotypy a nediskriminovat na základě věku. Pokud do své firemní kultury a strategie řízení lidí zahrnou aktivity na podporu mezigenerační spolupráce, zvýší tím nejen efektivitu a produktivitu práce, ale také spokojenost svých zaměstnanců.

PŘEDŠKOLNÍ PÉČE A VZDĚLÁVÁNÍ

Vývoj předškolní péče a vzdělávání v ČR Ve 2. polovině 90. let péči o děti ve věku 3–5 let zajišťovaly mateřské školy, jiné formy byly velmi ojedinělé.^{139,140} Mateřské školy byly v té době pro naprostou většinu rodin místně i cenově dostupné (školné tvořilo asi 2,7 % průměrného příjmu rodiny).¹⁴¹ Po roce 1991, kdy došlo k jednorázovému poklesu podílu dětí ve věku 3–5 let v mateřských školách na rekordně nízkých 81 %, se podíl dětí, které chodí v tomto věku do mateřské školy, nepřetržitě zvyšoval. V roce 1995 tak už mateřskou školu navštěvovalo 88 % dětí ve věku 3–5 let. Tehdy ale rostoucí trend zpomalil, a v roce 1996 dokonce došlo k poklesu podílu dětí v mateřských školách. Pokles počtu dětí v MŠ v absolutních číslech je v souladu s demografickým vývojem a snížením počtu narozených dětí a se skutečností, že následná reforma vedla k tomu, že péči, poskytovanou mateřskými školami, nahradila péče mateřská. Pro téměř 40 % tříletých dětí se tak oddálil nástup do všeobecného vzdělávacího systému nejméně o rok, což mohlo mít dopad na jejich budoucí úspěšnost ve vzdělávání.

Neadekvátní nabídka péče Oblast služeb péče a vzdělávání dětí v předškolním věku se stále potýká s nedostatečnou nabídkou služeb, které by odpovídaly přáním rodičů. ČR je rovněž dlouhodobě kritizována ze strany Evropské komise za nedostatečné zajištění služeb pro předškolní děti.¹⁴² Český právní řád reguluje poskytování služeb péče o předškolní děti v mateřských školách, v dětských skupinách a poskytování služeb na základě živnostenského oprávnění. Tato zařízení se mezi sebou mimo jiné liší především věkem přijímaných dětí (v DS již od 6 měsíců, MŠ zpravidla od 3 let), počtem dětí na pečující osobou, požadovanou kvalifikací pečujících osob a hlavním zaměřením (MŠ jako vzdělávací instituce). Služby se liší také z hlediska zřizovatele a zastřešujícího rezortu. V neposlední řadě se odlišují podmínkami, které jsou na ně kladeny, systémem financování, kontroly a následně různou mírou finanční dostupnosti, podmínek péče a vzdělávání apod.

Kapacity mateřských škol Ve školním roce 2010/2011 bylo v rejstříku škol a školských zařízení k 30. září 2010 zapsáno celkem 4 788 veřejných MŠ a jejich kapacita dosahovala 350 363 míst. Ve školním roce 2020/2021 bylo v rejstříku škol a školských zařízení k 30. září 2020 zapsáno celkem 4 908 veřejných MŠ a jejich kapacita dosahovala 393 861 míst. Za deset let se tak zvýšil celkový počet veřejných MŠ zapsaných v rejstříku o 120, tj. o 2,5 %, a celková kapacita veřejných MŠ se zvýšila o 43 498 míst, tj. o 12,4 %. Počet soukromých MŠ, vykonávajících svou činnost na základě zápisu do rejstříku škol a školských zařízení, vzrostl za stejné období ze 126 na 404 zařízení a zvýšil se tak téměř 4x.¹⁴³ Nevýhodou soukromých MŠ je zejména jejich finanční nedostupnost a lokální a regionální nevyváženost. Výše úplaty za místo v soukromé MŠ byla ve školním roce 2020/2021 průměrně 5 729,30 Kč měsíčně, přičemž celorepublikový průměr všech MŠ navštívených ČŠI v daném školním roce byl 1 026,60 měsíčně.¹⁴⁴

Ve školním roce 2020/2021 bylo v MŠ celkem 357 598 dětí, zároveň odmítnuto bylo celkem 38 953 žádostí o umístění dítěte do MŠ. Ve školním roce 2017/2018 to bylo 33 237 odmítnutých žádostí¹⁴⁵ Nejvíce odmítnutých žádostí ve školním roce 2020/2021 se týkalo dětí mladších 3 let (24,8 %). Výpočet přesného počtu chybějících míst v mateřských školách ztěžuje fakt, že rodiče mohou podávat pro přijetí dítěte do mateřské školy více žádostí a výsledné počty skutečně nepřijatých dětí nejsou evidovány¹³. Šance na přijetí dítěte mladšího 3 let do MŠ se významně liší podle regionů a lokálního přetížení sítě MŠ.

¹³ V uvedené statistice dochází ke zkreslení počtu nepřijatých dětí tím, že každá MŠ je samostatná právnická organizace, přičemž rodiče dávají přihlášky do více MŠ. Jedno dítě tedy může být přijato na jedné MŠ, a stejně tak může být vykázáno na dalších MŠ jako nepřijaté. Tuto problematickou situaci lze řešit zavedením registračního systému. Zřizovatel pak má díky tomuto systému přehled o skutečném počtu nepřijatých dětí.

Ve školním roce 2019/2020 byl v MŠ největší podíl dětí ve věku 5–6 let (28,6 %), dále 4–5 let (27,8 %), následně děti 3–4letých (25,9 %) a dětí mladších 3 let bylo 11,8 % (v přechozím školním roce 12,5 %). MŠ rovněž navštěvovalo 5,8 % dětí starších 6 let.¹⁴⁶

Povinné předškolní vzdělávání a přednostní umístění V oblasti předškolní péče zavedla novela školského zákona od září 2017 povinné předškolní vzdělávání dětí, které před začátkem školního roku dosáhnou 5 let věku. **Povinné předškolní vzdělávání je bezplatné.** Primárně se plní v mateřské škole v rozsahu 4 hodin denně. Cílem je zabezpečit úspěšný nástup všech dětí do základního vzdělávání. Podle zjištění ČŠI se však do povinného předškolního vzdělávání, od jeho povinného zavedení, nepodaří zapojit 2–3 % dětí.^{141,147,148} **Od září 2018 umožňuje novela školského zákona přednostní přijetí dětí od 3 let do spádové mateřské školy,** a to za podmínky, že mají místo trvalého pobytu v příslušném školském obvodu s tím, že příslušná obec musí zajistit podmínky pro jejich vzdělávání.¹⁵ Není však nijak ošetřena situace dětí z rodin, které nemají faktické bydliště shodné s místem trvalého pobytu či které se často stěhují¹⁶.

Počet dětských skupin od přijetí zákona č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině neustále narůstá, v roce 2021 bylo evidováno více než 1 180 těchto zařízení s kapacitou více než 15,5 tisíc míst pro děti, k 17. 1. 2023 jich bylo 1 481 s kapacitou téměř 20 tisíc míst. Dne 1. října 2021 vešla v účinnost novela zákona o dětských skupinách, jejímž hlavním cílem bylo zavedení systému národního financování dětských skupin. Změny v zákoně vycházejí z dosavadní praxe dětských skupin a pilotního ověření mikrojeslí. Způsob financování i výše příspěvku je stanoven tak, aby provozovatelé měli finanční jistotu a rodiče dostupnou kvalitní službu péče o děti, zejména o děti mladší tří let. Další důležitou změnou je povinnost užívat v názvu označení „dětská skupina“. Dále je stanoveno, že věk pro děti navštěvující DS je upraven od 6 měsíců do zahájení povinné školní docházky. Novela také zavedla povinné další vzdělávání pečujících osob v oblasti péče o děti, a to v rozsahu minimálně 8 hodin za kalendářní rok a dále jedenkrát za 2 roky musí pečující osoba absolvovat kurz první pomoci zaměřený na dětský věk. K úpravě došlo u dětských skupin s 13–24 dětmi, kdy novela uložila povinnost 3 pečujících osob bez ohledu na věk dětí. U menších skupin se počet pečujících osob nemění. Vzhledem ke kvalitě péče je významné zakotvení povinnosti dodržovat standardy kvality péče o dítě v dětské skupině, jejichž cílem je stanovení základních požadavků na kvalitu poskytovaných služeb.

K 6. březnu 2023 je v ČR celkem 1487 dětských skupin s platným oprávněním s celkovým počtem 20 040 míst. Od začátku provozu této služby v roce 2015 došlo k jejímu značnému nárůstu, což ukazují následující graf č. 13.

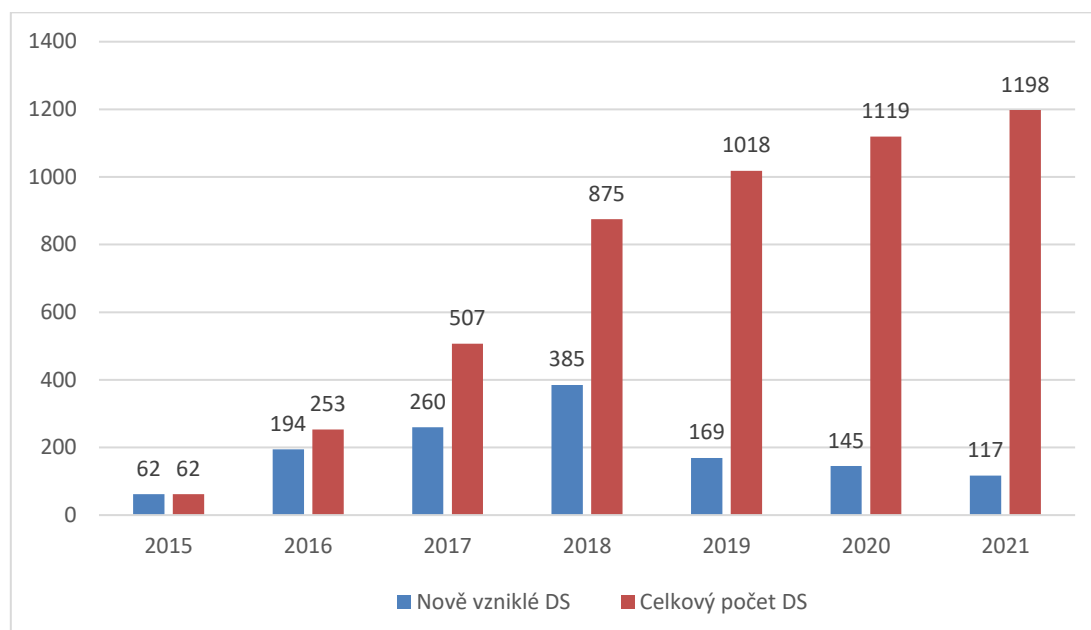
¹⁴ Navzdory povinnosti předškolního vzdělávání se jej neúčastní zhruba 3 procenta pětiletých dětí (včetně dětí pobývajících v zahraničí, pro něž však není povinné). Z celkového počtu téměř 110 tisíc pětiletých dětí v populaci jich tak povinnou předškolní docházku plnilo v roce 2017/2018 více než 106,5 tisíce z nich, přičemž téměř 3,4 tisíce dětí se povinné docházky neúčastnilo v žádné její formě.

¹⁵ V ČR v současné době **existuje garance umístění dítěte v mateřských školách.** Můžeme zde přitom rozlišit několik úrovní: • povinné předškolní vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky na základní škole, • přednostní přijímání dětí ve věku 4 let od roku 2017, • přednostní přijímání dětí ve věku 3 let od roku 2018.

Úprava specificky zní, že **obec musí zajistit místa v mateřské škole pro děti uvedené v § 34 odst. 3 školského zákona (v případě dovršení tří let do začátku školního roku) s místem trvalého pobytu** (u cizinců s místem pobytu) ve spádovém obvodu. Požádat o přijetí může zákonný zástupce dítěte v kterékoli mateřské škole, pokud bude mít volnou kapacitu, může dítě přijmout, i když má dítě místo trvalého pobytu v jiné obci.

¹⁶ „Děti tzv. nespádové“ (tzn. ty, které nemají v dané lokalitě trvalé bydliště) mohou být přijaty v případě, kdy jsou v dané lokalitě volné kapacity.

Graf č. 13: Vývoj počtu DS 2015-2021

Zdroj: MPSV. Evidence dětských skupin.

Tabulka č. 3: Rozložení dětských skupin dle krajů

Přehled DS s platným oprávněním dle krajů ke dni 22. 3. 2023			
Kraj	Poskytovatelů	DS	Kapacita
Hlavní město Praha	148	253	3 470
Jihočeský	42	79	1 046
Jihomoravský	137	222	3 233
Karlovarský	10	14	203
Královéhradecký	61	74	909
Liberecký	38	50	694
Moravskoslezský	89	129	1 770
Olomoucký	54	87	1 161
Pardubický	46	67	914
Plzeňský	38	67	827
Středočeský	180	255	3 390
Ústecký	58	99	1 330
Vysočina	29	37	441
Zlínský	38	60	733
Celkem	968	1 493	20 121

Zdroj: statistiky MPSV.

Jak již bylo zmíněno, v oblasti péče o předškolní a mladší školní děti ČR dlouhodobě zaostává. Barcelonské cíle z roku 2002 stanovovaly vytvoření kapacit až pro 33 % dětí do 3 let, aktuálně se ČR pohybuje na přibližně 6 %, zatímco průměr EU je 32,3 % (v r. 2020). ČR je na tom nejhůře ze všech členských států. U států, které nedosáhly předchozího 33% cíle z roku 2002 pro děti do 3 let, je nově doporučeno, aby zvýšily účast dětí ve službách předškolního vzdělávání a péče alespoň o 90 %, pokud je současná účast dětí nižší než 20 %. Do této skupiny členských států se, vedle Polska, Rumunska, Bulharska a Slovenska, řadí také ČR. Konkrétně se jedná o navýšení účasti z 6,3 % na 11, 97 % u dětí do 3 let. U dětí starších 3 let do věku zahájení povinné školní docházky je doporučená hranice účasti pro všechny státy 96 %, což v ČR představuje nárůst o více než 20 %. Čerpání zajištění péče o předškolní děti lze přitom chápat jako nárok na službu, kterou si pracující platí z daní. Dostupnost služeb péče o děti do 2 let je v zemích OECD v průměru 4x vyšší než v ČR. Dostupnost MŠ a služeb o dítě má přitom největší vliv na délku mateřské nebo rodičovské dovolené. Zásadní vliv má pro 51 %, značný pro 34 %, celkem tedy jde o 85 % rodičů.¹⁴⁹ Finančně i místně dostupné služby péče o děti jsou z pohledu rodin klíčové v mnoha ohledech, neboť umožňují rodičům zapojit se na trh práce a zároveň přispívají k rozvoji dětí. Dle studie CERGE-EI přitom představuje jedno dodatečné místo v mateřské škole pozitivní přínos pro veřejné rozpočty.¹⁵⁰

Aktuálně dochází k dynamickému rozvoji kapacit DS, a to i vzhledem k množství dotačních výzev z Národního plánu obnovy i Evropského sociálního fondu. MPSV rovněž připravuje legislativní ukotvení tzv. sousedské dětské skupiny. Lze tedy předpokládat nárůst výdajů ze státního rozpočtu spojených s rostoucím počtem DS, ale i příjmů díky vyšší zaměstnanosti rodičů. V roce 2022 bylo na provoz dětských skupin ze státního rozpočtu vynaloženo cca 1, 165 mld. Kč, pro rok 2023 byla (vzhledem k rostoucímu počtu DS) finanční alokace stanovena na cca 2,081 mld. Kč. Pracující rodič odvede jen na dani z příjmů a odvodech přes 200 tis. Kč/ročně. Státu se tak prostředky na péči o děti vrátí.¹⁷

Ekonomické dopady Nedávný výzkum **Mezinárodní organizace práce (ILO) ukazuje, že roční investice ve výši 1,1 % HDP do předškolního vzdělávání a péče a 1,8 % HDP do dlouhodobé péče by v Evropě do roku 2035 vytvořily dalších 26,7 milionu pracovních míst.** Tyto investice mohou přinést dodatečné příjmy z daní a sociálního zabezpečení. **Celkově by díky vyšším výdělkům a zaměstnanosti vzrostly příjmy z daní a ze sociálního zabezpečení, což by snížilo celkové požadavky na financování opatření politiky péče ze 3 % HDP (před zdaněním) na čistá 2 % HDP (po zdanění).** Členské státy mohou zlepšit fiskální udržitelnost investic do předškolního vzdělávání a péče tím, že vyhodnotí dopad na veřejné finance a zajistí nákladovou efektivitu, mimo jiné prostřednictvím účinně navržených mechanismů financování, které jsou v souladu s celkovou udržitelností veřejných financí.

Rozvoj dětí a vliv kvalitní péče Kvalitní a dostupné služby péče o děti přitom nejsou přínosné jen jako služba pro rodiče, kterým umožní sladování. **Přívětivé a podnětné prostředí v raném dětství, ať již ve formě výlučné rodinné péče či formě rodinné péče a doplňkové péče kvalitního předškolního zařízení, má zásadní vliv na rozvoj dětí,** jejich kognitivní, emoční, sociální vývoj, úspěch v dalším vzdělávání a rovněž i pozdější uplatnění v životě, a to zejména v případě dětí ze socio-ekonomicky slabších rodin.¹⁵¹

¹⁷ Když vyjdeme z RIA zpracované k novele zákona o DS (využívající data z 2019) a vyjdeme z tzv. realistického scénáře, tak při umístění 33 000 dětí byly odhadovány příjmy státního rozpočtu cca 2,565 mld. Kč z daní a odvodů dodatečně zaměstnaných rodičů. Vzhledem k růstu cen a valorizaci minimální mzdy lze předpokládat, že nyní by příjmy činily více než 3,2 mld., přičemž výdaje na příspěvek na provoz DS by se pohybovaly kolem 3 mld. Kč. V rámci těchto odhadů se stále dostáváme na kladné saldo.

Dostupná předškolní péče zvyšuje pravděpodobnost studia na vysoké škole a snižuje riziko závislosti na systému sociální podpory a má zásadní význam na kvalitu rodinné výchovně vzdělávací péče. Výsledky dlouhodobé studie zaměřené na vliv rozsáhlé expanze dotované předškolní péče o děti ve věku 3–6 let na vzdělání a zapojení na trh práce kolem 30. roku života ukazují, že docházka do předškolního zařízení zvýšila pravděpodobnost studia na vysoké škole o 7 p. b. a snížila závislost na systému sociální podpory o 5 p. b.¹⁵²

V roce 2015 Havnes a Mogstad¹⁵³ zkoumali vliv dopadů docházky do mateřské školy na pozdější příjmy dětí podle vzdělání jejich rodičů a docházejí k závěru, že předškolní vzdělávání pomáhá zvýšit pozdější příjmy dětem z rodin s nižším dosaženým vzděláním. Výzkumy dále ukazují, že zavedení relativně krátkého rodičovského volna má pozitivní vliv na výsledky dětí ve vzdělání a na pracovním trhu.^{154,155} Studie zaměřené na dopady prodloužení doby placené rodičovské dovolené nenacházejí zásadní vliv a dopad na vzdělávací a pracovní výsledky dětí.^{156,157,158,159}

CERGE (2018)¹⁶⁰ na příkladu německé reformy ukazuje, že díky veřejné podpoře tam vzrostl podíl 3–6letých dětí docházejících do předškolních zařízení na více než 95 %. Celodenní docházku využívá 44,8 % z nich. Během let po zavedení nároku na místo v zařízeních pro děti od 1 roku věku se zvýšil podíl dětí mladších tří let v zařízeních rané péče z 9 na 23 %. V oblasti dopadu návštěvy kolektivního zařízení se ukazuje, že nelze prokázat negativní dopad institucionální předškolní péče na školní zralost ani v oblasti kognitivní, ani sociálně-emoční. Negativní dopady se neprokázaly ani u dětí mladších tří let. Naopak docházka může mít pozitivní vliv na školní připravenost u dětí ze znevýhodněného rodinného prostředí, a tím vyrovnat jejich vzdělávací šance. Co je však důležité, je kvalita péče a výchovy (přiměřený počet dětí ve skupině, počet dětí připadajících na jednoho pedagoga a kvalifikace pedagogů a pečujících osob). V německých školách pro děti 3–6 let věku je poměr pedagogové vs. děti 1:12,5. V zařízeních rané péče pro děti od 1 do 3 let je tento poměr 1:4.¹⁶¹

Profesor James Heckman (nositel Nobelovy ceny za ekonomii z roku 2000, Univerzita of Chicago) tvrdí, že první tři roky života hrají v životě rozhodující roli – rozhodnou o emocionálních, kognitivních a intelektuálních schopnostech dítěte. Děti, které obdrží konzistentní předškolní vzdělání a péči mají větší pravděpodobnost uspět ve vzdělání, vyhnout se problémům se zákonem a být úspěšný a produktivní v celém životě. Obdobně profesor Edward Melhuish (35 let výzkumu na Oxfordské univerzitě) tvrdí, že schopnost dětí učit se se formuje mezi devátým měsícem a čtvrtým rokem života. V době, kdy děti přicházejí do školy, je tato schopnost již tedy pevně daná. Proto je předškolní vzdělávání klíčové pro životní úspěch především pro děti z méně vzdělaných rodin či ze sociálně znevýhodněných rodin, je předpokladem sociální mobility. Proto také státy s nejvyspělejším sociálním modelem tolik investují do předškolní péče, investují do vzdělanosti budoucích generací.¹⁶²

FLEXIBILNÍ FORMY PRÁCE

Na sladění pracovního a rodinného života má zásadní vliv i nastavení politiky zaměstnanosti a možnosti využití zkrácených úvazků a jiných flexibilních forem práce. ČR zaostává v nabídce flexibilních forem práce za evropským průměrem. Např. zaměstnanost žen ve věku 30–34 let je v ČR nejnižší v EU, nezaměstnanost žen ve věku 35–39 let je v porovnání s ostatními věkovými skupinami nejvyšší, jedna z nejvyšších v EU. Přes velký zájem ze strany uchazečů však zaměstnavatelé tyto formy nabízejí minimálně.¹⁶³

Zaměstnanost matek s dětmi do 6 let byla v roce 2021 v ČR pouze 41,8 %, tedy o třetinu nižší než v Německu (65,0 %) nebo Rakousku (67,0 %). **Zjednodušení pozvolného návratu na trh práce pro pečující rodiče je žádoucí a žádané. Data ukazují, že až 40 % rodičů by chtělo začít pracovat dříve, ale nemohou, protože není dostatek míst v mateřských školách a chybí možnost nastoupit na zkrácený úvazek.**

Řešením je podpora částečných úvazků, neboť tato forma zaměstnání je v ČR zatím téměř nevyužívána (ČR 5,7 %, Německo 27,9 %, Rakousko 28,7 %). Rodinné strategie a situaci rodičů ovlivňují další nástroje, jako jsou daňové úlevy a sociální dávky.

Rozšíření flexibilních forem pracovních úvazků za předpokladu nediskriminujících podmínek je jedním z důležitých předpokladů sladění pracovního a rodinného života.

Ve státech střední a východní Evropy a také v některých jihoevropských ekonomikách je zatím role flexibilních forem práce spíše okrajová.¹⁶⁴ V ČR pracovalo na zkrácený úvazek 12,0 % žen a 3,4 % mužů ve věku 15–74 let. Větší možnosti flexibilních forem práce nabízejí zejména vyspělá odvětví služeb jako IT či finančnictví, lze je nalézt ale i v podnikání. Při první vlně pandemie covidu-19 na jaře 2020 pracovalo z domova 23 %, během dalších vln to bylo maximálně okolo 16 % a v posledních vlně jen 10 % pracujících.

Na homeworking může v ČR kvůli struktuře ekonomiky působit „jen“ okolo 30 % pracujících – výrazně méně než v zahraničí – ale i tento potenciál je využíván jen z malé části.¹⁶⁵ Dále je nutné poznamenat, že vysokoškolsky vzdělaní lidé využívají ve větší míře homeworking, a proto je jejich osobní přítomnost v zaměstnání výrazně nižší. Podrobnější analýzy však ukazují, že pracujícím z domova zasahují pracovní povinnosti do dalších sfér života výrazněji než těm, kteří z domova nepracují. Pro pracující z domova je tedy těžší oddělit soukromý a pracovní život a vymezit si pracovní dobu tak, aby se obě sféry nepřekrývaly. Tento aspekt je potřeba rovněž zohledňovat.

Projekt „Podpora flexibilních forem práce prostřednictvím sociálního dialogu z pohledu zaměstnavatelů“¹⁶⁶ ukazuje, že k největším výhodám využívání flexibilních forem práce patří: možnost udržet si cenné zaměstnance (58 %), zvýšení loajality a motivace zaměstnanců (56 %), možnost lépe plánovat personální obsazení (54 %), rozšíření provozní doby bez nákladů na přesčasy (50 %) a širší možnosti nábory zaměstnanců (50 %). Zaměstnavatelé věří, že by bylo třeba, aby svoji podporu projevil i stát, a to snížením daňové zátěže a podporováním zvýšeného využívání flexibilních forem práce ve firmách. Pouhých 48 % společností má o flexibilních formách práce dostatek, informací. 35 % společností, které aktuálně flexibilní formy práce využívají, uvedlo, že nemají dostatek informací o jiných formách.¹⁶⁷ Od 1. 2. 2023 vstoupila v platnost novela, která zavedla podporu zkrácených úvazků prostřednictvím slev na pojistném.¹⁶⁸

Závěrem lze doplnit, že dle šetření RILSA (2018)¹⁶⁹ nejvíce dotázaných zaměstnanců s dětmi ve školním věku využívá možnost posunout začátek a konec denní pracovní doby, výrazně častěji využívají tuto možnost ženy a rovněž osoby s minimálně maturitním vzděláním. Jiné formy pružné pracovní doby využívá shodně 17 % mužů i žen, více než dvěma pětinám to není umožněno z důvodů ležících na straně zaměstnavatele či charakteru práce. Stejně jako posunutí začátku a konce pracovní doby i jiné formy pružné pracovní doby využívají častěji matky mladších dětí. Neplacené volno čerpá za účelem snazšího skloubení pracovních a rodinných povinností alespoň někdy 12 % mužů a 19 % žen, významně častěji se přitom jedná o rodiče mladších dětí (20 % rodičů s nejmladším dítětem ve věku 7–14 let oproti 11 % rodičů s nejmladším dítětem ve věku 15–19 let). Práce z domova je oproti ostatním jmenovaným úpravám nejvíce závislá na charakteru vykonávané práce. Z tohoto důvodu u této „výhody“ vypověděl nejvyšší podíl dotázaných (bezmála třetina), že charakter vykonávané práce jim pracovat z domova neumožňuje, a dalším téměř 30 % zaměstnanců to neumožňuje zaměstnavatel. Částečný pracovní úvazek je nejméně využívanou úpravou pracovní doby – pracují na zkrácený úvazek jen 2 % mužů a 8 % žen. Zatímco mezi matkami jednoho či dvou dětí je podíl zaměstnaných na zkrácený úvazek zhruba 5 %, mezi matkami tří a více dětí je to dvojnásobek. Obdobně je tomu též v závislosti na věku nejmladšího dítěte.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ U HLAVNÍHO CÍLE III.

HLAVNÍ CÍL Č. 3: PODPOROVAT SLADĚNÍ RODINNÉHO A PRACOVNÍHO ŽIVOTA								
Hlavní identifikované problémy <ul style="list-style-type: none"> Nízká dostupnost vzdělávacích zařízení a služeb péče o děti v předškolním věku (zejména do 3 let) Nedostatečné kapacity a nabídka služeb pro děti, zejména v sociálně vyloučených lokalitách Nedostatečná místní a finanční dostupnost volnočasových aktivit pro děti Nedostatečná dostupnost flexibilních forem práce, nízká motivace zaměstnavatelů nabízet dané pozice, nízké využívání snížených úvazků vzhledem k nízkým výdělkům na daných místech Obtížný návrat na trh práce u pečujících osob z důvodu výše uvedeného (služby péče o děti, flexibilní formy práce) a nedostatku nabídky služeb péče o závislé členy (seniory, děti s hendikepy – odlehčovacích služeb, domácí péče), případně jejich finanční nedostupnost Nízké zohlednění neformálních pečujících v opatřeních veřejné správy Nízká míra zapojení mužů do péče o děti nebo jiné závislé osoby Komplikovaný a finančně náročný systém mateřské a rodičovské dovolené a s nimi spojených příspěvků a podpor 				Strategický cíl č. 3.1: Podporovat kvalitní a dostupné předškolní vzdělávání a péči o děti Strategický cíl č. 3.2: Podporovat sladování pracovního, rodinného a osobního života skrze opatření v oblasti pracovně-právní legislativy a dávkové podpory Strategický cíl č. 3.3: Podporovat rovné podmínky pro zapojování mužů a žen do péče o děti a jiné závislé osoby Strategický cíl č. 3.4: Podporovat dostupnost služeb pro pečující (sociálních, odlehčovacích, družin, školních klubů a volnočasových aktivit) a psychosociální podpory				
Strategický cíl č. 3.1: Podporovat kvalitní a dostupné předškolní vzdělávání a péči o děti								
Indikátor pro strategický cíl		Počet projektů / Snížení počtu rodin v ohrožení		Výchozí hodnota indikátoru	0	Cílová hodnota indikátoru		1
Specifický cíl	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí hodnota a cílová hodnota indikátoru	Opětření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje	
3.1.1 Vytvořit dlouhodobý koncepční rámec pro rozvoj kvalitní a dostupné	<ul style="list-style-type: none"> Zpracování koncepce 	0 / 1	Návrh koncepce předškolní péče v ČR s důrazem na dostupnost ECEC místní i finanční s monitorovacím rámcem, financováním, legislativními úpravami	<ul style="list-style-type: none"> Předložení návrhu koncepce předškolní péče a vzdělávání Vládě ČR s cílem nastavit systémové řešení předškolní péče a výchovy pro děti do 3 let na úrovni ORP. 	2025	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: MŠMT, ÚV, MV, NNO, samospráva	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních	

předškolní péče a vzdělávání							programů – výzev
3.1.2 Zvýšit dostupnost služeb péče o děti a průběžně vyhodnocovat, srovnávat kvalitu a dostupnost jednotlivých typů služeb péče o děti a vzdělávacích zařízení	<ul style="list-style-type: none"> Zavedení evaluačního nástroje Počet míst v kolektivních zařízeních péče 	Výchozí stav: kapacita 2022 6 % / cíl + 100 %	Zvýšit kapacity služeb péče a vzdělávání (ECEC) pro předškolní děti v souladu se strategickými cíli v dané oblasti	<ul style="list-style-type: none"> Zavedení modelu monitoringu / evaluace ECEC ve vztahu k dostupnosti, kapacitě, finanční náročnosti a kvalitě. Monitoring kapacit ECEC a model optimální sítě ECEC v ČR s ohledem na potřebnost dle regionu. Jedná se o rozšíření plánování a monitoringu obcí o: 1) demografické ukazatele: počet obyvatel dle věkové struktury, podíl dětí do 6 let, míra porodnosti v lokalitě, fluktuace obyvatel, 2) socioekonomické f.: zaměstnanost, ekonomická situace, 3) služby v dané lokalitě: počet zařízení předškolní péče a vzdělávání, naplněnost, počet odmítnutých žádostí, čekací listiny, 4) monitoring potřeb v obci: pravidelné vyhodnocování informací od obyvatel, případně další... Navýšení kapacit předškolních služeb (DS) minimálně o 90 až 100 % oproti současným kapacitám služeb péče pro děti do 3 let věku (tj. z aktuálního stavu 6 % na 12 %). Finanční podpora rozvoje kapacit míst v předškolních zařízeních z evropských zdrojů 	2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: MŠMT, ÚV, NNO	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev (projekt Sladění, OPZ+ a výzva na DS, NPO a podpora investic u DS, MMR – MAS výzvy)

				(ESF – OPZ+, IROP+, NPO) v návaznosti na pravidelné analýzy potřeby nových kapacit služeb v lokalitách.			
			Zavést nárok na místo v ECEC od 12/18 měsíců, včetně systému motivace pro samosprávu v kontextu úprav systému rodičovské a mateřské	<ul style="list-style-type: none"> • Zavedení nároku v příslušné legislativě s doprovodnou úpravou systému k motivaci samospráv pro dané aktivity. • Garance míst v zařízeních předškolní péče při využití dětských skupin k zajištění péče o nejmenší děti. • Obsahuje návrh úpravy financování a řízení ve vztahu k příspěvku a RUD. • Zvážit úpravu rodičovského příspěvku a dalších dávek ve vztahu k přesunu financování do segmentu dané služby při jejím využívání a zavedení např. modelu vouchery, který by byl určen na zaplacení služby či německého modelu úpravy příspěvku dle zapojení na trhu práce např. 50 % při polovičním úvazku apod. 	2027	Zodpovědné org.: MPSV, MŠMT Spolupracující org.: MV, ÚV, samospráva	V rámci vlastních zdrojů

			Ukotvení modelu chův dle německého či rakouského vzoru v péči o děti v ČR	<ul style="list-style-type: none"> Předložení novely zákona s návrhem ukotvení chův (sousedská dětská skupina) v českém systému. 	2024	Zodpovědná org.: MPSV	V rámci vlastních zdrojů
		<ul style="list-style-type: none"> Počet projektů 	Rozšíření modelu včasné péče o předškolní děti prostřednictvím center pro rodiny, nabízející jak hlídání/péči/vzdělávání o děti (ať již v podobě mateřské školy, dětské skupiny či hlídání) a podpory a zapojení rodičů s cílem vyrovnání znevýhodnění a aktivizace rodičů	<ul style="list-style-type: none"> Podpora projektů a související úpravy v legislativě k podpoře center pro děti a rodiče, které nabízejí nejenom péči o děti a podporu jejich rozvoje, ale i podporu rodičů, jejich rodičovských kompetencí, aktivizaci atd. prostřednictvím zapojení samotných rodičů. 	2025	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: MŠMT	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
3.1.3 Zvýšit podíl dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí či ohrožených příjmovou chudobou v ECEC	<ul style="list-style-type: none"> Míra zapojení znevýhodněných dětí 	TBA / TBA + 15 %	Podpořit informovanost rodičů ze sociálně vyloučených lokalit ohledně pozitivních dopadů a možností využití předškolních služeb a zvýšit podíl znevýhodněných dětí v ECEC s cílem eliminovat nerovnosti a podpořit dostupnost služby pro všechny děti prostřednictvím eliminace bariér pro rodiny a děti.	<ul style="list-style-type: none"> Zhodnocení potřebnosti a poptávky u otevření dětských skupin pro děti se specifickými potřebami zavedením asistentů do DS. V rámci DS nastavit dobrovolný mechanismus poplatků např. dle příjmu rodičů s cílem snížení poplatků u rodin, které by si jinak službu nemohly dovolit ve vztahu ke své příjmové situaci. Zavedení informační podpory směřující k rodičům dětí ze SVL ohledně pozitivních dopadů na rozvoj dětí, opatření, které může škola nabídnout apod. k podpoře využití a snížení obav rodičů a předsudků. Monitoring zapojení dětí do předškolního zařízení 	2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: MŠMT, ÚV, MMR – Agentura soc. začleňování, samospráva, poskytovatelé	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev

				<p>v jednotlivých lokalitách v ČR s důrazem na SVL (porovnání s jinými lokalitami/porovnání věkových kohort/využívání asistentů pedagogů v jednotlivých oblastech)</p> <ul style="list-style-type: none"> • V návaznosti pilotní ověření z NPO podpořit propojení zavedení podpory dětem se specifickými potřebami. 			
3.1.4 Zvýšit podíl dětí stravovaných ve školních zařízeních	<ul style="list-style-type: none"> • Podíl dětí, které nedochází ve škole na obědy + podíl dětí zapojených do projektů (tzv. obědy do škol) 	TBA / TBA + 30 %	<p>Podpora projektů zaměřených na zdravé stravování (nejen ve školách) a podporu dietního stravování</p> <p>Analýza (ne)dostupnosti adekvátního stravování u dětí</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sledovat každoročně podíl dětí, které nedochází ve škole na obědy a podíl dětí zapojených do projektů (tzv. obědy do škol). • Přehled projektů zaměřených na podporu zdravého stravování a dietního stravování (nejen ve školách) a jejich podpora. • Analýza (ne)dostupnosti adekvátního stravování u dětí. • Příprava návrhu na systémovou podporu školního stravování pro děti ze sociálně vyloučených lokalit, který by podpořil dostupnost stravování systémově bez návaznosti na zapojení/nezapojení do projektové aktivity, s cílem vyhodnotit samotné fungování dané instituce a případné navržené úprav. 	2024–2026	Zodpovědné org.: MPSV, MŠMT, MMR, ÚV, NNO, samospráva	V rámci vlastních zdrojů
3.1.5. Zvýšit počet dětí ze SVL účastnících se předškolního	<ul style="list-style-type: none"> • Míra zapojení 	TBA / TBA + 30 %	Zvýšit počet dětí ze SVL účastnících se předškolního vzdělávání a péče a snížit počet dětí předčasně	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšit počet dětí ze SVL účastnících se předškolního vzdělávání a péče a snížit počet dětí předčasně odcházejících ze 	2024–2030	Zodpovědné org.: MŠMT, MPSV, ÚV, NNO, samospráva	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů

vzdělávání a péče a snížit počet dětí předčasně odcházejících ze vzdělávání			odcházejících ze vzdělávání prostřednictvím koordinovaného přístupu podpory k rodinám a dětem.	vzdělávání prostřednictvím koordinovaného přístupu sociální práce a zavedení pozice školního sociálního pracovníka jako podpůrného preventivního prvku a podpory osvěty ohledně přínosů vzdělávání a péče a odstranění bariér pro rodiny. <ul style="list-style-type: none"> Zajistit přístup ke vzdělávání v rámci školních pobytů v MŠ, ZŠ, SŠ pro děti z nízkopříjmových rodin. 			ze státního rozpočtu a operačních programů – financování z OPZ+ specifický cíl 2.1, dále financování OP JAK MŠMT a NPO	
Strategický cíl č. 3.2: Podporovat sladování pracovního, rodinného a osobního života skrze opatření v oblasti pracovně-právní legislativy a dávkové podpory								
Indikátor pro strategický cíl		Počet projektů / Snížení počtu rodin v ohrožení		Výchozí hodnota indikátoru	0	Cílová hodnota indikátoru		1
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření		Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje
3.2.1 Odstraňovat překážky pro sladování pracovního a rodinného života v legislativě i praxi	<ul style="list-style-type: none"> Předložení legislativy vládě 	0 / 1	Návrh na změnu zákoníku práce v oblasti nároku na flexibilní pracovní podmínky	<ul style="list-style-type: none"> Návrh legislativních úprav, a to v rámci transpozice Směrnice o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem. Novela zákoníku práce: Ukotvení práva rodiče – zaměstnankyně nebo zaměstnance, jejichž žádosti o kratší pracovní dobu bylo vyhověno, písemně požádat zaměstnavatele o obnovení nebo částečné obnovení rozsahu původní týdenní pracovní doby. 		2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV	V rámci vlastních zdrojů

				<ul style="list-style-type: none"> Dále zakotvení práva zaměstnance nebo zaměstnankyně pečujícího o dítě mladší než 9 let, těhotné zaměstnankyně a zaměstnankyně nebo zaměstnance, kteří prokáží, že převážně sami dlouhodobě pečují o osobu, která se podle zvláštního právního předpisu považuje za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), ve stupni III (těžká závislost) nebo stupni IV (úplná závislost) písemně požádat zaměstnavatele o práci na dálku. V obou případech je zaměstnavatel povinen písemně zdůvodnit zamítnutí žádosti. 			
	<ul style="list-style-type: none"> Analýza 	0 / 1	Analýza bariér návratu/setrvání neformálních pečujících, se specifickým důrazem na rodiče malých dětí, na trh práce/na trhu práce, včetně šetření v oblasti věkové diskriminace.	<ul style="list-style-type: none"> Analýza bariér neformálních pečujících, včetně věkové diskriminace. 	2024–2025	Zodpovědná org.: MPSV	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev

<p>3.2.2 Podpořit sladování rodinného a pracovního života neformálních pečujících s cílem podpořit návraty pečujících na trh práce prostřednictvím daňového a dávkového systému</p>	<ul style="list-style-type: none"> Návrh úpravy 	<p>0 / 1</p>	<p>Návrh úpravy flexibilnějšího čerpání rodičovského příspěvku při zachování svobody volby</p>	<ul style="list-style-type: none"> Předložit Vládě soubor úprav – řešení s cílem zvýšení flexibility čerpání RP, a případně jeho dalších úprav ve vztahu k nastavení systému služeb péče o předškolní děti, zapojení druhého z partnerů či adekvátnosti výše. 	<p>2024–2025</p>	<p>Zodpovědné org.: MPSV, MF, ÚV</p>	<p>V rámci vlastních zdrojů</p>
--	--	--------------	--	--	------------------	--	---------------------------------

	<ul style="list-style-type: none"> Zpracovaný návrh 		V návaznosti na finální znění konsolidačního balíčku zpracovat návrh možností ukotvení daňových slev /zvýhodnění i v oblasti podpory pečujících o osoby blízké – např. skrze daňový odpočet části nákladů na terénní služby	<ul style="list-style-type: none"> V návaznosti na znění konsolidačního balíčku zpracovat návrh možností ukotvení daňových slev /zvýhodnění i v oblasti podpory pečujících o osoby blízké – např. skrze daňový odpočet části nákladů na terénní služby. 	<ul style="list-style-type: none"> 2024–2025 	Zodpovědné org.: MPSV, MF, ÚV	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev	
3.2.3 Podpořit sladování rodinného a pracovního života u studentů a studentek VŠ	<ul style="list-style-type: none"> Návrh 	0 / 1	Podpořit sladování rodinného a pracovního života u studentů a studentek VŠ prostřednictvím zavedení rodičovského stipendia, podpory předškolní péče na fakultách a zajištění větší variability podmínek zkoušek studentek během těhotenství	<ul style="list-style-type: none"> Zahájit debatu a vzájemnou spolupráci se zástupci VŠ směrem k zakotvení a rozšíření daných nástrojů. Zvýšení počtu předškolních zařízení u fakult o 10 %. 	<ul style="list-style-type: none"> 2024–2025 	Zodpovědná org.: MPSV, Spolupracující org.: MŠMT, VŠ	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev	
Strategický cíl č. 3.3: Podporovat rovné podmínky pro zapojování mužů a žen do péče								
Indikátor pro strategický cíl		Počet projektů / Snížení počtu rodin v ohrožení		Výchozí hodnota indikátoru	0	Cílová hodnota indikátoru		1
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření		Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje

3.3.1 Odbourávat překážky pro vyšší zapojení mužů do péče, genderové stereotypy a podporovat osvětu v daných tématech	<ul style="list-style-type: none"> Míra zapojení mužů do péče o děti/závislé členy/zvýšení počtu/poměru pečujících mužů 	TBA / TBA + 30 %	V rámci stávajících dotačních titulů podpořit opatření na podporu pečujících mužů.	<ul style="list-style-type: none"> Podpořit programy, opatření na podporu mužů v péči a odbourání stereotypů v dané oblasti (OPZ+, dotační titul Rodina). 	2024–2026	Zodpovědné org.: MPSV, ÚV, NNO, zaměstnavatelé	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev	
		Transpozice směrnice o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem – ustanovení týkající se zajištění finančního příspěvku po dobu čerpání 2 měsíců nepřenositelného volna	<ul style="list-style-type: none"> Legislativní úprava požadavku na nepřenositelné volno pokryté finančním zajištěním druhého rodiče v rámci rodičovské dovolené v délce 2 měsíců. 	2024	Zodpovědné org.: MPSV, ÚV, NNO, zaměstnavatelé	V rámci stávajících zdrojů		
Strategický cíl č. 3.4: Podporovat dostupnost služeb pro pečující (sociálních, odlehčovacích, klubů a volnočasových aktivit) a psychosociální podpory								
Indikátor pro strategický cíl		Počet projektů / Snížení počtu rodin v ohrožení		Výchozí hodnota indikátoru	0	Cílová hodnota indikátoru		1
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí hodnota a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje	

3.4.1 Zvýšit místní a finanční dostupnost nevýkonnostních volnočasových aktivit pro rodiny s dětmi, s důrazem na děti ze znevýhodněného prostředí a zvýšit místní a finanční dostupnost aktivit na rozvoj talentů	<ul style="list-style-type: none"> Kapacity volnočasových aktivit 	TBA / TBA + 30 %	Navýšení počtu zájmových, neformálních a volnočasových aktivit dětí prostřednictvím zacílení finanční podpory v rámci národních i evropských dotací, tak skrze systémové financování např. jako příspěvek na dítě	<ul style="list-style-type: none"> Alokace v příslušných dotačních titulech / počet výzev na rozvoj aktivit pro děti, které budou místně i finančně dostupné pro všechny příjmové kategorie. 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, MŠMT, samospráva, poskytovatelé, NNO	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev na dané aktivity
			Podpořit kapacity nevýkonnostních volnočasových aktivit pro děti (v místě bydliště) prostřednictvím specifických dotací	<ul style="list-style-type: none"> Alokace v příslušných dotačních titulech / počet výzev na rozvoj aktivit pro děti, které budou místně i finančně dostupné pro všechny příjmové kategorie. 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, MŠMT, samospráva, poskytovatelé, NNO. Spolupracující org.: veřejné knihovny	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
			Podpořit kapacity aktivit k rozvoji talentů (v místě bydliště) prostřednictvím specifických dotací	<ul style="list-style-type: none"> Alokace v příslušných dotačních titulech / počet výzev na rozvoj aktivit pro děti, které budou místně i finančně dostupné pro všechny příjmové kategorie s cílem podporovat rozvoj dovedností dětí a jejich všestranných a specifických talentů. 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, MŠMT, samospráva, poskytovatelé, NNO Spolupracující org.: veřejné knihovny	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev

			Vytvoření metodického doporučení k propojení podpory rodin, kterým jsou poskytovány Obědy do škol či jiná podpora s ostatními podpůrnými aktivitami a volnočasovými aktivitami pro děti. Obdobně napojení podpory na děti z rodin v bytové nouzi.	<ul style="list-style-type: none"> Návrh metodického doporučení, které prováže financování obědů pro nízkopříjmové rodiny s následnou komplexní podporou rodin (nejen dávky, ale i služby). 	2024–2025	Zodpovědné org.: MPSV, MŠMT, samospráva, poskytovatelé	V rámci stávajících zdrojů
3.4.2 Podpora podpůrných (terénní, respitní, ale i poradenství) služeb péče pro dospělé, seniory i děti závislé na péči	<ul style="list-style-type: none"> Počet služeb 	TBA / TBA + 15 %	Zvýšit dostupnost terénních sociálních služeb, včetně krizových, tak, aby senioři, osoby závislé na péči mohli co nejdéle zůstat ve svém domácím prostředí.	<ul style="list-style-type: none"> Monitoring dostupnosti terénních soc. služeb, včetně krizových. Zacílení podpory k vytvoření dostatečné sítě služeb (prolíná se s Národní strategií rozvoje sociálních služeb 2016–2025). 	<ul style="list-style-type: none"> 2024–2030 	Zodpovědné org.: MPSV, samospráva, poskytovatelé	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
			Zaměřit se na podporu a zlepšení informovanosti neformálně pečujících jak v oblasti dostupnosti sociální péče a pomoci, tak v oblasti zdravotních služeb a podpůrných programů	<ul style="list-style-type: none"> Viz opatření 1.2.2 	<ul style="list-style-type: none"> 2024–2030 	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: MZd, samospráva, poskytovatelé	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev (projekt Sladění)

			Zvýšit dostupnost odborných i volnočasových aktivit pro děti a mládež se speciálními potřebami	<ul style="list-style-type: none"> Zvýšit dostupnost volnočasových aktivit i terénních a ambulantních služeb, které u dětí a mládeže se závažným ZP odpovídají typově péči školským službám a umožňují sdílení péče na pravidelném principu. 	<ul style="list-style-type: none"> 2024–2030 	Zodpovědné org.: MPSV, samospráva, poskytovatelé	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
--	--	--	--	---	---	--	---

Hlavní cíl č. 4: Vytvářet příznivé prostředí pro materiální a finanční stabilitu rodin.

EKONOMICKÁ SITUACE RODIN S DĚTMI

Institut rodiny plní důležité společenské funkce. Rodina je základní společenskou jednotkou a prvním místem socializace nutné pro rozvoj jednotlivce a společnosti. Stabilní ve smyslu odolná, a tedy dobře fungující rodina napomáhá k celkové sociální soudržnosti společnosti a je schopna jedinečným způsobem učit sdílet a předávat kulturní, etické, společenské a duchovní hodnoty, které jsou zcela zásadní nejen pro vytváření a sdílení identity a rozvoj jejích vlastních členů, ale také pro rozvoj širších komunit, celé společnosti i pro blahobyt všech. Rozvoj lidské osobnosti a tvorba hodnot začíná v rodině.

Rodinná politika je nedílnou součástí celého společenského a ekonomického systému a může v něm sehrávat významnou prorůstovou roli. Rodinnou politiku je proto třeba chápat komplexně – jako dlouhodobou investici do lidského kapitálu, dále jako podporu rodin při řešení standardních životních situací, ale také jako prevenci nových sociálních rizik pramenících z demografického stárnutí, změn struktury rodiny ap. Účinná politika podporující rodinu ve všech jejích základních funkcích (prorodinná politika) je postavena na uznání autonomie rodiny, z jejíhož řádného fungování plyne přínos pro celou společnost.

Klíčovým prvkem je i výchova dětí v rodině. V rámci toho je nezbytné vytvořit podmínky, ve kterých mohou lidé naplnit své představy o počtu dětí – **narození dětí nesmí přinášet potenciální ohrožení chudobou jak v absolutním, tak v relativním významu.** Jedním z důležitých faktorů pro rozhodování lidí o tom, zda budou mít děti, resp. kolik jich budou mít, je materiální postavení rodin s dětmi. Tím je myšlena životní úroveň rodin s dětmi, a to jak ve smyslu absolutní úrovně (průměrný příjem na člena rodiny), tak především relativní úrovně, vyjadřované srovnáním s materiální situací bezdětných osob se stejnou úrovní příjmové kategorie.

Náklady na plnění funkcí rodiny nejsou přiměřeně ekonomicky kompenzovány. Stát proto bude více zohledňovat zvyšující se náklady a hodnotu ušlých příležitostí spojenou s péčí a výchovou dětí.¹⁷⁰

Standardní makroekonomický model národního hospodářství v sobě neintegruje ekonomickou úlohu rodin. Domácnosti mají dodat na trh práce potřebnou pracovní sílu a lidský kapitál, avšak tato ekonomická funkce rodiny zůstává pro tento model externalitou (Mlčoch 2009). Reprodukce pracovní síly a lidského kapitálu stejně jako rozvoj sociálního kapitálu společnosti v podobě její sociální soudržnosti a stability nejsou v modelu zohledněny – netvoří jeho vnitřní proměnné. **Počítá se pouze s jejich okamžitými finančními náklady a nezohledňuje se dlouhodobý investiční horizont jejich budoucího užitku** – na rozdíl od vyjádření investičních nákladů firem. Je proto potřeba s nimi počítat externě mimo tento model. **Za neméně důležité je potřeba považovat budoucí přínos vychované nové generace vstupující na pracovní trh, a to zejména s ohledem na udržitelnost důchodového systému a veřejných financí.** (Viz grafické znázornění v rámci obrázku 1).

Obrázek č. 1: Model národního hospodářství z pohledu příjmové a výdajové struktury HDP včetně grafického znázornění investic do lidského a sociálního kapitálu.¹⁷¹

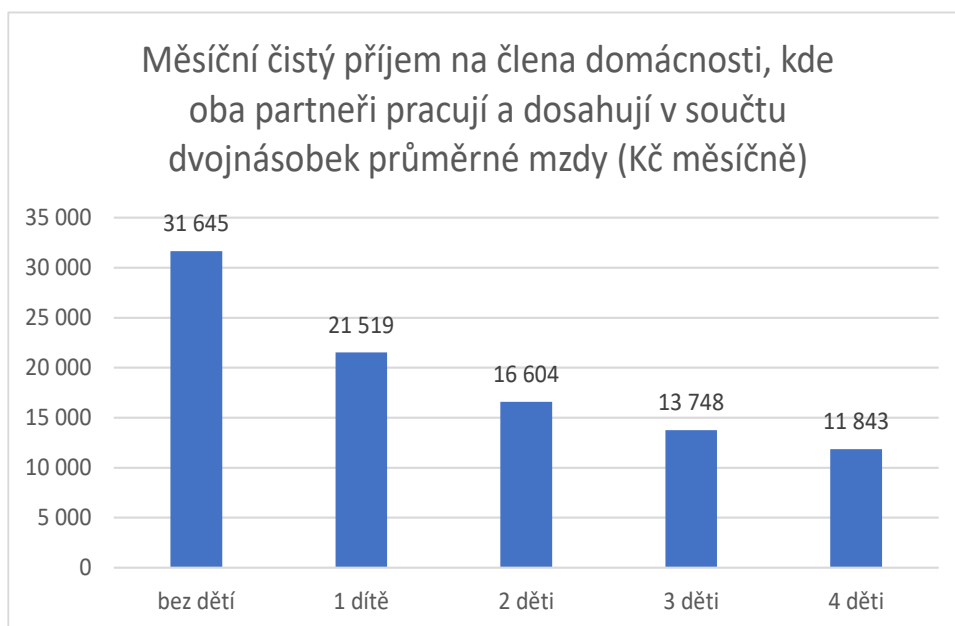
Makroekonomická funkce rodiny je dvojitá – a to ve dvou základních časových horizontech

- Okamžitá nabídka pracovních sil a současně podpora spotřeby a tím i hospodářského růstu – rodiče jsou motivováni k vyšší ekonomické aktivitě, aby uživilí své děti
- Dále pak dlouhodobá funkce – v podobě investic do lidského kapitálu – nové generace vychovaných dětí nezbytných pro udržitelný rozvoj společnosti a budoucí ekonomiku.

S využitím výsledků šetření o nákladech na výchovu a výživu dítěte z roku 2003¹⁷² a Statistiky rodinných účtů a s přihlédnutím k závěrům ekonomických analýz lze konstatovat, že:

- **Výše nákladů na výchovu a výživu dětí je daná především příjmovou situací rodiny** – náklady na děti mohou být pouze takové, jaké si rodina může dovolit. Zároveň rodiny s vyšším příjmem (více méně přímo úměrně) více investují do lidského kapitálu.
- Velmi závažná je skutečnost, že **čistý příjem na člena rodiny zároveň klesá s každým narozeným dítětem**. Při narození prvního dítěte příjem klesne o 1/3 oproti bezdětnému páru, při druhém na 1/2 a při čtvrtém dítěti až na 1/3. Úměrně tomu se mění i struktura spotřebního koše rodin s dětmi. Klesá podíl dražšího zboží, zahraničních dovolených i možnost akumulace majetku k zajištění na stáří. Naopak roste podíl výdajů za každodenní potřeby – stravu, oblečení, školní pomůcky apod.

Graf č. 14: Čistý měsíční peněžní příjem na osobu v Kč, kde oba partneři pracují a dosahují v součtu dvojnásobek průměrné mzdy.

Zdroj MPSV, průměrná mzda ČSÚ za 1.–3. čtvrtletí 2022

Odborné studie na mezinárodní úrovni i v ČR přitom dokládají, že **jedním z důležitých faktorů, kterým se vytvářejí podmínky pro rozhodování mladých lidí o tom, zda budou mít děti, resp. kolik jich budou mít, je materiální postavení rodin s dětmi.**¹⁷³

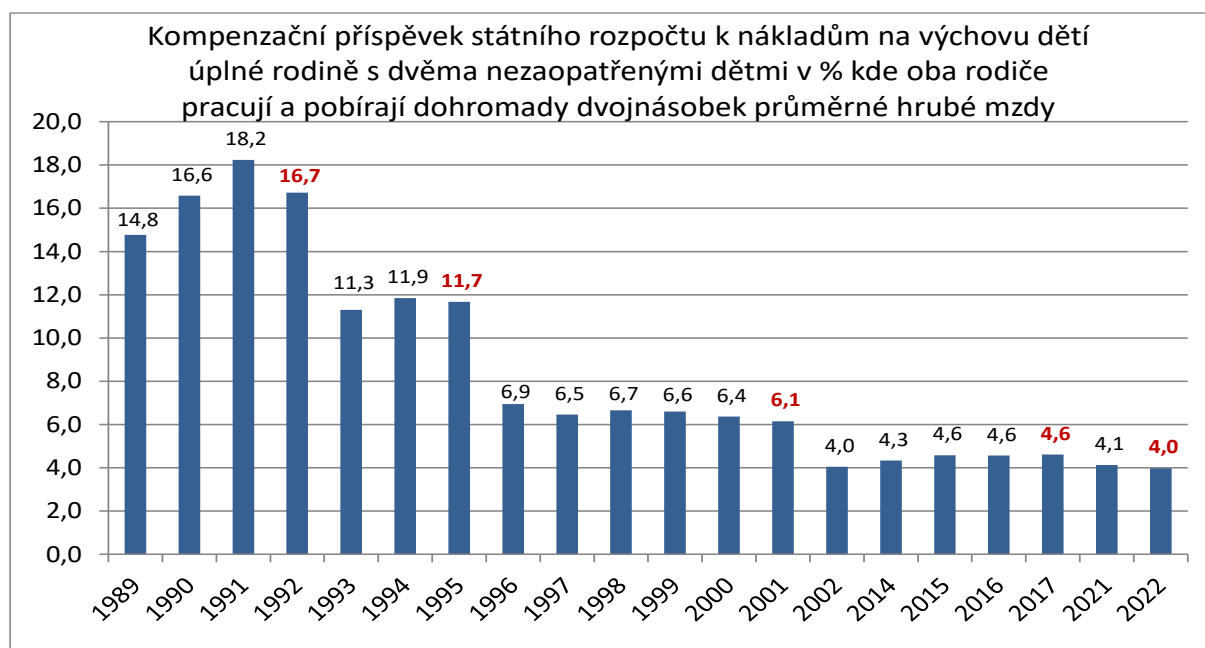
Tato skutečnost se u nás výrazně projevila zejména v průběhu reforem prováděných v 90. letech, spojených s transformací ekonomiky na tržní hospodářství a se zaváděním nového sociálního systému.

V té době se vedly velké odborné a politické diskuse také o podobě budoucí rodinné politiky, přičemž původní systémová podoba rodinné politiky daňově zohledňující náklady na děti a pomocí rodinných dávek vyvažující vzájemnou solidaritu rodin s dětmi vůči domácnostem bez dětí ve stejné příjmové kategorii se zásadně přeměnila na podoblast politiky sociální, řešící solidaritu vysokopříjmových a nízkopříjmových domácností.

V 90. letech došlo k výraznému poklesu kompenzačního příspěvku k nákladům na výchovu dětí (tj. celkové finanční kompenzace a podpory rodin související s pokrytím nákladů na výchovu dětí). Výrazně poklesly slevy na daních na děti, zejména v roce 1993 v souvislosti se zrušením jednotné daně ze mzdy a zavedením odvodů sociálního a zdravotního pojištění, kdy dřívější významné procentuální daňové slevy na děti byly převedeny na nízkou fixní částku a nejvyšší část daňového zatížení rodin v podobě odvodů sociálního a zdravotního pojištění byla z těchto slev vyňata. K dalšímu výraznému poklesu došlo v roce 1996, kdy naprostá většina pracujících rodin nově přišla o přídavky na děti (zavedení systému státní sociální podpory – dětské přídavky se staly testovanou dávkou pro chudé).

Výrazný pokles kompenzačního příspěvku státního rozpočtu k nákladům na výchovu dětí a jeho celkový vývoj je patrný z následujícího grafu.

Graf č. 15: Kompenzační příspěvek státního rozpočtu k nákladům na výchovu dětí

Pozn.: Graf ukazuje výrazný pokles kompenzačního příspěvku státního rozpočtu k nákladům na výchovu dětí – zejména v letech 1993 (změny ve zdanění rodin v souvislosti se zavedení sociálního a zdravotního pojištění) a 1996 (zavedení systému státní sociální podpory).

Zdroj: Hiršl, Demografie, 2004, roč. 46, č. 3, str. 166-176, nová data ČSÚ.

Změny v reprodukčním chování v 90. letech nebyly podmíněny pouze materiálními podmínkami, ale celkovou proměnou společnosti, kterou bylo možné pozorovat v celé západní Evropě již v 70. letech 20. století jako tzv. druhý demografický přechod. Změny, ke kterým u nás docházelo, byly součástí politické a ekonomické transformace, jejímž cílem bylo vytvořit nový systém v rámci demokratického státu.¹⁷⁴

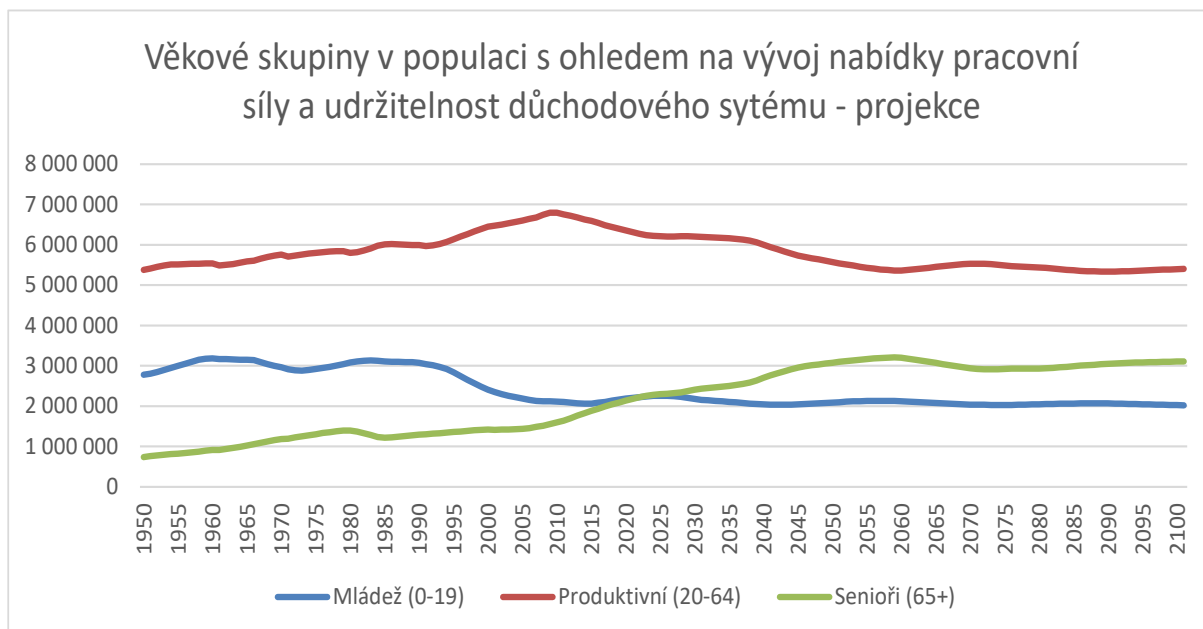
Změny v oblasti seberealizace, studia, cestování, pracovní realizace a možností využití volného času znamenaly výrazné zvýšení ekonomických nákladů příležitosti pro rodiny s dětmi, přičemž výrazný pokles kompenzačního příspěvku rodinám k úhradě nákladů na výchovu dětí tento efekt ještě posílil a spolu s těmito faktory se podílel na výrazných změnách reprodukčního chování. Na tato rizika mnozí autoři v politických i odborných diskusích na začátku 90. let upozorňovali, 175 přičemž jejich rychlost a dosažené hodnoty ukazatelů byly umocněny vzájemnou interakcí hodnotových proměn a specifických ekonomických podmínek.

Celkový počet obyvatel ČR od roku 2003 neustále roste. V některých letech jsou přirozené přírůstky negativní (tzn. narodí se méně dětí, než zemře lidí), v některých naopak pozitivní. Vliv na růst populace má i zahraniční migrace. Dlouhodobý trend nízké úhrnné plodnosti a výkyvy v počtu ročně narozených dětí však negativně dopadají na přirozenou reprodukci obyvatelstva a zejména způsobují nevyrovnané zátěže sociálních systémů, nutnost přizpůsobení trhu práce a další dlouhodobé změny.

V současné době je však patrné riziko poklesu porodnosti vzhledem k tomu, že se snížil počet žen v reprodukčním věku. Tyto důsledky vytvářejí „demografické zadlužení“ ve smyslu nedosahování prosté

demografické reprodukce bez výrazných výkyvů¹⁸. Nestabilní počty ročně narozených dětí se výrazně promítají nejen do problémů deficitu důchodového systému, který musí nyní řešit důchodová reforma, ale představují i významnou hrozbu do budoucna i pro celé veřejné finance, a především pro celé národní hospodářství v důsledku výrazného poklesu nabídky pracovní síly na trhu práce (viz následující graf).

Graf č. 17: Vývoj počtu obyvatel ČR dle hlavních věkových skupin v letech 1950 až 2100

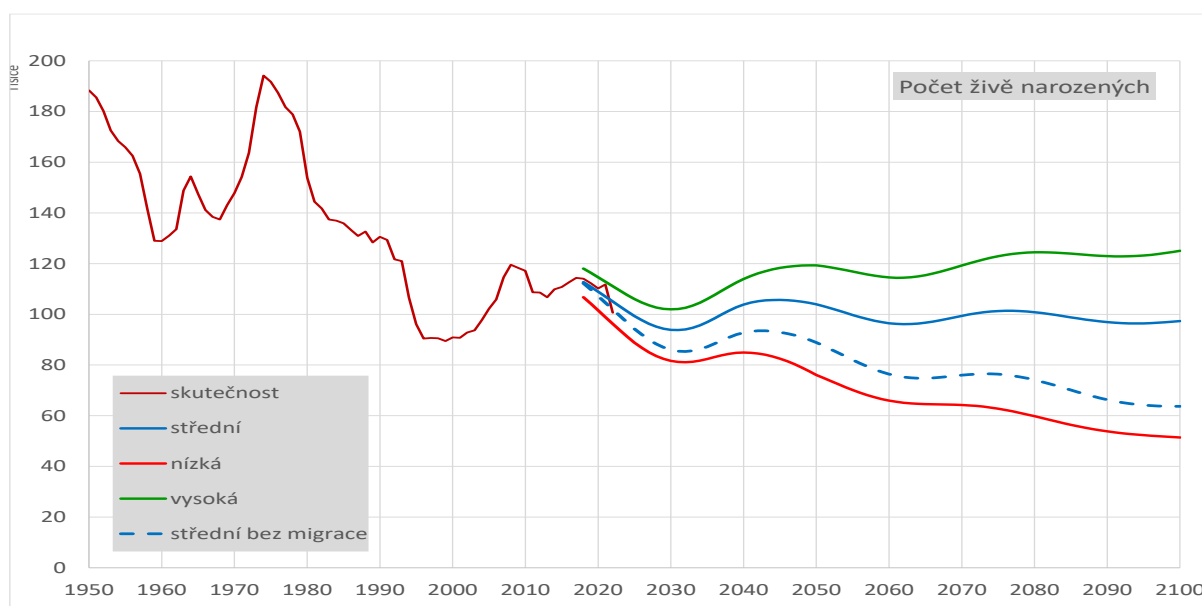

Zdroj: Projekce ČSÚ

Vzhledem k současnému ekonomickému vývoji a vysoké inflaci se však lze domnívat, že vývoj porodnosti v grafu č. 18 se bude ubírat spíše podle nízké varianty.

¹⁸ Dosahuje-li úhrnná plodnost hodnoty přibližně 2,1, plodnost zajišťuje prostou reprodukci obyvatelstva bez významnějšího přirozeného přírůstku nebo úbytku. Klesne-li pod tuto hodnotu, početní stav populace nabývá tendenci k dlouhodobému snižování.

Graf č. 18: Vývoj a projekce počtu živě narozených dětí, do roku 2100.

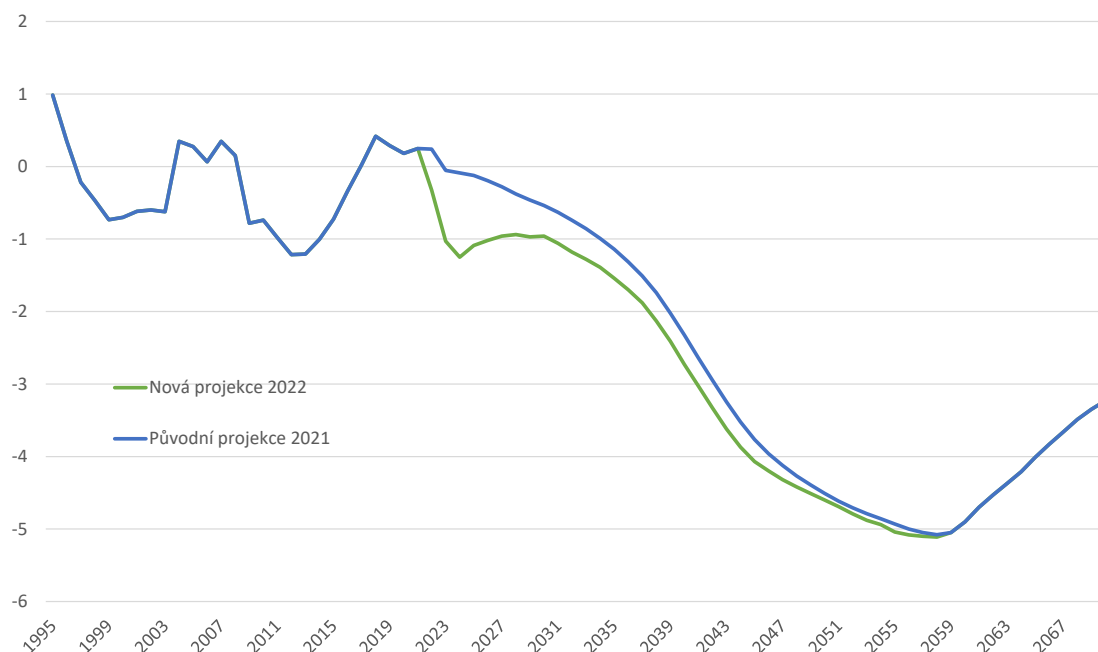

Zdroj: Projekce ČSÚ 2018

Výše uvedený propad se začne významně projevovat v důchodovém systému po roce 2040, kdy společně s prodlužující se průměrnou délkou dožití bude čelit silnému náporu početných generací „Husákových dětí“, na jejichž důchody však budou svými odvody přispívat málo početné generace z 90. let a z počátku 2. tisíciletí. Prognózovaná nízká porodnost přitom bude tuto bilanci dále zhoršovat, pokud by nedošlo k důchodové reformě a k potřebným změnám v rodinné politice.

Bilanci vývoje důchodového systému v minulých 20 letech a její očekávaný vývoj v horizontu příštích 50 let ukazuje graf č. 19.

Graf č. 19: Prognóza bilance vývoje důchodového systému, pokud by nedošlo k důchodové reformě a potřebným změnám v rodinné politice.

Zdroj: Projekce MPSV

V této souvislosti rovněž Zpráva OECD¹⁷⁶ vedle dalších doporučení k důchodovému systému upozorňuje na skutečnost, že zvýšení porodnosti v příštích letech by přineslo více lidí v produktivním věku před předpokládaným vrcholem výdajů na stárnoucí populaci v roce 2059. Přitom dlouhodobé udržení úhrnné plodnosti na úrovni 1,83 z roku 2021 nepovažuje Zpráva OECD za nereálné. Současné státní rodinné politiky mají potenciál mateřství podpořit. Finanční kompenzace nákladů a zejména usnadnění přístupu ke službám péče o děti a dostupných částečných úvazků by působilo více motivačně na vysoce kvalifikované ženy, jako v zemích EU, např. Francie. V roce 2022 však úhrnná plodnost v ČR zaznamenala pokles na hodnotu 1,66 a vzhledem k počtu narozených za první čtvrtletí roku 2023 lze očekávat další snížení.

Zde je potřeba zmínit, že stabilní porodnost by přispěla nejen k lepší udržitelnosti důchodového systému, ale i celých veřejných financí i k potřebnému rozvoji naší ekonomiky. Každých 10 tisíc živě narozených dětí ročně navíc by jenom z hlediska důchodového systému znamenalo zhruba po 20 letech postupný nárůst příjmů až o 0,5 % HDP ročně právě v období jeho nejvyšší zátěže, již budou v důchodu nejpočetnější generace „Husákových dětí“. Celkový nárůst příjmu veřejných financí včetně příjmů z daní a veřejného zdravotního pojištění by pak činil téměř dvojnásobek této výše. Pro další vývoj bude mít tedy velký význam, aby potřebná úroveň reprodukčního chování zůstala zachována díky udržení stabilní výše úhrnné plodnosti. **K tomu má potenciál přispět komplexní a zároveň stabilní úroveň rodinné politiky, pokud pro rodiny vytvoří příznivé sociálně ekonomické prostředí.**

Na problém oslabování stabilního modelu rodiny působením vnějších tlaků společnosti a na skutečnost, že plnění funkcí rodiny bez odpovídajícího materiálního a finančního ocenění jsou rodiny s dětmi znevýhodněny vůči ostatnímu obyvatelstvu, upozorňuje také Strategický rámec Česká republika 2030. Spolu s tím také upozorňuje na nízkou nabídku vhodných (zejména částečných a flexibilních) pracovních úvazků pro větší zapojení některých skupin na trhu práce (ženy s malými dětmi, seniorky a senioři, osoby se zdravotním postižením). Mezi hrozbami pak v tomto směru uvádí podcenění přípravy na demografické stárnutí populace a hrozící dopad nedostatečné podpory rodin na demografický vývoj.

Na problematiku také upozornila Komise pro důchodovou reformu, kde byly ve vztahu k tehdejšímu nastavení daňově dávkového systému (včetně důchodového systému a veřejného zdravotního pojištění) vyčísleny ukazatele transferů mezi rodinou a společností prostřednictvím státu.

Analýzy v této oblasti dále poukázaly na skutečnost, že daňový a sociální systém je v ČR ve svých interakcích nastaven tak, že nízkopříjmové domácnosti demotivuje od práce a vysokopříjmové nemotivuje mít děti. Opatření rodinné politiky by pak podle těchto výzkumů neměla být orientována pouze úzce na rodinnou politiku jako sociální záležitost, ale na potřebu chápat rodinnou politiku jako nedílnou součást celého společenského a ekonomického systému v němž může sehrávat významnou prorůstovou roli.

Neměla by tak být zaměřena pouze na ochranu nízkopříjmových domácností, ale cíleně by měla být orientována na podporu rodin se středními a vyššími příjmy při řešení standardních životních situací.

Z hlediska ekonomických nástrojů zejména daňové zvýhodnění na dítě, jeho diferenciací podle počtu dětí a zrušené zastropování bonusu má v sobě motivační potenciál k legálnímu uplatnění na trhu práce a ukazuje se jako vhodný nástroj, který nepředstavuje navýšení administrativy a nevytváří body zlomu. Přitom zvyšuje příjmy rodin a reflektuje výdaje v závislosti na počtu dětí a zároveň motivuje k práci.¹⁷⁷

Částečná kompenzace nákladů spojených s výchovou dětí (včetně zohlednění v daňovém systému) a odpovídající zohlednění v rámci důchodového systému tak v souhrnu opatření na sladování rodinného a pracovního života umožňuje párům se svobodně rozhodovat o počtu dětí, které budou mít.

OHROŽENÍ RODIN CHUDOBOU

Podle mezinárodních statistik¹⁷⁸ patří ČR k zemím s **nejnižší mírou ohrožení příjmovou chudobou vůbec i nízkou mírou absolutní chudoby rodin s dětmi**.¹⁹ Více ohroženy jsou domácnosti se třemi a více dětmi, domácnosti sólo rodičů a domácnosti s nižším dosaženým vzděláním.

Míra ohrožení chudobou Míra ohrožení příjmovou chudobou dosahovala v roce 2021 hodnoty **8,6 %, což představuje 901 tisíc osob, v roce 2022 již stoupl počet na 10,2 %**¹⁷⁹ (vývoj z 10,1 % v roce 2019 a 9,5 % v roce 2020). **Děti ve věku do 18 let jsou však ohroženy více, neboť chudoba se týká 11,4 % z nich**.¹⁸⁰ Tzv. tvrdá chudoba, která se týká domácností, jejichž příjem po odpočtu nákladů na bydlení je nižší než hodnota jejich životního minima a nedostačuje tak zcela na zajištění základních životních potřeb, se od roku 2009 snížila z 3,0 % na 2,3 % v roce 2021 (v roce 2020 však tento podíl činil 1,8 %)¹⁸¹. Vyšší koncentraci ohrožených skupin tvrdou chudobou najdeme opět mezi domácnostmi, které jsou vystaveny vyššímu riziku příjmové chudoby, tj. mezi domácnostmi se třemi a více dětmi, v rodinách sólo rodičů, v domácnostech nezaměstnaných a s nízkým vzděláním jejich členů.

V ČR jsou chudobou ohroženy zejména rodiny sólo rodičů, rodiny se třemi a více dětmi a rodiny s nízkou pracovní intenzitou či nízkým vzděláním rodičů.

V roce 2021 bylo celkem 32,4 % rodin sólo rodičů ohroženo chudobou, oproti 3,8 % rodin se dvěma dospělými a jedním dítětem a 7,1 % rodin se dvěma dospělými a dvěma dětmi.¹⁸² Relativní riziko chudoby u rodin s jedním rodičem dle dat z roku 2019 odpovídá hodnotě 3,0 vůči celé populaci a 4,1 vůči rodinám s dvěma rodiči. Tyto hodnoty převyšují průměr zjištěný napříč 27 členskými zeměmi Evropské unie (2,0; 2,1).¹⁸³

Mezinárodní kontext Zde je nutné doplnit mezinárodní kontext snižování chudoby a ohrožení v členských státech EU. EK přijala 4. března 2021 Akční plán pro implementaci evropského pilíře sociálních práv²⁰, který obsahuje mj. cíl **snížení počtu osob žijících v chudobě o 15 milionů, včetně**

¹⁹ Indikátory chudoby a sociálního vyloučení jsou na základě zjištění EU-SILC počítány pouze vzhledem k osobám bydlícím v bytových domácnostech. Osoby bez domova, ale také osoby žijící v pobytových sociálních službách, školských ústavech, osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, stejně jako osoby žijící v nouzových obydlích, ubytovnách, ústavech a institucích nejsou v těchto indikátorech podchyceny. V rámci šetření Sčítání lidu, domů a bytů 2019 se ČSÚ pokusil zmapovat život lidí bez domova, kteří využívají služeb sociálních zařízení. Celkem bylo v azylových domech, domech na půl cesty a dalších sociálních zařízeních zjištěno cca 11, 5 tis. lidí bez domova. Podle tehdejšího odhadu ČSÚ se jednalo přibližně o jednu třetinu lidí bez domova. Zdroj: 8 PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ, LUMOS. Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2018 [online]. 2019 [cit. 3. 12. 2019] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/24000-13-n_2013-030102.

Pokud by se do souhrnného indikátoru započítali všichni tito lidé, zvýšil by se počet osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením o 0,3procentního bodu na 12, 5 %. Zmíněné údaje navíc nezohledňují dopady exekucí a insolvenčí na reálné disponibilní příjmy domácností.

²⁰ Jedním z výstupů akčního plánu evropského pilíře sociálních práv je i přijetí tzv. Evropské záruky pro děti, která přispívá k provádění zásady 11 pilíře týkajícího se péče o děti a podpory dětem.

nejméně 5 milionů dětí do roku 2030²¹. EK současně vyzvala členské státy, aby vytyčily své **národní cíle** jako příspěvek ke společnému evropskému úsilí. Plnění cílů by mělo být sledováno v rámci nástrojů a procesů evropského semestru, zejména prostřednictvím srovnávacího přehledu sociálních ukazatelů (tzv. sociálního scoreboardu).

Národní cíle zohledňují startovní pozici jednotlivých členských států a jsou konzistentní s celkovým rámcem a ambicí stanovených evropských cílů. Níže jsou popsány **cíle, které si ČR stanovila**¹⁸⁴ (v návaznosti na ně byl připraven i akční plán k Záruce pro děti):

- Dílčí cíl pro oblast zaměstnanosti: Zvýšení nabídky institucionálních služeb péče o děti: **V ČR vznikne do roku 2030 dalších 15 tisíc míst v dětských skupinách pro děti předškolního věku**¹⁸⁵ za účelem lepšího sladění pracovního a soukromého života a podpory větší účasti žen na trhu práce. Dále dojde ke **snížení míry NEET** (podíl mladých ve věku 15–29 let, kteří nejsou zaměstnáni ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy) **na 9 % z aktuálních 11 % (rok 2020)**.
- V souladu s vymezením Barcelonských cílů je potenciál pro věkovou kategorii 0–3 roky. Dle odhadů by v ČR v maximální variantě byla podepřena kapacita v rozsahu až 54 tisíc míst v dětských skupinách, tedy 4,5 tisíc dětských skupin.
- Dílčí cíl pro oblast dovedností: Snížení míry předčasných odchodů ze vzdělávání: **V ČR dojde ke snížení míry předčasných odchodů ze vzdělávání na 5,5 % do roku 2030**.
- Hlavní cíl pro oblast sociálního začleňování: **Příspěvek ČR k naplnění celoevropského cíle je stanoven na snížení počtu osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením o 120 000 osob do roku 2030**²². Klíčovými faktory pro dosažení cíle jsou inkluzivní růst, vzestupná sociální konvergence a zabránění mezigeneračnímu přenosu chudoby. Důležitými předpoklady odstranění hlavních příčin chudoby a sociálního vyloučení jsou zapojení znevýhodněných osob do trhu práce, rozvíjení minimálních příjmových schémat, zajištění dostatečných dávkových systémů pro rodiny a osoby ve stanovených situacích, investování do péče a vzdělání dětí a prolomení mezigeneračních cyklů znevýhodnění, do dostupnosti kvalitního bydlení, přístupu k základním službám, včetně preventivních sociálních služeb atd. **Dílčím cílem je snížení počtu dětí (ve věku 0–17 let) ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením o 50 tisíc do roku 2030**²³.

V roce 2020 v ČR došlo k poklesu v HDP na obyvatele o 5,8 %. Na základě tohoto poklesu předpokládá modelová studie výzkumného centra UNICEF – Innocenti **nárůst míry dětské chudoby přibližně o 17 %**,

²¹ Dne 4. března 2021 Evropská komise (EK) vydala Akční plán pro implementaci zásad evropského pilíře sociálních práv (AP EPSP). V rámci AP EPSP Evropská komise navrhla následující tři hlavní cíle a několik dílčích cílů EU do roku 2030 v oblastech zaměstnanosti, dovedností a snižování chudoby.

- Pro oblast **zaměstnanosti** je hlavním cílem zvýšení **míry zaměstnanosti** osob ve věku 20-64 let na **78 %**. (Dílčími cíli jsou: snížení rozdílů mezi ženami a muži v zaměstnanosti na polovinu; zvýšení nabídky institucionálních služeb péče o děti; a snížení míry mladých (15-29 let), kteří nejsou zaměstnáni ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy (NEET) z 12,6 % na 9 %).
- V oblasti **dovedností** je hlavním cílem zvýšení **podílu dospělých osob účastnících se odborné přípravy každý rok na 60 %**. (Dílčími cíli jsou zvýšení podílu osob ve věku 16-74 let s alespoň základními digitálními dovednostmi na 80 % a další snížení míry předčasných odchodů ze vzdělávání.)
- V oblasti **sociálního začleňování** je hlavním cílem **snížení počtu osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením o 15 milionů**. Dílčím cílem je, aby alespoň 5 milionů z toho byly děti.

²² Výchozí hodnotou je počet osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením (v roce 2019): 1,3 mil. osob.

²³ Děti se aktuálně podílejí na celkovém počtu osob ohrožených chudobou cca. 20 %, v souladu s cíli navrženými v AP EPSP však MPSV stanovilo vyšší relativní ambici u této věkové skupiny, než by odpovídalo jejich podílu na celkové chudobě. Výchozí hodnotou je počet dětí ohrožených chudobou a sociálním vyloučením (v roce 2019): 261 tis. osob.

celkově tedy nárůst z 11 % na 12,9 % dětí žijících v chudobě. To znamená nárůst o přibližně 35 000 dětí.¹⁸⁶

Z hlediska socioekonomického byly v roce 2021 chudobou ohroženy zejména domácnosti bez příjmů ze zaměstnání (51,1 %), případně ostatní neaktivní osoby (13,6 %) a důchodci (10,5 %). Vzhledem k formě užívání bytu či domu byli mnohem více ohroženi chudobou nájemníci (21,4 %) než vlastníci (6,0 %). Zatímco v roce 2020 došlo ke zhoršení situace zejména u nájemníků (oproti roku 2019 nárůst míry ohrožení o 2,7 p. b.) a rodičů samoživitelů (nárůst o 1,6 p. b.), v roce 2021 se míra ohrožení chudobou těchto domácností meziročně mírně snížila (u nájemníků o 1,7 p. b.), příp. zůstala stejná (u samoživitelů). V případě domácností seniorů pokračoval meziroční pokles míry ohrožení chudobou (z 16,7 % v roce 2019 a 14,9 % v roce 2020 na 10,5 % v roce 2021).¹⁸⁷

Často zmiňovanou problematikou je dostupnost školních, volnočasových a mimoškolních aktivit pro děti. V současné době se setkáváme i s problémy zajištění školních aktivit pro všechny školáky. Školní pobyty mají v ČR dlouholetou tradici a jsou prospěšným a důležitým doplňkem vzdělávacího procesu. Zážitekový pobyt mimo standardní prostředí ve třídě a ve škole má velký dopad na osobnostní rozvoj žáků. Pomáhá jim se osamostatnit a fungovat mimo své obvyklé prostředí. Velmi přínosný je pobyt i pro budování vztahů v rámci kolektivu a k rozvoji sociální inteligence dětí. Naopak neúčast dětí na školních pobytech často může vést až k pocitu vyloučení z kolektivu. Různě zaměřené pobyty vedou k získávání nových znalostí a dovedností, jež může mít zásadní vliv na další směřování dítěte v jeho vývoji. Děti se seznamují s různými sportovními disciplínami, poskytují první pomoci, navazují vztah k přírodě, k historii i ke kultuře. Znalosti získávají jinou, často atraktivnější metodou než v případě výuky ve třídě.²⁴

Chudoba u pracujících Chudobou jsou ohroženy i rodiny s příjmem ze zaměstnání. **Problém chudoby u pracujících²⁵ je úzce spojen s podílem nízkopříjmových zaměstnanců. Ten v ČR v roce 2018 činil 15,2 %, přičemž podíl žen byl 19,4 % a podíl mužů 11,4 %.** V EU byl v roce 2018 podíl výdělků pod hranicí chudoby u žen 18,2 %, u mužů 12,5 %.¹⁸⁸ Zároveň nejvyšší míru ohrožení příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením vykazují dle EU-SILC kraje s nejvyšší nezaměstnaností – v Ústeckém kraji 20,5 % a v Moravskoslezském kraji 16,3 %.¹⁸⁹

Nerovnosti mezi muži a ženami Zde je nutné zmínit i genderové hledisko. Přestože rovnost žen a mužů patří k základním hodnotám ČR vyjádřené mj. v Listině základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993 Sb.), přetrvává v české společnosti řada nerovností mezi muži a ženami. **K hlavním problémům patří nerovnosti na trhu práce (včetně vysokého rozdílu v průměrných příjmech žen a mužů), ekonomické nerovnosti (vyšší míra ohrožení chudobou žen), velmi**

²⁴ Školní pobyty nemohou být z větší části hrazené z prostředků škol, náklad se tak přesouvá na rodiče. Průměrný výdaj na týdenní pobyt se pohybuje kolem 5.000 Kč/respektive 7.000 Kč na lyžařské školní pobyty. Pro každou rodinu se jedná o významnější položku rodinného rozpočtu, pro nízkopříjmové se však často jedná o neřešitelnou situaci.

²⁵ Postihuje fakt, kdy výdělky nestačí na zajištění základních potřeb. Jedná se o nízkovýdělkové zaměstnance, což jsou dle Eurostatu ti, kteří si vydělají méně než dvě třetiny mediánu v daném státě. Pracující chudí se často nepotýkají jen s nízkou mzdou, ale také s nekvalitním zaměstnáním. Situace pracujících chudých ukazuje, že mít zaměstnání ještě samo o sobě není zárukou kvalitního života a že i pracující mohou být chudí.

Je nutné upozornit, že Eurostat využívá i indikátor: In-work at-risk-of-poverty rate: The share of persons who are at work and have an equivalised disposable income below the risk-of-poverty threshold, which is set at 60 % of the national median equivalised disposable income (after social transfers), který pro rok 2021 činí pro ČR 3,5 %, průměru EU-27 8,9 %. Zdroj <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesov110/default/table?lang=en>

nízké zastoupení žen v rozhodovacích pozicích, horizontální a vertikální segregace dle pohlaví, či stereotypní rozdělení rolí v péči o domácnost a rodinu.

Rozdíly v odměňování pak mají významné negativní důsledky: snižují rozpočty domácností, odrážejí se v nízké životní úrovni rodin s více dětmi, v neuspokojivém ekonomickém postavení domácností sólo matek a jejich dětí i v nižších důchodech žen, přičemž přispívají ke zvýšení rizika ohrožení žen chudobou.

Mají dokonce potenciál ovlivňovat výskyt násilí v partnerských vztazích. Promítají se ale také do nižšího výběru daní z příjmu i daní spotřebních.¹⁹⁰

Dávková pomoc S tématem chudoby se úzce pojí nastavení dávek pro rodiny a děti. Přídavek na dítě, který je základní příjmově testovanou dávkou určenou pro nezaopatřené dítě žijící v rodině s nižším příjmem, v roce 2021 pobíralo průměrně 117,5 tis. rodin v ČR, přičemž v těchto domácnostech bylo celkem 215,7 tis. dětí ve věku do 18 let. Téměř 66 % příspěvků (určených dětem ve věku do 18 let) bylo vyplaceno ve zvýšené výměře²⁶ (viz tabulka níže). S účinností od 1. července 2021 došlo k posunutí hranice příjmu pro nárok na přídavek na dítě z 2,7násobku životního minima rodiny na 3,4násobek a ke zvýšení částky přídávku na dítě pro všechny věkové kategorie dětí o cca 26 %. Od 1. dubna 2022 došlo k mimořádnému navýšení životního a existenčního minima o 10 % a následně od 1. července 2022 k dalšímu mimořádnému navýšení o 8,8 %. Při valorizaci v pravidelném termínu od 1. ledna 2023 bylo životní a existenční minimum dále zvýšeno o 5,2 %²⁷.

Díky tomuto zvýšení dostanou více peněz v rámci systému sociální podpory ty rodiny, které pobírají příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení či příspěvek při pěstounské péči. K navýšení došlo také u mimořádné okamžité pomoci a očekává se i zvýšení počtu rodin s nárokem na přídavek na dítě a porodné. MPSV očekává, že se opatření dotkne přibližně 360 tisíc příjemců dávek.

Data uvedená v tabulce č. 4 zahrnují počty za první pololetí roku 2021, kdy byly podmínky pro získání nároku na dávku přísnější, a současně data za druhé pololetí roku 2021, kdy se okruh žadatelů výrazně rozšířil.

Tabulka č. 4.: Průměrný měsíční počet dětí s PnD za rok 2021 (v tis.)

celkem	z toho ve věku do 18 let	v tom	
		v základní výměře	ve zvýšené výměře
232,8	215,7	73,6	142,1

Zdroj: statistiky MPSV.

²⁶ Nezaopatřenému dítěti náleží přídavek na dítě (PnD) ve zvýšené výměře, pokud některá ze společně posuzovaných osob má v každém kalendářním měsíci rozhodného období příjem ze závislé činnosti alespoň ve výši částky životního minima jednotlivce, ze samostatné činnosti, z dávek nemocenského pojištění, z dávek důchodového pojištění, z podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci, z příspěvku na péči o osobu do 18 let věku, nebo z rodičovského příspěvku, pokud je poskytován po vyčerpání peněžité pomoci v mateřství.

²⁷ Navýšení částek životního a existenčního minima vždy odpovídá nárůstu specifického indexu spotřebitelských cen (bez nákladů bydlení) za příslušné rozhodné období.

Tabulka č. 5: Měsíční výše přídatku na dítě za rok 2022

Věk dítěte	Měsíční výše přídatku na dítě	
	Základní částka (výměra)	Zvýšená částka (výměra)
do 6 let	630 Kč	1 130 Kč
6 až 15 let	770 Kč	1 270 Kč
15 až 26 let	880 Kč	1 380 Kč

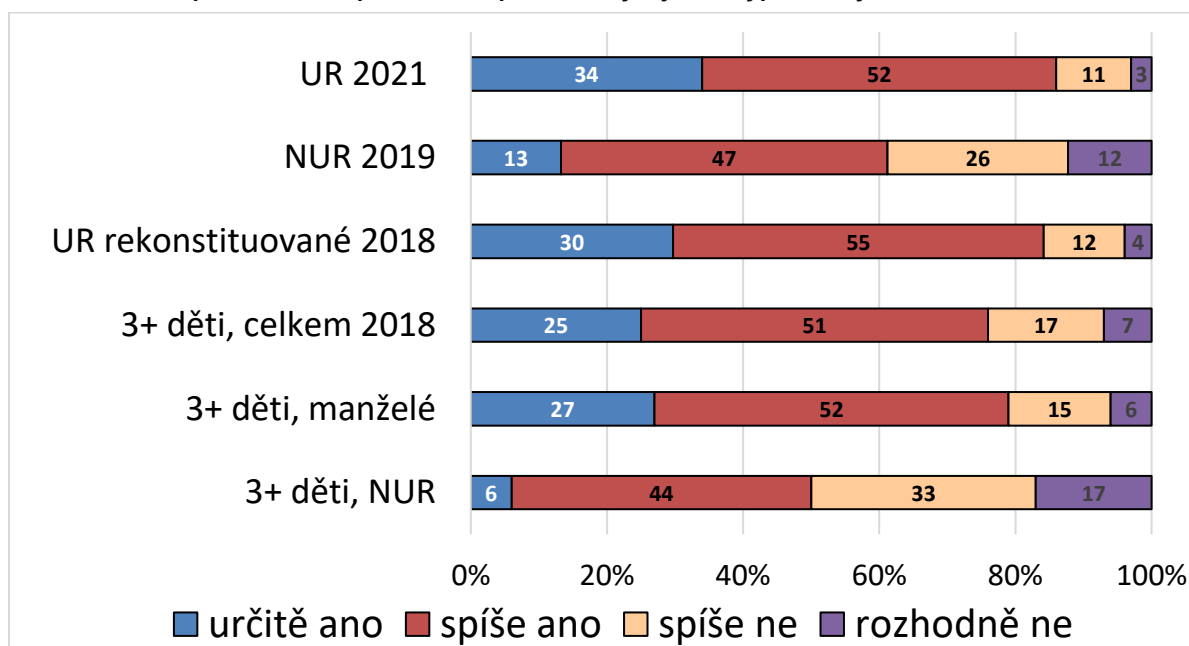
Zdroj: statistiky MPSV.

Sociální deprivace S ohrožením chudobou se pojí i míra materiální a sociální deprivace, kterou bylo v ČR v roce 2021 ohroženo 4,8 % všech osob.¹⁹¹ V předchozím roce to bylo 5,0 %.

Z nejčastěji jmenovaných položek si rodiny nemohly dovolit neočekávaný výdaj ve výši 12,8 tisíc Kč (19,8 % domácností), týdenní dovolenou mimo domov (20,1 %), jíst obden maso (4,18 %) nebo dostatečně vytápět byt (2,27 % pro rok 2021).¹⁹² U těchto položek byl přitom v roce 2021 patrný meziroční nárůst deprivace (od 0,3 p. b. v případě neočekávaného výdaje po 1,4 p. b. u dovolené). Výraznější meziroční zvýšení podílu materiálně a sociálně deprivovaných domácností je zřejmé u domácností samoživitelů (z 16,1 % v roce 2020 na 19,2 % v roce 2021) a domácností se dvěma dospělými a třemi a více dětmi (z 8,7 % na 11,9 %).

Z projektu Komplexní výzkum o situaci rodin a seniorů, realizovaného RILSA, můžeme sledovat, zda rodiny jsou schopny zaplatit dětem vše, co potřebují, členění dle typů rodin.¹⁹³

Graf č. 20: Schopnost rodin zaplatit dětem potřebné výdaje, dle typu rodiny

Zdroj: RILSA, Komplexní výzkum o situaci rodin a seniorů.

Sólo rodiny, chudoba a výživné V ČR jsou výrazně chudobou ohroženy rodiny sólo rodičů s dětmi, rodiny se třemi a více dětmi (viz výše), ale rovněž děti, které žijí v rodině, která se stará o jiného člena rodiny se zdravotním znevýhodněním (rodič, dítě apod.). Rodina vzhledem k této situaci obvykle přichází o jeden příjem, protože rodič se stává pečující osobou. Rodiny mohou požádat o příspěvek na péči, jehož smyslem však není kompenzovat ztrátu tohoto příjmu, ale

kompensovat vyšší náklady rodiny, které jsou vyvolané potřebou speciální péče. Tyto rodiny jsou proto často odkázány pouze na jeden příjem, obdobně jako rodiny sólo rodičů.

Sólo rodiny jsou trvale nejohroženější skupinou z hlediska typu rodiny (pomineme-li domácnosti nezaměstnaných). Dlouhodobě je riziku chudoby vystaveno více než 30 % z nich.¹⁹⁴ Nejdůležitějším zdrojem příjmů pro rodiny sólo rodičů jsou pracovní příjmy (představují přibližně dvě třetiny rodinného rozpočtu), následují sociální příjmy (zhruba pětinu) a příjmy ostatní, v nichž velký podíl zaujímá sociální podpora, kterou pobírá přibližně 70 % samoživitelů.¹⁹⁵

Řada sólo rodičů se potýká s problémem neplacení výživného. Zanedbání povinné výživy je podle policejních statistik jedním z nejčastějších trestných činů v ČR.¹⁹⁶ Podle průzkumu neziskové organizace Klub svobodných matek téměř polovina matek samoživitelek nedostává pravidelně výživné a téměř třetina má měsíční příjmy menší než deset tisíc korun. Výživné nepobírá 31 % matek.²⁸

Od července 2021 mohou sólo rodiče, jimž druhý z rodičů neplatí stanovené výživné, a to i přes soudní vymáhání, žádat o náhradní výživné.²⁹ Z výzkumu mezi 899 příjemci dávky náhradní výživné realizovaného RILSA na přelomu dubna a května 2022 mj. vyplynulo, že v pozadí (poměrně dlouhodobého) neplacení výživného na dítě povinnými rodiči velmi často stojí jejich nezáměr o dítě a narušené vztahy s ním či mezi oběma rodiči.¹⁹⁷ Přestože dávka představuje pro rodinné rozpočty vítanou pomoc, jsou-li jejími příjemci sólo rodiče, rodiče s nízkým vzděláním nebo bez pracovních příjmů, ocitají se významně častěji v situaci, kdy obtížně vyjdou se svými příjmy, jsou ve vyšší míře závislí na sociálních dávkách a jsou více ohroženi chudobou.

V nastavení parametrů byla dávka náhradní výživné účastníky výzkumu hodnocena velmi dobře. Devět z deseti bylo spokojeno s rychlostí vyplácení dávky, osm z deseti se srozumitelností žádosti a sedm z deseti s podmínkami nároku na dávku. Zvýšená míra nespokojenosti se objevila u hodnocení výše dávky. Nutno ale zdůraznit, že i v tomto parametru převažují spokojení nad respondenty hodnotícími neutrálně a nespokojenými. V maximální částce 3 000 Kč pobíralo náhradní výživné podle provedeného šetření každé čtvrté dítě, což je vyšší podíl ve srovnání se statistikami MPSV, podle kterých dostává náhradní výživné v této výši necelá pětina dětí. Téměř polovina respondentů dostává náhradní výživné v průměru ve třípětinové výši, než by jim náleželo podle soudního rozhodnutí. Poměrně kriticky byla hodnocena maximální doba vyplácení dávky, kdy nespokojených bylo 56 %, a podmínění nároku na dávku probíhající exekucí nebo soudním výkonem rozhodnutí.

Doporučení vzešlá z výzkumu se vztahují k nastavení dávky náhradní výživné, ale souvisí obecně i s problematikou vyživovacích povinností, jejich plnění, možností řešení při neplnění či zlepšení vymáhání dlužného výživného. Důraz je kladen na zlepšení informovanosti o podmínkách souvisejících s žádostí o dávku, ale také na zájem o vyvrácení mylných představ ohledně nároku na dávku či z hlediska

²⁸ Zkušenosti z praxe neziskových organizací, které pracují s rodiči, jimž není hrazeno výživné na dítě, ukazují, že důvodů pro neplacení výživného je celá řada: předluženost a celková špatná ekonomická a sociální situace, negativní vztah k bývalé manželce/ partnerce, nezáměr o děti a rodinu, preference nově založené rodiny atp.

²⁹ Náhradní výživné je dávka, která má po přechodnou dobu finančně podpořit nezaopatřené děti v situaci, kdy má rodič z rozhodnutí soudu (na základě exekučního titulu) platit výživné, ale svou vyživovací povinnost vůči dítěti (dětem) neplní. Tedy výživné neplatí vůbec, nebo ho platí v nižší částce. Náhradní výživné se stanoví jako rozdíl mezi částkou měsíčního výživného určeného v exekučním titulu a výživným, které povinná osoba (rodič-dlužník) skutečně v daném měsíci uhradila. Maximální výše náhradního výživného je 3 000 Kč měsíčně. Zdroj: Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném).

osvěty, jak mohou rodiče neplacení výživného řešit, na koho se mohou obrátit apod. Ke zvážení je dále zachování časového omezení doby čerpání dávky, možnost valorizace její výše či zohlednění věku oprávněného dítěte. Záhodno je také podporovat a posilovat rodičovské kompetence a rodičovskou zodpovědnost za péči a výchovu dětí.

Rodiny se třemi a více dětmi tvoří pouze 10 % úplných rodin a 6 % neúplných rodin se závislími dětmi. Při přepočtu na populaci ČR představují rodiny se třemi a více dětmi zhruba 116 tisíc domácností, tj. 10 % všech rodin se závislími dětmi a vyrůstá v nich zhruba 370 000 dětí¹⁹⁸ Vyšší počet dětí v rodině má z demografického hlediska výrazný pozitivní vliv na dosažení tzv. prosté reprodukce, avšak rovněž ovlivňuje příjmovou situaci rodiny a možnosti jejího hospodaření. Rodiny se třemi a více dětmi se dlouhodobě mohou potýkat s nedostatkem finančních prostředků na uspokojování potřeb všech členů rodiny, s nedostatkem času na společné aktivity a obtížnější harmonizací pracovního a rodinného života oproti rodinám s jedním nebo dvěma dětmi. **Zatímco ženy pečující o jedno nebo dvě děti pracují v 70 % případech, z žen starajících se o tři a více dětí je výdělečně činná jen zhruba polovina (53 %). Zbývající třetina (34 %) je v domácnosti především z důvodu péče o děti nebo jinou blízkou osobu a zhruba sedmá (13 %) je nezaměstnaná.** V polovině (53 %) úplných rodin se třemi a více dětmi jsou výdělečně činní oba partneři, u rodin s nižším počtem dětí je tento podíl dvoutřetinový. I přes výdělečnou činnost obou partnerů pobírá většina (55 %) vícedětných rodin sociální dávky. Pro tyto rodiny zaujímají dávky zhruba 12% podíl v rodinném rozpočtu.¹⁹⁹

ZADLUŽENOST A EXEKUCE

Dle statistik žije v ČR 720 tisíc osob v exekuci. Průměrný věk českého dlužníka v exekuci je 43 let. Data k říjnu 2021 ukazují, že v ČR se vyskytuje celkem 1 723 nezletilých osob, které se nacházejí v exekuci, z toho více než 1000 mladších 15 let.²⁰⁰

Dětské dluhy Desetitisíce dospělých si přineslo dluhy z dětství,²⁰¹ dále až 63 tisíc osob je starších 65 let.

Aktuálně je v ČR 4,33 mil. exekučních řízení, což představuje průměrně 6 exekucí na osobu, 73 % lidí čelí více exekucím současně, přes 160 tisíc lidí má více než 10 exekucí najednou. Odhadem až 309 mld. Kč celkem má vymáhaná jistina, která je průměrně 441 tisíc Kč na osobu.²⁰² Podíváme-li se na otázku osobního bankrotu,²⁰³ lze uvést, že se týká 113 132 osob, 98 942 aktivních řízení (v jednom mohou být i dvě osoby – manželé), častěji muži než ženy, nejvíce mezi 30 a 65 lety, vrchol 40–49 let.

Zatímco k 1. 5. 2019 bylo podle údajů Exekutorské komory ČR vedeno exekuční řízení proti 3 476 nezletilým, k 31. 12. 2021 se jednalo o 1 574 nezletilých. Přičemž jen za rok 2021 došlo k poklesu nezletilých v exekuci o 31 % (tj. o 710 nezletilých méně než v roce 2020). Lze se domnívat, že trend poklesu nezletilých v exekuci bude pokračovat i v dalším období, a to právě v důsledku zavedení možnosti domáhat se zastavení exekuce, která postihuje majetek nabytý po dosažení plné svéprávnosti. Právní úprava tedy zajišťuje, že nezletilý nebude vstupovat do dospělosti s dluhy, které by se negativně dotýkaly kupříkladu jeho příjmů z výdělečné činnosti.²⁰⁴

Předlužení je v mnoha případech příčinou sociální exkluze jednotlivců a rodin, vede k sociálním a zdravotním problémům, ohrožuje základní potřeby dětí, vede k finanční drenáži nejpostiženějších regionů a má velmi negativní dopady na státní rozpočet.

Zadluženost je mimo jiné uváděna jako jedna z hlavních příčin ztráty bydlení, práce mimo legální pracovní trh a vysoké recidivy. Výrazný problém je pak prohlubující se zadlužování sociálně vyloučených osob.

Exekuce Exekuce mají dopad nejen na samotného dlužníka, ale i na jeho rodinu, blízké okolí, problematické jsou i pro zaměstnavatele. Přímým důsledkem pro zaměstnavatele jsou zejména vyšší administrativní a provozní náklady, omezené možnosti motivace zaměstnance k vyšší produktivitě nebo vyšší riziko odchodu z práce. Zvyšující se zadluženost obyvatelstva je dlouhodobě vnímána jako závažný problém ve většině členských států EU. **Nekontrolovaný nárůst zadluženosti vedoucí až k předlužení může totiž snadno ohrozit stabilitu sociálního systému a celé ekonomiky.**

Velmi nebezpečným jevem je i stále se snižující věk předlužených osob. To vše s sebou nese dalekosáhlé ekonomické důsledky v podobě pokřivení trhu práce, klesajících příjmů státu z daní a sociálního pojištění a rostoucí výdaje na sociální podporu, zdravotnictví, prevenci a řešení následků kriminality a další. Podobně sociální důsledky v čele s materiální deprivací, patologickým chováním, ztrátou bydlení a v krajním případě sociálním vyloučením mají značný celospolečenský rozměr.^{205,30}

Příčinou tohoto stavu přitom nemusí nutně být jen nezodpovědné zadlužení a následná liknavost při řešení problému se splácením. V mnohých případech jsou příčiny zadluženosti objektivní, například ztráta zaměstnání, dlouhodobá nemoc či úraz, rozpad rodiny, zadlužení jednoho z partnerů nebo například neúspěšné podnikání.

³⁰ Přijetím zákona č. 192/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Obsahem zákona jsou zejména tato opatření:

1. omezení možnosti vymáhání peněžitých dluhů z právního jednání nezletilého.
2. Zavedení ručení zákonného zástupce za splnění peněžitých dluhů z právního jednání nezletilého, pokud za něj právně jednal nebo s jednáním souhlasil.
3. Zavedení nezpůsobilosti nezletilých mladších 15 let zavázat se k plnění smluvní pokuty (penále).
4. Zavedení nezpůsobilosti nezletilých mladších 13 let nést majetkové důsledky způsobené škody.
5. Zmnožnění vydání platebního rozkazu, rozsudku pro zmeškání a rozsudku pro uznání (v případě tzv. fikce uznání nároku) vůči nezletilému. Zároveň se doplňuje povinnost soudu obesílat starší nezletilé, i pokud jsou v řízení zastoupeni zákonnými zástupci.

Některé kategorie dluhů již po účinnosti daného zákona nemohou v případě nezletilých vůbec vzniknout. To je zejména případ dluhů ze smluvních pokut a penále v případě nezletilých mladších 15 let (typicky se to týká například přírážek k jízděmu). Týká se to rovněž povinnosti nahradit způsobenou škodu v případě nezletilých mladších 13 let. V případě ostatních peněžitých dluhů z právních jednání jsou negativní následky případného předlužení nezletilého eliminovány novým ustanovením § 899a občanského zákoníku, podle něhož lze dluhy z těchto právních jednání vymoci pouze z majetku nabytého před nabytím plné svéprávnosti a majetku výlučně se k němu vztahujícímu. Daná právní úprava vychází z toho, že není vhodné vyloučit možnost vzniku dětského dluhu zcela. Tento přístup by ostatně nebyl souladný ani s principem postupného nabývání svéprávnosti nezletilých, který se projevuje v postupně se rozšiřující možnosti samostatně právně jednat. Stanovena jsou především opatření, která mají předcházet a řešit negativní následky spojené s dětskými dluhy. Velmi podstatným opatřením je v tomto ohledu také zavedení ručení zákonného zástupce za splnění peněžitých dluhů z právního jednání nezletilého, pokud za něj právně jednal nebo s jednáním souhlasil (a to včetně případů, že šlo o právní jednání, k nimž byl nezletilý samostatně způsobilý a právní následky tohoto jednání byly podmíněny souhlasem zákonného zástupce).

Bezprostřední pozitivní dopady přijaté úpravy se projevily i v podobě poklesu počtu nezletilých v exekuci. Zatímco k 1. 5. 2019 bylo podle údajů Exekutorské komory ČR vedeno exekuční řízení proti 3 476 nezletilým, k 31. 12. 2021 se jednalo o 1 574 nezletilých. Přičemž jen za rok 2021 došlo k poklesu nezletilých v exekuci o 31 % (tj. o 710 nezletilých méně než v roce 2020). Lze se domnívat, že trend poklesu nezletilých v exekuci bude pokračovat i v dalším období, a to právě v důsledku zavedení možnosti domáhat se zastavení exekuce, která postihuje majetek nabytý po dosažení plné svéprávnosti. Právní úprava tedy zajišťuje, že nezletilý nebude vstupovat do dospělosti s dluhy, které by se negativně dotýkaly kupříkladu jeho příjmů z výdělečné činnosti. Pokud jde o možnost vymoci splnění dětských dluhů z majetku nabytého před nabytím plné svéprávnosti, jeví se tato možnost jako proporcionální ve vztahu k právům věřitele. Tento přístup je konzistentní také se zahraničními právními úpravami, které možnost vzniku dětských dluhů také připouštějí, stanovují nicméně také určitá opatření omezující rozsah nezletilých tyto dluhy plnit (například § 1629a BGB).

Data Jedním ze základních nedostatků současného systému je neexistence komplexní datové základny detailních (a často i agregovaných) kvalitativních a kvantitativních dat týkajících se zadluženosti jednotlivců a domácností nejen v rámci sociálně vyloučených lokalit, ale i v rámci celé ČR. Neexistence (nebo nedostupnost) takto klíčových statistických údajů, které by bylo možno podrobit obsáhlé analýze a sledování vývoje v čase z různých demografických, sociálních či ekonomických pohledů, způsobuje, že se diskuse nad potenciálními úpravami stávajících platných právních předpisů odehrávají ve velmi obecné rovině bez přesné kvantifikace rozsahu diskutovaného problému.

Dluhové poradenství Dalším aktuálním problémem je vzhledem k vývoji předluženosti obyvatel ČR i nedostatečná kapacita systému dluhového poradenství, která vede ke špatné dostupnosti těchto bezplatných služeb, k zapojení soukromého sektoru do oblastí, jež jsou nedostatečně pokryty neziskovými organizacemi či státními institucemi, a k vyšší koncentraci „lichvářských“ společností a nejrůznějších nekalých praktik. Dotčené skupiny obyvatel navíc nejsou dostatečně informovány o možnosti využití bezplatných dluhových poraden. I to je jeden z důvodů, proč často přicházejí do poraden příliš pozdě. Aktéři z řad neziskových organizací se často v oblasti problematiky předlužení zaměřují na aktivnější, komplexnější a více individuální přístup práce s klientem než státní sektor, čímž vhodně doplňují celkovou práci s klientem a pomáhají naplňovat strategii opatření. Státní sektor, který do dluhového poradenství z tohoto hlediska příliš neinvestuje, by však neměl spoléhat na to, že aktéři mimo něj problematiku pokryjí samostatně.

PODPORA BYDLENÍ

Důležitým ukazatelem situace českých rodin je také jejich bytová situace. Bydlení je pro rodinu nenahraditelným statkem a chybějící bydlení je tedy zásadní bariérou pro zakládání rodiny, což se ukazuje i ve výběrových šetřeních, kde je bydlení zmiňováno mezi nejdůležitějšími podmínkami založení rodiny.²⁰⁶

Bytová nouze v ČR V ČR je 35–62 tisíc domácností nacházejících se v bytové nouzi.³¹ V těchto domácnostech žije okolo 20–51 tis. dětí. Ztrátou bydlení je ohroženo zhruba 130–190 tis. domácností, v nichž vyrůstá přibližně 100 tis. dětí.²⁰⁷ Domácnosti, které se ocitly v bytové nouzi, se nejvíce nachází v největších městech ČR, tj. v Praze, Brně a Ostravě. Dále se potvrdilo, že bytovou nouzí jsou více zasaženy severní Čechy a severní Morava jako regiony s vyšším podílem obyvatel v tíživé sociální situaci.²⁰⁸

Kvalitní stabilní bydlení je rovněž předpokladem pro udržení stability rodiny, působí jako prevence rizikového chování či vztahových problémů partnerů či rodičů a dětí.²⁰⁹

³¹ Bytová nouze je v kontextu ČR vymezena jako stav vyloučení ze standardního bydlení. V bytové nouzi tedy nejsou jenom lidé bez střechy nad hlavou, ale také domácnosti, které přebývají v azylových domech a v ubytovnách. Dále část z lidí momentálně přebývajících v psychiatrických léčebnách a jiných zdravotnických zařízeních a věznicích, kteří neměli bydlení před nástupem do instituce, nebo o něj přišli během pobytu (takže nemají bydlení, kam by se mohli po propuštění vrátit), a rovněž část (cca 20 %) z uživatelů služeb poskytovaných v domovech pro osoby se zdravotním postižením, kteří by – pokud by jim bylo poskytnuto bydlení a podpora – velmi pravděpodobně nemuseli žít v instituci, ale v přirozeném prostředí. V bytové nouzi může být i ten, kdo bydlí v bytě, pokud se jedná o funkčně nevyhovující, přelidněné, nebo nejisté bydlení. (Zpráva o vyloučení z bydlení 2021)

V oblasti rodinné politiky je rovněž prokázána přímá souvislost mezi založením rodiny, uzavřením manželství a zajištěním bydlení. **Dlouhodobě se ukazuje, že pokud chceme podpořit vícedětné rodiny, ale i rodiny mladé, které děti teprve plánují, kvalitní dostupné bydlení je stěžejním prvkem.**²¹⁰

Mezi rodiny s dětmi v bytové nouzi patří také **rodiny ubytované v sociální službě azylového domu**. Tyto domovy pro matky/rodiny s dětmi mohou ubytování ze zákona poskytovat maximálně na dobu 12 měsíců. Absence sociálního bydlení a celková nedostupnost bydlení pro nízkopříjmové rodiny (navíc ve spojení s diskriminačním přístupem k rodinám jiného etnika či rodinám s větším počtem dětí) však vede k tomu, že v dané lhůtě není možné nalézt adekvátní bydlení a rodiny se po roce přemísťují do jiného azylového domu, což má značné negativní dopady na dítě (změny školy, opakovaně přetřhané vazby, nestabilní prostředí, stigmatizace, neschopnost obstát v kolektivu atd.).

Dle analýzy, kterou vypracovala organizace České priority, generuje bytová nouze v ČR náklady až 11 mld. Kč ročně, z toho 2,5 mld. Kč tvoří náklady pro státní pokladnu.

Dopady nestabilního bydlení Z této analýzy například dále vyplývá, že jedna pětičlenná rodina v bytové nouzi stojí ČR ročně nejméně 100 000 Kč, ve kterých navíc nejsou započítány dlouhodobé dopady na vzdělávání a vývoj dětí. Z vypočtených dopadů lze odvozovat odhady nákladů na modelové typy domácností v bytové nouzi. Výdaje veřejných rozpočtů například dosahují 105 tis. Kč ročně v případě rodiny v bytové nouzi se třemi dětmi, přes 64 tis. Kč v případě samoživitelky se dvěma dětmi. Celospolečenské náklady se pohybují od téměř 400 tis. Kč ročně u pětičlenné rodiny v bytové nouzi po 76 tis. Kč v případě seniora v nevyhovujícím bydlení.²¹¹

Zranitelné skupiny Postupně také v ČR dochází k nárůstu počtu žen mimo stabilní bydlení a mladých bezdomovců. V této kategorii je bezdomovectvím ohrožena nejvíce skupina mladých osob opouštějících institucionální péči (cca 15 % bezdomovců). Zajímavou sondou do problematiky osob nacházejících se v nestabilním bydlení je analýza od SocioFactor pro MPSV (2022),²¹² která zjistila, že v ČR se vyskytovalo v určitém okamžiku až 28 503 osob bez domova a v nevyhovujícím bydlení, z toho 7,6 tis. dětí (0-14 let) a 2 710 osob ve věku 65 a více let. Z celkového počtu se 1 387 osob nacházelo v ubytovnách v majetku obcí. V soukromých ubytovnách bydlelo 10 410 osob. V penzionech, hotelech, hostelech a motelech se zdržovalo 648 osob a 16 058 osob žilo v nevhodném bydlení.

Dle poslední souhrnné zprávy ze Sčítání osob mimo stabilní bydlení (2022) víme, že např. senioři ve věku 65 a více let tvoří v obecních ubytovnách, které poskytují ubytování osobám v bytové nouzi, zhruba jednu třetinu jednočlenných domácností. Nejčastějšími osobami v obecních ubytovnách jsou osoby ve věkových kategoriích 40 až 64 let, nejpočetněji zastoupena je kategorie osob ve věku 50 až 64 let (více než třetina ubytovaných; 34,8 %). Téměř pětinu ubytovaných tvoří děti ve věku do 15 let (17,2 %) a také osoby ve věku 65 a více let (15,5 %).

Odhaduje se, že počet nezletilých dětí do 18 let, které obývají obecní ubytovny, se pohybuje mezi 210 a 305 dětmi (přibližně pětina ubytovaných).

V ubytovnách v majetku obcí narůstá počet osob v bytové nouzi ve starším produktivním a poproduktivním věku.

Pobyt osob v bytové nouzi v obecních ubytovnách má dlouhodobější charakter. Pro řadu lidí v bytové nouzi se stává ubytování na obecní ubytovně dlouhodobým řešením v horizontu let. Z osob bydlících v obecních ubytovnách 5 let a déle je nejvyšší podíl osob ve věku 50 a více let (81,7 %).³²

Velkým tématem v současné době jsou **dopady současné krize spojené s pandemií covid-19 na rodiny**, zejména rodiny již tak znevýhodněné jako rodiny samoživitelů, rodiny s nízkými příjmy či bez stabilního zaměstnání. Aktuální zpráva Nadace Sirius,²¹³ která se zabývá dopady pandemie na rodiny, uvádí mezi riziky zejména ztrátu zaměstnání, snížení příjmu rodin a rovněž také **ztrátu bydlení**. Dle této zprávy by se pak vládní opatření měla zaměřit zejména na prevenci propadu do chudoby a šíření negativních jevů a zamezení ztráty bydlení u rodin s dětmi.³³

Jednorozměrné křížení dat Nadace Sirius ukazuje v běžné populaci **významnou souvislost dostatečné rozlohy bydlení s problémy dětí ve škole** (trpí jimi 30,1 % dětí 7–12 let bydlících v bytech pod 25 m² na spotřební jednotku versus 21,2 % dětí z domácností z větších bytů), se **zdravotními problémy** dítěte (29,4 % versus 16,7 %) a **závislostmi** (26,9 % versus 16,5 %). V populaci ohrožených rodin je významná **souvislost s problémy ve škole** (73,1 % versus 63,6 %), **výchovnými problémy** (66,5 % versus 52,5 %) a **zdravotními problémy** (40,1 % versus 21 %).²¹⁴ Dané ukazuje přímé souvislosti mezi kvalitou bydlení a školním úspěchem či neúspěchem.²¹⁵

Tabulka č. 6: Souvislost problémů dětí a rozlohy bytu v přepočtu na spotřební jednotku domácnosti

BEŽNÁ POPULACE (referenční dítě 7-12 let)	Celkem	Rozloha bytu v přepočtu na spotřební jednotky domácnosti		
		0 až 24.99 metrů ^A	25 a více metrů ^B	neví / neuvedl velikost bytu ^C
Problémy v komunikaci	15,1	17,3	15	15,7
Výchovné problémy	15,2	16,2	15,3	9,9
Problémy ve škole	21,6	30,1 ^B	21,2 ^A	15,4
Závislosti	16,9	26,9 ^{BC}	16,5 ^A	10,4 ^A
Násilí a kriminalita	2,4	4,2	2,2	2,1
Zdravotní problémy	17,5	29,4 ^B	16,7 ^A	20,1

OHROŽENÉ RODINY (referenční dítě 7-12 let)	Celkem	Rozloha bytu v přepočtu na spotřební jednotky domácnosti		
		0 až 24.99 metrů ^A	25 a více metrů ^B	neví / neuvedl velikost bytu ^C
Problémy v komunikaci	58,7	63,1	58,2	47,4
Výchovné problémy	54,5	66,5 ^B	52,5 ^A	43,2
Problémy ve škole	64,8	73,1	63,6	53,9
Závislosti	33,6	20,6 ^B	36,2 ^A	32,2
Násilí a kriminalita	15,7	27,2 ^B	13,4 ^A	15,2
Zdravotní problémy	24,7	40,1 ^B	21 ^A	38,8

Zdroj: Data Nadace SIRIUS, rodiny s referenčními dětmi 7-12 let, N = 2498 (běžná populace) + N=966 (ohrožené rodiny)

Vysvětlení statistických testů: Červené hodnoty = negativní chi-sq test nezávislosti řádků a sloupců, šedá buňka = významná odlišnost od průměru, index B = významná odlišnost od sloupce B.

³² Bezmála polovina bydlí v obecní ubytovně pět a více let (44,6 %), více než dvě pětiny v rozmezí 1 až 5 let (41,4 %) a pouze 14 % osob v bytové nouzi je ubytováno kratší dobu než jeden rok. VUPSV, 2022

³³ Co se týče vládních opatření zaměřených na snížení dopadů pandemie v oblasti bydlení, bylo v roce 2020 realizováno omezení výpovědi z důvodu prodloužení placení nájmu, dále na Ministerstvu pro místní rozvoj byla připravována nová koncepce bydlení 2021+. Na podporu bydlení existuje např. program Podpora bydlení, v rámci něhož bylo v roce 2020 rozděleno 141,6 mil. Kč a vytvořeno tak 236 nových bytů pro seniory a osoby se ztíženým přístupem k bydlení (sociální a zdravotní hledisko). V únoru 2020 vláda schválila úpravy v programu Výstavba pro obce, jehož cílem je podpora sociálních a dostupných bytů, a rozšířila cílové skupiny. Zpráva o plnění Národního programu reforem uvádí, že od začátku programu do konce roku 2020 bylo podáno 46 žádostí za 470 mil. Kč o dotaci na sociální byty a 7 žádostí za 122 mil. Kč v úvěrové části na vznik dostupných bytů. V Programu pro mladé pak byl navýšen věk a umožněno pořízení družstevního podílu v bytovém družstvu. Viz Zpráva o realizaci Národního programu reforem 2020, dostupné zde <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/aktualne/vlada-schvalila-zpravu-o-realizaci-narodniho-programu-reform-cr-2020-185954/>

Data Nadace Sirius ukazují, že třetina (32,3 %) českých domácností s dítětem či dětmi ve věku 0–12 let v běžné populaci trpí alespoň jedním z výše sledovaných problémů – velmi malý byt, extrémní zatížení náklady na bydlení a/nebo velmi časté stěhování. Více než 6 % rodin trpí více z těchto problémů. V populaci ohrožených rodin trpí alespoň jedním z těchto problémů takřka polovina rodin (49,2 %), a necelá čtvrtina (23,3 %) trpí více z těchto problémů.²¹⁶

Celkový počet sečtených osob přespávajících venku, v noclehárnách a v azylových domech byl v dubnu roku 2022 oproti roku 2019 cca o 3 % vyšší, v roce 2022 tedy v ČR žilo přibližně 12 000 osob bez střechy oproti 11 600 osobám v dubnu 2019. Příčinou tohoto navýšení je spíše snížená schopnost naší společnosti mezi lety 2020 a 2022 stávající bezdomovce reintegrovat.

Počet osob v azylových domech byl na základě sčítání osob bez domova v roce 2019 odhadnut na 6 135, v roce 2021 bylo při Sčítání lidu, domů a bytů napočítáno 5 981 osob. Jelikož údaj RILSA se v roce 2019 opíral o částečnou extrapolaci, lze předpokládat, že v azylových domech byl počet osob v letech 2019 a 2022 přibližně stejný.²¹⁷

Provázanost do života rodin **Nevyhovující bydlení má zásadní dopady na život rodin i na děti – dluhy, exekuce, nezaměstnanost, chudoba, školní prospěch. Právo na bydlení je součástí katalogu lidských práv zaručených právními předpisy nejvyšší právní síly – mezinárodními úmluvami a odvozeně též Listinou základních práv a svobod.** Evropský parlament zařadil právo na přiměřené a kvalitní bydlení za dostupnou cenu mezi pět základních lidských sociálních práv. Základním problémem není celkový nedostatek bytů v ČR, ale jejich **obtížná dostupnost pro některé skupiny obyvatel**, zejména v důsledku poklesu počtu obecních a státních bytů a nevyužitého bytového fondu. **Posun preferencí směrem k vlastnickému bydlení** může mít významné dopady na současnou generaci prvonabyvatelů bydlení. Na rozdíl od generace jejich rodičů budou mít omezenější možnosti finančně podporovat své děti v zajištění jejich vlastnického bydlení.

Důležité je zohlednit i širší kontext bydlení – možnost bydlet v místě zaměstnání, v blízkosti příbuzných, možnost výběru z hlediska preferovaného životního prostředí. **Ve chvíli, kdy na kvalitní bydlení nedosahují ani lidé s průměrnými příjmy, by bydlení mělo být věcí veřejnou. Je zde nutné zohledňovat růst cen bytů, který je vyšší než růst příjmů (průměrný byt stojí 11,72 ročních příjmů, 2020).**²¹⁸

Z šetření Životní podmínky 2021²¹⁹ realizovaného ČSÚ vyplývají pro rodiny s nezaopatřenými dětmi další poznatky:

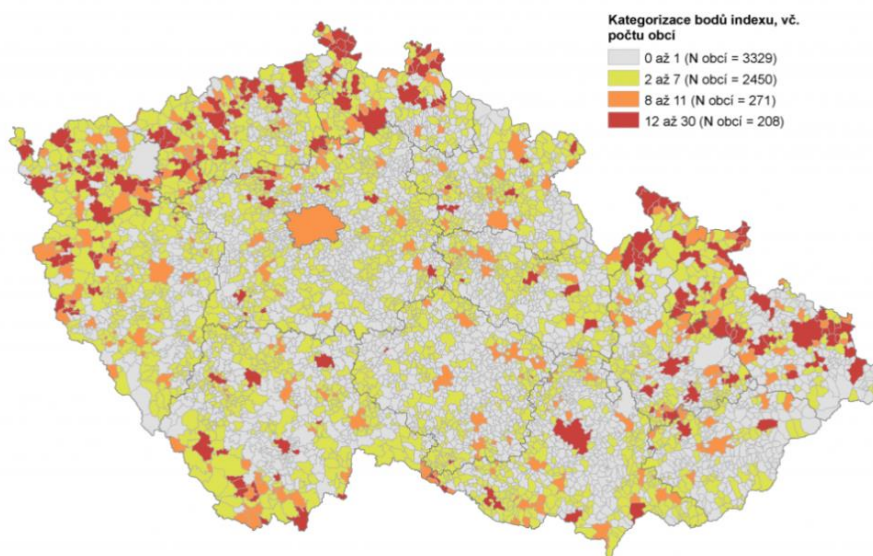
- 73 % rodin žije ve vlastním bytě/domě (43 % v rodinném domě, 30 % v bytě),
- 19 % rodin žije v nájemním bytě (nejčastěji jde o rodiny sólo rodičů, nesezdané rodiny či rodiny se 3 a více dětmi),
- 5 % rodin bydlí v družstevním bydlení a 4 % u příbuzných a známých,
- hypotéku či podobný úvěr na bydlení splácí zhruba třetina rodin s dětmi (35 %), ve vyšší míře (čisté) úplné rodiny se dvěma dětmi (44 %); s věkem nejmladšího dítěte v rodině se podíl rodin s hypotékou snižuje,
- naprosté většině rodin se daří splácet hypotéky a obdobné úvěry na bydlení včas, za posledních 12 měsíců se dostalo do problémů s jejich placením přibližně 1 % těchto rodin; naproti tomu problémy s placením nájmu v nájemních bytech měla za posledních 12 měsíců

celkově 3 % rodin (2 % úplných a 6 % neúplných); potíže s úhradou plateb za teplo, elektřinu, plyn, vodu se týkaly 2 % rodin s dětmi, více opět rodin samoživitelů (5 %).

K roku 2021 je v ČR evidováno více než 2,3 mil. domů. V meziročním srovnání s rokem 2011 jich přibýlo téměř 200 tis. Trend se v dlouhodobém měřítku konstantně zvyšuje. Z celkového počtu necelých 4,5 mil. obydlených bytů bylo 1,6 mil. z nich obýváno pouze jednou osobou. Trend single-bydlení se v meziročním srovnání zvyšuje (k roku 2011 – 29,6 %, k roku 2021 – 35,7 %). Nejvýraznější je v Praze, kde je celkem 43,9 % bytů obýváno jednou osobou. Nejméně zřetelný je tento trend na Vysočině (30,1 %). Na území celé republiky pak v 1,3 mil. bytů žily osoby dvě. Průměrně na jeden obydlený byt připadá 2,3 osob. V meziregionálním srovnání je průměrný počet osob připadajících na obydlený byt velmi podobný, pouze v Praze je hodnota lehce nižší (2 osoby na byt).²²⁰

Obrázek č. 2: Index rozsahu sociálního vyloučení v obcích (Agentura pro sociální začleňování)³⁴

Index rozsahu sociálního vyloučení v obcích v roce 2020

Důvodů, proč se zabývat otázkou návratu rodin do bydlení, je mnoho, od současné nejisté situace na trhu s bydlením u většinové populace, kdy riziko ztráty bydlení z důvodu neplacení hypotéky či neschopnosti platit nájem je vysoké, tak i proto, že přímo zasažených je aktuálně dle odhadů minimálně 100 tis. osob, které žijí v nekvalitních podmínkách, ať již na ubytovnách nebo v ústavech, které jsou mnohonásobně dražší pro veřejné finance než začlenění těchto osob do běžného bydlení. **Rovněž alarmující je, že mezi těmito lidmi je dle některých odhadů až 20,5 tis. dětí.**²²¹

³⁴ Index nabývá hodnot od 0 do 30 bodů, přičemž hodnota 0 znamená absenci nebo minimální rozsah sociálního vyloučení a hodnota 30 bodů nejvyšší míru zatížení sociálním vyloučením.

Tyto děti tak již od útlého věku vyrůstají v nestabilních podmínkách a ztrácejí cenné kompetence k udržení bydlení v pozdějším věku. Nerovnosti v přístupu ke stabilnímu bydlení se rovněž promítají do školního prospěchu a celoživotní dráhy (zdraví, vzdělání, profesní zařazení, příjmy apod.). Kruh chudoby a sociálního vyloučení se tak replikuje z generace na generaci, v čemž lze spatřovat jedno z nejvyšších rizik pro českou společnost.

Dle analýzy Platformy pro sociální bydlení se pouze cca 20 % rodin vymaní z kruhu ubytoven zpět do klasického bydlení.²²² Šetření RILSA mezi dospělými lidmi bez domova ukázalo, že víc než polovina populace přespávající venku, v noclehárnách, azylových domech a v obecních ubytovnách žila tímto způsobem šest a více let.²²³

DOPADY PÉČE NA PŘÍJMY A VÝDAJE RODIČŮ A MEZIGENERAČNÍ SOLIDARITA

I když je na tom ČR z hlediska evropského srovnání v případě ohrožení chudobou celkově dobře – především ve věkovém intervalu 50–64 let existují skupiny, které jsou i přes vysokou míru solidarity při výpočtu starobního důchodu více ohroženy. Je patrné, že existují velké rozdíly mezi ohrožením chudobou u žen a mužů.

Lidé, kteří mají jako dominantní zdroj příjmů starobní důchod, jsou chudobou ohroženi ve 14,2 % 2019 a v roce 2020 to již bylo ve 14,9 %. Zatímco ve věkové kategorii 50-64 let bylo chudobou ohroženo 9,2 % žen (98 tisíc osob), u mužů to bylo 8,3 % (80 tisíc). Ve věku od 65 do 74 let bylo chudobou ohroženo 12,4 % žen (83 tisíc osob), u mužů to bylo pouze 5,4 % (28 tisíc osob). V případě věkové kategorie 75 let a více byl rozdíl mezi oběma pohlavími ještě výraznější – chudobou bylo ohroženo 19,3 % žen (85 tisíc osob), a jen 3,9 % mužů (11 tisíc osob).

Zejména ve vyšším věku může jít zejména o důsledek ovdovění, neboť vdovské důchody nejsou při jejich současném nastavení s to kompenzovat ztrátu druhého příjmu při zachování srovnatelných nákladů na zajištění základních životních potřeb (bydlení, jídlo, léky atd.). Příčiny rozdílu mezi důchody mužů a žen jsou dvojího typu – prvním je nižší věk odchodu do důchodu (tento faktor je cca třetinový a postupně vymizí) a druhý jsou obecně nižší příjmy v průběhu pracovní kariéry, zejména v důsledku péče o děti či závislé blízké. Rozdíl v příjmech mužů a žen byl v roce 2017 21,1 % (oproti průměru EU-28 s hodnotou 16 %). V roce 2019 to již v ČR bylo přibližně 18,9 % a v EU-28 15,0 %. ČR se v rámci EU řadí ke skupině zemí s nejvyšším rozdílem v odměňování žen a mužů. Příčiny jsou jak na strukturální úrovni (ženy zastávají spíše hůře placené pozice, jak horizontálně, tak vertikálně), tak na úrovni jednotlivkyň a jejich preferencí či kariérních drah. Významnou roli v tom hraje například nastavení rodinné politiky; a to i v minulosti, v případě současných důchodkyň. Zde je nutné uvést aktuální opatření tzv. výchovného, které částečně narovnáva stav ocenění péče a nákladů věnované rodině a výchově dětí. Zároveň je vzhledem k těmto výdajům rodin potřeba zohlednit omezenou možnost si spořit na stáří. MPSV odhaduje na základě současných údajů statistik rodinných účtů ČSÚ, že výchova dítěte do dospělosti v průměru představuje pro rodinu náklady ve výši cca 4 milionů Kč.

Je nutné zohlednit, že dominantním zdrojem příjmů dnešních seniorů je starobní důchod. Konkrétně v roce 2017 tvořily starobní důchody v případě, že se jednalo o domácnosti bez pracujících členů, průměrně 94 % hrubých peněžních příjmů a v roce 2020 to bylo 90 %. Gender pension gap – Rozdíl v průměrné výši starobních důchodů mužů a žen se díky zavedení výchovného k lednu roku 2023 částečně snížil, přesto činil téměř 2,5 tis. Kč. Průměrný důchod mužů činil 20 710 Kč, průměrný důchod ženy pak 18 255 Kč.

Finanční zajištění ve stáří a udržitelnost důchodového systému se netýká jen lidí, kteří půjdou do důchodu v budoucnu, ale i dnešních seniorů. Proto je nezbytnou součástí všech diskusí o spravedlivém a důstojném nastavení příjmů ve stáří i analýza situace současných pobíratelů starobního důchodu.

V tomto kontextu je nutné zmínit i kvalitu života. Naděje dožití pro muže v ČR v roce 2017 byla 76,1 let, ale ve zdraví pouze 62,7 let, tj. rozdíl 13,4 let. Muž v ČR tedy prožije ve zdraví 82 % svého života. Naděje dožití pro ženy v ČR v roce 2017 byla 82,1 let, ale ve zdraví pouze 64 let, tj. rozdíl 18,1 let. Žena v ČR tedy prožije ve zdraví 78 % svého života. Zásadními tématy z hlediska zdravotní péče nejen pro seniory je dostupnost zdravotní péče, především místní. Na starší osoby má nepříznivý dopad zejména zánik lékařských praxí na venkově, rušení lůžkových oddělení v menších nemocnicích a nedostatek praktických lékařů a stomatologů. Dá se předpokládat, že tento trend se se změnou demografické struktury ještě prohloubí. V posledních letech klesá celkový podíl výdajů na zdravotnictví na HDP, i když se ČR drží přibližně kolem průměru EU-28, který je 7,2 % (ČR v roce 2005 7,0 % HDP, v roce 2011 však 7,5 %, ale v roce 2019 již jen 7,3 %).

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ U HLAVNÍHO CÍLE IV.

HLAVNÍ CÍL Č. 4: VYTVÁŘET PŘÍZNIVÉ PROSTŘEDÍ PRO MATERIÁLNÍ A FINANČNÍ STABILITU RODIN								
<p><u>Hlavní identifikované problémy</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Nedostatečné zohlednění péče v sociálním systému Nedostatečné zohlednění v redistribučním systému ČR nákladů do výchovy dětí a následná motivace rodin mít více dětí Nekoordinovaná podpora pomoci osobám v nouzi či řešící specifický problém ze strany státní správy, samosprávy Neschopnost postihnout opatřeními rodiny pohybující se těsně nad hranicí chudoby Neadekvátní zajištění veřejných služeb pro rodiny s dětmi, včetně bydlení Nekoordinovaný rámec dostupného bydlení pro rodiny a další potřebné skupiny napříč kraji a s tím související nedostupnost bydlení (zejména pro některé typy rodin) Zadlužování rodin – nedostatečně ošetřené téma (stále možnost zadlužení dětí; absence teritoriálního principu a systém volné volby exekutora) Předčasné odchody dětí/mladých dospělých ze vzdělávání Významné regionální rozdíly, co se týká chudoby a zadlužení 				<p>Strategický cíl č. 4.1: Podporovat dostupnost bydlení pro rodiny a zajistit koordinovanou a efektivní podporu rodin před propadem do chudoby a při následné pomoci z ní</p> <p>Strategický cíl č. 4.2: Snižovat riziko sociálního vyloučení, zejména v důsledku předluženosti jednotlivců a domácností</p> <p>Strategický cíl č. 4.3 Úpravou daňového zvýhodnění více zohlednit náklady na výchovu dětí a zohlednit práci a náklady spojené s výchovou dětí a péčí v rámci důchodového systému</p>				
<p>Strategický cíl č. 4.1: Podporovat dostupnost bydlení pro rodiny a zajistit koordinovanou a efektivní podporu rodin před propadem do chudoby a při následné pomoci z ní</p>								
Indikátor pro specifický cíl				TBA	Výchozí hodnota indikátoru	TBA	Cílová hodnota indikátoru	TBA
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí hodnota a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje (v Kč)	
4.1.1 Odstraňování bariér v oblasti bydlení rodin s dětmi, seniorů	<ul style="list-style-type: none"> Návrh zákona Alokace dotací 	0 / 1	Předložit vládě návrh zákona o podpoře v bydlení ¹	<ul style="list-style-type: none"> Předložit Vládě ČR návrh zákona o podpoře bydlení dle Programového prohlášení vlády. Vyhlásit každoročně výzvy na podporu startovacího bydlení, sociálního a 	2024–2030	Zodpovědné org.: MMR, MF,	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních	

<p>a dalších zranitelných skupin a možnosti k jejich překonání.</p>			<p>Zajištění pokrytí a potřeb v oblasti bydlení na úrovni měst a obcí v kontextu legislativních úvah o zákoně o podpoře v bydlení²²⁴</p> <p>Za využití zahraniční dobré praxe vytvoření návrhu na ukotvení bytového poradenství</p> <p>Dotační výzvy a programy zaměřené na startovací bydlení, sociální a dostupné bydlení a případně další inovativní formy bydlení</p> <p>Podpora dostupnosti bydlení pro seniory – dotační výzvy a programy zaměřené na komunitní bydlení pro seniory, na mezigenerační bydlení</p>	<p>dostupného bydlení. Podpořit jednorázově skrz finanční podporu inovativní formy bydlení a metody v dané oblasti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Každoročně vyhlásit dotační výzvy na podporu komunitního bydlení, bydlení pro seniory, případně úpravy bydlení pro cílovou skupinu seniorů. • Vytvoření rámce pro podporu bydlení pro osoby se zdravotním znevýhodněním, osoby opouštějící ústavní péči, osoby se závislostmi, které mají problém nalézt adekvátní bydlení na volném trhu. • Úprava parametrů u nouzového bydlení (azylové bydlení aj.) pro rodiny, aby nabízelo pomoc pro celou rodinu, zároveň poskytovalo i návaznou pomoc s podporou bydlení v případě potřeby, s jasnými provazbami na sociální a další práci s rodinou/cílovou skupinou. • V rámci diskuse o úpravě stavebního spoření a podpory ze strany státu, zvážení zpracování návrhu úpravy stavebního spoření směrem k podpoře rodin pečujících (o děti, o další závislé členy) jako podpora bydlení těchto cílových skupin. 		<p>Spolupracující org.: samospráva, MPSV, ÚV, NNO</p>	<p>programů – výzev</p>
---	--	--	--	---	--	---	-----------------------------

			<p>Zvážit podporu dostupnosti bydlení a chráněného bydlení pro osoby se zdravotním znevýhodněním, mladé dospělé opouštějící ústavní péči, osoby se závislostmi</p> <p>Úprava parametrů u nouzového bydlení (azylové bydlení aj.) pro rodiny, aby nabízelo pomoc pro celou rodinu, zároveň poskytovalo i návaznou pomoc s podporou bydlení v případě potřeby, s jasnými provzbami na sociální a další práci s rodinou/cílovou skupinou</p> <p>Zvážení nastavení úpravy podmínek stavebního spoření a možnosti garance hypoték tak, aby byly příznivé pro rodiny a pečující</p>			
--	--	--	---	--	--	--

			např. dle počtu dětí apod.				
4.1.2 Podpora udržení bydlení/prevence ztráty bydlení a podpora rodin ohrožených bytovou nouzí	<ul style="list-style-type: none"> Počet kontaktních a poradenských center 	TBA / TBA	<p>Dostupné poradenství, dávková podpora a její destigmatizace, (poradenství dluhové, realitní)</p> <p>Podpora pracovního poradenství prostřednictvím modernizace činnosti ÚP a podpory sociální podnikání</p>	<ul style="list-style-type: none"> Dostupné poradenství, dávková podpora a její destigmatizace, (poradenství dluhové, realitní). Podpora pracovního poradenství prostřednictvím modernizace činnosti ÚP a podpory sociálního podnikání. Zefektivnění výplaty dávkové podpory – příspěvku na bydlení a doplatku tak, aby zajistil včasnou a adekvátní podporu a pomoc. 	2024–2030	<p>Zodpovědná org.: MPSV</p> <p>Spolupracující org.: MMR, samospráva, NNO, zaměstnavatelé</p>	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů – výzev
4.1.3 Podporovat pracovní poradenství	<ul style="list-style-type: none"> Počet kontaktních a poradenských center 	TBA / TBA + 15 %	Podporovat pracovní poradenství prostřednictvím finančních nástrojů	<ul style="list-style-type: none"> Podpora vzniku kontaktních center v regionech dle potřeby (viz 2.4 a 4.1.2) 	2024–2030	<p>Zodpovědná org.: MPSV</p> <p>Spolupracující org.: NNO, zaměstnavatelé, samospráva</p>	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů.
4.1.4 Zefektivnit podporu a pomoc rodinám (Viz 4.2.1 Revize a návrh úprav v systému sociálních dávek)	<ul style="list-style-type: none"> Návrh úprav 	0 / 1	<p>Zjednodušení a digitalizace daňově dávkového systému a odstranění bodů zlomu</p> <p>Návrh právní úpravy ke zjednodušení dávkového systému a odstranění bodů zlomu</p>	<ul style="list-style-type: none"> Zpracování analýzy a předložení Vládě ČR k informaci Návrh právní úpravy ke zjednodušení dávkového systému a odstranění bodů zlomu 	2025	<p>Zodpovědná org.: MPSV</p> <p>Spolupracující org.: MF, ÚV, NNO</p>	V rámci vlastních zdrojů.
4.1.5 Zajistit koordinovaný přístup rodinám	<ul style="list-style-type: none"> Návrh úprav 	0 / 1	Vytvořit jasný rámec koordinace pomoci na ORP pro pomoc	<ul style="list-style-type: none"> Zahrnuje jak nastavení modelu koordinační role pracovníka pro řešení individuálních případů cílových skupin a zajištění 	2025	Zodpovědné org.: MPSV, ÚV, MMR, MV, MPSV,	V rámci vlastních zdrojů.

a dětem na úrovni ORP ve vztahu pomoci a podpory			rodinám, dětem, seniorům, pečujícím a dalším cílovým skupinám	adekvátní pomoci, tak vytvoření nového segmentu služeb ochrany dětí a podpory rodin, zahrnuje specializace služeb a úpravu jejich financování a řízení s cílem zefektivnit jejich dostupnost i vytvoření nástrojů pomoci k nabídce cílovým skupinám ze strany pracovníků na ORP.		samospráva, NNO, zaměstnavatelé		
Strategický cíl č. 4.2: Snižovat riziko sociálního vyloučení, zejména v důsledku předluženosti jednotlivců a domácností								
Indikátor pro strategický cíl				TBA	Výchozí hodnota indikátoru	TBA	Cílová hodnota indikátoru	TBA
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje (v Kč)	
4.2.1 Revidovat a navrhnout úpravy v systému sociálních dávek s cílem efektivně snižovat riziko sociálního vyloučení	<ul style="list-style-type: none"> Návrh úprav 	0 / 1	Porovnat veřejné výdaje (% HDP dle jednotlivých parametrů) ve vztahu k efektivnosti s ohledem na další měřitelné parametry – demografická udržitelnost, příjmy rodin atd. v návaznosti i na Strategický rámec ČR 2030	<ul style="list-style-type: none"> Zpracování analýzy a předložení Vládě ČR k informaci. Analýza zahrne následující: podpora dle typů (daně, dávky, služby) ve vztahu k efektivnosti ukazatelů, dávková podpora vzhledem k tzv. nezabavitelnému minimu, analyzování možnosti/potřeby dávkové podpory pečujících osob, zavedení nároku na ošetřovné pro OSVČ. Analýza bude využita k dalšímu koncepčnímu směřování oblasti sociálních dávek, které musí sloužit jako efektivní nástroj snižující riziko sociálního vyloučení v kontextu aktuálního vývoje a proměn ve společnosti. 	2025	Zodpovědné org.: MPSV, MF, ÚV, NNO	<ul style="list-style-type: none"> V rámci stávajících zdrojů 	
4.2.2 Podporovat finanční gramotnost a osvětu a	<ul style="list-style-type: none"> Počet projektů / alokace Změna povědomí 	TBA / TBA + 15 %	Podpora aktivit v oblasti zvyšování finanční gramotnosti prostřednictvím	<ul style="list-style-type: none"> Monitoring aktivit v této oblasti. Sledování kapacit. Opatření viz SC 1.1., 1.2. 	2024–2025	Zodpovědné org.: MŠMT, MPSV, MMR, NNO, samospráva,	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu	

dostupnost finančního a dluhového poradenství			dotačních nástrojů a jejich šíření skrze osvětové aktivity (ideálně se zapojením veřejných institucí – např. knihoven) Zajištění dostupnosti (kapacity a efektivita) finančních a dluhových poraden	<ul style="list-style-type: none"> • Průběžné vyhodnocení alokací dotačních titulů. • Monitoring nabídky pro školy a jejich využití. • Monitoring aktivit v online prostoru i v rámci neformálních „offline“ skupinách se zaměřením na témata rodinné politiky, podpory rodin, ohrožených dětí a seniorů. 		zástupci platformem CSR firem	a operačních programů – výzev	
Strategický cíl č. 4.3 Úpravou daňového zvýhodnění více zohlednit náklady na výchovu dětí a práci a náklady spojené s výchovou dětí a péčí v rámci důchodového systému								
Indikátor pro strategický cíl				TBA	Výchozí hodnota indikátoru	TBA	Cílová hodnota indikátoru	TBA
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí hodnota a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje	
4.3.1 Zvýšení daňového zvýhodnění na děti dle počtu dětí v rodině	<ul style="list-style-type: none"> • Předložení návrhu 	0 / 1	Zvýšení daňového zvýhodnění na děti zejména s ohledem na druhé, třetí a další děti	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšení daňového zvýhodnění na děti zejména s ohledem na druhé, třetí a další děti. 	2024–2025	Zodpovědné org.: MF, MPSV, ÚV, NNO	Předložení návrhu v rámci vlastních zdrojů. Samotné opatření, pokud by bylo schváleno, by generovalo náklady pro státní rozpočet.	
4.3.2 Daňové prázdniny pro rodiny s více	<ul style="list-style-type: none"> • Předložení návrhu 	0 / 1	Daňové prázdniny se zastropováním výše příjmů pro rodiny, které čerpají rodičovský	<ul style="list-style-type: none"> • Zavedení daňových prázdnin směrem k uvolnění prostředků pro rodiny s malými dětmi, např. do 3 let věku se zastropováním ve 	2024–2026	Zodpovědné org.: MF, MPSV, ÚV, NNO	Předložení návrhu v rámci vlastních zdrojů. Samotné opatření, pokud by	

děti nebo čerpající RP			příspěvek nebo mají tři a více dětí.	vztahu k příjmu v návaznosti na Programové prohlášení.			bylo schváleno, by generovalo vícenáklady pro státní rozpočet.
4.3.3 Zásluhová složka bude vycházet z odvodů do pojistného systému a počtu vychovaných dětí	<ul style="list-style-type: none"> Technické zajištění výchovného 	0 / 1	Zavedení výchovného od 1.1.2023	<ul style="list-style-type: none"> Procentní výměra starobního důchodu se zvyšuje o 500 Kč za každé vychované dítě, a to osobě (muži nebo ženě), která výchovu zajišťovala v největším rozsahu. Počet dětí, za které lze výchovné přiznat není omezen. 	Zavedení k 1. 1. 2023	Zodpovědné org.: MPSV, ČSSZ	V rámci vlastních zdrojů
4.3.4 Možnost asignace části pojistného rodičům nebo prarodičům	<ul style="list-style-type: none"> Předložení návrhu 	0 / 1	Zavedení možnosti platit 1 % svého důchodového pojištění rodičům nebo prarodičům	<ul style="list-style-type: none"> Finanční částka ve výši 1 p. b. z celkové výše vyměřovacího základu pro pojistné na důchodové pojištění bude přesměrována rodiči nebo prarodiči pojištěnce, který je poživatelem starobního důchodu, namísto odvodu do státního rozpočtu s možností fiktivního vyměřovacího základu u osob na MD/RD. 	Návrh právní úpravy 2024, zavedení 2025 Poznámka: příprava návrhu bude záviset na upraveném znění PPV	Zodpovědná org.: MPSV	Předložení návrhu v rámci vlastních zdrojů. Samotné opatření, pokud by bylo schváleno, by generovalo vícenáklady pro státní rozpočet.
4.3.5 Snížení rozdílů ve výši důchodů v rámci rodiny	<ul style="list-style-type: none"> Předložení návrhu 	0 / 1	Dobrovolný společný vyměřovací základ manželů	<ul style="list-style-type: none"> Zavedení dobrovolné redistribuce důchodového nároku mezi manžely nebo registrovanými partnery. 	Návrh právní úpravy 2024, zavedení 2025 Poznámka: příprava návrhu bude záviset na upraveném znění PPV	Zodpovědná org.: MPSV	Předložení návrhu v rámci vlastních zdrojů. Samotné opatření, pokud by bylo schváleno, by bylo v zásadě rozpočtově neutrální
4.3.6 Zvýšení ochrany v situaci ovdovění	<ul style="list-style-type: none"> Předložení návrhu 	0 / 1	Úprava parametrů vdovských a vdoveckých důchodů	<ul style="list-style-type: none"> Zvýšení vyplácených vdovských/vdoveckých důchodů, prodloužení tzv. bezpodmínečného nároku a zmírnění pravidel pro obnovu nároku po jeho zániku. 	Návrh právní úpravy 2024, zavedení 2025 Poznámka: příprava návrhu bude záviset na upraveném znění PPV	Zodpovědná org.: MPSV	Předložení návrhu v rámci vlastních zdrojů. Samotné opatření by generovalo vícenáklady pro státní rozpočet.

Hlavní cíl č. 5: Podpořit rodiny ve všech fázích života a ve specifických situacích.

Rodinami se specifickými potřebami jsou myšleny rodiny, které se vyskytují v konkrétní specifické životní situaci, ve které jsou vystaveny konkrétním specifickým potřebám, většinou také zvýšeným nákladům a zvýšeným časovým nárokům na plnění funkcí rodiny, případně potřebám konkrétních služeb nebo také sníženému příjmu. S ohledem na tyto jejich specifické potřeby je také potřeba upravit konkrétní nástroje rodinné politiky nebo jejich parametry. Častěji jsou ohroženy snížením životní úrovně v porovnání s jinými domácnostmi ve stejné příjmové kategorii (relativní chudoba) a v některých případech mohou i méně často zvládat materiálně zabezpečit své potřeby, případně potřebují další pomoc, a jsou tak ohroženy chudobou ve smyslu absolutní úrovně (vyjádřeno průměrným příjmem na člena (resp. spotřební jednotku) domácnosti. Rovněž v rámci prevence je jim třeba věnovat zvláštní pozornost. Jedná se zejména o rodiny sólo rodičů, rodiny se třemi a více dětmi rodiny pečující o závislé členy, náhradní rodiny, rodiny migrantů a uprchlíků a rodiny nejvíce ohrožené chudobou. **V následující kapitole jsou některé z těchto typů rodin popsány s ohledem na jejich specifické potřeby.**

PODPORA MLADÝCH RODIN

Z výše uvedeného je pro podporu založení rodiny klíčové zajistit dostupné bydlení, které je i předpokladem pro plánování počtu dětí. Mezi dalšími faktory se objevují podmínky pro sladění pracovního a rodinného života, neboť mladé páry chtějí zůstat aktivní i během rodičovství a rovněž potřebují stabilitu příjmů.²²⁵

Pro rodiny s dětmi je v současné době vícegenerační soužití spíše ojedinělé. Domácnosti tvořené více rodinami představovaly v době posledního sčítání v roce 2021 pouze 1,4 % všech hospodařících domácností. Naproti tomu 58 % hospodařících domácností bylo tvořeno jednou rodinou. Součástí hospodařících domácností tvořených jednou rodinou mohou být i další **jednotlivé osoby, pokud s rodinou společně hospodaří**. Může se jednat o příbuzného, zaopatřené dítě nebo nijak příbuzensky blízkou osobu. V roce 2011 byla příbuzenská vazba sledována, v roce 2021 již vztah této osoby k rodině není publikován. Podle posledního cenzu představovaly tzv. smíšené rodiny 6 % všech rodin se závislými dětmi. Častěji se to týkalo rodin sólo rodičů (10 %) než párů (5 %).

Zatímco se ve školách řadu let učíme a nabýváme vědomostí a dovedností, tak zásadní věc jako „jak být rodičem“ a „jak být partnerem“, se mnohdy dozvídáme až na základě vlastních pokusů a omylů. Ačkoliv se možnou podporou a rozvojem rodičovských kompetencí dnes zabývá celá řada odborníků, výchova k partnerství je v naší společnosti stále málo akcentovaným tématem. Realitou dneška je přitom fakt, že se významné procento rodin rozpadá. Mnoho rodičů zajišťuje potřeby svých dětí zejména po stránce materiální. Není proto od věci podívat se na partnerský vztah mezi rodiči jako na to „nejluxusnější zboží“, na komfort, který se rodič pokusí svým dětem dopřát, chce-li pro ně to nejlepší. Samozřejmě i v tomto případě platí, že luxus „něco stojí“ – i v případě vztahů.

Po příchodu nového člena rodiny na svět se zásadním způsobem mění vztahy v rodině. Dítě vyžaduje a odčerpává velkou dávku pozornosti rodičů. Vědomá péče o sebe i partnerský vztah je právě v tuto dobu velmi významná.

Sdílení pocitů, poskytování si vzájemné podpory, prostoru pro komunikaci a intimitu mezi partnery, ale i prostoru pro individuální odpočinek, to vše pomáhá budovat základy pro stabilitu a kvalitu vztahu, který je pro život rodiny nejdůležitějším nosným prvkem.

Je potřeba klást důraz i na aktivní otcovství. Podpora aktivního otcovství napomáhá v odstraňování celé řady stereotypů a bariér.

Sdílení péče o děti i domácnost umožňuje mužům realizovat se i mimo pracovní sféru a napomáhá k rozvíjení a upevňování vztahu k vlastním dětem a k hlubokému životnímu naplnění. Zároveň se díky sdílení zkušeností upevňují také vzájemné partnerské vztahy. Rovnoměrněji rozdělená péče o děti a domácnost vede ke snižování nerovného postavení žen na trhu práce, kde jsou ženy kvůli mateřství stále vnímány jako rizikovější pracovní síla, což se negativně projevuje v jejich zaměstnanosti i platovém ohodnocení.

Ačkoliv je rodičům legislativně umožněno, aby se na rodičovské dovolené střídali (nebo ji čerpali současně), případně aby na rodičovskou nastoupil otec, tato možnost je stále v ČR využívána jen zřídka. Aktivnějšímu zapojení otců do péče o děti brání celá řada překážek. Mezi ty nejčastější patří zejména: stereotypy, ekonomické faktory a nedostatečná náhrada ušlého příjmu maximální výší měsíčního čerpání rodičovského příspěvku, kdy žena vydělává méně peněz než muž. Za rozhodnutím o tom, kdo půjde na rodičovskou, je často racionální volba preferující vyšší příjem a ekonomické možnosti rodiny.

RODINY S PŘEDŠKOLNÍMI DĚTMI A DĚTMI MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Počet rodin s nejmladším dítětem starším 6 let byl dle Sčítání v roce 2021 vyčíslen na 768 598. **Rodiny, které mají pouze děti v předškolním věku, představují na celorepublikové úrovni přibližně 54 % všech rodin s dětmi.**²²⁶ Rodiny, kde v době sčítání vyrůstaly pouze děti starší 6 let, představují tři pětiny všech rodin se závislými dětmi. Je to tedy poměrně významný podíl, jakkoli je nadhodnocen samotným rozpětím věku dětí, tedy 6 až 25 let.²²⁷ Míra zaměstnanosti mužů v ekonomicky aktivním věku 15 až 64 let se s věkem dítěte významně nemění, ani počet dětí v rodině nemá na situaci mužů na trhu práce příliš velký vliv. Podle statistik Eurostatu vykazují čeští muži dokonce vyšší míry zaměstnanosti než všichni muži v Evropské unii. Také české ženy zaujímají v porovnání s těmi žijícími v Evropské unii specifické postavení. Je pro ně typická nízká zaměstnanost zejména v době, kdy je dítě mladší tří let, za níž stojí v ČR jak dlouhá rodičovská dovolená, tak preference převážné mateřské péče v tomto věku dítěte.²²⁸ **Už během docházky dítěte do základní školy a v dalších fázích rodinného a životního cyklu je však míra zaměstnanosti českých žen téměř srovnatelná s mírou zaměstnanosti mužů, a dokonce vyšší v porovnání se všemi ženami v jiných evropských zemích.**²²⁹

Mezi základními potřebami rodin s předškolními a mladšími školními dětmi se objevují opatření ke sladění pracovního a rodinného života, neboť rodiny stále naráží na omezené možnosti flexibilních forem práce a kapacit předškolních zařízení. Přičemž ale ženy-matky deklarují zájem vrátit se na trh práce v období 2 let věku dítěte, zde dle odhadů až 60 % žen má zájem o návrat, ale pouze třetina z nich se opravdu vrátí či zapojí na trh práce. V pozdějším věku dětí je pak klíčové zajistit následně nabídku odpoledního zajištění péče ve formě družin a volnočasových aktivit. Rodiny rovněž naráží na obtíže spojené s nemocností dětí. Omezené příjmy se pak promítají do finanční stability rodin spojené s růstem nákladů na děti ve škole a mimoškolních aktivitách. S tím jsou spojeny i vyšší náklady rodin na pokrytí volnočasových aktivit dětí, zvláště těch jednorázových (školy v přírodě, lyžařské výcviky, letní tábory atd.). Klíčová je i oblast poradenství a preventivních služeb, včetně řešení konfliktů v rodinách, neboť právě i soužití v tomto období bývají křehká a náchylná k rozpadu partnerských vztahů.

RODINY SÓLO RODIČŮ

Dle dat z roku 2021 je v ČR **302,4 tis. domácností neúplných rodin s dětmi**, kdy v **87 % z nich stojí v čele žena**, matka samoživitelka³⁵. Statistické údaje z roku 2021 ukazují, že v domácnostech sólo rodičů v ČR žije **okolo 438 tis. dětí**²³⁰.

Z hlediska územního členění byl při sčítání 2021 zaznamenán **nejvyšší podíl neúplných rodin s dětmi v Karlovarském a Ústeckém kraji (30 % rodin s dětmi)**. Hlavní město Praha je charakteristické nízkou intenzitou sňatečnosti a plodnosti a vyšším průměrným věkem při prvním sňatku a při narození dítěte. Úroveň rozvodovosti je však nižší. Karlovarský a Ústecký kraj jsou typické nízkým průměrným věkem při narození prvního dítěte, vysokým podílem dětí narozených mimo manželství, nízkou úrovní sňatečnosti s krátkou průměrnou délkou trvání manželství a vyšší rozvodovostí.

Samoživitelé jsou trvale **nejohroženější skupinou** z hlediska typu rodiny (pomineme-li domácnosti nezaměstnaných). V roce 2020 bylo **riziku chudoby vystaveno více než 30 % z nich**.²³¹ Nejdůležitějším zdrojem příjmů pro rodiny sólo rodičů jsou pracovní příjmy (63,8 %), následují sociální příjmy (15,4 %) a výživné (14,6 %), které pobírá přibližně 70 % samoživitelů.²³²

Řada sólo rodičů se potýká s problémem neplacení výživného. **Zanedbání povinné výživy je podle policejních statistik jedním z nejčastějších trestných činů v ČR**.²³³ Podle průzkumu neziskové organizace Klub svobodných matek téměř polovina matek samoživitelek nedostává pravidelně výživné a téměř třetina má měsíční příjmy menší než deset tisíc korun. **Výživné nepobírá 31 % matek**.³⁶ Od července 2021 mohou sólo rodiče, jimž druhý z rodičů neplatí stanovené výživné, a to i přes soudní vymáhání, žádat o náhradní výživné.³⁷

Horší příjmová úroveň samoživitelů se projevuje i v lacinějších formách z hlediska pořízení bytu, ale zato nákladnějších z pohledu měsíčních výdajů. **Sólo matky žijí totiž častěji v pronájmu (35,8 % v r. 2018) než matky žijící v partnerství (13 %)**.²³⁴ Na zaplacení nákladů na bydlení potřebují až čtvrtinu (27 %) svých čistých peněžních příjmů (rodiny s dvěma partnery s dětmi jen 13 %). Náklady na bydlení tak celkově pro samoživitele představují poměrně značnou finanční zátěž, což je zřejmé i z jejich subjektivního hodnocení: pro 40 % jsou velkou zátěží, pro 55 % určitou zátěží a pouze pro 6 % nejsou zátěží vůbec.²³⁵

³⁵ V čele neúplné rodiny stojí ve většině případů žena, neboť při rozchodu či rozvodu jsou děti svěřovány spíše matce než otci (Höhne, Palonciová, 2019). Porovnáme-li výsledky sčítání v roce 2001 a 2011, nedošlo v tomto směru k zásadním změnám, v roce 2001 bylo mezi samoživiteli 88 % matek, v roce 2011 pak 83 %. Neúplná rodina je v tomto dokumentu vymezena jako rodič samoživitel/samoživitelka žijící sám/sama bez partnera se svými nezaopatřenými dětmi (přičemž děti žijí s rodičem minimálně polovinu dnů v měsíci). Toto vymezení bylo použito během výzkumu Samoživitelé 2019, které realizoval VÚPSV ve spolupráci se STEM/MARK i během šetření „Sólo rodiče v době pandemie covid-19“. Neúplná rodina tedy není ekvivalentem nesezdané rodiny.

³⁶ Zkušenosti z praxe neziskových organizací, které pracují s rodiči, jimž není hrazeno výživné na dítě, ukazují, že důvodů pro neplacení výživného je celá řada: předluženost a celková špatná ekonomická a sociální situace, negativní vztah k bývalé manželce/ partnerce, nezájem o děti a rodinu, preference nově založené rodiny atp.

³⁷ Náhradní výživné je dávka, která má po přechodnou dobu finančně podpořit nezaopatřené děti v situaci, kdy má rodič z rozhodnutí soudu (na základě exekučního titulu) platit výživné, ale svou výživovací povinnost vůči dítěti (dětím) neplní. Tedy výživné neplatí vůbec, nebo ho platí v nižší částce. Náhradní výživné se stanoví jako rozdíl mezi částkou měsíčního výživného určeného v exekučním titulu a výživným, které povinná osoba (rodič-dlužník) skutečně v daném měsíci uhradila. Maximální výše náhradního výživného je 3 000 Kč měsíčně. Zdroj: Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném).

Samoživitele ohrožuje také energetická chudoba. Zvyšující se výdaje na energie spojené s energetickou krizí či jakékoliv jiné mimořádné výdaje spojené s bydlením mohou být zásadním zásahem do jejich rozpočtu.

Pokud žijí v rodinném domě, nemají prostředky na investice do zateplení domu či jiných rekonstrukcí, které by snížily energetickou náročnost budovy.

Pandemie covid-19 měla rozsáhlé dopady na sólo rodiny s dětmi. Dle šetření RILSA²³⁶ pandemie negativně ovlivnila pocit životní pohody a spokojenosti cca poloviny sólo rodičů. Dále došlo u třetiny sólo rodičů ke zhoršení jejich finanční situace.²³⁷ Rovněž třetina sólo rodičů obtížně slaďovala pracovní a rodinný život, avšak velmi záleželo na počtu dětí v rodině. V sólo rodinách s jedním dítětem tuto oblast vnímalo jako nejhorší pro zvládnutí 27 % rodičů, se třemi a více dětmi pak 49 %. Výzkum ukázal také poměrně alarmující výsledky, kdy každá pátá sólo rodina neměla žádné úspory a téměř podobný podíl rodin by s nimi vystačil pouze jeden měsíc. Finanční polštář na dva až šest měsíců měl přibližně každý třetí samoživitel, ještě delší dobu by úspory vydržely každému šestému sólo rodiči. Zbývající desetina však nedovedla či nechtěla na tuto otázku odpovědět.

RODINY VE STŘEDNÍ FÁZI ŽIVOTNÍHO CYKLU (SENDVIČOVÉ RODINY), RODINY S TEENAGERY, RODINY SE ZÁVISLÝMI ČLENY

Demografický vývoj v ČR v posledních letech mění sociálně věkovou strukturu populace. Podíl osob v seniorském věku (starším 65 let) mezi roky 2011 až 2021 vzrostl z 15,8 % na 20,4 % (ČSÚ).²³⁸ **Stárnutí populace s sebou přináší potřebu péče o závislé členy v rámci rodiny. Rodiny se tak musí vyrovnat se zátěží v péči o dospívající děti, kteří vyžadují zvýšené finanční i organizační zajištění, tak i o narůstající potřebu péče o seniory v rodině.** To může velmi citelně zasáhnout do stability rodiny a jejího dosud fungujícího systému. Příslušníci sendvičových rodin (sendvičové generace), **převážně ženy, se cítí být dlouhodobě vyčerpané, unavené, ve stresu, často hraničícím s vyhořením. Téměř všechny se také potýkají s nedostatkem času pro sebe, své koníčky, odpočinek, ale i pro společenský život. Trpí také strachem, že samy onemocní a nebudou schopny nadále pečovat.** Obavy vznikají i do budoucna, aby vyčerpání a únava neohrozily jednak vlastní péči o seniora, která je s přibývajícím věkem a problémy náročnější, ale také aby neohrozila samotný vztah se seniorem. Zvládat dlouhodobě takové zatížení je velmi náročné a obtížné. Vzniká tím vysoké riziko rozvoje nejrůznějších zdravotních potíží, psychických onemocnění, sociální izolace apod. Navíc se objevují problémy v rodinných a partnerských vztazích, mohou se prohloubit problémy v pracovním životě, případně obtíže při hledání nového zaměstnání po 50. roce života.³⁸ Rodiny s dětmi ve věku 6 až 25 let jsou oproti rodinám s mladšími dětmi častěji pouze s jedním dospělým rodičem (29 % proti 24 %). To je zejména důsledek vysoké rozvodovosti manželství a rozpadu nesezdaných párů. Pokud by byly zachovány míry rozvodovosti podle délky trvání manželství na úrovni roku 2021, pak by rozvodem skončilo 40 % manželství, a to v průměru po 14 letech. Nejvyšší intenzita rozvodovosti je zaznamenána u manželství trvajících 5 až 9 let.²³⁹ V těchto údajích se však mohlo promítnout covidové období, kdy soudy v určitých fázích nepracovaly tak intenzivně nebo bylo podání žádosti o rozvod manželů odloženo. Podle údajů z posledního předcovidového roku (2019) by se rozvádělo 45 % manželství, průměrná délka se významně nezměnila.²⁴⁰ V současné době lze

³⁸ S věkem dítěte zapojení žen na trh práce roste. Míra zaměstnanosti žen s nejmladším dítětem do 2 let věku je kolem 20 %, s dítětem ve věku 3–5 let je v současnosti více než 70 %, u žen s nejmladším dítětem ve věku 6–14 let překračuje 86 % a je srovnatelná s mírou zaměstnanosti bezdětných žen. Případná ekonomická neaktivita již není tak často spojena s péčí o děti, důvodem bývá hlavně nezaměstnanost, ještě v pozdějším věku dítěte se přidává pobírání (starobního či invalidního) důchodu. (VÚPSV, 2017)

sledovat, že zejména v důsledku vyššího věku rodičů v době narození dětí, se rodiny ve střední fázi rodinného cyklu dostávají ještě v době péče o nezletilé děti do fáze, kdy je třeba zajišťovat péči o méně soběstačné prarodiče.²⁴¹

Z šetření VÚPSV dále vidíme jistý obraz rodiny ve střední fázi v oblasti péče o rodinné členy. V 1 % rodin potřebuje z důvodu dlouhodobého onemocnění nebo zdravotního postižení intenzivní péči některé z dětí. Tuto péči mu v převážné většině případů poskytují rodiče (85 %). Vážné onemocnění nebo stáří některého z dospělých členů domácnosti vyžaduje intenzivní péči ve 2 % rodin. I v těchto případech je hlavním pečovatelem respondent nebo jeho partner (74 %). Relativně nejčastěji se pak setkáváme s potřebou intenzivní péče u nesoběstačných dospělých členů rodiny, konkrétně respondentových nebo partnerových rodičů žijících samostatně. Dlouhodobá péče o nemocného a nesoběstačného člena rodiny, ať už se jedná o dítě nebo dospělého, a to bez ohledu na to, zda sdílí s respondentem společnou domácnost či nikoli, je pro hlavního pečovatele zpravidla dosti zatěžující, a to jak fyzicky či psychicky, tak i časově. Z důvodu dlouhodobé péče o nesoběstačného člena rodiny je někdy nutné ukončit zaměstnání či podnikání nebo jej nějakým způsobem omezit.²⁴² Jak ukazují studie, také sami pečující se mohou potýkat se zdravotními problémy, které pramení z péče o seniory. Časté jsou problémy se zády vznikající fyzickou manipulací s nemohoucím. Pečující mohou trpět psychickými potížemi, které zapříčiňuje především stres a velké psychické vypětí. Tyto problémy se objevují především u těch, kteří dlouhodobě sami pečují o své blízké, aniž by měli možnost, aby je někdo v péči vystřídal a odlehčil jim. V takových případech hrozí riziko vyhoření. Vysoké je také riziko dlouhodobé únavy, vyčerpání, osamělosti nebo izolovanosti od okolního světa. Výzkumy upozorňují i na finanční obtíže a rizika. Ta se nejvíce týkají žen ve středním věku, které kvůli péči opustí své zaměstnání. Nejenže tak ztrácí současný zdroj příjmu, ale důsledky péče o člena rodiny se následně promítají i do výše jejich starobního důchodu.²⁴³

Péče a podpora nesoběstačného člena rodiny se může v průběhu času dynamicky proměňovat, ale i pokud má podobu „pouze“ psychické podpory, útěchy, sdílení, je velmi náročná a vyžaduje velkou investici času a sil. Má však také velkou hodnotu a cenu, přispívá k rozvoji vzájemných vztahů a mezigenerační solidarity. Velmi významná a potřebná je role „sendviče“ jako pojítka a tmelu rodiny. Jejím naplňování přináší velké bohatství vzájemných vztahů a soudržnost celé rodiny. K tomu je však třeba podpora a uznání jak ze strany členů vlastní rodiny, tak také společnosti.

Pro pečující rodiny se ukazuje jako zásadní podpora v oblasti sladění pracovního a rodinného života tak, aby rodina byla schopna zajistit péči v potřebném rozsahu, aniž by tato péče negativně zasahovala do potřeb přítomných dětí v rodině nebo ohrožovala finanční stabilitu rodiny.

Zde je nutné podporovat jak dostatečnou informovanost o možnostech pomoci, podpoře, nabídce služeb např. odlehčovacích, tak i takovou nabídku vytvářet ze strany státu a krajů.²⁴⁴ Je nutné si uvědomit, že péče v rodině je pro veřejné rozpočty mnohem levnější, zároveň pro členy rodiny zpravidla chtěnou formou zajištění péče. Důležité je však také, aby pečující nezůstali ve své roli opuštěni, mohl je někdo zastoupit a odlehčit jim. Rovněž potřebují, aby fungovaly sociální služby, byl dostatek odlehčovacích a terénních služeb s volnou kapacitou a zajištěn přístup k informacím. Pečující musí také vědět, jaká péče je vhodná a jak ji správně poskytovat. Výzvou a úkolem je i následný návrat pečujících na trh práce, neboť dlouhodobý výpadek může mít vliv na ztrátu kompetencí, sociálních vazeb, na čerpání sociálních dávek apod.

Vzhledem k současnému demografickému vývoji lze očekávat, že osob sendvičové generace bude přibývat. Přičemž se stále do značné míry jedná o neviditelnou skupinu, jejíž potřeby nejsou dostatečně

akcentovány a naplňovány. Její význam je přitom skutečně velký, a to nejen z hlediska pečujících. Jde také o roli stmelující, většinově zajišťující propojení rodiny a mezigenerační solidaritu.

Sendvičová generace zasluhuje velkou podporu a ocenění. Dnešní společnost musí řešit situaci, kdy stále více osob potřebuje zajištění péče, avšak potřebné kapacity, počet pečovatelů neroste tempem odpovídajícím poptávce a reálným potřebám. V tomto kontextu je nutné si uvědomit, že v rodinách nastávají situace, kdy není v silách, schopnostech a možnostech sendvičové generace poskytovat péči v domácím prostředí. Svou nezastupitelnou úlohu tak stále musí mít veřejné služby.

RODINY SE TŘEMI A VÍCE DĚTMI

Rodiny se třemi a více dětmi tvoří celkem 10 % rodin s dětmi, z toho 8 % se třemi a 2 % se čtyřmi a více dětmi.²⁴⁵ Rodin se třemi a více dětmi je tedy 116 200 a vyrůstá v nich zhruba cca 370 000 dětí.

Partneři jsou většinou manželé. Zaměstnanost matek tří a více dětí je nižší, než je tomu v rodinách s méně dětmi. Strategie návratu matek na pracovní trh po rodičovské dovolené se ve vícedětných rodinách neliší od rodin s méně dětmi, převládá návrat při dosažení tří let věku dítěte. **Nicméně oblast sladování je hodnocena jako obtížná vzhledem k nedostatku času.** Míra ekonomické aktivity žen se mírně snižuje s počtem dětí v úplných rodinách a výrazně v rodinách sólo rodičů.

Dle šetření RILSA až pětina rodin podle svých deklarací hospodaří se svými příjmy zcela bez obtíží, naopak desetina s nimi vychází velmi obtížně. Tři čtvrtiny dotázaných vícedětných rodin mohou zaplatit svým dětem vše, co potřebují. Jako nejvíce zatěžující se (obdobně jako v rodinách s nižším počtem dětí) ukazují výdaje za volnočasové aktivity dětí. Vztahové problémy v rodinách nejsou výrazné, nicméně nejobtížnější období nastává s dětmi ve věku od 7 do 15 let. Obecně lze uvést, že mezi hlavní problémy, se kterými se tyto rodiny potýkají, jsou **nedostatek finančních prostředků a nedostatek času na rodinu a ocenění přínosu pro společnost.** Z šetření RILSA se ukazuje, že vícedětné rodiny využívají jak podporu od státu, tak od rodiny jako takové. Od státu očekávají odpovědnost za péči o zdravotně postižené a seniory, tedy v těch oblastech, kde velká část pomoci spočívá v odborné péči nebo sociálních příjmech.

246

Vícedětné rodiny mají zásadní význam pro společenskou a ekonomickou budoucnost ČR. Vyrůstá v nich zhruba jedna třetina nové populace. Jsou tak klíčovým faktorem pro demografický vývoj, výchovu dětí, předávání hodnot a společenskou soudržnost.

Vzhledem k tomu, že část populace má pouze jedno dítě či žádné a současně ubývá žen v reprodukčním věku, lze prosté míry reprodukce dosáhnout pouze tehdy, pokud počty rodin se třemi a více dětmi budou výrazněji narůstat.

Na rozdíl od stereotypního obrazu vícedětných rodin s nižším vzděláním a ohrožením chudobou, se kterým se často setkáváme, lze nyní naprostou většinu vícedětných rodin zařadit do nejširší střední vrstvy, přičemž většina žen má ukončené vysokoškolské či středoškolské vzdělání. Lze se zároveň setkat i se stigmatizací, případně diskriminací vícedětných rodin například v případě omezování rodinného vstupného nebo také i v případě různých legislativních návrhů, které počítají s omezením různých podpor například pouze do tří dětí, nebo i v případě návrhů na testování příjmu rodiny pro poskytování podpory, které se nestanoví přepočtem na počet vyživovaných členů.

To by nyní mělo být ošetřeno schválením povinného provádění hodnocení dopadů na rodinu, které se od roku 2023 týká všech příslušných legislativních návrhů a strategických dokumentů. Ke zmíněné

stigmatizaci – i zde, podobně jako u jiných specifických skupin je potřeba vést společenskou diskusi vedoucí k jejímu odstranění.

Přední zaměstnavatelé vnímají skloubení profesního a rodinného života jako příležitost ke zvýšení konkurenceschopnosti. Proto nabízejí zaměstnancům benefity ve formě dětských skupin nebo firemních školek, flexibilních úvazků, práce z domova a dalších prorodinných opatření. Uvědomují si přitom význam lidského kapitálu pro svůj rozvoj a chovají se rovněž společensky zodpovědně. Pro značnou část zaměstnavatelů však zatím není rodičovství hodnotou a příležitostí získat kvalitní a loajální zaměstnance, ale spíše překážkou. Vláda podpořila motivaci zaměstnavatelů nabízet částečné úvazky slevou na sociálním pojistném pro zaměstnavatele s účinností od 1. 2. 2023

Ani příjem obou rodičů však neochrání před propadem v životní úrovni vůči domácnostem ve stejné příjmové kategorii. Vyšší počet dětí v rodině má totiž významný vliv na její hospodaření. Průměrné příjmy vícedětných rodin jsou sice v porovnání s příjmy ostatních domácností vyšší, v přepočtu na jednotlivé členy v důsledku jednoduché matematiky dosahují výrazně nižších částek.

Rodiny s více dětmi často nedosáhnou na hypotéku. Jsou pak zatíženy vysokými nájmy nebo splácením běžných spotřebitelských úvěrů. Důvodem je často alternativní financování vlastního bydlení, které považují za důležitou hodnotu a jedná se i o specifickou potřebu.

Obecně mezi bariéry omezující rozhodnutí mít dítě či více dětí patří ekonomická situace rodiny neboli schopnost uživit další dítě. Dalším problémem je nedostatečná finanční kompenzace práce a nákladů při výchově dětí ze strany společnosti. Bariérou může být i nenaplněná potřeba odpovídajícího bydlení, cenová nedostupnost nájmu i hypoték, nedostatek času, omezené podmínky v práci a v možnostech slučitelnosti rodiny a profese či chybějící služby. V neposlední řadě může k překážkám patřit i stigmatizace a nedostatečné společenské ocenění vícedětných rodin.

V rámci podpory rodin s více dětmi je nutná podpora sladování rodinných a pracovních rolí, podpora flexibilních forem práce, podpora dostupnosti bydlení a finanční stability rodin s více dětmi, podpora veřejných a dostupných (místně i finančně) služeb péče o děti, zajištění možnosti slev na všechny děti např. v rámci jízdného nebo rodinného vstupného na kulturní a volnočasové akce. Podstatné je i umožnit více času pro rodinu (zejména částečné a flexibilní úvazky, homeworking, finanční kompenzace v podobě daňových slev).

RODINY S DOSPĚLÝMI DĚTMI A SENIORSKÉ RODINY

V českém prostředí je stále častým jevem, že zaměření seniorské politiky je často pojímáno jako politika „pro seniory“ a ne „se seniory“. O seniory a seniorky se snažíme pečovat a zajišťovat pro ně služby, ale již méně jsou podporovány a akcentovány kroky zahrnující jejich vlastní zapojení a pracující s jejich přínosem. To je rozdíl oproti zahraničním zkušenostem, které počítají se zapojením seniorů do společenského života.

V českých rodinách funguje zatím stále velmi silná mezigenerační solidarita a panuje přesvědčení, že by se rodinní příslušníci měli napříč generacemi vzájemně podporovat.²⁴⁷

Podpora mezigeneračních vztahů a komunitního života je důležitá pro posilování vzájemného respektu a vnímání odlišných potřeb členů rodiny s cílem zlepšit kvalitu života rodin na místní úrovni.

Podporu mezigeneračních vztahů a komunitního života lze podpořit celou škálou aktivit od poradenství a vzdělávání členů rodiny, přes osvětové aktivity až po podporu vzniku a rozvoje komunitních (mateřských, rodinných) center. Ta posilují komunitní a mezigenerační vztahy prostřednictvím různých aktivit zaměřených na celé rodiny. Při uvažování o seniorech či mezigeneračním soužití je nutné vzít v potaz, že „senior“ obsahuje širokou škálu osob i v rámci generací, přičemž rozhodující je tzv. mentální nikoli biologický věk. Často se pod pojmem senior myslí senior nej/starší generace. To je zavádějící při volbě opatření, neboť senioři vykazují stejné znaky jako zbytek populace: tzv. šedé rozvody, slučitelnost životních rolí, problémy s dětmi atd.

V oblasti rodin seniorů nebo samostatně žijících seniorů a senierek je nutné zmínit, že vyjma otázky finančního zajištění, které je stíženo ukončením placeného zaměstnání a pobíráním důchodu, který většinou nepokrývá dřívější životní standard, je zde zásadním faktorem zasahujícím do **kvality života i sociální izolace a osamělosti seniorů a senierek.**

Aktivní stárnutí může být prevencí nejen sociální izolace, ale také zhoršujícího se zdravotního stavu.

V případě starších osob žijících ve venkovském prostředí může být v neposlední řadě bariérou také snižování dostupnosti služeb v těchto oblastech. Jedná se především o poštu, lékárnu, obchod s potravinami, ordinace praktických lékařů a stomatologů apod. Kromě problémů nabídky služeb je v tomto ohledu důležitým tématem i prostorová mobilita seniorů (vlastnictví automobilu, řidičské oprávnění a připravenost řídit, ale též rozvinutost veřejné dopravy a komunitní podpora mobility).

K sociální izolaci přispívá proměna struktury rodiny – snižuje se průměrná velikost domácností (v roce 1961 tvořily jednu domácnost v průměru 3,00 osoby, v roce 2021 jen 2,15 osoby), narůstá počet domácností jednotlivců. Při porovnání výsledků sčítání v roce 2011 a 2021 se naopak snížil počet neúplných rodin, a to zejména díky poklesu rodin bez závislých dětí, počet samoživitelů s nezaopatřenými dětmi se mírně zvýšil. Důvodem osamění může být také ovdovění, které se ve větší míře týká žen, neboť se dožívají vyššího věku než muži.²⁴⁸ Zde lze využít i data o trávení volného času seniorů, kdy sledování televize odpovídá přibližně 40 % trávení volného času u seniorů nad 65 let, zatímco trávení času s rodinou a přáteli tvoří asi 10 % celkového objemu volného času. Výzkumy přitom ukazují, že kvalitu života a spokojenost senierek a seniorů zvyšují aktivity spojené s participací na životě komunity, vnímané jako smysluplné. Senioři však při participaci ve společnosti mnohdy naráží na ageismus a diskriminaci.²⁴⁹

V dané oblasti je nutné zaměřit se na podporu stability rodin, mezigeneračních vztahů, ale právě i na podporu komunitního života, kdy lze využít i dobrovolnictví. Je nutné podporovat aktivní zapojení seniorů do společnosti a jejich participaci na společenském, ekonomickém, kulturním, duchovním i občanském dění. V současnosti se aktivity seniorů formují skrze seniorská hnutí, kluby seniorů či řadu zájmových organizací a občanských sdružení. Senioři se seberealizují i v rámci své rodiny či formou sousedské výpomoci. Zejména v případě opuštěných seniorů a senierek, jež nejsou v kontaktu se svou rodinou, je zcela zásadní komunita. Senioři však nemají napříč republikou stejné podmínky. V oblastech, kde přetrvává generační kontinuita je situace daleko snazší. V oblastech, které byly např. uměle

vysídleny a následně zabydleny, kde probíhala migrace osob a dodnes žijí rodiny bez kulturní tradice, je potřeba nejprve vytvořit podmínky k participaci. V těchto oblastech jsou senioři více izolováni.

Z výše uvedených důvodů je nezbytné podporovat programy preventivní a primární péče, které mají v oblasti seniorské politiky stejný význam jako oblast sociálních služeb a následné péče.

REKONSTITUOVANÉ RODINY

Ve dvou pětinach domácností rekonstituovaných rodin žijí dvě děti, častější je případ, kdy je jedno z předchozího vztahu některého z partnerů a jedno společné. Dvě třetiny rodin tak mají celkem dvě nebo více dětí. Partneři tvořící rekonstituovanou rodinu³⁹ jsou většinou nesezdaní. V oblasti stability rodiny se vyskytují obdobné problémy jako u jiných typů rodin, vyjma komplexnější a náročnější sítě vztahů mezi jejími členy. V oblasti finančního zajištění hodnotí tyto rodiny svou situaci poměrně příznivě, podobně jako v jiných rodinách i u nich platí, že s vyšším počtem dětí v rodině potíže vyjít s příjmem narůstají, což souvisí s jejich častějším pobíráním sociálních dávek, ale i s pocíťovanou větší zátěží při úhradě potřeb dětí (zejména oblast volnočasových aktivit). Polovina rodin má nárok na výživné, třetině z nich je však hrazeno nepravidelně, v nižších částkách, či je nedostává vůbec.²⁵⁰

Obdobně jako u jiných typů rodin je v oblasti sladění práce a rodiny vnímán negativně nedostatek času na aktivity s dětmi a osobní život. V péči o děti je kladen důraz na autonomii rodiny, od státu je očekávána nejen finanční podpora, ale i pomoc nefinanční, jež je relativně méně dostupná.

Rodiny by tak uvítaly dostupnost podpůrných služeb pro dospělé (psychoterapie a poradenství, mediátor) i děti (psycholog) a osvětu laické i odborné veřejnosti.

HOMOPARENTÁLNÍ RODINY

Partnerství dvou osob stejného pohlaví jsou početně velmi málo zastoupena, v roce 2021 představovala registrovaná i faktická partnerství pouze 0,4 % všech úplných rodin (absolutně 7 737). Tato partnerství jsou nejčastěji bezdětná (89 %), pokud s nimi v domácnosti žije závislé dítě, je ve většině případů pouze jedno (65 % z těch, která mají nezaopatřené děti). Dle Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2021 žilo v těchto rodinách v uvedeném roce 1254 dětí. Odlišná právní regulace pro tyto rodiny představuje **v některých oblastech nerovné postavení oproti rodinám v manželství**. Například v některých případech jednání s úřady nebo v nastavení některých sociálních dávek. Stávající právní úprava totiž znamená pro registrovaná partnerství s dětmi komplikace v životě, a to především v obtížných životních situacích, jako je rozpad partnerství nebo úmrtí jednoho z rodičů. **Zároveň je však nutné říci, že rozdíly mezi právy a povinnostmi pramení z rozhodnutí zákonodárce stanovit obecně pro různé typy soužití odlišný souhrn práv a povinností a jejich případnou změnu je nezbytné posuzovat odpovědně a ze všech souvisejících hledisek. Konkrétní legislativní změny jsou však oprávněné a potřebné.**

K tomuto citlivě srovnávajícímu (i v důvodných případech rozlišujícímu) přístupu nyní vybízí i od 1.4.2023 schválené povinné provádění hodnocení dopadů na rodinu, které se má týkat všech příslušných legislativních návrhů a strategických dokumentů. Zároveň je potřeba zmínit, že některé homoparentální

³⁹ Za rekonstituovanou rodinu je obecně považována taková domácnost, kde je alespoň jeden ze sezdaných či nesezdaných partnerů nevlastním rodičem alespoň jednoho dítěte (např. Bumpass et al., 1995). Tyto rodiny jsou také označovány jako složené, patchworkové, komponované, sešíváné, znovusložené, rodiny s nevlastním rodičem, rodiny s třetím rodičem apod. Demografická statistika zatím o existenci rekonstituovaných rodin vypovídá pouze nepřímo, jediným zdrojem informací o nich je výběrové šetření. Podle výběrového šetření je nevlastním rodičem v těchto rodinách většinou muž. Více zde [vz_461.pdf \(vupsv.cz\)](#)

rodiny jsou v reálné praxi vystaveny stigmatizaci, podobně jako je tomu často i u jiných rodin ve specifických situacích. S tím jsou spojena i některá sociální rizika. **Je potřeba vést zásadní společenskou diskusi k odstranění stigmatizace těchto rodin.**

Zde je potřeba zmínit, že vláda se v programovém prohlášení zavázala, že podpoří úpravy právních podmínek pro registrované partnery, např. v občanském zákoníku, a probíhá diskuse nad konkrétními návrhy komplexních změn právní úpravy pro tyto páry.

Tato strategie si klade za cíl ocenění a podporu těchto rodin v plnění jejich funkcí rodiny jak v primární roli v podobě vzájemné partnerské pomoci a sdílení příjmů (sociálně-ekonomická, regenerační a podpůrná emocionálně-stabilizační funkce), tak v náhradní roli (výchova dětí, které v těchto rodinách žijí). Zde lze zmínit například narovnání v oblasti nároku na vdovské důchody, na ošetřovné nebo rodičovský příspěvek podobně jako již nyní (zcela v souladu s touto logikou) mohou registrovaní partneři čerpat daňovou slevu na manžela (manželku) nebo daňové zvýhodnění na společně vychovávané dítě.

RODINY A DĚTI PŘÍSTĚHOVALCŮ

Ve školním roce 2020/21 se v českých MŠ vzdělávalo celkem 11 864 dětí-cizinců, nejčastěji z Ukrajiny (2 932 dětí), Vietnamu (2 781 dětí) a Slovenska (2 040 dětí). V rámci ZŠ se v daném školním roce vzdělávalo celkem 28 380 dětí-cizinců, opět nejčastěji z Ukrajiny (8 408 dětí), Slovenska (5 569 dětí) a Vietnamu (5 497 dětí). V rámci SŠ se v daném školním roce vzdělávalo celkem 9 751 dětí-cizinců, z toho opět nejčastěji z Ukrajiny (2 995 dětí), Slovenska (1 877 dětí) a Vietnamu (1 742 dětí). Ve školním roce 2020/21 se tak v českém vzdělávacím systému vzdělávalo téměř 50 tis. dětí cizinců.²⁵¹ Nejpočetnější skupinou cizinců byla ukrajinská diaspora, která tvořila téměř 30 % dětí ze všech cizinců v rámci českého vzdělávacího systému od mateřské po střední školu.²⁵²

Podle výkaznictví speciálních vzdělávacích potřeb ZŠ z důvodu odlišného kulturního prostředí a jiných životních podmínek (SVP KŽV) bylo ve školním roce 2018/2019 uvedeno v části „speciální vzdělávací potřeby vyplývají zejména z odlišného kulturního prostředí v rodině žáka, malé znalosti kultury české společnosti, omezené znalosti vyučovacího jazyka vč. užívání jiného než vyučovacího jazyka v rodině žáka“ celkem 3 459 dětí, přičemž do kategorie „žáků, jejichž speciální vzdělávací potřeby vyplývají z kombinace více faktorů“ (např. příslušníci etnických menšin, pokud se v rodině nehovoří vyučovacím jazykem, platí odlišná kulturní pravidla a rodina je sociálně vyloučená) v tomtéž školním roce spadalo 2 357 žáků.

Rodiny a děti z přistěhovaleckého prostředí narážejí na jazykové bariéry, potřebují podporu při rozvoji jazykových dovedností, často i pomoc s integrací v novém prostředí, překonání deprivací z prožitého.

V případě rodin „na útěku“ je klíčová i materiální pomoc, např. pro školní výuku dětí, zajištění bydlení, zprostředkování bezplatných volnočasových aktivit a další podporu. Rodiny z přistěhovaleckého prostředí rovněž nezřídka čelí riziku sociálního vyloučení, mají nestabilní pozici na trhu práce, a narážejí tak na dostupnost adekvátního bydlení.

RODINY A DĚTI Z UKRAJINY

V této části je nutné zmínit, že vzhledem k válečné situaci na Ukrajině přichází do ČR množství ukrajinských uprchlíků. Již ve školním roce 2020/21 tvořila ukrajinská diaspora téměř 30 % dětí ze všech cizinců v rámci českého vzdělávacího systému od mateřské po střední školu.⁴⁰

K začátku července 2022 ČR přijala 390 tisíc osob. Dle šetření MPSV⁴¹ je mezi příchozími 44 % žen a 36 % dětí a mladistvých do 18 let. Nejčastějším typem domácnosti je matka s jedním dítětem. Druhá nejobvyklejší je domácnost samostatně žijícího dospělého a třetí potom ženy se dvěma dětmi. Výrazný podíl domácností má velmi malé děti, 43 % domácností je s dětmi do 5 let věku. Ukrajinci, kteří přišli do ČR, jsou obecně mladí. Kromě vysokého počtu dětí je téměř 1/3 dospělých do 30 let a dalších 46 % je do 45 let. Pouhá 4 % příchozích je ve věku nad 65 let.²⁵³

Mezi uprchlíky dále existují skupiny, které oproti majoritní skupině uprchlíků mohou čelit zvýšenému riziku. Jedná se zejména o děti uprchlíků z romských komunit a děti uprchlíků se zdravotním handicapem.

Děti uprchlíků z romských komunit mohou čelit zvýšenému riziku kvůli stigmatizaci a diskriminaci. Romští uprchlíci se potýkají s traumatem způsobeným válečnými zážitky (28 % z nich přišlo do ČR z důvodu průběhu války v místě bydliště, 72 % ze strachu z rozšíření války do místa bydliště). Uprchlíci se setkávají v ČR i s netolerancí a diskriminací. Ve 30 % jde o netoleranci ze strany běžného obyvatelstva, ale také ze strany českých úřadů (14 %) a ostatních ukrajinských uprchlíků (9 %). Přibližně polovina romských uprchlíků by se ráda vrátila na Ukrajinu. V rámci bydlení v ČR nemá 15 % romských uprchlíků přístup k teplé vodě, 40 % nemá přístup ani ke společné kuchyni. 70 % oslovených domácností však hodnotí své bydlení jako zcela či spíše vyhovující, pouze 5 % jako zcela nevyhovující. V porovnání se vzorkem všech ukrajinských dětí-uprchlíků je vyšší neúčast romských žáků ve vzdělávání (především na úrovni základního vzdělávání). 78 % romských uprchlíků se neúčastní žádné formy ZŠ vzdělávání, oproti 13 % v obecné populaci ukrajinských dětí-uprchlíků. Děti romských uprchlíků se také méně účastní dalších forem vzdělávání (90 % se neúčastní předškolního vzdělávání, 56 % se neúčastní SŠ vzdělávání). Děti uprchlíků se zdravotním handicapem mohou čelit ztíženému přístupu k potřebným zdravotním a sociálním službám i ztíženému získání statusu, který by jim umožnil získat nárok na dávky a služby. Děti uprchlíků se zdravotním postižením jsou rovněž vystaveny zvýšenému riziku stát se oběťmi fyzického a psychického násilí.

⁴⁰ Co se týče národnostních menšin, v posledním sčítání se až 83,8 % osob přihlásilo k národnosti české, 5 % k národnosti moravské a 0,2 % k slezské. 92, 1 % obyvatel identifikuje češtinu jako svůj mateřský jazyk. Romský jazyk uvedlo přes 4 tis. obyvatel. K roku 2021 tvořili 4,7 % obyvatelstva cizinci, nejčastěji z Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu. Počet cizinců se v meziročním srovnání výrazně zvýšil, a to o skoro 200 tis. z původních cca 60 tis. v roce 2001. Nejvyšší zastoupení cizinců je v Praze (13,9 % z celkového počtu obyvatel), nejméně cizinců je v kraji Olomouckém a Zlínském (1,7 %). (ČSÚ, 2022)

⁴¹ V dotazníkovém šetření bylo osloveno emailem 65 145 uprchlíků, kteří žádali o humanitární dávku, s prosbou o vyplnění online dotazníku o nich samotných a ostatních členech jejich domácnosti. V průběhu června takto MPSV sesbíralo údaje o 50 236 uprchlících, z toho bylo 29 012 dospělých a 21 224 dětí. Návratnost byla na úrovni 27,4 %. Vedle dat z průzkumu MPSV byla pro potřeby šetření využita data z Úřadu práce o žadatelích o humanitární dávku, kterých bylo k 8. 7. 2022 celkem 310 tisíc, data MPSV o zaměstnanosti zahraničních pracovníků, data z Cizineckého informačního systému, Frontexu a dalších, veřejně dostupná data.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ U HLAVNÍHO CÍLE V.

HLAVNÍ CÍL Č. 5: PODPOŘIT RODINY VE VŠECH FÁZÍCH ŽIVOTA A VE SPECIFICKÝCH SITUACÍCH								
<p><u>Hlavní identifikované problémy</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Nízká dostupnost veřejných služeb pro široké spektrum rodin Stigmatizace a znevýhodnění některých typů rodin ve specifických situacích Nízké povědomí o potřebách a životních situacích specifických typů rodin a dopadech životních podmínek Nedostatečné zohlednění nákladů rodin na péči o děti, závislé členy a ušlé příležitosti na trhu práce Nedostatek služeb pro podporu pečujících samotných Nedostatečná podpora aktivit směrem k zdravému a aktivnímu stárnutí s cílem zachování samostatnosti 				<p>Strategický cíl č. 5.1: Zlepšit informovanost o potřebách rodin se specifickými potřebami a adekvátně na tyto potřeby reagovat</p> <p>Strategický cíl č. 5.2: Podporovat rodiny s více dětmi v oblasti daní, služeb a dalších opatření</p> <p>Strategický cíl č. 5.3: Podporovat rodiny sólo rodičů v oblasti daní, služeb a dalších opatření</p> <p>Strategický cíl č. 5.4: Podporovat rodiny pečující o děti s hendikepem</p> <p>Strategický cíl č. 5.5: Reagovat na identifikované problémy u rozcházejících se partnerů/rodičů prostřednictvím rozvoje ověřených modelů práce k snížení konfliktů a harmonizaci po-rozpadových vztahů v rodině</p> <p>Strategický cíl č. 5.6: Vytvářet podmínky pro zdravé a aktivní stárnutí a zvyšovat kvalitu v dlouhodobé péči nejen v rodině</p>				
Strategický cíl č. 5.1: Zlepšit informovanost o potřebách rodin se specifickými potřebami a adekvátně na tyto potřeby reagovat								
Indikátor pro strategický cíl				Míra povědomí	Výchozí hodnota indikátoru	TBA	Cílová hodnota indikátoru	TBA
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí hodnota a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje (v Kč)	
5.1.1 Pravidelně mapovat potřeby rodin se	<ul style="list-style-type: none"> Viz strategický cíl 1.2 a 1.3. 							

specifickými potřebami							
5.1.2. Poskytnutí informací pro specifické životní situace rodin v dostupné a návodné podobě	<ul style="list-style-type: none"> Viz strategický cíl 1.2. a 1.3. 						
5.1.3 Osvěta v oblasti rozmanitosti rodin, odstranění nerovností mezi různými typy rodinných soužití, informace o opatřeních na podporu rodin dle specifických potřeb	<ul style="list-style-type: none"> Zvýšení míry povědomí 	0 / 1	Osvěta v oblasti rozmanitosti rodin na školách a opatřeních na jejich podporu	<ul style="list-style-type: none"> Vytvoření komunikačního rámce pro NNO a jiné subjekty/ Realizace kampaně směrem k rodinám, studentům. (viz 1.2.1) 	2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: MŠMT, NNO	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů
	<ul style="list-style-type: none"> Realizace analýzy 	0 / 1	Analýza potřeb a návrh s doporučeními úprav s cílem zrovnoprávnění dětí vyrůstajících v různých formách rodin, zejména v přístupu ke společným rodičovským právům, k dávkám a volnu, ke službám.	<ul style="list-style-type: none"> Realizace analýzy ve spolupráci s RILSA či jinou příslušnou organizací s cílem zmapovat potřeby a omezení některých rodin/děti k přístupu k opatřením v sociálním systému, právní ochraně. Návazné vyhodnocení a zpracování doporučení. 	2024–2025	Zodpovědné org.: MPSV, NNO	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů.

5.1.4 Podpora pečujících rodičů dětí se specifickými potřebami	<ul style="list-style-type: none"> Počet programů Míra dostupnosti služeb 	TBA / TBA + 30 %	Viz SC 2.1.2. Zvýšit včasný záchyt problémů rodin a dětí a podpořit první pomoc a zprostředkování odborné pomoci	<ul style="list-style-type: none"> Monitoring poskytnuté podpory rodinám s dětmi se specifickými potřebami v centrech v dotačním titulu Rodina / soc. službách pro rodiny. 	2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: samospráva, NNO	V rámci vlastních zdrojů
	<ul style="list-style-type: none"> Počet programů Míra dostupnosti služeb 	0 / 1	Rozvíjet koncept propojeného systému center pro rodiny nabízející jak podporu rodičů, jejich kompetencí, tak podporu dítěte a jeho rozvoj, v kombinaci s péčí o děti, vzděláváním, hlídáním dětí, volnočasovými aktivitami integrací znevýhodněných osob, půjčovnou potřeb pro rodiny apod.	<ul style="list-style-type: none"> Rozvíjet koncept propojeného systému center pro rodiny nabízející jak podporu rodičů, jejich kompetencí, tak podporu dítěte a jeho rozvoj, v kombinaci s péčí o děti, vzděláváním, hlídáním dětí, volnočasovými aktivitami integrací znevýhodněných osob, půjčovnou potřeb pro rodiny apod. 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, MŠMT, ÚV Spolupracující org.: samospráva, NNO, veřejné knihovny	V rámci vlastních zdrojů
	<ul style="list-style-type: none"> Počet programů / 	TBA / TBA + 30 %	Zvýšit počet služeb na podporu rodičů	<ul style="list-style-type: none"> Monitoring poskytnuté podpory rodinám s dětmi se 	2024–2030	Zodpovědné org.: MPSV, samospráva, NNO	V rámci vlastních a plánovaných

	<p>Výše alokace</p> <ul style="list-style-type: none"> Míra dostupnosti služeb 		pečujících o děti se specifickými potřebami – k podpoře jejich zdraví a zapojení na trh práce	specifickými potřebami v centrech v dotačním titulu Rodina / soc. službách pro rodiny.			zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů	
	<ul style="list-style-type: none"> Počet programů / Výše alokace Míra dostupnosti služeb 	TBA / TBA + 30 %	Podpora navýšení počtu služeb na podporu dětí se specifickými potřebami	<ul style="list-style-type: none"> Monitoring poskytnuté podpory rodinám s dětmi se specifickými potřebami v centrech v dotačním titulu Rodina / soc. službách pro rodiny. 	2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV, samospráva, NNO	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů	
Strategický cíl č. 5.2: Podporovat rodiny s více dětmi v oblasti daní, služeb a dalších opatření								
Indikátor pro strategický cíl				TBA	Výchozí hodnota indikátoru	TBA	Cílová hodnota indikátoru	TBA
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí hodnota a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje (v Kč)	
5.2.1. Zohlednění vícedětných rodin v rámci specifické úpravy v oblasti daní, dávek, služeb či jiných benefitů	<p>Viz opatření u strategických cílů:</p> <ul style="list-style-type: none"> Strategický cíl č. 3.1: Podporovat kvalitní a dostupné předškolní vzdělávání a péči o děti Strategický cíl č. 3.2: Podporovat sladování pracovního a rodinného života skrze opatření v oblasti pracovně-právní legislativy a dávkové podpory Strategický cíl č. 3.3: Podporovat rovné podmínky pro zapojování mužů a žen do péče Strategický cíl č. 4.1: Podporovat dostupnost bydlení pro rodiny a zajistit koordinovanou a efektivní podporu rodin před propadem do chudoby a při následné pomoci z ní. Strategický cíl č. 4.2: Snižovat riziko sociálního vyloučení, zejména v důsledku předluženosti jednotlivců a domácností Strategický cíl č. 4.3: Úpravou daňového zvýhodnění více zohlednit náklady na výchovu dětí a práci a náklady spojené s výchovou dětí a péčí v rámci důchodového systému 							

5.2.2. Možnosti slev na všechny děti v rámci jízdného nebo rodinného vstupného na kulturní a volnočasové akce	<ul style="list-style-type: none"> Viz specifický cíl č. 2.3.1 Podpora rodin s dětmi prostřednictvím národní karty „Rodina“ 						
5.2.3. Podpořit rodiny s více dětmi ve strategických dokumentech	<ul style="list-style-type: none"> Akční plán 	0 / 1	Zpracovat Akční plán podpory vícedětných rodin	<ul style="list-style-type: none"> Zpracování akčního plánu s opatřeními specificky pro vícedětné rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> 2024–2030 	Zodpovědné org.: MPSV, MŠMT, MMR, NNO, samospráva	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů
5.2.4 Podpořit rodiny s více dětmi v rámci přizpůsobení aut a sedaček pro děti	<ul style="list-style-type: none"> Přehled opatření 	0 / 1	Zpracovat návrh podpor pro přizpůsobení aut, vybavení, autosedaček ve vztahu k vícedětným rodinám	<ul style="list-style-type: none"> Zpracovat návrh podpor pro přizpůsobení aut, vybavení, autosedaček ve vztahu k vícedětným rodinám 	<ul style="list-style-type: none"> 2024–2025 	Zodpovědné org.: MPO, poskytovatelé a výrobci	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů
Strategický cíl č. 5.3: Podporovat rodiny sólo rodičů v oblasti daní, služeb a dalších opatření							
Indikátor pro strategický cíl	TBA		Výchozí hodnota indikátoru	TBA		Cílová hodnota indikátoru	TBA
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí hodnota a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje (v Kč)

5.4.1. Zohlednění rodin sólo rodičů v rámci specifické úpravy v oblasti dávek, daní a služeb či jiných benefitů	<p>Viz opatření u strategických cílů:</p> <p>Strategický cíl č. 3.1: Podporovat kvalitní a dostupné předškolní vzdělávání a péči o děti Strategický cíl č. 3.2: Podporovat sladování pracovního a rodinného života skrze opatření v oblasti pracovně-právní legislativy a dávkové podpory Strategický cíl č. 3.3: Podporovat rovné podmínky pro zapojování mužů a žen do péče Strategický cíl č. 4.1: Podporovat dostupnost bydlení pro rodiny a zajistit koordinovanou a efektivní podporu rodin před propadem do chudoby a při následné pomoci z ní. Strategický cíl č. 4.2: Snižovat riziko sociálního vyloučení, zejména v důsledku předluženosti jednotlivců a domácností</p>						
5.4.2 Zefektivnění placení výživného s cílem podpořit podpory dětí po rozchodu partnerů	<ul style="list-style-type: none"> Návrh kon- cepčního řešení 	0 / 1	Návrh na zefektivnění placení výživného s cílem snížení výskytu neplacení výživného druhým rodičem a tím zajištění větší podpory finanční stability dětí	<ul style="list-style-type: none"> Na základě současných poznatků o neplacení výživného vyhodnotit možná doporučení pro nastavení systému, práci s rodinou/partnery po rozchodu s cílem posílit placení výživného druhým rodičem a zajistit podporu finanční stability dětí 	2024–2025	Zodpovědná org.: MPSV,	V rámci stávajících zdrojů
Strategický cíl č. 5.4: Podporovat rodiny pečující o děti s hendikepem							
Indikátor pro strategický cíl	TBA		Výchozí hodnota indikátoru	TBA		Cílová hodnota indikátoru	TBA
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí hodnota a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje (v Kč)
5.4.1 Podpora služeb pro rodiny s dětmi s hendikepy	<ul style="list-style-type: none"> Počet dní, které musí klient čekat na službu 	TBA / TBA – 50 %	Prostřednictvím nastavení jasných pravidel financování podpořit přístup rodin k rané péči	<ul style="list-style-type: none"> Prostřednictvím nastavení jasných pravidel financování podpořit přístup rodin k rané péči. 	2024–2025	Zodpovědné org.: MPSV, NNO, samospráva	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů
5.4.2 Podpora informací pro rodiny pečující o závislé dítě	Viz cíl 1.2. (realizace skrze opatření č. 1.2.2 a 1.2.5)						

5.4.3 Nastavení spolupráce s klientskými organizacemi	<ul style="list-style-type: none"> Počet setkání s organizacemi, počet společně vytvořených materiálů / realizovaných projektů 	TBA / TBA – 30 %	Systematicky nastavit pravidla pro spolupráci s klientskými organizacemi	<ul style="list-style-type: none"> Systematicky nastavit pravidla pro spolupráci s klientskými organizacemi. 	2024–2025	Zodpovědné org.: MPSV, NNO, samospráva	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů	
5.4.4 Nastavení systému zjišťování specifických potřeb rodin	<ul style="list-style-type: none"> Existence aktuálních dostupných podkladů pro tvorbu politiky 		Skrze dostupné kanály nastavit pravidelný monitoring situace rodin pečujících o osobu s hendikepem	<ul style="list-style-type: none"> Skrze dostupné kanály nastavit pravidelný monitoring situace rodin pečujících o osobu s hendikepem. 	2024–2025	Zodpovědné org.: MPSV, samospráva, NNO	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů	
Strategický cíl č. 5.5: Reagovat na identifikované problémy u rozcházejících se partnerů/rodičů prostřednictvím rozvoje ověřených modelů práce k snížení konfliktů a harmonizaci po-rozpadových vztahů v rodině								
Indikátor pro strategický cíl				TBA	Výchozí hodnota indikátoru	TBA	Cílová hodnota indikátoru	TBA
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí hodnota a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje (v Kč)	

5.5.1 Rozšířit programy na edukaci rodičů a podporu rodinné spolupráce i po rozchodu partnerů	<ul style="list-style-type: none"> Počet programů 	TBA / TBA +30 %	Podpora programů pro rodiny prostřednictvím rozvoje ověřených modelů práce k snížení konfliktů a harmonizaci po-rozpadových vztahů v rodině	<ul style="list-style-type: none"> Zahrnutí specifických programů na edukaci rodičů do novely OZ a zohlednění daných služeb i v rámci úprav v zákoně o sociálních službách a v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. 	2024–2030	Zodpovědná org.: MPSV Spolupracující org.: MSp (spolupráce v oblasti legislativní činnosti na ukotvení edukace rodičů v opatrovnických řízeních)	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů	
Strategický cíl č. 5.6: Vytvářet podmínky pro zdravé a aktivní stárnutí a zvyšovat kvalitu v dlouhodobé péči nejen v rodině								
Indikátor pro strategický cíl				TBA	Výchozí hodnota indikátoru	TBA	Cílová hodnota indikátoru	TBA
Specifické cíle	Indikátor pro specifický cíl	Výchozí hodnota a cílová hodnota indikátoru	Opatření	Popis opatření	Délka realizace	Odpovědná organizace / spolupracující organizace	Zdroje (v Kč)	
5.6.1 Zvýšit dostupnost bydlení pro seniorské rodiny a osamělé seniory, podporovat bydlení komunitního typu, zavést podporu prevence ztráty	<ul style="list-style-type: none"> Zvýšení dostupnosti bydlení pro rodiny 	TBA / TBA + 30 %	Přijetí specifické právní úpravy k podpoře bydlení pro cílové skupiny, možné úpravy ve stavebním zákoně a návazných ne/legislativních předpisech a opatřeních	Specificky se jedná o: <ul style="list-style-type: none"> Zákonem nastavený systém zavádí kontaktní místa pro bydlení, kde bude poskytováno poradenství k získání či udržení si bydlení, poradenství bude právní, dluhové, sociální, realitní. 	2025	Zodpovědné org.: MMR, MPSV, samospráva	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů	

bydlení s podporou sociální práce				<ul style="list-style-type: none">• Vzniká systém podporovaného bydlení, bude docházet k pravidelnému mapování bytové nouze, vznikne evidence osob v BN a evidence bytů.• Senioři jsou cílovou skupinou: 14 000 v bytové nouzi, 460 000 ohrožených ztrátou bydlení.• Zákon řeší pomoc těm, kteří si nezajistí bydlení na běžném trhu nebo si ho najít umí, ale nemají na kauci.• Podpora je v zákoně navrhována formou tzv. asistence.• Asistence je mimo režim zákona o sociálních službách, asistence v bydlení je jedním z podpůrných opatření podle zákona o podpoře v bydlení.• Základní věcné rozdíly mezi asistencí v bydlení a sociální službou v kontextu rozsahu činností.			
--	--	--	--	---	--	--	--

				Asistence se specializuje na řešení bytové tísně/nouze, ne na začleňování jako celek, jako zákon o sociálních službách. Činnosti jsou poskytovány prostřednictvím sociálních nebo asistenčních pracovníků. Asistenci je odborná dlouhodobá a individualizovaná činnost za účelem udržení vyhovujícího bydlení zahrnující podporu a pomoc.			
5.6.2 Vytvářet podmínky pro zdravé a aktivní stárnutí, podporovat zapojení seniorů do místních politik, podporovat rozvoj dobrovolnictví	<ul style="list-style-type: none"> Počet podpořených projektů 	TBA / TBA + 15 %	V návaznosti na akční plán stárnutí vytvářet podmínky pro zdravé a aktivní stárnutí, podporovat zapojení seniorů do místních politik, podporovat rozvoj dobrovolnictví	<ul style="list-style-type: none"> Provést zmapování dopadů stárnutí společnosti na jednotlivé složky státní správy a samosprávy Metodicky podpořit kraje k realizaci mezioborových pracovních skupin věnujících se přípravě společnosti na stáří, jejichž doporučení by sloužila jako podklady pro roční akční plány ke krajským koncepcím rodinné 	2025	Zodpovědné org.: MPSV, MMR, MZd, samospráva, NNO	V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů

				<p>politiky. Například podporovat vznik a práci tzv. Výborů seniorů</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osvětová kampaň k podpoře zdraví, včetně zvyšování povědomí a přístupu ke sportu, fyzické aktivitě, zdravé výživě a motivace k pravidelným preventivním zdravotním prohlídkám v průběhu života. 			
<p>5.6.3 Podpora budování mainstreamingového přístupu v průběhu životního cyklu s podporou účasti všech skupin obyvatel (starších občanů, s hendikepy apod.) ve společnosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Návrh strategií 	0 / 1	<p>Vytvoření strategií zdravého životního stylu v průběhu celého života s cílem posílení solidarity a rovných příležitostí v průběhu celého života</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podpora budování mainstreamingového přístupu - což znamená, že všichni aktéři ve svých obecných politikách budou vyváženým způsobem zohledňovat specifické potřeby všech věkových skupin, který je založený na lidských právech, orientuje se na životní dráhu, je založen na důkazech, zohledňuje pohlaví a je spravedlivý a který zohledňuje stárnutí ze společenského i individuálního hlediska 	2025	<p>Zodpovědné org.: MPSV, MZd, NNO</p> <p>Spolupracující org.: veřejné knihovny, samospráva</p>	<p>V rámci vlastních a plánovaných zdrojů ze státního rozpočtu a operačních programů</p>

				<p>a odráží a uznává mnohočetné a prolínající se formy diskriminace a různé potřeby, preference a příležitosti mezi staršími lidmi.</p> <ul style="list-style-type: none"> Vytvoření strategií a činností a zapojení všech aktérů společnosti k podpoře zdravého životního stylu v průběhu celého života podporou a usnadněním fyzické aktivity, zdravé výživy a preventivních zdravotních intervencí a posilováním duševního zdraví a pohody, zejména u starších osob. 			
<p>5.6.4 Podporovat zřizování nezávislých orgánů, např. ombudsmanů, na národní, subnárodní a místní úrovni, které mohou zprostředkovat práva, potřeby a zájmy starších</p>	<ul style="list-style-type: none"> Ověření nových nástrojů 	0 / 1	<p>Prostřednictvím dotačních a jiných aktivit ověřovat, pilotovat a propagovat nové orgány a inovativní opatření směrem k zprostředkovávání práv, potřeb a zájmů</p>	<ul style="list-style-type: none"> Prostřednictvím dotačních a jiných aktivit ověřovat, pilotovat a propagovat nové orgány a inovativní opatření směrem k zprostředkovávání práva, potřeb a zájmů starších osob ve všech oblastech společnosti 	2025	<p>Zodpovědné org.: MPSV, samospráva, NNO</p>	<ul style="list-style-type: none"> Bude doplněno

osob ve všech oblastech společnosti			starších osob ve všech oblastech společnosti				
-------------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Finanční zdroje

Plnění Strategie rodinné politiky se opírá o široké spektrum strategických a koncepčních dokumentů, které byly v ČR schváleny a jsou v době přípravy akčního plánu platné. Jedná se o dokumenty z oblastí bydlení, vzdělávání, zdravotní péče (např. Strategický rámec Zdraví 2030), ale také o materiály zaměřené na konkrétní cílové skupiny.

Součástí akčního plánu je velké množství opatření, na jejichž plnění jsou finanční prostředky alokovány právě prostřednictvím již schválených národních koncepčních a strategických materiálů. Případné zvýšené výdaje státního rozpočtu budou pokryty v rámci schválených výdajových rámců dotčených kapitol SR, alternativně že budou kompenzovány realizací úsporných opatření s cílem dosažení rozpočtové neutrality.

Opatření, která národní plán obsahuje a nejsou součástí dosud schválených koncepčních a strategických materiálů, budou financována z evropských fondů a dalších zahraničních finančních zdrojů (více viz níže) a dále také z národního státního rozpočtu dle jeho aktuálních možností a politických rozhodnutí o realizaci či podobě zpracování daného opatření.

Strate rodinné politiky a její implementační část bude realizována ve složitém ekonomickém období. Cílem je proto maximální využití stávajících zdrojů a zefektivnění a zkvalitnění systému. Jednotlivá opatření jsou navržena tak, aby nevyvolávala nesystémové nároky na veřejné rozpočty. V tabulkách popisujících podrobně jednotlivé aktivity jsou pro přehlednost vyčísleny náklady nad rámec stávajících výdajů veřejných rozpočtů (nejsou tedy uváděny náklady, které jsou součástí státního rozpočtu na rok 2023 nebo jsou pokryty již probíhajícími individuálními projekty MPSV a dalších resortů). Náklady jsou v akčním plánu stanoveny kvalifikovaným odhadem, přesná výše výdajů bude stanovena v rámci realizace prostřednictvím veřejných zakázek či jiných mechanismů. Pokud bude mít realizace některých opatření dopad na výdaje kapitol jednotlivých resortů, bude snahou, aby tyto výdaje byly pokryty v rámci schválených výdajových limitů jednotlivých kapitol, úsporami na jiných výdajových položkách nebo přeskupením priorit v rámci příslušné kapitoly. V případě, že je u dané položky uveden komentář „vlastní zdroje“, předpokládá se přímá realizace pracovníky příslušných subjektů odpovědných za naplnění aktivity (nebo subjektů spolupracujících). I pro další období je plánováno využití zdrojů ze strukturálních fondů Evropské unie, Finančních mechanismů Evropského hospodářského prostoru či dalších prostředků ze zdrojů mimo veřejné rozpočty. Při plnění jednotlivých úkolů se předpokládá intenzivní spolupráce klíčových resortů a rovněž úzká součinnost se samosprávami, s neziskovým sektorem a občanskou společností.

NÁRODNÍ ZDROJE – STÁTNÍ ROZPOČET

K plnění opatření uvedených v implementačním plánu budou použity národní zdroje, zejména státní rozpočet. V ČR má státní rozpočet formu zákona, který každoročně navrhuje vláda a schvaluje ho Poslanecká sněmovna ČR. Státní rozpočet obsahuje odhad příjmů z různých zdrojů a rozdělení výdajů do jednotlivých kapitol. Jeho prostřednictvím vláda realizuje hospodářskou i sociální politiku a promítá do něj své programové priority. V lednu 2022 bylo schváleno Programové prohlášení vlády, které je

souhrnem hlavních kroků, které chce aktuální vládní koalice prosadit během svého funkčního období (tj. 2021–2025). Mezi priority současné vlády ČR patří např. podpora vzdělávání⁴² a bydlení.⁴³

K podpoře nejrůznějších aktivit využívá ČR mj. národní dotační tituly, které jsou administrovány jednotlivými ministerstvy. Celkový objem finančních prostředků, který je do jednotlivých dotačních titulů alokován, je limitován objemem prostředků, který je na tyto účely v daném roce vyčleněn ve státním rozpočtu v příslušné rozpočtové kapitole. Níže je uveden přehled vybraných národních dotačních titulů a dalších dotačních nástrojů, které budou využity pro financování opatření uvedených v akčním plánu.

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Národní dotační titul „Rodina“²⁵⁴, jehož cílem je podpora služeb pro rodiny, které mají preventivní a podpůrný charakter a jsou realizovány nestátními neziskovými organizacemi. Služby mají posilovat rodičovské kompetence, zkvalitňovat rodinné vztahy, podporovat rodiny v péči o děti, v jejich výchově a při sladování práce a rodiny, a napomáhat při předcházení rizikových situací v rodině, řešit krizové situace v rodině, a to včetně domácího násilí, týrání a zneužívání dětí. Cílem je poskytnout komplexní pomoc rodině jako celku (tj. širší rodině včetně dětí a prarodičů) a posilovat význam rodiny pro společnost. Dne 13. září 2021 byl vyhlášen dotační program „Rodina“ pro rok 2022, kam se přihlásilo celkem 358 projektů s požadavkem na více než 306 mil. Kč. Podpořeno bylo celkem 285 projektů, mezi něž bylo rozděleno 139,4 mil. Kč. **Dotační titul „Obec přátelská rodině a seniorům“²⁵⁵** je celostátním programem podpory obcí, měst, statutárních měst, městských částí, městských obvodů a městysů v oblasti prarodičských a proseniorských aktivit. V roce 2022 se o podporu přihlásilo 97 obcí. Celkově byla rozdělena podpora ve výši 16,2 mil. Kč, a to mezi 28 oceněných obcí.

Ministerstvo pro místní rozvoj

Bydlení: **Státní fond podpory investic**²⁵⁶ – níže jsou popsány vybrané dotační a úvěrové programy zaměřené na zvýšení dostupnosti bydlení vyhlášené v roce 2022. Programy jsou vypisovány vždy pro daný kalendářní rok v návaznosti na aktuální potřeby ČR a možnosti státního rozpočtu.

- Program Vlastní bydlení – Úvěrový program na pořízení nebo modernizaci obydlí pro lidi do 40 let pečující o dítě do 15 let⁴⁴, který je spojen se sníženou úrokovou základní sazbou EU pro ČR o 0,2 procentního bodu za každé dítě do 15 let věku, o které příjemce trvale pečuje a které s příjemcem trvale bydlí.⁴⁵

⁴² „Vzdělávání: Budoucnost naší země závisí na vzdělání našich dětí. Vzdělávací systém musí využít potenciál kvalitních učitelů, musí vytvořit prostor pro rozvoj znalostí, dovedností a kompetencí žáků a studentů, a to vše v moderním obsahu a prostředí. Vzdělávací systém musí umět pomoci těm nejslabším, stejně jako podpořit talenty.“ (cit. Programové prohlášení, leden 2022)

⁴³ „Bydlení: Nezavíráme oči před problémy, které lidé v naší zemi mají. A bydlení je v poslední době jedním z nich. Přineseme řešení, která pomohou jak vlastnickému, tak nájemnímu bydlení včetně sociálního bydlení. Nejdůležitější je v současné době zásadní zrychlení stavebního řízení.“ (cit. Programové prohlášení, leden 2022)

⁴⁴ Výše úvěru:

- nejméně 50 tis. Kč a nejvýše 750 tis. Kč na modernizaci obydlí,
- nejvýše 3,5 mil. Kč na pořízení rodinného domu, a to výstavbou, nejvýše však 90 % skutečných nákladů na výstavbu, nebo koupí, nejvýše však 90 % ceny sjednané, nebo ceny obvyklé podle zákona o oceňování majetku, je-li nižší než cena sjednaná, a to včetně ceny pozemku,
- nejvýše 3 mil. Kč na pořízení obydlí koupí bytu nebo družstevního podílu v bytovém družstvu, nejvýše však 90 % ceny sjednané, nebo ceny obvyklé podle zákona o oceňování majetku, je-li nižší než cena sjednaná.

⁴⁵ Výše úrokové sazby nesmí být nižší než 1 % p. a. Splatnost úvěru max. 10 let v případě úvěru na modernizaci, max. 30 let v případě úvěru na pořízení obydlí.

Fond umožní na žádost příjemce přerušit splácení jistiny až na dobu 2 let z důvodu narození, osvojení, poručenství, svěření dítěte do péče nebo pěstounství. Celková doba splatnosti úvěru se následně prodlouží o dobu, na kterou bylo povoleno přerušit splácení jistiny. Fond může na žádost příjemce také povolit přerušit splácení jistiny z důvodu ztráty zaměstnání na dobu delší než 3 měsíce, nemoci trvající déle než

- Program Výstavba pro obce – Dotační a úvěrový program na pořízení sociálních a dostupných bytů a sociálních, smíšených a dostupných domů.
- Program Nájemní byty – Úvěrový program na výstavbu nájemních bytů a domů či na přestavbu budov pro vymezenou skupinu obyvatel (senioři 65+, zdravotně či příjmově vymezené osoby), zletilé osoby do 30 let a osoby, jejichž obydlení zničilo živelní pohroma.
- Program Podpora bydlení 2022+.

V rámci programu Podpora bydlení 2022+ MMR plánuje vyhlásit výzvy pro: Podprogram Podporované byty: Podpora vzniku Pečovatelských bytů nebo bytů v Komunitním domě seniorů, tj. podporovaných bytů, na území České republiky sloužících k poskytování sociálního bydlení pro osoby v ekonomicky neaktivním věku (seniory) a pro osoby, které mají ztížený přístup k bydlení v důsledku zvláštních potřeb vyplývajících z jejich nepříznivé sociální situace (věk, zdravotní stav nebo sociální okolnosti jejich života). Podprogram Bytové domy bez bariér: Zkvalitnění bytového fondu odstraněním bariér při vstupu do bytového domu a do výtahu a výstavbu osobních výtahů v domech se čtyřmi a více nadzemními podlažími, které jím nejsou vybaveny a nikdy nebyly a u kterých jsou k tomu stavebně technické předpoklady. Podprogram Technická infrastruktura: Výstavba technické infrastruktury v obci (vodovodu, kanalizace a komunikace) za účelem výstavby bytových a rodinných domů.

Ministerstvo zdravotnictví

K financování jednotlivých opatření budou využity státní zdroje, zdroje z OP Zaměstnanost a Norské fondy. Níže jsou popsány vybrané dotační programy zaměřené na plnění jednotlivých cílů implementačního plánu, které jsou již nyní realizovány a projekty a které jsou připravovány k realizaci a úzce s Akčním plánem souvisejí.

- Projekt Podpora paliativní péče – zvýšení dostupnosti zdravotních služeb v oblasti paliativní péče v nemocnicích akutní a následné péče reg.č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_039/0007277, je realizován v rámci Operačního programu Zaměstnanost a je spolufinancován z Evropského sociálního fondu. Tento projekt podporuje nové konziliární paliativní týmy (jeden je zaměřený na dětskou paliativní péči). Od roku 2022 pojišťovny platí týmy v 25 nemocnicích v ČR.
- Dalším realizovaným projektem MZd je projekt Triple P (je jedním z nejúčinnějších rodičovských programů na světě založený na důkazech vycházejících ze soustavného vědeckého výzkumu). Triple P byl vyvinut klinickým psychologem profesorem Mattem Sandersem a jeho kolegy na Univerzitě v Queenslandu v Austrálii a byl testován s tisíci rodinami během více než čtyřiceti let soustavného výzkumu. 980 studií a publikovaných prací, včetně více než 335 evaluačních studií, z nichž 172 jsou randomizované kontrolované studie, prokázalo, že funguje napříč kulturami, socioekonomickými skupinami a v mnoha různých rodinných strukturách. Triple P je mezinárodně uznávaný program, který učí rodiče dovednosti potřebné k vybudování pevných rodinných vztahů, zdravé komunikaci, zvládnutí náročných situací s dětmi a předcházení problémům při výchově. Tento pilotní program je realizován ve vybraných centrech v rámci ČR. Byli vyškoleni a akreditováni vybraní odborníci, kteří pracují s rodiči ve formě skupinových kurzů. První rodičovské skupiny proběhly na jaře 2022, další kolo se plánuje na podzim 2022. Kurzy jsou pro rodiče bezplatné.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

PODPORA NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ PRO ROK 2023 V OBLASTI PRÁCE S DĚTMI A MLÁDEŽÍ (dobrovolnictví)

Věcným zaměřením Výzvy je podpora osvědčených NNO. Jedná se o podporu NNO zaměřených především na pravidelné¹ a dlouhodobé činnosti určené co nejširšímu spektru dětí a mládeže a na podporu takových činností a aktivit, které napomáhají rozvoji, rozšiřování a zkvalitňování jejich práce s dětmi a mládeží.²⁵⁷

VÝZVA PRO PODÁVÁNÍ ŽÁDOSTÍ O POSKYTNUTÍ DOTACE NA AKTIVITY V OBLASTI PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ A PODPORY DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH PRO ROK 2023

Výzva je zaměřena na podporu realizace programů všeobecné, selektivní a indikované primární prevence rizikového chování pro děti, žáky, studenty (dále jen žáky), realizaci programů v oblasti duševního zdraví určených pro žáky, vzdělávání pedagogických pracovníků a také budoucích pedagogů v oblasti primární prevence rizikového chování, vzdělávání pedagogických pracovníků a také budoucích pedagogů v oblasti duševního zdraví, a dále na podporu krizových intervenčních týmů, a to v následujících třech tématech podpory:

1. Vzdělávání
2. Preventivní programy
3. Krizové intervenční týmy

Do Výzvy je možné podávat individuální a krajské projekty.²⁵⁸

PODPORA SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ STŘEDNÍCH ŠKOL, KONZERVATOŘÍ A STUDENTŮ VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOL

Cílem výzvy je motivovat romské žáky a studenty SŠ, konzervatoří a VOŠ k úspěšnému ukončení studia (snížit počet předčasných odchodů), podpořit spolupráci s rodinami, včetně motivace ke studiu, vyzdvihnout a podpořit úspěchy romského nadaného žáka/studenta a zvýšit podíl úspěšného ukončení studia romských žáků a studentů.²⁵⁹

Doplnění

K financování opatření v akčním plánu budou rovněž využity krajské a obecní rozpočty. Řada krajů měst rovněž vypisuje své vlastní dotační tituly a programy, které jsou navázány na aktuální místní potřeby.

EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND (ESF+) – OPERAČNÍ PROGRAM ZAMĚSTNANOST+ (OPZ+)

Evropský sociální fond plus (ESF+)⁴⁶ je hlavním nástrojem Evropské unie (EU) pro investice do lidského kapitálu. S rozpočtem ve výši téměř 99,3 mld. eur na období 2021–2027 bude i nadále významně přispívat k politikám EU v oblasti zaměstnanosti, sociálních věcí, vzdělávání a dovedností, včetně strukturálních reforem v těchto oblastech. Tabulka níže obsahuje finanční prostředky alokované do ESF+ v letech 2021 až 2027.

Tabulka č. 7: Finanční prostředky podle jednotlivých let (v Kč)

Fond	Kategorie regionu	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Celkem
							Finanční prostředky bez částky flexibility	Částka flexibility	Finanční prostředky bez částky flexibility	Částka flexibility	
ESF+	Méně rozvinuté	102 763 382	104 822 769	106 923 201	109 067 499	111 252 644	56 740 380	56 740 380	57 875 036	57 875 036	764 060 327
	Přechodové	92 185 327	94 032 338	95 916 433	97 837 618	99 799 235	50 900 402	50 900 402	51 922 897	51 922 898	685 417 550
	Více rozvinuté	1 219 003	1 243 426	1 268 340	1 293 745	1 319 684	673 076	673 076	686 597	686 596	9 063 543
Celkem		196 167 712	200 098 533	204 107 974	208 198 862	212 371 563	108 313 858	108 313 858	110 484 530	110 484 530	1 458 541 420

Zdroj: statistiky MPSV, Operační program Zaměstnanost plus 2021–2027).

⁴⁶ ESF+ sdružuje čtyři nástroje financování, které byly v programovém období 2014–2020 oddělené: Evropský sociální fond (ESF), Fond evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD), Iniciativa na podporu zaměstnanosti mladých lidí a program Evropské unie pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI).

Plnění opatření zanesených v akčním plánu je úzce spojeno se všemi prioritami Operačního programu Zaměstnanost+ (dále „OPZ+“), zejména pak s vybranými specifickými cíli – blíže popsáno níže.⁴⁷

Priorita 1 Budoucnost práce

Specifický cíl 1.1: zlepšit přístup k zaměstnání a aktivačním opatřením pro všechny uchazeče o zaměstnání, zejména mladé lidi, především prováděním systému záruk pro mladé lidi, dále pro dlouhodobě nezaměstnané a znevýhodněné skupiny na trhu práce a pro neaktivní osoby, jakož i podporou samostatné výdělečné činnosti a sociální ekonomiky.

Aktivity v rámci tohoto specifického cíle podpoří zejména zlepšení přístupu na trh práce pro znevýhodněné osoby (ženy, nízkokvalifikovaní, starší osoby, osoby se zdravotním postižením, mladé lidi bez praxe mladší 30 let⁴⁸, pečující osoby, menšiny)⁴⁹, včetně zvýšení podpory osobám předčasně opouštějícím studium.⁵⁰

Vedle dílčí podpory žáků a studentů v posledních ročnících škol, NEET, osob předčasně opouštějících studium a osob opouštějících zařízení institucionální výchovy (v případech, kdy tito ještě nedovršili 18 let) budou děti podpořeny zejména nepřímo skrze zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti osob pečujících a mladých lidí. Celková alokace specifického cíle pro všechny cílové skupiny (nejen pro mladé a rodiče) činí 12,3 mld Kč.

V rámci tohoto specifického cíle jsou plánovány následující výzvy:

- Na podporu zaměstnanosti mladých osob: výzva pro ÚP ČR Záruky pro mladé (1,2 mld. Kč), výzvy v rámci iniciativy ALMA, částečně výzvy na podporu osob znevýhodněných na trhu práce poskytovanou nestátním sektorem, výzva na podporu zaměstnanosti v rámci ITI, částečně výzva na podporu zaměstnanosti v rámci regionálních partnerství paktů zaměstnanosti.
- Na podporu osob pečujících: částečně výzvy na podporu osob znevýhodněných na trhu práce poskytovanou nestátním sektorem a dále výzvy ÚP ČR na realizaci nástrojů politiky zaměstnanosti na národní i regionální úrovni (celkem za cca 9 mld. Kč).

Specifický cíl 1.2: prosazovat genderově vyváženou účast na trhu práce, rovné pracovní podmínky a lepší rovnováhu mezi prací a osobním životem, mimo jiné prostřednictvím přístupu k cenově dostupné péči o děti a péči o závislé osoby.

Aktivity podpořené v rámci tohoto specifického cíle významně přispějí ke zlepšení přístupu rodičů na trh práce, zejména žen s malými dětmi. Dojde k podpoře kapacit zařízení péče o děti předškolního věku a podpoře zavádění flexibilních forem práce. Dále bude podpořena řada specifických aktivit zaměřených na podporu rovnosti žen a mužů, nediskriminace na základě pohlaví a snížení horizontální a vertikální segregace trhu práce podle pohlaví.

V rámci tohoto specifického cíle jsou plánovány následující výzvy:

⁴⁷ Priority a specifické cíle, které zde nejsou konkrétně zmíněny jsou zaměřeny na oblasti, které se Záruky pro děti dotýkají spíše okrajově, tudíž zde nejsou blíže popsány. I přes to však jejich plnění bude nepřímo přispívat k naplňování Záruky (např. skrze *specifický cíl 1.3: prosazovat přizpůsobení pracovníků, podniků a podnikatelů změnám, aktivní a zdravé stárnutí a zdravé a vhodně přizpůsobené pracovní prostředí s ohledem na zdravotní rizika* bude podporováno mj. kariérní poradenství uzpůsobené různým životním fázím budou podporováni i rodiče a další osoby pečující o děti v návratu či setrvání na trhu práce).

⁴⁸ Prostřednictvím aktivit ve specifickém cíli 1.1, jejichž cílovou skupinou jsou i mladí lidé (do 29 let včetně), bude naplňován požadavek čl. 7(5) ESF+ nařízení na vyčlenění odpovídající částky na podporu zaměstnanosti mladých lidí, zejména v souvislosti s prováděním Záruk pro mladé lidi. Indikativní částka vyčleněná na tyto aktivity představuje cca 6 % prostředků na alokovaných na prioritu 1.

⁴⁹ Podpora rodičů (a obecně všech osob pečujících o nezletilé děti či jiné závislé členy rodiny) je jedním z cílů záruky.

⁵⁰ Jedná se o jednu z vymezených cílových skupin akčního plánu (viz. kapitola 1.18).

- Navýšení kapacit nestátních neziskových organizací v oblasti rovných příležitostí žen a mužů (plánovaná finanční alokace 100 mil. Kč)
- Diverzitní a flexibilní pracovní kultura (plánovaná finanční alokace 210 mil. Kč)
- Implementace Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030 (plánovaná finanční alokace 150 mil. Kč)
- Genderově nestereotypní volba studijního oboru a povolání (plánovaná finanční alokace 40 mil. Kč)
- Realizace auditů rovného odměňování zaměstnavateli (plánovaná finanční alokace 70 mil. Kč)
- Financování provozu dětských skupin ve veřejné správě (plánovaná finanční alokace 200 mil. Kč)
- Vybudování dětských skupin (plánovaná finanční alokace 1,5 mld. Kč)
- Posílení kompetencí žen znevýhodněných na trhu práce a v podnikání (plánovaná finanční alokace 50 mil. Kč)
- Implementace opatření na zajištění rovného odměňování (plánovaná finanční alokace 170 mil. Kč)

Priorita 2 Sociální začleňování

V rámci této priority bude vyčleněno na boj s dětskou chudobou indikativně 10 % z celkové alokace priority 2 (tj. cca 1,9 mld. Kč). Finanční prostředky budou směřovány na řešení krizových situací, zlepšování postavení ohrožených dětí a ohrožených rodin. MPSV se bude soustředit se na opatření a služby, které přispějí ke zlepšení postavení rodin v ČR, a snižování počtu rodin v ohrožení. Mezi priority patří zejména zaručení bezpečné péče o děti v rodinném prostředí a zapojování dětí a rodin do rozhodovacích procesů směřujících k řešení jejich situace. Výzvy vyhlášené v období roku 2022–2030 budou reagovat na tři uvedené specifické cíle.

Specifický cíl 2.1: posilovat aktivní začleňování, a podpořit tak rovné příležitosti, nediskriminaci a aktivní účast a zlepšit zaměstnatelnost, zejména v případě znevýhodněných skupin⁵¹

Intervence v tomto specifickém cíli budou směřovány k podpoře vybraných sociálních služeb, služeb na sociálně zdravotním pomezí a dalších služeb a programů v oblasti sociálního začleňování. Podpora těchto služeb a programů přispěje k sociálnímu začlenění a zároveň ke snížení počtu osob ohrožených chudobou, sociálním vyloučením a institucionalizací v pobytových zařízeních. V oblasti služeb pro rodiny a děti budou zavedeny služby prevence a intervence, které napomohou včasnému komplexnímu řešení nepříznivé situace dítěte a rodiny. Podpora těchto služeb dlouhodobě zefektivní systém péče o rodiny a děti a bude podpořena aktivizace rodin a dětí tak, aby do budoucna zvládly řešení nepříznivé situace samostatně

s využitím vlastních přirozených zdrojů podpory. Zvýšená pozornost bude věnována situaci v sociálně vyloučených lokalitách, bude zde využíváno co nejširší spektrum nástrojů pro prevenci, včasné řešení problémů a k socioekonomické integraci sociálně vyloučených osob (zejména Romů). Intervence v rámci tohoto specifického cíle rovněž přispějí k realizaci relevantních opatření ze Strategie romské integrace.

Specifický cíl 2.2: zvyšovat rovný a včasný přístup ke kvalitním, udržitelným a cenově dostupným službám, včetně služeb, které podporují přístup k bydlení a individuální péči, včetně zdravotní péče; modernizovat systémy sociální ochrany včetně prosazování přístupu k sociální ochraně se zvláštním

⁵¹ Prostřednictvím aktivit ve specifickém cíli 2.1, jejichž cílovou skupinou budou děti a rodiny s dětmi, bude naplňován požadavek čl. 7 odst. 3a ESF+ nařízení na vyčlenění odpovídající částky na boj s dětskou chudobou. Indikativní částka vyčleněná na tyto aktivity představuje (spolu s aktivitami v SC 2.2) cca 10 % prostředků na alokovaných na prioritu 2.

důrazem na děti a znevýhodněné skupiny; zlepšovat přístupnost, i pro osoby se zdravotním postižením, účinnost a odolnost systémů zdravotní péče a služeb dlouhodobé péče⁵²

Intervence v tomto specifickém cíli přispějí ke zvýšení dostupnosti a rozvoji sítě sociálních služeb, zdravotních služeb, služeb na sociálně zdravotním pomezí, služeb zaměřených na prevenci ztráty bydlení a udržení bydlení a služeb pro rodiny a děti. Dále dojde k posílení multidisciplinární spolupráce v území. Koordinované působení aktérů v rámci sítě služeb, zejména v oblasti služeb pro rodiny a děti, přispěje k předcházení předčasných odchodů mladých lidí ze vzdělávání a umožní tak plné využití jejich potenciálu. Podpořen bude dále proces transformace a deinstitucionalizace zařízení poskytujících služby pro ohrožené skupiny osob (včetně péče o děti do 3 let, osob se zdravotním postižením, duševním onemocněním apod.), současně dojde k rozšíření nabídky služeb komunitního charakteru, ambulantních a terénních služeb.

Specifický cíl 2.3: prosazovat socioekonomickou integraci marginalizovaných komunit, jako jsou Romové

Intervence v rámci tohoto specifického cíle přispějí k realizaci relevantních opatření ze Strategie romské integrace 2021–2030, a to především v oblasti anticiganismu, emancipace, podpory rovnosti, začleňování a participace. Bude podpořeno budování kapacit romských a proromských NNO, což přispěje k začleňování a nediskriminaci. Mezi další očekávané dopady patří posun ke změně vnímání tradičních genderových rolí a osvěta v oblasti domácího a genderově podmíněného násilí v romských rodinách. Dále budou podporovány komunitní práce a služby pro rodiny s dětmi předškolního věku a posílení jejich rodičovských kompetencí.

Priorita 3 Sociální inovace

Specifický cíl 3.1: posilovat aktivní začleňování, a podpořit tak rovné příležitosti, nediskriminaci a aktivní účast a zlepšit zaměstnatelnost, zejména v případě znevýhodněných skupin

V rámci této osy budou podporovány aktivity zaměřené na hledání, vývoj, ověřování nebo šíření nových řešení, která jsou oproti existujícím alternativám účinnější, efektivnější, udržitelnější a spravedlivější. Výzvy nebudou vymezeny tematicky, ale podle míry porozumění problému, potřebám cílové skupiny, fáze pokročilosti ve vývoji řešení a podle nutnosti nejuvhodnější řešení teprve hledat nebo již funkční řešení existuje a je žádoucí jej šířit – inkubační výzva a realizační výzva vývoje řešení a inkubační a realizační výzva šíření.

Předpokládá se vyčlenění finančních prostředků v celkové výši cca 960 mil. Kč.

Priorita 4 Materiální pomoc nejchudším osobám

Specifický cíl 4.1: řešit materiální deprivaci poskytnutím potravinové nebo základní materiální pomoci nejchudším osobám, včetně dětí, a zajistit doprovodná opatření na podporu jejich sociálního začleňování.

⁵² Prostřednictvím aktivit ve specifickém cíli 2.2, jejichž cílovou skupinou budou děti a rodiny s dětmi, bude naplňován požadavek čl. 7(3a) ESF+ nařízení na vyčlenění odpovídající částky na boj s dětskou chudobou. Indikativní částka vyčleněná na tyto aktivity představuje (spolu s aktivitami v SC 2.1) cca 10 % prostředků na alokovaných na prioritu 2.

Aktivity v oblasti budování kapacit nestátních neziskových organizací naplňující čl. 8(2) nařízení o ESF+ přispějí k posílení udržitelnosti a zkvalitňování služeb poskytovaných NNO zejména osobám sociálně vyloučeným nebo ohroženým sociálním vyloučením, nebo zdravotně znevýhodněným osobám, například pacientům se vzácnými onemocněním. Na specifické výzvy zaměřené na budování kapacit NNO bude vyčleněna částka cca 1 % prostředků alokovaných na prioritu 2. Konkrétní výše čerpání finančních prostředků bude záviset na absorpční kapacitě NNO a množství kvalitních projektů.

Intervence jsou zacíleny na poskytování základní materiální a potravinové pomoci osobám a rodinám ohroženým chudobou. Pomoc je poskytována ve dvou formách: 1) formou příspěvku na zajištění bezplatného školního stravování⁵³, 2) distribuce materiální a potravinové pomoci⁵⁴ cílovým skupinám, přičemž příjemcem dotace může být veřejnoprávní subjekt nebo NNO, který sám poskytuje nebo zajistí ve spolupráci s partnery a spolupracujícími subjekty distribuci materiální a/nebo potravinové pomoci konečným příjemcům. Subjekt poskytující pomoc přímo cílové skupině také poskytuje doprovodná opatření.⁵⁵

V rámci OPZ+ se předpokládají vyčlenit finanční prostředky ve výši 300 mil. Kč na potravinovou pomoc dětem v sociální nouzi, a to prostřednictvím výzvy č. 03_22_026 (březen 2023).

OPERAČNÍ PROGRAM JAN AMOS KOMENSKÝ (OP JAK)

Cílem OP JAK je podpora rozvoje otevřené a vzdělané společnosti založené na znalostech a dovednostech, rovných příležitostech a rozvíjející potenciál každého jednotlivce, která povede k růstu konkurenceschopnosti ČR a zlepšení životních podmínek jejích obyvatel. Celková alokace OP JAK pro programové období 2021-2027 je 90 mld. Kč, kdy 43 mld. je určeno na vědu a výzkum, 19 mld. Na vysoké školství a 28 mld. na regionální školství. V kontextu Záruky pro děti je zásadní Priorita 2 Vzdělávání, mezi jejíž cíle patří mj.:

- modernizace cílů a obsahů vzdělávání, včetně forem a metod učení na všech úrovních vzdělávací soustavy (tj. od předškolního vzdělávání po terciární a další vzdělávání),
- **zajištění spravedlivého přístupu ke kvalitnímu vzdělání a snížení segregace, nerovností a rizika vyloučení ohrožených skupin ze vzdělávání.**

Oba uvedené cíle jsou v souladu s evropskou Zárukou pro děti, jejími cíli a doporučeními.

INTEGROVANÝ REGIONÁLNÍ OPERAČNÍ PROGRAM (IROP)⁵⁶

Prioritou programu je vyvážený rozvoj území, zkvalitnění infrastruktury, zlepšení veřejných služeb a veřejné správy a zajištění udržitelného rozvoje v obcích, městech a regionech. Pro období 2021–2027 má IROP z evropských fondů vyčleněnu částku téměř 4,8 mld. EUR (cca 117, 7 mld. Kč).

IROP podporuje 10 oblastí, tzv. specifických cílů, přičemž pro Záruku pro děti jsou zásadní následující:

- **Vzdělávací infrastruktura:** Cílem této oblasti je podpora regionálního školství, zejména rozšíření a zkvalitnění infrastruktury škol pro vzdělávání ve vazbě na přírodní vědy, polytechnické vzdělávání, cizí jazyky nebo práci s digitálními technologiemi. Podporováno bude také

⁵³ Do podpořené cílové skupiny jsou děti zařazeny na základě posuzované příjmové a sociální situace rodin. Příspěvek formou úhrady jednotkových nákladů není vyplácen zákonným zástupcům, ale partnerským organizacím, kterými jsou MŠ, ZŠ, víceletá gymnázia, střední školy, učiliště vč. internátních zařízení, samostatná stravovací zařízení, příp. dětské skupiny a další. Příspěvek odpovídá výši, kterou hradí zákonný zástupce dítěte a která je stanovena vnitřní směrnici školského zařízení v návaznosti na související legislativu. Distribuce pomoci probíhá ve stravovacích zařízeních. V rámci prevence rizika stigmatizace dětí se pomoc vydává společně s jídly pro ostatní děti.

⁵⁴ Jedná se o pomoc ve formě potravin a základního spotřebního zboží (například ošacení, obuv, hygienické potřeby, školní pomůcky, potřeby pro domácnost a další).

⁵⁵ Doprovodná opatření mají charakter jakékoli intervence, která umožní cílové skupině zlepšení osobní situace. Jde zejména o poradenství, činnosti sociálních služeb, kurzy apod.

⁵⁶ IROP je jeden z operačních programů, přes které se v Česku rozdělují peníze poskytnuté z evropských fondů, konkrétně z Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR).

navyšování kapacit mateřských škol v území, kde je identifikován nedostatek kapacit. Celková částka na projekty: 14,1 mld. Kč.⁵⁷

- Sociální infrastruktura: Cílem této oblasti je zajištění vyšší dostupnosti a kvality služeb vedoucí k sociální inkluzi, podpora vzniku bytů určených pro sociální bydlení a dokončení deinstitucionalizace sociálních služeb. Celková částka na projekty: 9 mld. Kč.
- Infrastruktura ve zdravotnictví: Cílem této oblasti je zlepšit kvalitu a zvýšit dostupnost zdravotních služeb, integrované, dlouhodobé a následné péče vč. paliativní a hospicové. Pokračovat v reformě psychiatrické péče a zlepšit funkčnost systému epidemiologické bdělosti a připravenosti systému ochrany veřejného zdraví na řešení možných hrozeb v oblasti infekčních onemocnění. Celková částka na projekty: 9,6 mld. Kč.
- Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD): Cílem této oblasti je vyvážený udržitelný územní rozvoj venkovských oblastí v Česku, snížení regionálních nerovností a stabilizace venkovských oblastí, předcházení odlivu obyvatel z venkovských oblastí do větších měst a jejich zázemí, využití místního specifického potenciálu území, zlepšení vybavenosti služeb a modernizace technické infrastruktury ve venkovských oblastech. Celková částka na projekty: 8 mld. Kč.

AZYLOVÝ, MIGRAČNÍ A INTEGRAČNÍ FOND (OP AMIF)

Aktivity podporované z OP AMIF jsou zaměřeny zejména na podporu účinné integrace – úspěšné zvládnutí integračního procesu je klíčem úspěšné migrační politiky a program dosažení tohoto cíle napomáhá. V rámci programu jsou dále podporovány aktivity návratové politiky, jako je zajištění účinného a důstojného navracení a reintegrace, a to jak na bázi dobrovolných návratů, tak v nezbytných případech nucených návratů. Podporovanou oblastí je i boj s nelegální migrací včetně aspektů pracovního vykořisťování. V neposlední řadě je z programu podporováno účinné fungování azylového systému.

Celková finanční alokace operačního programu AMIF na programové období 2021–2027 je pro ČR přibližně 70 mil. eur, což odpovídá 1,7 mld. Kč. Tyto finanční prostředky podpoří zejména integraci cizinců do české společnosti, a to včetně občanů Ukrajiny pobývajících nyní v ČR. Operační program AMIF je tak dalším z nástrojů, který napomůže k řešení následků současné migrační vlny.

Z peněz Operačního programu AMIF bude mimo jiné realizována výuka českého jazyka, poskytování poradenství a pomoc s řešením životních situací. Další významnou oblastí je podpora návratové politiky, tedy zajištění důstojného odjezdu pro osoby, které již nemají v ČR pobývat. Mezi další podporované aktivity patří zajištění kvalitního informování cizinců o jejich právech a povinnostech, např. prostřednictvím speciálního call centra Ministerstva vnitra, či projekty na obnovu infrastruktury Správy uprchlických zařízení.

NÁRODNÍ PLÁN OBNOVY (NPO)

V důsledku pandemie covid-19 prochází česká ekonomika obdobím recese. Domácí a zahraniční ochranná opatření a nejistota ohledně budoucího vývoje zasáhly domácí i zahraniční ekonomiku. Hrubý domácí produkt české ekonomiky v roce 2020 klesl o 5,8 %. Společnou reakcí zemí Evropské unie je realizace politik, které pomohou zmírnit dopady a podpoří obnovu ekonomiky. Zásadním ekonomickým prvkem mezi nimi je Nástroj pro oživení a odolnost (Recovery and Resilience Facility, RRF)⁵⁸. Tento

⁵⁷ Podporované aktivity: navyšování kapacit mateřských škol; modernizace a budování odborných učeben základních škol; modernizace a budování odborných učeben středních škol; modernizace a budování učeben pro zájmové, neformální a celoživotní vzdělávání; infrastruktura škol dle § 16 odst. 9 škol. zákona a školská poradenská zařízení.

⁵⁸ Nástroj pro oživení a odolnosti je jedním z výsledků dohody, které dosáhli členové Evropské rady na svém zasedání ve dnech 17. až 21. července 2020 o víceletém finančním rámci EU a Next Generation EU na období let 2021–2027.

nástroj má pomoci zemím EU zotavit se z následků pandemie a podpořit investice do ekologické a digitální transformace evropské ekonomiky.

S implementačním plánem se pojí zejména komponenta 3.3 Modernizace služeb zaměstnanosti a rozvoj trhu práce, jejíž součástí jsou reformy a investice do následujících oblastí:

1. Rozvoj politik zaměstnanosti – Cílem reformy je podpora celoživotního vzdělávání v Česku. Reforma se skládá z řady systémových opatření – zřízení tripartitního mechanismu, vytvoření databáze rekvalifikačních a vzdělávacích kurzů, vznik čtrnácti regionálních školících středisek, legislativní změny s cílem zvýšit flexibilitu a účinnost rekvalifikačních kurzů. Finanční alokace: 7 mld. Kč.⁵⁹

2. Zvýšení kapacity zařízení péče o děti – Cílem reformy je podpořit dostupnost cenově dostupné péče o děti mladší tří let a umožnit tak návrat rodičů do zaměstnání nebo jiné pracovní činnosti. Cílem opatření je zvýšit dostupnost služeb péče o děti mladší 3 let. Pomůže řešit nízkou účast žen s malými dětmi na trhu práce a snížit genderové nerovnosti na trhu práce. Cílem investice je rovněž zvýšit přístup k péči o děti pro rodiny s nižšími příjmy. Očekává se, že investice zvýší počet zařízení péče o děti o 40 %. Celkové alokované prostředky na budování kapacit předškolních zařízení v NPO činí 7 mld. Kč.

3. Rozvoj a modernizace infrastruktury sociální péče – Cílem reformy je řešit výzvu spočívající v roztříštěné správě a financování dlouhodobé péče a nízkém podílu komunitních a domácích služeb v Česku. Podstatou opatření je legislativní reforma, jejímž cílem bude integrace zdravotní a sociální dlouhodobé péče, zajištění stabilního systému odpovídajícího financování kvalitních dlouhodobých služeb, poskytování pobídek pro komunitní a domácí péči, umožnění přístupu soukromých poskytovatelů a zlepšení dohledu nad sociální péčí. Celkové odhadované náklady jsou 9 mld. Kč., z toho 8,3 mld. Kč na oblast Rozvoj infrastruktury sociálních služeb péče (vznik nových kapacit komunitního charakteru a ambulantních a terénních sociálních služeb včetně zázemí, rekonstrukce stávajících kapacity).

UNICEF

V červenci 2022 byl mezi MPSV a UNICEF (regionální kancelář pro Evropu and Střední Asii) podepsán první pracovní plán aktivit na období srpen 2022–srpen 2023, s alokací 56,6 ml. Kč (2,3 mil. EUR). Aktivity se zaměří na podporu a posílení orgánů sociálních věcí ČR zejména v reakci na potřeby dětí-uprchlíků z Ukrajiny a dále na zajištění přístupu ke vzdělávání a péči o děti předškolního věku a souvisejících meziodvětvových služeb.

Konkrétně bude finančně podpořen dotační titul (s celkovou alokací ve výši cca 25 mil. Kč, kdy část prostředků byla alokována pro rok 2022 a část pro rok 2023) pro dočasné aktivity na podporu rodin z Ukrajiny v rámci center pro rodiny s dětmi zejména ve věku do 6 let. Mimořádný dotační titul je určen pro neziskové organizace, obce a jejich příspěvkové organizace, kraje a jejich příspěvkové organizace, které realizují aktivity na podporu adaptace a integrace rodin s dětmi přicházející z Ukrajiny do české společnosti.

V rámci pracovního plánu došlo rovněž k rozšíření stávajících metodických materiálů pro dětské skupiny o problematiku péče o děti s válečným traumatem a dále k realizaci školení v této oblasti.

⁵⁹ Prostředky ve výši 6,5 mld. Kč jsou neinvestiční (490 mil. Kč představuje prostředky na vznik a rozvoj sítě moderních vzdělávacích center, která by svým materiálně technickým vybavením odpovídala technologickým výzvám spojeným s procesy digitalizace a potřebami průmyslu 4.0.)

Ve spolupráci s UNICEF v hlavním městě Praze byl v prosinci zahájen projekt „Pomáháme s UNICEF – obědy do škol“, v rámci kterého jsou ve spolupráci s WOMEN FOR WOMEN, o. p. s., hrazeny z finančních prostředků UNICEF obědy na základních školách ukrajinským dětem, které přišly do ČR po 24. 2. 22. (Spuštění projektu „Pomáháme s UNICEF - obědy do škol“ ve spolupráci s WOMEN FOR WOMEN, o.p.s. - Praha školská (prahaskolska.eu).

DALŠÍ ZAHRANIČNÍ FINANČNÍ ZDROJE (TSI, RADA EU)

MPSV realizuje 2letý projekt Rady Evropy „Participace dětí v Evropě – posilování národního rámce a aktivit v rámci participace dětí“, který se zaměřuje na zapojování dětí a mladých dospělých do tvorby politiky na národní úrovni. Participace dětí v rozhodovacích procesech v posledních letech získává na důležitosti. Naslouchat názoru dětí a mladých dospělých, se považuje za klíčové pro budování jejich lidské důstojnosti a zdravého vývoje. Tento projekt je dalším krokem v tom, aby byla participace dětí vnímaná jako běžná součást každé aktivity, ne jako výjimka. Projekt koordinuje Rada Evropy a je financován Programem Evropské Unie pro práva, rovnost a občanství (2014–2020). Projekt je implementován od 1. dubna 2021 do 31. března 2023 a spolupracují na něm kromě ČR Finsko, Slovinsko, Portugalsko a Island. Hlavním cílem projektu je zvyšování povědomí ohledně participace dětí v Evropské unii, členských státech Rady Evropy a podpora národních aktivit v rámci oblasti zapojování dětí a mladých dospělých. Mezi klíčové očekávané výsledky projektu patří „možnost dětí podílet se na jednotlivých rozhodovacích procesech“, „zvýšené povědomí a politická ochota osob s rozhodovací pravomocí“, „školení pro profesionály, jak implementovat participaci dětí do jejich pracovního života“, „legislativní doporučení a změny politiky v oblasti zapojování dětí“. Díky projektu vznikne „Evropská platforma k participaci dětí a mladých dospělých“ s cílem sdílet příklady dobré praxe. Rozpočet projektu je 35 200 EUR.

Na další aktivity navazuje projekt z oblasti sociálně právní ochrany dětí, který jednu z klíčových aktivit zaměřil právě na další rozvoj a podporu participace dětí.

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Projektové aktivity

- Projekt Sladění zaměřený na oblast podpory neformálních pečovatелů a otců při zapojení do péče, sběr dat a zmapování jejich potřeb, dále na podporu předškolní péče v dětských skupinách a podporu samosprávy při zřizování dětských skupin.
- Na dané navazuje projekt financovaný z TSI realizovaný ve spolupráci s EK a UNICEF zaměřený na monitoring a evaluaci v oblasti předškolní péče a podporu samospráv ve vztahu k zřízení či využití dětské skupiny.
- MPSV od ledna 2023 realizuje i projekt Rovná odměna, který se soustředí na oblast rovného odměňování žen a mužů, podporu nástroje LOGIP.
- MPSV dále bude realizovat inovativní projekt k sousedským dětským skupinám v návaznosti na plánované legislativní změny.

MIKROREGIONY A MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINY

Mikroregiony a místní akční skupiny vznikají kvůli společnému prosazování zájmů obcí a místních komunit s cílem dosáhnout změn. Výzkum mikroregionů a MAS, který proběhl na konci roku 2007 v regionech soudružnosti střední Morava, střední Čechy a Severozápad, měl za cíl popsat současné typy zajištění managementu rozvoje mikroregionů a MAS v ČR a získat dostatek informací vedoucích k popisu jejich fungování.

Místní akční skupiny tvoří významnou součást rozvoje komunit a služeb v lokalitách, neboť mají dle strategického plánování možnost ucházet se specificky o podporu v různých oblastech, ať již služeb pro děti, rodiny, seniory, rozvoj infrastruktury obcí apod.

Mikroregiony a místní akční skupiny (MAS) vznikají nejčastěji jako seskupení obcí kolem přirozeného centra, jde obecně o jakási spádová území. Velikost mikroregionů je rozmanitá, přesto zhruba polovinu zkoumaných tvoří regiony do deseti tisíc obyvatel a do deseti členských obcí (jen zhruba 8,5 procenta má více než třicet členských obcí). Nejvíce jich vzniklo v letech 1999–2001, v souvislosti s novelou zákona č. 128/2000 Sb., o obcích. V následujících letech byla tendence ke vzniku spíše klesající, nebo docházelo či dochází k transformaci mikroregionů na dobrovolné svazky obcí dle zákona o obcích.

Obce spojuje do mikroregionů či MAS především společný zájem obecného rozvoje území (téměř polovina dotázaných mikroregionů i MAS) nebo naopak jsou zakládány monotematicky, například kvůli vybudování ČOV, kanalizace nebo plynofikace (jedná se však o stále menší část těchto subjektů, které po dokončení jednorázového úkolu spolupráci ukončí nebo na tomto základě staví sdružené obce svoji další spolupráci). Respondenti zmiňovali důvody jako je spolupráce starostů, předávání informací a zkušeností, realizace Programu obnovy venkova i dílčích oblastí (případně cestovní ruch, infrastruktura a dopravní obslužnost, školství) a pochopitelně realizaci společné strategie rozvoje. Seznam všech Masek lze nalézt na stránkách [Co jsou MAS - Oficiální stránky NS MAS České republiky, z.s. \(nsmascr.cz\)](http://www.nsmascr.cz), stejně jako přehled možných dotačních oblastí, v kterých se mohou ucházet skupiny o podporu.

Příloha

Tabulka č. 8: HDP – užití v běžných cenách – roční.

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
								<i>Predikce</i>	<i>Predikce</i>	<i>Výhled</i>	<i>Výhled</i>
Hrubý domácí produkt	<i>mld. Kč</i>	4 797	5 111	5 411	5 791	5 709	6 108	6 674	7 092	7 577	7 987
	<i>růst v %</i>	3,7	6,5	5,9	7,0	-1,4	7,0	9,3	6,3	6,8	5,4
Výdaje domácností na spotřebu	<i>mld. Kč</i>	2 273	2 420	2 568	2 711	2 588	2 771	3 198	3 473	3 732	3 946
	<i>růst v %</i>	4,2	6,5	6,1	5,6	-4,5	7,1	15,4	8,6	7,5	5,8
Výdaje vládních inst. na spotřebu	<i>mld. Kč</i>	910	959	1 050	1 134	1 243	1 313	1 394	1 496	1 556	1 611
	<i>růst v %</i>	4,0	5,4	9,5	8,0	9,5	5,7	6,1	7,3	4,0	3,5
Tvorba hrubého kapitálu	<i>mld. Kč</i>	1 248	1 348	1 472	1 599	1 493	1 844	2 173	2 253	2 310	2 371
	<i>růst v %</i>	-3,6	8,0	9,2	8,7	-6,6	23,5	17,8	3,7	2,5	2,6
Fixní kapitál	<i>mld. Kč</i>	1 196	1 273	1 423	1 568	1 516	1 586	1 798	1 931	1 989	2 068
	<i>růst v %</i>	-2,5	6,4	11,7	10,2	-3,3	4,7	13,4	7,4	3,0	4,0
Změna zásob a ceností	<i>mld. Kč</i>	52	74	49	31	-22	257	375	323	321	302
Saldo zahraničního obchodu	<i>mld. Kč</i>	366	384	321	347	385	181	-90	-130	-21	59
Vývoz zboží a služeb	<i>mld. Kč</i>	3 795	4 039	4 163	4 279	3 993	4 443	5 009	5 567	6 049	6 401
	<i>růst v %</i>	1,8	6,4	3,1	2,8	-6,7	11,3	12,7	11,1	8,7	5,8
Dovoz zboží a služeb	<i>mld. Kč</i>	3 429	3 654	3 842	3 932	3 608	4 262	5 099	5 697	6 069	6 341
	<i>růst v %</i>	-0,7	6,6	5,1	2,3	-8,2	18,1	19,6	11,7	6,5	4,5
Hrubý národní důchod	<i>mld. Kč</i>	4 473	4 821	5 114	5 441	5 424	5 835	6 378	6 807	7 288	7 684
	<i>růst v %</i>	3,8	7,8	6,1	6,4	-0,3	7,6	9,3	6,7	7,1	5,4
Saldo prvotních důchodů	<i>mld. Kč</i>	-324	-289	-297	-350	-285	-273	-296	-285	-289	-303

Spotřeba neziskových institucí je zařazena do spotřeby sektoru domácností.

Zdroj: ČSÚ. Výpočty a predikce MF ČR.

Tabulka č. 9: HDP – důchodová struktura – roční.

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
								<i>Predikce</i>	<i>Predikce</i>	<i>Výhled</i>	<i>Výhled</i>
HDP	<i>mld. Kč</i>	4 797	5 111	5 411	5 791	5 709	6 108	6 674	7 092	7 577	7 987
	<i>růst v %</i>	3,7	6,5	5,9	7,0	-1,4	7,0	9,3	6,3	6,8	5,4
Saldo daní a dotací	<i>mld. Kč</i>	454	493	504	534	449	477	568	625	714	768
	<i>% HDP</i>	9,5	9,7	9,3	9,2	7,9	7,8	8,5	8,8	9,4	9,6
	<i>růst v %</i>	4,8	8,6	2,2	6,0	-16,0	6,2	19,2	10,0	14,3	7,5
Daně z výroby a dovozu	<i>mld. Kč</i>	595	635	656	696	660	713
	<i>růst v %</i>	4,4	6,6	3,3	6,2	-5,3	8,1
Dotace na výrobu	<i>mld. Kč</i>	141	142	152	162	211	236
	<i>růst v %</i>	3,2	0,4	7,2	6,7	30,3	12,0
Náhrady zaměstnancům (domácí koncept)	<i>mld. Kč</i>	2 003	2 185	2 399	2 586	2 625	2 786	3 019	3 237	3 421	3 564
	<i>% HDP</i>	41,7	42,8	44,3	44,6	46,0	45,6	45,2	45,6	45,2	44,6
	<i>růst v %</i>	5,9	9,1	9,8	7,8	1,5	6,1	8,4	7,2	5,7	4,2
Mzdy a platy	<i>mld. Kč</i>	1 538	1 680	1 842	1 986	1 989	2 105	2 315	2 486	2 628	2 737
	<i>růst v %</i>	5,7	9,2	9,6	7,8	0,1	5,8	10,0	7,4	5,7	4,2
Příspěvky na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem	<i>mld. Kč</i>	464	505	557	599	636	681	705	751	794	827
	<i>růst v %</i>	6,4	8,7	10,3	7,6	6,2	7,0	3,5	6,6	5,7	4,2
Hrubý provozní přebytek	<i>mld. Kč</i>	2 340	2 432	2 507	2 671	2 635	2 846	3 087	3 230	3 441	3 655
	<i>% HDP</i>	48,8	47,6	46,3	46,1	46,2	46,6	46,3	45,5	45,4	45,8
	<i>růst v %</i>	1,7	4,0	3,1	6,5	-1,4	8,0	8,5	4,6	6,6	6,2
Spotřeba fixního kapitálu	<i>mld. Kč</i>	988	1 022	1 074	1 153	1 229	1 303	1 418	1 504	1 588	1 692
	<i>růst v %</i>	3,2	3,5	5,0	7,4	6,5	6,0	8,9	6,0	5,6	6,5
Čistý provozní přebytek	<i>mld. Kč</i>	1 352	1 410	1 434	1 518	1 406	1 543	1 669	1 726	1 853	1 964
	<i>růst v %</i>	0,6	4,3	1,7	5,9	-7,4	9,8	8,1	3,4	7,4	6,0

Zdroj: Makroekonomická predikce MF, listopad 2022.

Tabulka č. 10: Vývoj a projekce vybraných demografických ukazatelů

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
								Predikce	Predikce	Výhled	Výhled
Počet obyvatel k 1. 1.	<i>tis. osob</i>	10 554	10 579	10 610	10 650	10 694	10 495	10 517	10 857	10 872	10 884
	<i>růst v %</i>	0,1	0,2	0,3	0,4	0,4	-1,9	0,2	3,2	0,1	0,1
0–19 let	<i>tis. osob</i>	2 082	2 106	2 133	2 160	2 188	2 171	2 197	2 312	2 324	2 331
	<i>růst v %</i>	0,9	1,2	1,3	1,3	1,3	-0,8	1,2	5,3	0,5	0,3
20–64 let	<i>tis. osob</i>	6 540	6 484	6 437	6 403	6 374	6 172	6 151	6 306	6 284	6 275
	<i>růst v %</i>	-0,8	-0,9	-0,7	-0,5	-0,4	-3,2	-0,3	2,5	-0,3	-0,1
65 a více let	<i>tis. osob</i>	1 932	1 989	2 040	2 087	2 132	2 152	2 169	2 239	2 264	2 279
	<i>růst v %</i>	2,8	2,9	2,6	2,3	2,2	0,9	0,8	3,2	1,1	0,6
Starobní důchodci k 1. 1.¹⁾	<i>tis. osob</i>	2 377	2 395	2 404	2 410	2 415	2 400	2 378	2 384	2 374	2 364
	<i>růst v %</i>	0,9	0,8	0,4	0,3	0,2	-0,6	-0,9	0,2	-0,4	-0,4
Míry závislosti k 1. 1.											
Demografická	%	29,5	30,7	31,7	32,6	33,4	34,9	35,3	35,5	36,0	36,3
Podle platné legislativy	%	39,8	40,1	40,4	40,4	40,5	41,2	40,6	39,8	39,6	39,3
Efektivní míra závislosti	%	46,8	46,2	45,7	45,2	45,5	46,0	45,2	46,0	45,8	45,4
Úhrnná plodnost	<i>počet dětí</i>	1,630	1,687	1,708	1,709	1,707	1,827	1,70	1,70	1,70	1,71
Přírůstek populace	<i>tis. osob</i>	25	31	40	44	8	22	341	15	12	9
Přirozený přírůstek	<i>tis. osob</i>	5	3	1	0	-19	-28	-9	-11	-14	-17
Živě narození	<i>tis. osob</i>	113	114	114	112	110	112	105	103	101	99
Zemřelí	<i>tis. osob</i>	108	111	113	112	129	140	114	114	115	116
Saldo migrace	<i>tis. osob</i>	20	28	39	44	27	50	351	26	26	26
Imigrace	<i>tis. osob</i>	38	46	58	66	56	69
Emigrace	<i>tis. osob</i>	17	18	20	21	29	19
Nedopočet při sčítání lidu	<i>tis. osob</i>	x	x	x	x	x	-207	x	x	x	x

Pozn.: Údaje se týkají obyvatel, kteří mají na území ČR trvalé bydliště, a to bez ohledu na jejich státní občanství. Predikce a výhled demografických veličin jsou založeny na střední variantě demografické projekce ČSÚ 2018. V časových řadách počtu obyvatel je mezi roky 2020 a 2021 zlom vyplývající z výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2021.

¹⁾ Pouze důchodci v kompetenci České správy sociálního zabezpečení.

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení, ČSÚ. Výpočty a predikce MF ČR.

Tabulka č. 11: Srovnání systémů mateřské a rodičovské

Stát	Mateřská dovolená	Otcovská dovolená	Rodičovská dovolená	Garance místa v předškolním zařízení
Finsko	105 dnů	54 dnů	158 dnů	Od 9 měsíců věku
Švédsko	90 dnů	90 dnů	300 dnů	Od 12 měsíců věku
Norsko	18 týdnů	15 týdnů	16/26 týdnů	Od 12 měsíců věku
Dánsko	18 týdnů	2 týdny	32 týdnů	Od 6,5 měsíce věku
Estonsko	140 dnů	-	435 dnů	Od 18 měsíců věku
Lotyšsko	112/140 dnů	10 dnů	Do 12-18 měsíců věku dítěte	Od 18 měsíců věku
Německo	-	-	12-24 měsíců	Od 12 měsíců věku
Slovinsko	-	30 dnů	11 měsíců	Od 11 měsíců věku

Zdroj: Eurydice, 2019. Key data on Early Childhood Education and Care in Europe – 2019 edition.

Tabulka č. 12: Přehled opatření pro zajištění péče o děti v raném věku v jednotlivých státech Evropy

Následující tabulka shrnuje data z jednotlivých států Evropy, a to v jakém věku mají děti nárok na vzdělávání a péči, v kolika letech je předškolní vzdělávání povinné a následně v kolika letech začíná povinná školní docházka.

	Garance místa	Povinné předškolní vzdělávání	Povinná školní docházka
Belgie (Francouzské společenství)	2 roky a 6 měsíců		6
Belgie (Německé společenství)	3		6
Belgie (Vlámské společenství)	2 roky 6 měsíců		6
Bulharsko		5	7
Česká republika	3	5	6
Dánsko	6 měsíců		6
Německo	1		6
Estonsko	1 rok a 6 měsíců		7
Španělsko	3		6
Francie	3		6
Lotyšsko	1 rok a 6 měsíců	5	7
Lucembursko	3	4	6
Maďarsko		3	6
Malta	2 roky a 9 měsíců		5
Nizozemsko		5	6
Rakousko		5	6
Polsko	3	6	7
Slovinsko	11 měsíců		6
Slovensko			6
Finsko	9 měsíců	6	7
Švédsko	1		7
Velká Británie (Anglie)	3		5
Bosna a Hercegovina			6

Zdroj: Eurydice, 2019. Key data on Early Childhood Education and Care in Europe – 2019 edition.

Tabulka č. 13: Srovnání nastavení mateřské, rodičovské a otcovské dovolené ve vybraných zemích

	MD	RD	otcovská
ČR	<ul style="list-style-type: none"> ○ 28 týdnů (nástup 8-6 týdnů před porodem) – nutná je účast na nemocenském pojištění ○ Peněžitá pomoc v mateřství = výše dávky činí 70 % průměrného hrubého příjmu za posledních 12 měsíců rozpočteného na den ○ Podmínkou je účast na nemocenském pojištění a získání doby pojištění aspoň 270 kal. dnů v posledních 2 letech před nástupem na PPM 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Volno se poskytuje maximálně do 3 let věku dítěte. • Rodičovský příspěvek <ul style="list-style-type: none"> ○ Celkem 300 000,- Kč ○ Měsíční částka závisí na délce pobírání – max. do 4 let věku dítěte (délku lze po 3 měsících měnit) ○ Osoby s nízkými příjmy či bez nároku na peněžitou pomoc v mateřství mohou pobírat max. 10 000,- Kč, od července až 13 tis. Kč měsíčně (tj. pobírat ji 2,5 roku) ○ Maximální měsíční výše je měsíční peněžitá pomoc v mateřství, kterou žena pobírala ○ Při narození dalšího dítěte se nevybraná částka vyplatí a rodič má nárok na další příspěvek ○ Děti do dvou let mohou chodit 92 hodin měsíčně do školky, aniž by rodič přišel o příspěvek (u starších dětí limit není) ○ Není žádné omezení ze strany výdělečné činnosti osoby pobírající příspěvek 	<ul style="list-style-type: none"> • Otcovská dovolená <ul style="list-style-type: none"> ○ 2 týdny ○ Dávka otcovské poporodní péče = výše dávky činí 70 % průměrného hrubého příjmu za posledních 12 měsíců rozpočteného na den ○ Podmínkou nároku na dávku je účast na nemocenském pojištění a být zapsán jako otec dítěte v jeho rodném listu nebo být osobou, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu
Maďarsko	<ul style="list-style-type: none"> • Mateřská dovolená 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rodičovský příspěvek 	

	<ul style="list-style-type: none"> ○ 168 dnů (24 týdnů) ○ Mateřský příspěvek = 70 % průměrné hrubé denní mzdy, maximálně 70 % dvojnásobku minimální denní mzdy (1498,7 eur měsíčně) - Dávka se daní. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 70 % prům. denní mzdy, max. dvojnásobek minimální mzdy ▪ Do 2 let věku dítěte a nastoupit může matka nebo otec ▪ Do 6 měsíců věku dítěte rodič nesmí mít žádný pracovní příjem, pak není omezen ▪ Dítě starší 18 měsíců může navštěvovat školku max. 4 hodiny denně 	
Rakousko	<ul style="list-style-type: none"> ○ 16 týdnů (8 před a 8 po porodu) ○ Mateřský příspěvek = průměrný čistý příjem 3 měsíce před mateřskou; OSVČ 54 eur denně 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Až do 2 let věku dítěte ○ Rodiče ji mohou dvakrát vystřídat mezi sebou; při prvním střídání si mohou vzít oba rodiče společně 1 měsíc ○ Rodič může pracovat na zkrácený úvazek ○ Rodičovský příspěvek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Plošný <ul style="list-style-type: none"> • Délka pobírání se může zvolit v rozmezí 365-851 dní (při střídání obou rodičů se získá navíc 91-212 dní) • Výše dávky se pohybuje v rozmezí 33,88-14,53 eur denně 	<ul style="list-style-type: none"> • Otcovská dovolená <ul style="list-style-type: none"> ○ Na 28-31 dní během prvních 3 měsíců od narození (délka odpovídá délce rodičovské) ○ 22,6 eur denně

		<ul style="list-style-type: none"> • Přivýdělek rodiče by neměl překročit 16 200 eur za rok a 60 % jeho příjmu před narozením dítěte ▪ Odvozený od výdělku <ul style="list-style-type: none"> • Maximálně na 365 dní, při střídání 426 dnů • Výše dávky = 80 % posledního platu/mzdy, max. 66 eur denně • Přivýdělek rodiče nesmí překročit 7 600 eur za rok ○ Partner bonus – pokud se rodiče střídali rovnoměrně a pobírali dávku alespoň 124 dní, může si každý požádat o jednorázových 500 eur 	
Německo	<ul style="list-style-type: none"> • Mateřská dovolená <ul style="list-style-type: none"> ○ 14 týdnů (6 před a 8 po porodu) ○ Ve výši průměrné čisté mzdy/platu, max. 13 eur denně (pokud by to mělo být víc, zaměstnavatel částku dorovnává příspěvkem) ○ Ženy nepojištěné získávají 210 eur měsíčně 	<ul style="list-style-type: none"> • Rodičovská dovolená <ul style="list-style-type: none"> ○ Do 3 let věku dítěte, čerpat mohou oba rodiče, dá se rozdělit do 3 úseků ○ Rodič si může přivydělávat v rozsahu 30 h týdně ○ Rodičovský příspěvek <ul style="list-style-type: none"> ▪ V prvních 14 měsících po porodu 	

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Každý z rodičů ho může pobírat min. 2 měsíce, max. 12 měsíců ▪ Počítá se jako podíl z příjmu (67 % pro příjem 1 000-1 200 eur, dál se podíl zvyšuje nebo snižuje – pohybuje se mezi 300-1 800 eur) ▪ Existuje varianta vyplácení až do 28 měsíců dítěte, ale výše vyplácení bude poloviční ▪ Pokud oba rodiče pracují 4 měsíce po sobě 25-30 hodin týdně, mají nárok na další 4 měsíce té nižší varianty příspěvku 	
Polsko	<ul style="list-style-type: none"> • Mateřská dovolená <ul style="list-style-type: none"> ○ 20 týdnů (může začít 6 týdnů před porodem; pokud začne později, tak po 14 týdnech se může zbytek převést na otce) ○ Mateřská dávka = 100 % referenčního měsíčního platu/mzdy, min. 235 eur měsíčně 	<ul style="list-style-type: none"> • Rodičovská dovolená <ul style="list-style-type: none"> ○ 32 týdnů, rodiče se mohou třikrát vystřídat i ji čerpat zároveň ○ Je umožněno pracovat až na 50 % plného úvazku u zaměstnavatele, který poskytuje RD – výše dávky se proporcionálně sníží, délka dovolené zvýší ○ Dále ještě jedna dovolená na výchovu dětí – 24 měsíců (začíná se po skončení rodičovské) 	<ul style="list-style-type: none"> • Otcovská dovolená <ul style="list-style-type: none"> ○ 2 týdny, lze rozdělit na dva týdenní kusy ○ Dávka = 100 % referenčního měsíčního platu/mzdy

		<ul style="list-style-type: none"> ○ Rodičovský příspěvek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Prvních 6 týdnů 100 % referenčního platu/mzdy, 60 % zbylých 26 týdnů ▪ Pro nepojištěné osoby, které nepobírají mateřskou dávku – na 12 měsíců, 235 eur měsíčně, nelze se střídat ▪ Příspěvek na výchovu (další dávka) – nárok má, pokud měsíční příjem rodinného příslušníka nepřesáhne 25 % průměrného platu/mzdy z minulého roku <ul style="list-style-type: none"> • 94 eur měsíčně 	
Francie	<ul style="list-style-type: none"> • Mateřská dovolená <ul style="list-style-type: none"> ○ 16 týdnů (6 před a 10 po porodu), 26 týdnů u 3. a dalšího dítěte ○ Částka = čistá měsíční mzda/plat (daní se), min. 9,66 eur, max. 89 eur denně 	<ul style="list-style-type: none"> • Rodičovská dovolená <ul style="list-style-type: none"> ○ 1 rok ○ Může být nahrazená zkrácením pracovního úvazku na min. 16 h týdně ○ Rodičovský příspěvek <ul style="list-style-type: none"> ▪ 6 měsíců pro každého rodiče pro první dítě; 24 měsíců pro každého rodiče pro další děti 	<ul style="list-style-type: none"> • Otcovská dovolená <ul style="list-style-type: none"> ○ 25 dní, 4 z toho musí navazovat na 3 dny volna od zaměstnavatele hned po narození dítěte; zbytek se může rozdělit na 2 části a začít do 6 měsíců od narození ○ Částka = čistá měsíční mzda/plat (daní se), min. 9,66 eur, max. 89 eur denně

		<ul style="list-style-type: none">▪ 406 eur měsíčně při žádné práci, 262 eur při práci do 50 % plného úvazku, 151 eur mezi 50-80 % plného úvazku▪ Mohou ho brát oba rodiče naráz (částka ale nepřesáhne 405 eur) i se střídat	
--	--	--	--

Zdroje

¹ Jednalo se o zástupce z řad SMO, SMS, zástupci krajů, Národní síť zdravých měst, Město přátelské dětem z.s., Síť pro rodinu, Kub K2, Národní centrum pro rodinu, Rodinný svaz, Charita ČR, Aperio, Women for women, Jsme Fer, Sociologický ústav, RILSA, Unie center pro rodinu a komunitu, Kancelář veřejného ochránce práv, Manofi, LMO – liga otevřených mužů, Život 90, Asociace poskytovatelů soc. služeb, Krása pomoci, CERGE-EI, Aliance pro rodinu, SOS vesničky z.s., Dobrá rodina o.p.s, zástupci ministerstev a Úřadu vlády.

² KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ & Lucie VIDOVIČOVÁ, 2019a. Česká rodina na počátku 21. století. Životní podmínky, vztahy a potřeby. Praha: Sociologické nakladatelství.

³ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ & Lucie VIDOVIČOVÁ, 2020. Zpráva o rodině 2020. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf

⁴ Příjmovou chudobou je dlouhodobě ohroženo cca 30 % neúplných rodin, v případě úplných rodin s jedním a dvěma dětmi se to týká cca 6–7 %, u tří a vícedětných 15–18 %. Viz Zdroj: Životní podmínky 2022, tabulka 19, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-7isum3msez>.

⁵ Dne 6. ledna 2022 schválila vláda Petra Fialy finální verzi Programového prohlášení vlády České republiky. Dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/programove-prohlaseni-vlady-193547/>.

⁶ Viz např. výsledky projektu „Dopady pandemie Covid-19 na sólo rodiče“. Dostupné z <https://www.vupsv.cz/2021/11/03/dopady-pandemie-na-solo-rodice-%E2%88%92-prvni-vysledky-vyzkumu/>.

⁷ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ & Lucie VIDOVIČOVÁ, 2020. Zpráva o rodině 2020. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf

⁸ Rodiny se specifickými potřebami jsou např. rodiny pečující o závislého člena, s dětmi s hendikepy, rodiny samoživitelů a rodiny vícedětné, rodiny s vážně nebo nevléčitelně nemocným dítětem apod.

⁹ Všechny tyto dokumenty naleznete na následující webové stránce MPSV: <http://www.mpsv.cz/cs/14474>

¹⁰ MPSV. 2017. Koncepce rodinné politiky. Dostupné z https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Koncepce_rodinne_politiky.pdf/5d1efd93-3932-e2df-2da3-da30d5fa8253.

¹¹ European Council. 2007. Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, Meeting within the Council, On the Importance of Family-Friendly Policies in Europe and the Establishment of an Alliance for Families (913/1/07 REV1).

¹² Více informací zde https://www.mzp.cz/cz/agenda_2030.

¹³ Strategie pro rovnost žen a mužů (europa.eu)

¹⁴ Strategie EU pro práva dítěte a evropská záruka pro děti (europa.eu)

¹⁵ [99eb1c67-62d7-830b-5144-5e12d82f1447](https://www.mpsv.cz/99eb1c67-62d7-830b-5144-5e12d82f1447) (mpsv.cz)

¹⁶ Dostupné z <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10382#navItem-relatedDocuments>

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32013H0112>

¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0758&qid=1634748847169>

¹⁹ ÚV, 2021, **Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030**, dostupné z: vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf je již druhým rámcovým vládním dokumentem pro uplatňování politiky rovnosti žen a mužů v ČR. Vizí této strategie je odstranění všech forem genderové podmíněných nerovností mezi ženami a muži a dosažení takového stavu, kdy každý člověk může svobodně a bez znevýhodnění z důvodu svého pohlaví a genderu rozvíjet svůj potenciál a plně se realizovat ve všech sférách společenského života.

²⁰ Rodinná politika má zásadní vliv na rovnost žen a mužů v ČR vč. prevenci domácího a genderově podmíněného násilí. Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019-2022 a aktuálně projednávaný návrhový materiál obsahují mj. opatření v gesci MPSV směřující k důslednému zohledňování problematiky domácího a genderově podmíněného násilí v koncepčních strategických a metodických dokumentech ochrany práv dětí a rodinné politiky

²¹ Mezi klíčové kroky **Strategie 2030+** na období 2020–2023 patří mj. podpora předškolního vzdělávání, která je shrnuta ve stejnojmenné implementační kartě Strategie 2030+ a která zahrnuje opatření týkající se zvýšení účasti dětí v předškolním vzdělávání, aktualizace Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, zvýšení kvality předškolního

vzdělávání, podpory pedagogické diagnostiky, pedagogů a vedení školy. V souvislosti s předmětným návrhem Záruky pro děti je důležitá také implementační karta Strategie 2030+ nazvaná „Zvyšování kvality vzdělávání ve strukturálně postižených regionech“. Mezi hlavní kroky a opatření této implementační karty patří zejména komplexní podpora pro školy v obcích s vyšším podílem dětí a žáků ohrožených sociálním vyloučením v určených krajích, omezení segregančních tendencí v základním školství aj. V tomto kontextu je důležitá také metodická podpora škol ve strukturálně postižených regionech.

²² Problematika sociálního bydlení je v současné době projednávána a konzultována na různých úrovních státu – mezi jednotlivými resorty, s kraji i obcemi. V **Koncepci bydlení ČR 2021+**, která byla schválena vládou 12. 4. 2021, je v úkolech počítáno jak s monitorováním/evidencí sociálních bytů, tak s monitorováním počtu osob/rodin s dětmi v bytové nouzi.

²³ **Strategie sociálního začleňování 2021–2030** zastřešuje hlavní oblasti významné pro sociální začleňování osob sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených. Její prioritní skupinu tvoří osoby, které jsou zároveň ohroženy příjmovou chudobou, materiální deprivací a současně žijí v domácnostech s nízkou pracovní intenzitou. Jedná se zejména o dlouhodobě nezaměstnané osoby, osoby žijící v rodinách sólo rodičů a v rodinách se třemi a více dětmi.

²⁴ **Národní strategie ochrany práv dětí na období 2021–2029** Hlavním cílem této strategie je zajištění kvalitního života dětí tak, aby mohly vyrůstat v bezpečném rodinném prostředí a mít rovné příležitosti, které by mohly využít pro plný rozvoj svého potenciálu.

²⁵ **Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–25** považuje sociální bydlení za komplexní systém pomoci lidem v bytové nouzi, který propojuje nástroje bytové a sociální politiky, mezi klíčové principy řadí individualizovanou sociální práci a principy Housing Led a Housing First i využívání všech nástrojů prevence ztráty bydlení.

²⁶ Hlavním cílem **Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů na období 2021–2030** je vytvořit rámec pro opatření, která rozvinou pozitivní změny, jichž bylo dosaženo v některých oblastech romské integrace, a pro opatření, která povedou ke zvrácení negativních trendů tam, kde negativní trendy přetrvávají, a/nebo se prohlubují. Realizace obsahu této strategie počítá s aktivní participací zástupců romské národnostní menšiny. Občanské zplnomocnění příslušníků romské národnostní menšiny má vést k jejich občanské, socio-ekonomické, politické, a kulturní emancipaci. Cílem je odstranění všech neodůvodněných a nepřijatelných rozdílů mezi situací značné části Romů a většinové populace, zajištění účinné ochrany Romů před diskriminací a anticiganismem a povzbuzení emancipace Romů, romské kultury, jazyka a participace Romů.

²⁷ Zde je nutné upozornit, že je souběžně připravován se Strategií rodinné politiky i nový strategický dokument pro oblast přípravy společnosti na stárnutí na následující období, který má být dle usnesení ze 13. září 2021 č. 786 předložen vládě do 31. prosince 2027.

²⁸ [Koncepce-péče-o-děti-se-závažnou-diagnózou_A5_online.pdf \(pallium.cz\)](https://www.pallium.cz/koncepce-pece-o-deti-se-zavaznou-diagnozou_A5_online.pdf)

²⁹ ČR má vládou přijatý **Strategický rámec Zdraví 2030**, který představuje základní resortní koncepční materiál s meziresortním přesahem a udává směr rozvoje péče o zdraví obyvatel ČR v příštím desetiletí. Obsahuje tři strategické cíle: zlepšení zdravotního stavu populace, optimalizace zdravotnického systému a podpora vědy a výzkumu. Hlavními tématy jsou reforma primární péče včetně nové koncepce a rozvoje sítě urgentních příjmů, důraz na prevenci, zdravotní gramotnost a odpovědnost občanů za jejich zdraví. Zaměřuje se také na personální stabilizaci zdravotnictví a zapojení vědy a výzkumu do řešení prioritních úkolů. Důležitým prvkem je také integrovaná zdravotní péče a propojení systému zdravotnictví a sociální péče. Dostupné z: <https://zdravi2030.mzcr.cz/>

³⁰ Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/koncepce-rozvoje-knihoven-2021-2027>

³¹ Projekt byl spuštěn v roce 2006 a postupně se začaly připojovat i jiné kraje. V současné době projekt funguje v Jihomoravském kraji, Kraji Vysočina, Olomouckém kraji, Pardubickém kraji, Ústeckém kraji, Královéhradeckém kraji a ve městě Kroměříž.

Více k dané oblasti např. zde KUCHAŘOVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ & Lucie VIDOVIČOVÁ, 2020. Zpráva o rodině 2020. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf

³² Odborníci předpokládají, že z dlouhodobého hlediska budou rodiny v ČR čelit zhoršující se finanční situaci, problémům s bydlením, ale také vyčerpání rodičů a s ním souvisejícím domácím násilím a závislostmi. Nadace Sirius. 2020. *Závěrečná zpráva z dotazníkového šetření. Prognóza vývoje situace pro rodiny s dětmi a podpůrné služby*. Dostupné z https://nadesirius.cz/soubory/aktuality/2020_prognozaNadaceSirius.pdf.

³³ V souladu s postupy Aktualizované Metodiky přípravy veřejných strategií z roku 2019. Viz Realizace strategie – identifikace potřeby změn. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/microsites/portal-strategicke-prace-v-ceske-republice/nastroje-a-metodicka-podpora/vystupy-projektu>

³⁴ OECD. Public spending on families over time. [online]. 2019 [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_7_2017_Podpora_rodin_s_detmi/files/basic-html/page4.html

-
- ³⁵ Pertold [IDEA Studie Zmeny v rodnine politice.pdf \(cerge-ei.cz\)](#)
- ³⁶ *Starting Strong IV Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care* [online]. Paris: OECDpublishing, 2015 [cit. 2016-02-24]. ISBN 978-92-64-23351-5. Dostupné z: <http://www.oecd.org/publications/starting-strong-iv-9789264233515-en.htm>
- Changes in Family Policies and Outcomes: Is there Convergence? *OECDiLibrary* [online]. [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/changes-in-family-policies-and-outcomes-is-there-convergence_5jz13wllxgzt-en
- ³⁷ OECD Family Database, OECD – Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs. Dostupné z: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>
- ³⁸ OECD. Public spending on families over time. [online]. 2019 [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_7_2017_Podpora_rodin_s_detmi/files/basic-html/page4.html
- ³⁹ Shrnutí např. v článku Benefity předškolního vzdělávání Z. Syslové, dostupné z: [Benefity předškolního vzdělávání | Šance Dětem \(sancedetem.cz\)](#)
- ⁴⁰ OECD [PF1_6_Public_spending_by_age_of_children.pdf \(oecd.org\)](#)
- ⁴¹ JENSON, J. a Saint-Martin D. New Routes to Social Cohesion? Citizenship and the Social Investment State. *Canadian Journal of Sociology*. 28(1), 77-90.
- ⁴² ESPING-ANDERSEN, G. The Incomplete Revolution: Adapting Welfare States to Women's New Roles. *Cambridge: Polity Press*. 2009.
- ⁴³ Dostupné z: [es200319.pdf](#)
- ⁴⁴ Kuchařová, V. 2020. Reflexe rodinné politiky. Očekávání a postoje. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/fulltext/vz_480.pdf
- ⁴⁵ https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5173/f9/es200319.pdf
- ⁴⁶ Hodnocení některých sociálních podmínek – květen až červenec 2022 - Centrum pro výzkum veřejného mínění (cas.cz)
- ⁴⁷ https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5173/f9/es200319.pdf
- ⁴⁸ <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ekonomicke/socialni-politika/5177-nazory-obcanu-na-vybrana-opatreni-v-rodnine-politice-unor-2020>
- ⁴⁹ Kuchařová, V. a kol. 2022. Úplné rodiny s dětmi. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_502.pdf
- ⁵⁰ Názory občanů na vybraná opatření v rodinné politice, CVVM, 2020. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5173/f9/es200319.pdf
- ⁵¹ Kuchařová, V. a kol. 2022. Úplné rodiny s dětmi. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_502.pdf
- ⁵² PALONCYOVÁ Jana, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE & Věra KUCHAROVÁ, 2019a. Neúplné rodiny. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/fulltext/vz_469.pdf.
- ⁵³ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ & Lucie VIDOVIČOVÁ, 2020. Zpráva o rodině 2020. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf.
- ⁵⁴ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ & Lucie VIDOVIČOVÁ, 2020. Zpráva o rodině 2020. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf, strana 27.
- ⁵⁵ CVVM. 2019. Hodnocení některých sociálních podmínek – říjen 2019. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5051/f9/eu191122.pdf nebo [Hodnocení některých sociálních podmínek – květen až červenec 2022 - Centrum pro výzkum veřejného mínění \(cas.cz\)](#)
- ⁵⁶ Kuchařová, V. 2020. Reflexe rodinné politiky. Očekávání a postoje. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_480.pdf
- ⁵⁷ Kuchařová, V., Höhne, S., Nešporová, O., Palonciová, J. 2019. Rodiny se třemi a více dětmi. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_460.pdf
- ⁵⁸ Palonciová J., Barvíková, J., Höhne, S., Kuchařová, V., Nešporová, O. 2019. Rekonstituované rodiny. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_461.pdf.

-
- ⁵⁹ Postoje českých občanů k partnerství, manželství a rodičovství, únor 2020, CVVM. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5179-postoje-ceskych-obcanu-k-partnerstvi-manzelstvi-a-rodicovstvi-unor-2020>
- ⁶⁰ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ, Lucie VIDOVIČOVÁ, 2017. Zpráva o rodině. Praha: VÚPSV, v. v. i., strana 49
Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_433.pdf
- ⁶¹ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Kristýna JANUROVÁ, Sylva HÖHNE, Jana PALONCYOVÁ & Kamila SVOBODOVÁ, 2018. Rodiny ve střední fázi rodinného cyklu. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_440.pdf.
- ⁶² Souhrnný přehled ukazatelů – Česká správa sociálního zabezpečení (cssz.cz)
- ⁶³ Ipsos. 2021. Tisková zpráva: Během pandemie Češi přibráli na váze a jsou více ve stresu. Dostupné zde: https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-04/tiskova_zprava_ipsos_behem_pandemie_cesi_pribrali_na_vaze_a_je_vice_ve_stresu_1.4.2021.pdf
- ⁶⁴ Höhne, Sylva, Jana, Paloncyová, Kamila Svobodová, K. 2022. Dopady pandemie covidu-19 na sólo rodiče. Praha: RILSA, 2022. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_510.pdf
- ⁶⁵ Tůmová Křečková, Naděžda, Kamila Svobodová, Olga Nešporová, v tisku. Rodiny s dětmi v letech 2018–2022. Praha: RILSA.
- ⁶⁶ Český rozhlas a PAQ Research. 2022. Život k nezaplacení. Dostupné zde: <https://data.irozhlas.cz/zivot/extremni-vydaje/>
- ⁶⁷ V dotazníkovém šetření bylo osloveno emailem 65 145 uprchlíků, kteří žádali o humanitární dávku, s prosbou o vyplnění online dotazníku o nich samotných a ostatních členech jejich domácnosti. V průběhu června takto MPSV sesbíralo údaje o 50 236 uprchlících, z toho bylo 29 012 dospělých a 21 224 dětí. Návratnost byla na úrovni 27,4 %. Vedle dat z průzkumu MPSV byla pro potřeby šetření využita data z Úřadu práce o žadatelích o humanitární dávku, kterých bylo k 8. 7. 2022 celkem 310 tisíc, data MPSV o zaměstnanosti zahraničních pracovníků, data z Cizineckého informačního systému, Frontexu a dalších, veřejně dostupná data.
- ⁶⁸ <https://www.unicef.cz/deti-z-ukrajiny-miluji-skolu-zdrave-jedi-a-nasleduji-evropske-trendy/>
- ⁶⁹ Do pomoci ukrajinským dětem se zapojily např. i veřejné knihovny. Viz iniciativa „Knihovny pomáhají Ukrajině“ (viz zde: https://ipk.nkp.cz/docs/ukrajina/2023_Knihovny_pomahaji_Ukrajine.pdf).
- ⁷⁰ Data ze SLDB 2011.
- ⁷¹ Rodina představuje trvale vysokou hodnotu v životě všech lidí, v podstatě bez ohledu na demografické a sociální rozdíly. Rodina, jakkoliv je obecně sdílenou hodnotou, může být vnímána rozdílně. Většina lidí definuje rodinu výčtem jejích členů, a to převážně jako nukleární rodinu s oběma rodiči a dětmi. Časté je i třígenerační vnímání rodiny, nebo chápání rodiny jako širšího okruhu blízkých lidí (kromě širší rodiny může zahrnovat i osoby, které nejsou spřízněny pokrevně či sňatkem). Velmi časté je zdůrazňování rodinného zázemí, pohody, místa spokojenosti či přímo smyslu života. Výjimečně je rodina charakterizována negativně nebo jako břemeno (necelá 2 %). Převládá chápání rodiny více méně v tradičním smyslu, tj. jako nukleární úplné rodiny, jež je součástí širší rodiny. Zdůrazňována je rodina jako zázemí přinášející spokojenost, klid a bezpečí a jako prostředí blízkých vztahů. Zdroj: KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ & Lucie VIDOVIČOVÁ, 2020. Zpráva o rodině 2020. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf.
- ⁷² Kuchařová, V., Svobodová K., Šťastná A., Podrápský F., 2014. Rodinná politika na úrovni obcí a krajů. Principy a východiska. Praha, VÚPSV, Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_385.pdf
- ⁷³ např. Bookstart – S knížkou do života, Knížka pro prvňáčka
- ⁷⁴ Thévenon O. Family policies in OECD countries: a comparative analysis. Popul Dev Rev. 2011;37(1):57-87. doi: 10.1111/j.1728-4457.2011.00390.x. PMID: 21714199.
- ⁷⁵ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ & Lucie VIDOVIČOVÁ, 2020. Zpráva o rodině 2020. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf.
- ⁷⁶ VÚPSV, 2019, Rekonstituované rodiny https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_461.pdf Nešporová, Olga. 2021. Homoparentální rodiny. Praha: VÚPSV, v.v.i. Dostupné na: <https://www.vupsv.cz/2021/09/06/nova-monografie-vupsv-homoparentalni-rodiny/>
- ⁷⁷ Zdroje dostupné na: <http://homoparentalita.soc.cas.cz/vystupy>

⁷⁸ Sňatek a rozchod jako dva možné způsoby ukončení nesezdaného soužití [Marriage and breakup as two possible paths away from cohabitation]. / Jana Palonciová, Anna Šťastná – In: Demografie. - ISSN 0011-8265 - Roč. 54, č. 3 (2012), s. 214-232 (19 s.).

⁷⁹ Kuchařová, V., Barvíková, J., Höhne, S., Janurová, K., Nešporová, O., Palonciová, J., Svobodová, K., Vidovičová, L. 2019. Česká rodina na počátku 21. století. Životní podmínky, vztahy a potřeby. Praha: Sociologické nakladatelství.

⁸⁰ Median, s.r.o. a kolektiv. 2016. Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje -

Závěrečná zpráva z výzkumu. Nadace Sirius. Dostupné z: <https://www.nadacesirius.cz/soubory/zaverecne-zpravy/Zaverecna-zprava-z-vyzkumu-primarni-prevence-ohrozeni-rodiny.pdf>

⁸¹ Protože je poradenství běžným pojmem, budeme se pro úplnost v dalším textu věnovat programům primární prevence. Jako příklad uvádíme jihomoravskou *Koncepci rodinné politiky pro všechny generace 2020/2030*, kde lze nalézt popis typových aktivit. Dostupné z: <https://www.rodinnapolitika.cz/571-koncepce-rodinne-politiky-pro-vsechny-generace-2020-2030.html>.

⁸² Rodiny ve střední fázi ŽC: Kuchařová a kol., 2018, s. 69, dostupné zde: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_440.pdf, dále také Komplexní výzkum o rodinách 2018-2022

⁸³ WINKLER, P., BROULÍKOVÁ, H. M., KONDRÁTOVÁ, L., KNAPP, M., ARTEEL, P., BOYER, P., GALDERISI, S., KARKKAINEN, H., IEVEN, A. & MOHR, P. 2018. Value of schizophrenia treatment II: Decision modelling for developing early detection and early intervention services in the Czech Republic. *European Psychiatry*, 53, 116-122.

⁸⁴ dle údajů Světové zdravotnické organizace (WHO), dále *Datové sady - Katalog otevřených dat (mzcr.cz)* nebo *Infografika: Duševní onemocnění v Česku | NZIP*

⁸⁵ KONDRÁTOVÁ, L., CHRTKOVÁ, D., MLADÁ, K., JANOUŠKOVÁ, M., ŠTANGLOVÁ, A., ROBOCH, Z., PÁV, M. & WINKLER, P. 2018. Socioekonomická situace osob s psychickým onemocněním v České republice. *Ceská a Slovenská Psychiatrie*, 114.

⁸⁶ ELBOGEN, E. B. & JOHNSON, S. C. 2009. The intricate link between violence and mental disorder: results from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions. *Archives of general Psychiatry*, 66, 152-161.

⁸⁷ EHLER, E., BEDNAŘÍK, J., HÖSCHL, C., WINKLER, P., SUCHÝ, M. & PÁTÁ, M. 2013. Náklady na poruchy mozku v České republice. *Cesk Slov Neurol*, 76.

⁸⁸ JANOUŠKOVÁ, M., KÁŽMER, L. & WINKLER, P. Péče o blízkou osobu s duševním onemocněním v ČR mezi lety 2001 a 2011. Nепublikovaný manuskript.

⁸⁹ JANOUŠKOVÁ, M., WINKLER, P. & KÁŽMÉR, L. 2014. Vývoj nově přiznaných invalidních důchodů z důvodu duševních a fyzických onemocnění v ČR v letech 2001 až 2011. *Psychiatrie*.

⁹⁰ Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030, str. 14, Úřad vlády ČR a Ministerstvo zdravotnictví 2019, *Statistika a my*, časopis Českého statistického úřadu 1/2021, str. 45

⁹¹ <https://www.soc.cas.cz/publikace/nasili-na-zenach-v-souvislosti-s-covid-19>

⁹² <http://www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/Pr%C5%AFzkum-APIC-062020-1.pdf>

⁹³ Tomuto tématu se věnuje množství odborné literatury. Např: TÓTHOVÁ, Jana. Úvod do transgenerační psychologie rodiny: transgenerační přenos vzorců rodinného traumatu a zdroje jeho uzdravení. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011; BESEMER, S. *Intergenerational Transmission of Criminal and Violent Behaviour*. Leiden: Sidestone Press, 2012.

⁹⁴ Progress. End Violence Against Children [online]. 2023 [cit. 2023-06-13]. Dostupné z: <https://endcorporalpunishment.org/countdown/>

⁹⁵ Waterston T, Janson S. Hitting children is wrong. *BMJ Paediatr Open*. 2020 Jul 27;4(1):e000675. doi: 10.1136/bmjpo-2020-000675. PMID: 32789197; PMCID: PMC7390231.

⁹⁶ Dostupné z: [Úmluva o právech dítěte \(mpsv.cz\)](https://www.mpsv.cz)

⁹⁷ Namátkou např. Kolegium expertů vládního zmocněnce na zasedání konaném dne 15. listopadu 2022 přijalo níže uvedený závěr: „Kolegium uvítalo informace o pokračování prací na implementaci rozhodnutí. Kolegium podpořilo nezbytnost výslovného zakotvení nepřijatelnosti tělesného trestání v občanském zákoníku a realizace doprovodných osvětových aktivit ze strany MPSV.“

Více zde:
https://www.justice.cz/documents/12681/768738/Z%C3%A1pis_8.+zased%C3%A1n%C3%AD+Kolegia+expert%C5%AF.pdf/18641b0a-8d71-4c80-a911-fb004c76c14c

Stejně tak např. v Akčním plánu k naplnění Záruky pro děti na období 2022-2030 je jako gestor osvětových aktivit uvedeno MPSV. V I. akčním plánu k Naplnění Národní strategie ochrany práv dětí 2021-2029 je jako gestor osvětových aktivit uvedeno MPSV.

Dne 16. února 2022 Výbor pro práva dítěte schválil podnět k ochraně dětí před všemi formami násilí, včetně tělesného trestání. V podnětu byl ministr spravedlnosti vyzván k přípravě novelizace občanského zákoníku, která by tělesné trestání jasně prohlásila za nepřijatelné. Ministr práce a sociálních věcí byl vyzván k realizaci osvětových aktivit. Podnět byl následně předložen Radě vlády pro lidská práva, která na svém zasedání dne 21. října 2022 přijala usnesení, ve kterém vládě doporučuje uložit ministru spravedlnosti úkol předložit novelizaci občanského zákoníku o nepřijatelnosti tělesného trestání dětí a ministru práce a sociálních věcí zajistit osvětové aktivity.

Více zde: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/ze-zasedani-vyboru/Podnet-Vyboru-pro-prava-ditete-Rady-vlady-pro-lidska-prava-k-nasili-na-detech-a-telesnemu-trestani-16022022_1.pdf

A zde: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/zasedani-rady/USNESENI-nasili.docx>

Dne 14. září 2022 se konalo společné zasedání Stálé komise pro rodinu a rovné příležitosti a Podvýboru pro problematiku domácího a sexuálního násilí Poslanecké sněmovny k problematice tělesného trestání dětí. Předmětné orgány přijaly usnesení. Vyzvaly v něm Ministerstvo práce a sociálních věcí ke krokům, které by sjednotily, zpřehlednily a posílily podporu rodin v oblasti preventivních služeb, programů pro posílení rodičovských a sociálních kompetencí, a k realizaci osvětových programů prevence násilí na dětech. Návrh systémových opatření k zajištění účinné ochrany ohrožených dětí a podpory bezpečné rodičovské péče by MPSV mělo předložit do konce roku 2022. Ministerstvo spravedlnosti bylo vyzváno, aby v součinnosti s Ministerstvem práce a sociálních věcí předložilo novelizaci občanského zákoníku, která by deklarovala, že jakékoli násilí na dětech je nepřijatelné.

Více zde: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/zasedani-rady/USNESENI-nasili.docx>

⁹⁸ § 884 odst. 2 občanského zákoníku

⁹⁹ RESTABUS (giops.cz)

¹⁰⁰ Haunerová, B. 2017. Společenské náklady na týrání a zneužívání seniorů. Bakalářská práce. Praha: ČVUT.

¹⁰¹ SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. 2007. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál. Studie 1397.

¹⁰² Hašková, H. (ed.), Vohlídalová, M., Maříková, H., Dudová, R., Uhde, Z., Křížková, A., Formánková, L. 2014. Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti. Praha: SLON - Sociologické nakladatelství / Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

¹⁰³ Kuchařová, V. a kol. 2022. Úplné rodiny s dětmi. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_502.pdf

¹⁰⁴ ČSÚ - <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/rodinny-stav>

¹⁰⁵ Český statistický úřad. Sčítání lidu 2021. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021>.

¹⁰⁶ Buhr, P., Lutz, K., Peter, T. 2018. The Influence of the Number of Siblings on Expected Family Size in a Cohort of Young Adults in Germany. Demographic Research, 39: 315- 335.

¹⁰⁷ Hamplová, D. 2000. „Postoje k manželství a rodičovství.“ In: Fialová, L. a kol.: Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 67-98.

¹⁰⁸ Fučík, P., Chromková Manea, B. 2014. Rodičovské dráhy. Dvacet let vývoje české porodnosti v sociologické perspektivě. Brno: Masarykova univerzita. Str. 58-63.

¹⁰⁹ Kuchařová Věra, Sylva Höhne, Olga Nešporová, Jana Paloncyová & Jana Barvíková. 2019. Rodiny se třemi a více dětmi. Praha: VÚPSV, v.v.i. Dostupné z: [vz_460.pdf](https://www.vupsv.cz/vz_460.pdf) (vupsv.cz)

¹¹⁰ Kuchařová Věra, Sylva Höhne, Olga Nešporová, Jana Paloncyová & Jana Barvíková. 2019. Rodiny se třemi a více dětmi. Praha: VÚPSV, v.v.i. Dostupné z: [vz_460.pdf](https://www.vupsv.cz/vz_460.pdf) (vupsv.cz)

¹¹¹ D'Addio, A.C. and Mira d'Ercole (2005), "Fertility Trends and Determinants: the Role of Policies", Social Employment and Migration Working Papers, No. 27, Directorate of Employment, Labour and Social Affairs, OECD, Paris.

¹¹² MAREŠ, Petr, 2002. Hodnota dítěte. In: PLAŇAVA, Ivo a PILÁT, Milan (eds.). Děti, mládež a rodiny v období transformace. Brno: Barrister & Principal, 159-175.

¹¹³ ŘÍČAN, Pavel, 2014. Cesta životem. Praha: Portál.

- ¹¹⁴ HAŠKOVÁ, Hana, 2007. (Ne)Zakládání rodiny ve světle reprodukčních preferencí, bariér, plánů a chování. In: DUDOVÁ, Radka (ed.). Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 81-109.
- ¹¹⁵ HAŠKOVÁ, Hana a POSPÍŠILOVÁ, Kristýna, 2020. Kdo plánuje jedináčka a kdo chce zůstat bezdětný? Faktory ovlivňující nízké reprodukční plány mužů a žen. Sociologický časopis, 56(2), 131-164. Dostupné z: <https://doi.org/10.13060/csr.2020.005>.
- ¹¹⁶ Blíže např. Š. Stříbrná, Dobrovolná bezdětnost jako odpověď na klimatickou krizi současného světa, 2021, FHS UK, dostupné zde [120388780.pdf \(cuni.cz\)](https://doi.org/10.13060/csr.2020.005)
- ¹¹⁷ HAŠKOVÁ, Hana a POSPÍŠILOVÁ, Kristýna, 2020. Kdo plánuje jedináčka a kdo chce zůstat bezdětný? Faktory ovlivňující nízké reprodukční plány mužů a žen. Sociologický časopis, 56(2), 131-164. Dostupné z: <https://doi.org/10.13060/csr.2020.005>.
- ¹¹⁸ Palonciová, J – Höhne, S. – Kuchařová, V. – Žáčková, L. – Hašková, H. – Lukić, A. 2021. Bezdětní a postoje k rodičovství (online). Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_487.pdf
- ¹¹⁹ SLDB 21 <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/plodnost-zen>. Palonciová, Bezdětní a postoje k rodičovství, 2021, dostupné z [vz_487.pdf \(vupsv.cz\)](https://www.vupsv.cz)
- ¹²⁰ HAŠKOVÁ, Hana, 2009. Fenomén bezdětnosti. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- ¹²¹ ŠŤASTNÁ, Anna, SLABÁ, Jitka a KOCOURKOVÁ, Jiřina, 2017. Plánování, načasování a důvody odkladu narození prvního dítěte v České republice. Demografie, 59(3), 207- 223. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/46203816/statna.pdf/0cf15559-1e0a-4b47-a7d6-e8faeb236404?version=1.0>.
- ¹²² Palonciová, J – Höhne, S. – Kuchařová, V. – Žáčková, L. – Hašková, H. – Lukić, A. 2021. Bezdětní a postoje k rodičovství (online). Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_487.pdf
- ¹²³ Palonciová a kol., 2021. Bezdětní a postoje k rodičovství. Praha: VÚPSV, v.v.i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_487.pdf
- ¹²⁴ MPSV. Zpráva o rodině 2020. [online]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va+o+rodin%C4%9B+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>
- ¹²⁵ Viz <https://www.vupsv.cz/projekty/?id=338>, podobně viz šetření Příjmy a výdaje rodin s dětmi z roku 2015 - Kuchařová a kol., 2016. Zabezpečení životních podmínek dětí v rodinách. Praha: VÚPSV. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_417.pdf. Dále Rodiny s dětmi v letech 2018–2022 (RILSA, v tisku).
- ¹²⁶ [Oade143a-214b-917a-9211-41c4575bcc56 \(mpsv.cz\)](https://www.mpsv.cz)
- ¹²⁷ Olivetti, C., Petrongolo, P. (2017) „The Economic consequences of family policies: Lessons from a century of legislation in high-income countries.“ Journal of Economic Perspectives 31 (1): 205- 230.
- ¹²⁸ Bičáková, A., Kalíšková, K. (2019). „(Un)intended effects of parental leave policies: Evidence from the Czech Republic“. Labour Economics 61, 101747.
- ¹²⁹ Müller, S., Riphahn, R.T., Schwientek, C. (2017). „Paternal unemployment during childhood: causal effects on youth worklessness and educational attainment.“ Oxford Economic Papers 69 (1): 213-238.
- ¹³⁰ Kleven, H., Landais, C., Sogaard, J.E. (2019). „Children and gender inequality: Evidence from Denmark.“ American Economic Journal: Applied Economics 11 (4): 181-209.
- ¹³¹ CERGE EI. 2021. Maminka nebo školka? Dopady prodloužení čerpání rodičovského příspěvku na budoucí vzdělání a pracovní uplatnění dětí. [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_6_2021_Dopady_reformy_RD_1995_na_deti/IDEA_Studie_6_2021_Dopady_reformy_RD_1995_na_deti.html#p=1
- ¹³² [Podpora neformálních pečujících \(nepe.cz\)](https://www.vupsv.cz)
- ¹³³ Kuchařová a kol., 2018. Rodiny ve střední fázi životního cyklu. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_440.pdf.
- ¹³⁴ Ettllová, S. a kol. 2006. Postoje a zkušenosti s harmonizací rodiny a zaměstnání rodičů dětí předškolního a mladšího školního věku. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
- ¹³⁵ Kuchařová, V. a kol. 2006. Zaměstnání a péče o malé z perspektivy rodičů a zaměstnavatelů. Uplatnění nároků na rodičovskou dovolenou a na volno na péči o nemocného člena rodiny v praxi. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

¹³⁶ Zpráva o rodině 2020.

¹³⁷ Data za rok 2021, viz Eurostat, 2021. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_05_20/default/table?lang=en

¹³⁸ [Shrnutí_o_GPG_168x240_06_23032021_jednostrany.pdf \(rovnaodmena.cz\)](#)

¹³⁹ Kuchařová V. a kol. 2009. Péče o děti předškolního a raného školního věku. Praha VÚPSV. Dostupné z: [Microsoft Word - Kucharova-a-kol-Pece_o_deti_predskol_veku.doc \(vupsv.cz\)](#)

¹⁴⁰ Ettlerová, S. a kol. 2006. Postoje a zkušenosti s harmonizací rodiny a zaměstnání rodičů dětí předškolního a mladšího školního věku. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

¹⁴¹ Kuchařová V. a kol. 2009. Péče o děti předškolního a raného školního věku. Praha VÚPSV. Dostupné z: [Microsoft Word - Kucharova-a-kol-Pece_o_deti_predskol_veku.doc \(vupsv.cz\)](#)

¹⁴² Country Report Czech Republic 2020. [online] [cit. 2021-06-24]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2020-european_semester_country-report-czech-republic_en.pdf

¹⁴³ <https://www.czso.cz/documents/10180/143118302/230042210101.pdf/054d3282-62e6-416c-9da2-c1717a9a2bb1?version=1.1>

¹⁴⁴ Česká školní inspekce. 2021. Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021. Výroční zpráva České školní inspekce. MŠMT. [online]. [cit. 2022-04-13]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2021_p%20c5%99%20adlohy/Dokumenty/VZ_CSI_2021_e-verze_22_11.pdf

¹⁴⁵ MŠMT. Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele. [online] [cit. 2021-06-24]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/ročenka/ročenka.asp>;

¹⁴⁶ Česká školní inspekce. 2018. Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2017/2018. Výroční zpráva České školní inspekce. MŠMT. [online]. [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/Obr%20c3%a1zky%20ke%20c4%8dl%20c3%a1nk%20c5%afm/2018/Vyrocní-zprava-CSI-2017-2018_final-verze.pdf; Česká školní inspekce. 2020. Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020. Výroční zpráva České školní inspekce. MŠMT. [online]. [cit. 2021-06-24]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/Obr%20c3%a1zky%20ke%20c4%8dl%20c3%a1nk%20c5%afm/2018/Vyrocní-zprava-CSI-2017-2018_final-verze.pdf.

¹⁴⁷ Zdroj: ČŠI. 2021. Kvalita vzdělávání v České republice. Výroční zpráva 2020/2021. [online] [cit. 2022-03-25]. Dostupné z https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2021_p%20c5%99%20adlohy/Dokumenty/VZ_CSI_2021_e-verze_22_11.pdf.

Zdroj: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/predskolniho-vzdelavani-se-ucastni-97-procent-petiletých>

¹⁴⁸

http://www.csicr.cz/html/2018/TZ_Dopady_povinného_predskolniho_vzdelavani/html5/index.html?&locale=CSY&pn=19

¹⁴⁹ Zdroj: 3 (mpsv.cz)

¹⁵⁰ KALÍŠKOVÁ, Klára, Daniel MÜNICH a Filip PERTOLD. Veřejná podpora míst ve školkách se vyplatí: analýza výnosů a nákladů. *Národněhospodářský ústav* [online]. 2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://genderstudies.cz/download/IDEA_Studie_3_2016_Verejna_podpora_mist_ve_skolkach.pdf

¹⁵¹ Dietrichson, J., Lykke Kristiansen I., and Viinholt, B.A. (2020). „Universal preschool programs and long-term child outcomes: A systematic review.“ *Journal of Economic Surveys*, dále longitudinální studie např. E. Melhuish viz [Edward Melhuish — \(ox.ac.uk\)](#) nebo <https://heckmanequation.org/> nebo CERGE 2018 IDEA | Komu školka (ne)pomůže? | [News \(cerge-ei.cz\)](#). Rovněž mají významný pozitivní vliv na snížení rizika kriminality a na příjem rodiny. García, J. L., Heckman, J.J., Leaf, D.E. a Prados, M.J. (2020). „Quantifying the life-cycle benefits of an influential early-childhood program.“ *Journal of Political Economy* 128 (7): 2502-2541.

¹⁵² Havnes, T., Mogstad, M. (2011). „Money for nothing? Universal child care and maternal employment.“ *Journal of Public Economics* 95 (11-12): 1455-1465 (dec).

¹⁵³ Havnes, T., Mogstad, M. (2015). „Is universal child care leveling the playing field?“ *Journal of Public Economics* 127:100-114.

¹⁵⁴ Rossin-Slater, M. (2018) „Maternity and family leave policy.“ In *The Oxford Handbook of Women and the Economy*, edited by Saul D. Homan Susan L. Averett, Laura M. Argys, 323-342. Oxford University Press

¹⁵⁵ Huebener, M. (2016). Parental leave policies and child development: A review of empirical findings. DIW Berlin.

-
- ¹⁵⁶ Baker, M., Milligan, K. (2015). „Maternity leave and children's cognitive and behavioral development.“ *Journal of Population Economics* 28 (2): 373-391.
- ¹⁵⁷ Dahl, G. B., Loken, K. V., Mogstad, M. a Salvanes, K.V. (2016). „What is the case for paid maternity leave?“ *Review of Economics and Statistics*. 98 (4): 655-670.
- ¹⁵⁸ Rasmussen, A. W. (2010). „Increasing the length of parents' birth-related leave: The effect on children's long-term educational outcomes.“ *Labour Economics*. 17 (1): 91-100 (jan).
- ¹⁵⁹ Dustmann, C., Schönberg, U. (2012). „Expansions in maternity leave coverage and children's longterm outcomes.“ *American Economic Journal: Applied Economics*. 4 (3): 190-224.
- ¹⁶⁰ IDEA | Komu školka (ne)pomůže? | News (cerge-ei.cz)
- ¹⁶¹ IDEA | Komu školka (ne)pomůže? | News (cerge-ei.cz)
- ¹⁶² Melhuish, E., Gardiner J., Morris S. Study of Early Education and Development (SEED): Impact Study on Early Education Use and Child Outcomes up to Age Three. 2017. University of Oxford.
- ¹⁶² <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/podrobny-informacni-material-ke-vzdelavani-deti-od-2-do-3>
- ¹⁶² Hašková, H., Saxonberg, S. a Mudrák, J. 2012. Péče o nejmenší. Boření mýtů. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 199 s. ISBN 978-80-7419-114-5.
- ¹⁶³ 01 - Manuál pro zaměstnavatele.pdf (uzs.cz)
- ¹⁶⁴ Flexibilní formy pracovních úvazků se v Česku rozšiřují jen mírně | Statistika&My (statistikaamy.cz)
- ¹⁶⁵ Život během pandemie - Jak často se během pandemie využívá práce z domova? (zivotbehempandemie.cz)
- ¹⁶⁶ Promotion of Flexible Forms of Work through Social Dialogue from Employers' Perspectives
- ¹⁶⁷ PP_final_CZ2 (spcr.cz)
- ¹⁶⁸ https://www.mpsv.cz/documents/20142/2786931/TZ_novinky+pro+zam%C4%9Bstnavatele_231122_fin.pdf/2c79a63e-9a3f-ce2f-0848-9deff1090218
- ¹⁶⁹ Rodiny ve střední fázi ŽC: Kuchařová a kol., 2018, s. 69, dostupné zde: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_440.pdf, dále také Komplexní výzkum o rodinách 2018-2022
- ¹⁷⁰ Strategický rámec ČR 2030
- Podle Hampl, O.; Kotrbová, M.: Mapování transferů mezi rodinou a společností zprostředkovaných státem, 2. a 3. část. Aktualizace a rozšíření analýz o dvougenerační a další ukazatele, náklady příležitosti, 2017. Nová data dle Makroekonomické predikce MF, listopad 2022
- ¹⁷² Náklady na výchovu a výživu dětí – 2003, ČSÚ
- ¹⁷³ Viz např. Hiršl, Rákosník, Tomeš, Potůček, Rychtaříková, Hampl, Mlčoch, Sinn a další.
- ¹⁷⁴ Např. POLESNÁ, Helena. Proměny rodinného chování v České republice od 90. let 20. století. 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra sociologie. Vedoucí práce Hamplová, Dana.
- ¹⁷⁵ Potůček a další.
- ¹⁷⁶ Přehledy důchodových systémů v zemích OECD, Česká republika, 2020
- ¹⁷⁷ Působení daňového zvýhodnění na dítě a přídatku na dítě na sociálně-ekonomickou situaci rodin s nezaopatřenými dětmi a jejich reflexe rodiči, VÚPSV 2019
- ¹⁷⁸ ČSÚ. 2020. ČESKÁ REPUBLIKA V MEZINÁRODNÍM SROVNÁNÍ (vybrané údaje). [online] [cit. 2021-06-18]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/39997343/370002_15.pdf/b47eea4b-ef7c-428c-8d2e-be87f12dc06c?version=1.1 za rok 2022 (10,2 %) dostupné zde, tabulka 19: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-7isum3msez>
- ¹⁸⁰ ČSÚ. Životní podmínky 2021. Osoby ohrožené chudobou v letech 2016-2021. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/167607753/1600212219.pdf/18ce648c-5e00-4c5a-b699-0e9e5ce11958?version=1.1>.
- ¹⁸¹ ČSÚ. Životní podmínky 2020. Domácnosti podle čistého příjmu po odečtení nákladů na bydlení ve vztahu k životnímu minimu. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/142681148/160021215a.pdf/3b2ea3aa-79a2-47d3-8692->

[d8ca6ce56d48?version=1.1](https://www.czso.cz/documents/10180/167607753/160021225a.pdf/2aa965fe-7f0a-4748-90c3-9081d5465db1?version=1.1) a ČSÚ. Životní podmínky 2021. Domácnosti podle čistého příjmu po odečtení nákladů na bydlení ve vztahu k životnímu minimu. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/167607753/160021225a.pdf/2aa965fe-7f0a-4748-90c3-9081d5465db1?version=1.1>.

¹⁸² ČSÚ. Životní podmínky 2021. Osoby ohrožené chudobou v letech 2016-2021. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/167607753/1600212219.pdf/18ce648c-5e00-4c5a-b699-0e9e5ce11958?version=1.1>.

¹⁸³ Eurostat 2019.

¹⁸⁴ Národní cíle byly projednány a schváleny na zasedání Rady EPSCO dne 16. června 2022.

¹⁸⁵ Poslední výzvy OPZ na DS (400 mil. Kč, 2 820 míst; kde je nejen fáze budování, ale také dvě krátké fáze provozu, než mohou DS přejít do systému státního financování), z OPZ+ (1,7 mld. Kč, vznik 5 tis. nových míst) a Národní plán obnovy (7 mld. Kč na podporu DS, z toho 5,7 mld. Kč na výstavbu nových DS, 1,3 mld. Kč na rozšíření kapacity stávajících DS nebo adaptaci na nové požadavky dle novely zákona 247/2014 Sb.). Ze státního rozpočtu na DS bylo v roce 2022 uvolněno cca 1,3 mld. Kč a pro příští rok je požadována alokace 2,6 mld. Kč (navýšení DS, plný přechod z ESF, navýšení normativů od ledna 2023). Podpora nových kapacit MŠ je plánována z IROP (gesce MMR a MŠMT), plánované navýšení kapacit MŠ v rámci programu Vzdělávání (IROP – Ministerstvo pro místní rozvoj ČR - Vzdělávací infrastruktura (mmr.cz)) Celková částka na projekty MŠ, ZŠ, SŠ je 14,1 mld. Kč, na MŠ aktuálně výzvy za 3,5 mld. Kč.

¹⁸⁶ [Chudoba po pandemii ohrožuje 35 tisíc dětí v Česku | UNICEF Česká republika](#)

¹⁸⁷ ČSÚ. Životní podmínky 2021. Osoby ohrožené chudobou v letech 2015-2020/2016-2021. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/167607753/1600212219.pdf/18ce648c-5e00-4c5a-b699-0e9e5ce11958?version=1.1>.

¹⁸⁸ HOLÝ, Dalibor. 2021. Pracující chudoba v Česku a EU. *STATISTIKA&MY MĚSÍČNÍK ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU* [online] [cit. 2021-06-22]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2021/02/16/pracujici-chudoba-v-cesku-a-eu>.

¹⁸⁹ [Microsoft Word - Strategie rovnosti, zašlená \(vlada.cz\)](#)

¹⁹⁰ Křížková, H., Maříková, R., & Marková Volejníčková, R. (2021). Dostupnost a struktura dat pro analýzu GPG, výzkum v rámci projektu 22 % K ROVNOSTI (executive summary).

¹⁹¹ Data z roku 2022 - <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-7isum3msez>

tabulka 20, dílčí ukazatele v tabulce 1e

¹⁹² ČSÚ. Životní podmínky 2021. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-r4hlvpcwox>. EUROSTAT. EU-SILC survey. [online] [cit. 2021-06-18]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

¹⁹³ Prezentace z prosincového workshopu VÚPSV věnovaného úplným rodinám s dětmi. 2021. Dostupné z: <https://www.vupsv.cz/download/prezentace-uplne-rodiny-s-detmi-13-12-2021/?wpdmdl=15294&refresh=6322d3a8a45471663226792>.

¹⁹⁴ Úplným rodinám s dětmi hrozí příjmová chudoba v mnohem menší míře (ČSÚ. Životní podmínky 2021. Osoby ohrožené příjmovou chudobou v letech 2016-2021. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/167607753/1600212219.pdf/18ce648c-5e00-4c5a-b699-0e9e5ce11958?version=1.1>)

¹⁹⁵ Kuchařová a kol., 2022. Úplné rodiny s dětmi. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_502.pdf. Paloncyová a kol., 2019. Neúplné rodiny. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_502.pdf.

¹⁹⁶ Policie ČR. Statistické přehledy kriminality za rok 2020. [online] [cit. 2021-06-22]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

¹⁹⁷ Höhne a kol., 2022. Náhradní výživné. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_505.pdf.

¹⁹⁸ SLDB 2021.

¹⁹⁹ Kuchařová a kol., 2019. Rodiny se třemi a více dětmi. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_460.pdf.

²⁰⁰ Microsoft Word - exekutorska_komora-Staticky_list_VII_Yijen_2021 (ekcr.info)

²⁰¹ Dne 1. 7. 2021 nabyl účinnosti zákon č. 192/2021 Sb., kterým se měnil zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č.99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 293/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. Přijetím tohoto právního předpisu se očekávalo, že v ČR velice razantně ubude množství mladých dlužníků. Před přijetím tohoto zákona totiž dlužník, kterému vznikl dluh v době, kdy byl nezletilý, po nabytí zletilosti musel splácet dluh, který se často pohyboval nikoliv pouze ve výši desítek tisíc korun, nýbrž jeho

celková částka mohla přesáhnout i milion korun [1]. Problémem, který v právním řádu ČR nastal, bylo, že nezletilý dlužník musel uhradit dluh, včetně různých poplatků na něho navázaných, bez ohledu na dlužníkovu ekonomickou situaci.

Dětské dluhy rok po přijetí zákona č. 192/2021 S | epravo.cz

²⁰² Exekuce | INSTITUT PREVENCE A ŘEŠENÍ PŘEDLUŽENÍ (institut-predluzeni.cz) Jde o statistiky za rok 2020.

²⁰³ Ke 30. 9. 2021

²⁰⁴ <https://statistiky.ekcr.info/>

²⁰⁵ [https://statistiky.ekcr.info/statistiky o věku](https://statistiky.ekcr.info/statistiky_o_veku)

²⁰⁶ Kuchařová, V. a kol. 2021. Česká rodina na počátku 21. století. Praha: SLON; Palonciová, J. a kol. 2019. Bezdětní a postoje k rodičovství. Praha: VÚPSV. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_487.pdf

²⁰⁷ [Bydlení-jako-problem-2021.pdf \(socialnibydeni.org\)](#)

²⁰⁸ Odkaz z druhého dokumentu Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2021, [online]. 2021 [cit. 2021-10-19]. Dostupné z <http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Ostatni/Bydlení-jako-problem-2021.pdf>

²⁰⁹ Např. Median, Sirius, 2016, Zpráva o rodině 2020 nebo Prokop, 2016.

²¹⁰ Např. Zpráva o rodině, 2020, kapitola 2.2 a 2.3, dále také Höhne a kol., 2010.

²¹¹ Vyhodnocení nákladů vyvolaných bytovou nouzí a logický rámec jejího systémového řešení, Zapletalová L. et al., České priority, 2021, dostupné na: <https://ceskepriority.cz/vystupy/>.

²¹² Šobáňová, P. a kol. 2022. Sčítání osob z vybraných kategorií klasifikace ETHOS. Ostrava: SocioFactor s. r. o. Dostupné z: http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Souhrnn_zvren_zprva.pdf.

²¹³ Prognóza vývoje situace pro rodiny s dětmi a podpůrné služby, Nadace Sirius ve spolupráci s Median s.r.o., 2020, str. 17.

²¹⁴ http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Analyzy/Dopady_nevyhovujiciho_bydleni_na_deti.pdf

²¹⁵ Záleží na bydlení? Vztah nekvalitního bydlení a školních problémů dětí v chudých českých domácnostech, Daniel Prokop, Sociologický časopis 2019, 55/4

²¹⁶ http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Analyzy/Dopady_nevyhovujiciho_bydleni_na_deti.pdf

²¹⁷ RILSA, Sčítání osob bez domova, 2022.

²¹⁸ Česká národní banka, 2020 dále také [Nedostupnost bytů trhá rekordy. Propast mezi cenami a příjmy se dál prohlubuje | E15.cz](#)

²¹⁹ ČSÚ. Životní podmínky 2021. Tabulka 6, příp. 12. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-r4hivpcwox>. Dále obdobně Dostupná i aktuálnější data Životní podmínky 2022 <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-7isum3msez>

²²⁰ Český statistický úřad. Sčítání lidu 2021. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021>.

²²¹ Platforma pro sociální bydlení, více zde <https://socialnibydeni.org/>

²²² Platforma pro sociální bydlení, více zde <https://socialnibydeni.org/>

²²³ Nešporová, O., Holpuch, P. 2020. Populace osob bez domova v České republice. Praha: VÚPSV. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_478.pdf.

²²⁴ Viz Programové prohlášení vlády ČR (2022) - <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf>

²²⁵ Zpráva o rodině 217, Zpráva o rodině 2020.

²²⁶ Kuchařová, V. 2017. Rodiny ve střední fázi rodinného cyklu. VÚPSV, v. v. i. Praha. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Rodiny_ve_stredni_fazi_rodinneho_cyklu_2017.pdf/0ade143a-214b-917a-9211-41c4575bcc56.

²²⁷ Kuchařová, V. 2017. Rodiny ve střední fázi rodinného cyklu. VÚPSV, v. v. i. Praha. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Rodiny_ve_stredni_fazi_rodinneho_cyklu_2017.pdf/0ade143a-214b-917a-9211-41c4575bcc56

²²⁸ Kuchařová, V., K. Pečlová. 2016. Výzkum zájmu rodičů o motivační otcovskou dovolenou. Praha: VÚPSV.

-
- ²²⁹ Kuchařová, V. 2017. Rodiny ve střední fázi rodinného cyklu. VÚPSV, v. v. i. Praha. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Rodiny_ve_stredni_fazi_rodinneho_cyklu_2017.pdf/0ade143a-214b-917a-9211-41c4575bcc56
- ²³⁰ Hlavním zdrojem přesných údajů o počtu rodin, domácností a jejich složení je sčítání lidu, domů a bytů (dále „SLDB“), Účast na tomto šetření, které se koná jednou za 10 let, je pro obyvatele ČR povinná, a jeho výsledky tak nejlépe odpovídají realitě. Během přípravy akčního plánu byla dostupná úplná data ze SLDB z roku 2011. Data ze SLDB z roku 2021 byla zpřístupněna pouze v omezeném rozsahu, který bohužel nezahrnoval data o neúplných rodinách.
- ²³¹ Úplným rodinám s dětmi hrozí příjmová chudoba v mnohem menší míře (rodinám s jedním nebo dvěma dětmi na úrovni 5–7 % v roce 2020, v rodinách vícedětných v 14,6 % (ČSÚ, 2021).
- ²³² Zpráva o rodině 2020.
- ²³³ Policie ČR. Statistické přehledy kriminality za rok 2020. [online] [cit. 2021-06-22]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>
- ²³⁴ Dudová, Radka: Analýza postavení sólo matek na pracovním trhu. Praha: Aperio – Společnost pro zdravé rodičovství. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1dx7zyWDbY5oSjhnWF7QRzaz8UwBC9mSJ/view?usp=sharing>
- ²³⁵ ČSÚ. 2021c. Příjmy a životní podmínky domácností – 2020. Praha: ČSÚ. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-cdknb922a5>.
- ²³⁶ VÚPSV. 2022. Dopady pandemie covid-19 na sólo rodiče. (interní verze před schválením).
- ²³⁷ Jako nejhorší uvedlo ekonomickou situaci významně více sólo rodičů bez maturitního vzdělání (37 %) oproti vysokoškolákům (20 %).
- ²³⁸ Podle dat ze sčítání - <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=statistiky&katalog=31428>
- ²³⁹ Kuchařová, V. 2017. Rodiny ve střední fázi rodinného cyklu. VÚPSV, v. v. i. Praha. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Rodiny_ve_stredni_fazi_rodinneho_cyklu_2017.pdf/0ade143a-214b-917a-9211-41c4575bcc56.
- ²⁴⁰ ČSÚ, 2022. Vývoj obyvatelstva České republiky 2021.
- ²⁴¹ Kuchařová, V. 2017. Rodiny ve střední fázi rodinného cyklu. VÚPSV, v. v. i. Praha. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Rodiny_ve_stredni_fazi_rodinneho_cyklu_2017.pdf/0ade143a-214b-917a-9211-41c4575bcc56.
- ²⁴² Kuchařová, V. 2017. Rodiny ve střední fázi rodinného cyklu. VÚPSV, v. v. i. Praha. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Rodiny_ve_stredni_fazi_rodinneho_cyklu_2017.pdf/0ade143a-214b-917a-9211-41c4575bcc56.
- ²⁴³ Jeřábek, H. 2013. Mezigenerační solidarita v péči o seniory. Praha. SLON. Povinnost nebo práce z lásky? Neformální péče v ČR. Sociální práce.
- ²⁴⁴ Pečující v současné době také nejsou rozpoznáni jako cílová skupina sociálních služeb. Nicméně o zařazení usiluje aktuální novela zákona o sociálních službách (s navrhovanou účinností od 2024).
- ²⁴⁵ SLDB 2021.
- ²⁴⁶ [vz_460.pdf \(vupsv.cz\)](#)
- ²⁴⁷ (Možný a kol., 2004; Svobodová, 2009; Jeřábek a kol., 2013; Dudová, 2015)
- ²⁴⁸ [Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025 \(mpsv.cz\)](#)
- ²⁴⁹ [Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025 \(mpsv.cz\)](#)
- ²⁵⁰ Palonciová a kol. 2019. VÚPSV. Rekonstituované rodiny. Dostupné z: [vz_461.pdf \(vupsv.cz\)](#)
- ²⁵¹ [Statistická ročenka školství - 2020/2021 - výkonové ukazatele \(msmt.cz\)](#)
- ²⁵² [Statistická ročenka školství - 2020/2021 - výkonové ukazatele \(msmt.cz\)](#)
- ²⁵³ Odkaz web MPSV www.mpsv.cz
- ²⁵⁴ <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Methodika+Rodina+2022.pdf/8cdfd58f-3ad6-f1e8-121d-37d9af2cb9eb>
- ²⁵⁵ <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Methodika+sout%C4%9B%C5%BEE+Obec+p%C5%99%C3%A1telsk%C3%A1+rodin%C4%9B+a+senior%C5%AFm+2022+%281%29.pdf/ea61ff67-e1f1-4652-5ae7-10b3f83eadce>

²⁵⁶ <https://sfpi.cz/>

²⁵⁷ <https://www.msmt.cz/mladez/podpora-nestatnich-neziskovych-organizaci-pro-rok-2023-v>

²⁵⁸ <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyzva-pro-podavani-zadosti-o-poskytnuti-dotace-2023>

²⁵⁹ [https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/roma-ss-a-
vos?highlightWords=podpora+romsk%C3%BDch+student%C5%AF+s%C5%A1](https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/roma-ss-a-
vos?highlightWords=podpora+romsk%C3%BDch+student%C5%AF+s%C5%A1)